L 28785

- MAI 2005
2014
2022

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

2
1991

47885

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XX, nr. 2 (aprilie-iunie), Bucureşti, 1991

COLEGIUL DE REDACȚIE :

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), ION DUNĂ, VIORICA CĂTĂLIN-ALEXANDRU, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, IULIU PÂRVU (Cluj-Napoca), GABRIEL STĂNESCU, GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ, MIRCEA VASILESCU

REDACȚIA :

FLORENTINA SĂMIHĂIAN, MIRCEA FRĂNCULESCU — **redactori**
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Tiparul executat la R.A.I. — Imprimeria «Coresi»
București
sub comanda nr. 11 653

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XX, NR. 2 (APRILIE—IUNIE), BUCUREȘTI, 1991

Sumar

Gramatică, vocabular

D. BEJAN — Pronume și adjective pronominale 3
GHEORGHE N. VASILACHE — Adjectivele pronominale de întărire 6
ALEXANDRU MIREA — Raporturi sintactice în propoziție și în frază (III) 7
FLORENTINA SÂMIHĂIAN — Explicarea unor termeni din „Legea fondului funciar" 10

Stil, compoziție

FLORIN MIHĂILESCU — Poetica lui Mihail Sadoveanu 13
SIDONIA SIMIONESCU — Genul dramatic (caracterizare generală) 16
IOANA GUCIU — Stilul epistolar 20

Analize, sinteze

OCTAVIA COSTEA — Mihai Eminescu: „O, rămîi" 23
ION DUNĂ — Lucian Blaga: „Luntrea lui Caron" 25
ADRIAN ȚION — Ana Blandiana: „Gramatică" 27
MIHAI FLOAREA — Cezar Baltag, un contemporan rafinat 30

Miscellanea

MARIUS TERCHILĂ — „Biblia de la București", operă de unitate națională 32
ION HANGIU — Mihail Kogălniceanu (1817—1891) 33
ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ — Ion Pillat (1891—1945) 37
FLORIN IONIȚĂ — Eugen Ionescu în țară și peste hotare 39

Concursuri, examene

Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu" 43
Subiectele concursului (cl. VI—XII) 43
MIHAIL STAN — Observații referitoare la lucrările premiate (cl. VI—VIII) 44

De la corespondenții noștri 48

Cenacluri, reviste

TUDOR OPRIȘ — Cenaclul „Săgetătorul" din București la aproape un sfert de veac 52

VIORICA POPESCU — Cenaclul literar „Steluța" din Brașov 53

Debut

LUIZA PALANCIUC — Poema de dimineață 54

COSMIN ANDRON — Japonia 54

NATALIA PREDUȚ — Tribut, Vioară 55

LEONARD IOACHIMESCU — Flori de salcîm 55

MIHAI BUMB — Ți-am spălat în zori trupul 56

Însemnări pe marginea cărților

MIHAI EMINESCU, *Poezii*. Antologie, tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de PAUL DUGNEANU (Const. Miu); MIHAIL DIACONESCU, *Adevărul retorului Lucaci* (Teodora Eleftherescu); I. OPRIȘAN, *Romanul vieții lui B. P. Hasdeu* (I. Hangiu); TUDOR OPRIȘ, *500 de debuturi literare. Istoria debutului școlar al scriitorilor români. 1820 — 1980* (George Șovu) 57

GABRIEL STĂNESCU — Curier 63

Pronume și adjective pronominale

D. BEJAN
Universitatea din Cluj-Napoca

1. Lucrările românești de specialitate, inclusiv manualele școlare, deosebesc următoarele zece feluri de pronume: 1 — personal, 2 — de politețe, 3 — de întărire, 4 — reflexiv, 5 — posesiv, 6 — interogativ, 7 — relativ, 8 — demonstrativ, 9 — nehotărît și 10 — negativ.

2. Din punct de vedere morfologic, pronumele cu valoarea lui inițială, specifică, se opune pronumelui cu valoare de adjectiv (adjectivului pronominal).

Înainte de a detalia și explica cele de mai sus, se impune o clasificare a pronumelor în raport cu cele două valori: *(a)* pronume care apar întotdeauna cu valoarea lor proprie, indiferent de vecinii pe care ele îi au în context = personale, de politețe, reflexive, *cine* interogativ, *cine* relativ, nehotărîtele *altceva*, *altcineva*, *careva*, *cineva*, *fiecine*, *oricine* (*orișicine*) și negativele *nimeni* (*nimenea*) și *nimic*; *(b)* pronume care sînt întotdeauna adjective pronominale = nehotărîtele *alde*, *fiece*, *niscai*, *niscaiva*, specifice, cu excepția lui *fiece*, limbajului popular și familiar (*alde Popescu*, *fiece elev*, *niscai*, *niscaiva mîncare*); *(c)* pronume care au, în același timp, valoarea lor specifică și valoarea de adjective pronominale = de întărire, posesiv, interogativ și relativ (cu excepția lui *cine*), demonstrativ, nehotărît (fără cele prezentate mai sus) și negativ (mai puțin *nimeni* și *nimica*).

Precizăm că mulți elevi din clasele V — VIII, precum și mulți absolvenți de liceu care susțin la admiterea în facultăți probă de gramatică, fac confuzie între pronume și adjectivul pronominal, confuzie care merge mai mult înspre considerarea tuturor adjectivelor pronominale drept pronume.

2.1. Cînd apar cu valoarea lor propriu-zisă, pronumele înlocuiesc, conform definiției, substantive și pot să apară în aceleași contexte în care apar substantivele. În această calitate, ele stau singure (*El merge*, *Aceasta intră*, *Fiecare vine*) ori se constituie în determinante ale substantivelor, fără a se acorda cu acestea în gen, număr și caz (*Cartea lui este pe masă*; *Surorile acestuia au plecat la munte*) sau ale verbelor (*Merge la plimbare cu oricine*). Identificarea acestora ca pronume ridică probleme pentru elevi numai atunci cînd ele stau în cazul genitiv și cînd determină, în mod normal, substantive (*Părinții acesteia sînt ingineri*; *Pixul lui costă zece lei*). Dacă, în asemenea propoziții, cuvintele respective pot fi înlocuite cu substantive, ceea ce este foarte ușor de făcut (*Părinții studentului sînt ingineri*; *Pixul colegului costă zece lei*), atunci ele sînt pronume.

În legătură cu aceasta se pot face unele observații privind fiecare pronume în parte.

Pronumele de întărire nu-și mai păstrează funcția specifică în limba actuală; pentru exemplificare vom apela la etapele ei mai vechi (*Am văzut înșine pinteni de rugină putreziți...* — După *Limba română. Gramatică. Manual pentru clasa a VII-a*, București, E.D.P., 1989, p. 46).

Pronumele posesiv este întotdeauna însoțit de articolul posesiv *al, a, ai, ale* (*Ai mei au plecat la mare*), ele putînd sta și în cazurile genitiv (*Au venit prietenii alor mei*) și dativ (*Le-am telefonat alor mei*).

Pronumele interogativ și pronumele relativ *care* apar la genitiv și dativ singular și plural cu segmentul grafic final *-a* (*În casa căruia stai?, Căreia îi telefonezi? Cărora le-ai trimis pachetul?, Omul în casa căruia stau are două mașini*).

Demonstrativele de apropiere și de depărtare sînt întotdeauna însoțite de *-a* final (*Cartea aceștuia este acolo; Părinții aceleia/acestora sînt din Brașov*). Și în cazul multor nehotărîte valoarea pronominală a acestora este marcată și de prezența lui *-a* final la genitiv: *cărțile unuia/uneia/unora/altuia/alteia/fiecăruia/fiecărora/vreunuia/vreuneia/vreunora/oricăruia/oricărora/multora* etc. La fel se comportă și pronumele negative: *cărțile nici unuia/nici uneia/nici unora*.

Pronumele (ca pronume) apar în contexte sintactice specifice substantivelor. Pot fi regenți ai propozițiilor atributive (*Acela care a intrat este Ion*), avînd toate cazurile și funcțiile sintactice ale substantivului: subiect (*Fiecare se plimbă*), nume predicativ (*El este acela cu care ai vorbit ieri*), atribut pronominal de toate tipurile (*Vorbesc cu sora lui, Acestea sînt scrisorile primite de la celălalt*), complement direct (*Îl văd pe fiecare*), complement indirect (*Ei vorbesc despre dumnealor*), complement circumstanțial de loc (*Vine de la dînsul*), de timp (*Vine înaintea celorlalți*) etc.

2.2. Cînd au valoare morfologică de adjective, fiind deci adjective pronominale, pronumele stau pe lîngă substantive (*cartea aceasta, pixul meu, fiecare student*), dar și pe lîngă pronume (*eu însumi, dumneavoastră înșivă*). Ele se acordă cu acestea în gen, număr și caz, dar nu în funcție sintactică, cum adesea cred unii dintre elevi. Dacă pronumele cu valoare de substantiv pot fi probate ca atare prin înlocuirea acestora cu substantive, pronumele cu valoare de adjectiv se pot substitui (nu în toate cazurile) prin adjective, *acest student* = *înaltul student*, *el însuși* = *el singur*. Criteriul esențial de deosebire a pronumelui de adjectivul pronominal rămîne, prin urmare, cel al posibilității de înlocuire sau de neînlocuire cu un substantiv. Și aici se impun cîteva observații privind fiecare adjectiv pronominal în parte.

Pronumele de întărire sînt în limba română contemporană, în mai toate cazurile, adjective pronominale pe lîngă substantive, pronume personale și reflexive: *Mircea însuși mină-n luptă...; el însuși, pe sine însuși*.

Ca adjective pronominale, posesivele apar însoțite de articolul posesiv, cînd stau înaintea substantivului determinat (*al meu caiet*) și cînd determinatul este la rîndul său determinant (*acest caiet al meu*) ori neînsoțite de acesta, cînd stau în urma substantivului (*cartea mea*).

Pronumele interogativ și relativ *care*, la cazurile genitiv și dativ, apar fără segmentul final *-a*: *În casa căruia prieten stai? Spune-mi în casa căruia prieten stai; Cărei colege îi telefonezi?, Spune-mi cărei colege îi telefonezi.*

În propoziții atributive, *care* nu este adjectiv pronominal față de regentul acestora, ci pronume relativ în subordonatele respective: *Băiatul care vine este colegul meu.* Pronumele relativ cu care începe subordonata este echivalent cu substantivul regent al acesteia: *Care vine* = *Băiatul vine.*

Cînd sînt adjective pronominale, demonstrativele de apropiere și de depărtare apar cu sau fără *-a* final, în funcție de topica acestora (*acest student, studentul acesta*). Celelalte demonstrative au, ca adjective, formă identică cu pronumele: *Același student a venit, Același a venit; Celălalt băiat a plecat, Celălalt a plecat.* La cazurile genitiv și dativ pot să se creeze confuzii la formele *acestuia, acesteia, acestora, aceluia, aceleia, acelora* în legătură cu valoarea lor pronominală și adjectivală, care nu se evidențiază exact decît în contexte precise: N. *Băiatul acesta este student*, G. *Cărțile băiatului acelui sînt pe masă*, D. *Îi telefonez băiatului acelui*, unde *aceluia* este adjectiv pronominal, întrucît apare și cu forma de nominativ tot ca adjectiv. Fără asemenea contexte exacte e greu de stabilit dacă e vorba de valoarea pronominală sau de cea adjectivală. Într-o propoziție ca: *Îi dau băiatului acelui un pix*, fără un enunț prealabil, *aceluia* poate fi luat, în egală măsură, pronume sau adjectiv demonstrativ.

Cele mai multe adjective nehotărîte nu se pot confunda cu pronumele respective din cauza segmentului grafic final: *alt — altul; altui student — altuia; altă fată — alta, altei fete — alteia; fiecărui student — fiecăruia; vreunui elev — vreunuia; multor studenți — multora* etc.

Nici adjectivele negative n-au formă identică cu pronumele: *nici un student — nici unul; nici o fată — nici una; nici unui student — nici unuia.*

Pronumele cu valoare de adjective au întotdeauna funcția sintactică de atribute adjectivale pronominale: *Cartea aceasta este nouă.* Aici se impune a fi făcută precizarea că pronumele personale *lui, ei, lor*, cînd stau pe lîngă substantive (*cartea lui, cartea ei, cartea lor*), nu sînt pronume sau adjective posesive. La fel, nu trebuie considerate pronume sau adjective posesive pronumele personale și reflexive în dativ, forme scurte, cînd determină substantive (*Eu văd munții înecați de nouri / De care gîndu-mi vultur s-acăta; El capu-și clatină, oftează* — ambele din poezia lui M. Eminescu).

3. În legătură cu funcțiile sintactice ale pronumelor și adjectivelor pronominale trebuie făcută o distincție clară între atributul pronominal cu toate diviziunile lui, exprimat prin pronume: în nominativ ca apoziție (*A venit Ionescu, acela cu care tu ai fost la mare*), în genitiv fără prepoziție (*Colegii dumnealor au plecat în excursie*) și cu prepoziție sau locuțiune prepozițională (*L-a deranjat oprirea ta în fața lui. N-a fost de acord cu plecarea înaintea dumnealui*), în dativ fără prepoziție (*Cartea-mi este pe bancă*), în acuzativ cu prepoziție (*Încă n-au sosit scrisorile de la el*) și atributul adjectival pronominal, exprimat prin adjective pronominale (*Băieții aceștia sînt studenți*). Insistăm în această direcție, întrucît, de cele mai multe ori, atributul adjectival pronominal este interpretat ca atribut pronominal în unele lucrări ale elevilor.

4. Anumite pronume au și valoare morfologică adverbială: de întărire (*Nu este altul mai nou, mai bogat... și voi zice însuși mai fabulos*, după *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, vol. I, p. 155, unde *însuși* = *chiar*) și *ce* (*Ce-aș mai merge acolo!*, context în care *ce* are valoarea lui *cît de mult* sau *cum*). Pronumele cu valoare adverbială au funcție sintactică de complemente circumstanțiale de mod.

„Limba și legile ei dezvoltă cugetarea."

„Citește! Citind mereu creierul tău va deveni un laborator de gînduri din care vei extrage sensul și esența vieții." (M. Eminescu)

Adjectivele pronominale de întărire

Prof. GHEORGHE N. VASILACHE
Școala Țepu, jud. Galați

După cum se știe, „pronumele de întărire se folosește în limba literară, *numai ca adjectiv pronominal* (subl. n.); el însoțește un substantiv sau un pronume cu scopul de a preciza obiectul determinat" *(Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a, pag. 154).

Exemple de pronume de întărire sînt foarte rare și învechite: „— Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale, cum ziceai însuți". (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*). În locul pronumelui de întărire se folosesc, în limba actuală, construcțiile cu adverbul *chiar* sau cu adjectivul *singur: chiar tu, chiar voi, chiar mie, tu singur, tu singură* etc.

Pronumele și adjectivele pronominale de întărire sînt cuvinte compuse din vechiul pronume personal *însa, însă, înși, înse* (pe care le regăsim în: *dintr-însul, printr-însa*) și formele neaccentuate de dativ ale pronumelui reflexiv sau personal: *-mi, -ți, -și // -ne, -vă, -și, -le*:

Persoana	Cazurile	Singular		Plural	
		Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Persoana I	N. A. D.	însumi însemi	însămi	înșine	însene
Persoana a II-a	N. A. D.	însuți	însăți înseți	înșivă	însevă
Persoana a III-a	N. A. G. D.	însuși	însăși înseși	înșiși	înseși (însele)

Structura de cuvînt compus explică particularitățile flexionare ale acestui pronume (adjectiv pronominal). Finala primului termen al compusului marchează genul, numărul și (uneori) cazul, iar secvențele finale precizează persoana și (din nou) numărul, toate categoriile fiind „împrumutate" prin acord de la pronumele (substantivul) regent. Deci, la persoana I singular: *eu însumi* sau *eu însămi;* după cum pronumele se referă la o persoană de sex masculin sau feminin; la persoana a III-a plural masculin: *ei înșiși;* feminin: *ele înseși (însele)* etc.

Dubla componență, precum și variabilitatea complexă a elementelor alcătuitoare ale adjectivelor pronominale de întărire fac extrem de complicată flexiunea acestora, ceea ce explică faptul că, în ansamblu, ele reprezintă o caracteristică a limbii literare, lipsind din vorbirea populară, și explică numeroasele greșeli în folosirea acestor forme pronominal-adjectivale, greșeli derivînd din încălcarea regulilor *complicate de acord.* Frecvent putem întîlni, chiar la oameni instruiți, forme greșite de tipul: *însuși Dana, fetele însăși, noi însuși,* în loc de *însăși Dana, fetele înseși (însele), noi înșine (însene).* Greșeala cea mai frecventă constă în tendința de a folosi forma de persoana a III-a singular — masculinul *însuși* sau femininul *însăși* — în locul tuturor celorlalte forme: *eu însuși, voi însăși, elevii însuși* ș.a.

Formele de feminin singular presupun o dificultate în plus, și anume diferențierea cazuală a primei componente: la nominativ-acuzativ *însă*, iar la genitiv-dativ *înse*, identică cu forma de plural, la care se adaugă reflexivele *-și, -mi, -ți*. Așadar, se va spune și se va scrie *sie înseși*, la persoana a III-a, iar la persoanele I—II (numai la dativ): *mie însemi, ție înseți.*

După prezentarea dificultăților impuse vorbitorului de adjectivele pronominale de întărire, iată, în final, cîteva sugestii practice pentru folosirea corectă a formelor discutate (vezi și Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, 1986, p. 131).

Mai întîi, cum ne putem feri de multiplele „capcane" întinse de aceste „pretențioase" adjective pronominale? Dacă cineva nefamiliarizat cu flexiunea complicată a acestor adjective pronominale manifestă nesiguranță în alegerea formelor adecvate, este recomandabil să se renunțe la folosirea lor în situația dată, înlocuindu-le cu sinonime de tipul celor anunțate la început. Așadar, dacă este complicat să se folosească formele corecte de feminin *cu însămi, voi înseva* ș.a., este preferabil să se scrie și să se spună: *eu personal, chiar eu*, în loc să se riște crearea unor dezacorduri. Trebuie evitată distanțarea acestora de substantivul determinat: deci nu *importanța invitaților însăși*, ci *importanța însăși a invitaților*.

Este nerecomandabilă folosirea adjectivelor pronominale de întărire înaintea unui genitiv situat după substantiv articulat; preferabilă este postpunerea lor: deci nu *voința însuși poporului*, ci *voința poporului însuși*.

În construcțiile prepoziționale, formele adjectivale trebuie plasate fie între prepoziție și substantiv, fie după substantiv; deci nu *înseși din tezele constituției*, ci *din înseși tezele constituției* sau *din tezele înseși ale constituției*.

Construcțiile de tipul *eu însumi personal, chiar Ionel însuși, însăși propria lui experiență* ș.a. sînt pleonastice și, ca atare, trebuie evitate.

O mențiune asupra aspectului ortografic este, de asemenea, necesară. Toate formele în discuție se scriu într-un cuvînt, fără cratimă.

Pentru practica analizei gramaticale, atragem atenția că persoanele I—II singular și plural *nu au forme pentru cazul genitiv* și că terminologia consacrată este *„pronume de întărire"*, nu *„pronume personal de întărire"*, cum se afirmă în unele lucrări de specialitate (chiar în manualul de gramatică pentru clasa a VII-a).

Raporturi sintactice în propoziție și în frază (III)

Prof. ALEXANDRU MIREA
Școala Normală, Craiova

Atributele așezate înaintea sau imediat după regent nu se despart prin virgulă de acesta dacă identifică sau califică obiectul denumit prin substantivul determinat: „Multe din *cele mai frumoase poezii ale lui Eminescu* sînt în genul popular". Cînd atributul apare ca un adaos, ce ar putea lipsi, se desparte prin virgulă de regent, iar în vorbire prin pauză: „*Tăcută*, nevasta lui se trezi la celălalt capăt al prispei" (M. Preda, *Morometii*).

Complementele directe, indirecte și de agent, aflate după regent, nu se despart prin virgulă de acesta. Indiferent de poziția față de regent, complementul concesiv se desparte întotdeauna prin virgulă: „Le dă ascultare, *în ciuda celor auzite*". Celelalte complemente circumstanțiale, așezate după regent, nu se despart prin virgulă de acesta; cînd însă subiectul propoziției se află înaintea predicatului, iar complementele circumstanțiale — singure sau cu determinările lor — sînt așezate între subiect și predicat, se pun între virgule: „Oamenii, *de frica ursului*, o luară la fugă".

Nu se despart *niciodată* prin virgulă de regentele lor: (a) *atributiva* (după regentă sau intercalată), cînd exprimă ceva necesar pentru identificarea sau

calificarea obiectului denumit prin substantivul determinat: „A primit vestea[1] / *că va întîrzia*"[2] /; „Vestea[1] / *că directia refuză*[2] / s-a răspîndit repede"[3] /; (b) *subiectiva* (așezată după regentă sau înaintea acesteia), cînd nu este reluată prin pronume demonstrativ: „Se știe[1] / *cine va veni*"[2] /; (c) *predicativa*: „Întrebarea e[1] / *cine va cîștiga*"[2] /; (d) *completiva directă* (cînd este după regentă): „Citesc[1] / *ce-mi place*"[2] /; (e) *completiva indirectă* (cînd este după regentă): „Mă tem[1] / *că nu va ajunge*"[2] /; (f) *circumstanțiala de loc* (după regentă): „A mers[1] / *unde a mai fost*"[2] /; (g) *consecutiva* (introdusă prin conjuncția *de* și cînd urmează imediat după predicatul regentei): „Fuge[1] / *de scapără pietrele*"[2] /; (h) *cauzala* (cînd este considerată ca element care justifică acțiunea regentei): „N-a promovat[1] / *fiindcă n-a învățat*"[2] /; (i) *condiționala* (înainte sau după regentă, cînd autorul ține să arate că subordonata exprimă singura condiție a realizării acțiunii din regentă): „Citește[1] / *dacă vrea*"[2] /.

Se despart, *de obicei*, prin virgulă: (a) *completiva directă* (înaintea regentei): „*Că n-am învățat*, știau toți"; (b) *completiva indirectă* (înaintea regentei): „*Că n-am realizat nimic*[1], / toți și-au dat seama"[2] /; (c) *cauzala* (indiferent de poziție): „Învață[1], / *pentru că-l așteaptă examenul*"[2] /; (d) *finala* (înaintea regentei): „*Ca să nu mai rămînă repetent și anul acesta*,[1] / părinții i-au făcut multe promisiuni"[2] /; (e) *condiționala* (indiferent de poziție, dacă nu este considerată element esențial în frază): „*Dacă va învăța*[1], / va lua examenul"[2] /; (f) *consecutiva*: „Luna-i cădea drept în față, / *încît ochii ei albaștri străluceau mai tare*" (M. Eminescu, *Sărmanul Dionis*).

Se despart întotdeauna prin virgulă de regentele lor: (a) *atributiva explicativă*: „Satul era acoperit de întuneric ca de o apă neagră[1], / *în fundul căreia toate se înnecau*"[2] / (Geo Bogza, *Laudă electricității*"); (b) *subiectiva* (așezată înaintea regentei și reluată printr-un pronume demonstrativ): „*Cine prețuiește și munca altora*[1], / *acela*-i un om superior"[2] /; (c) *concesiva* (indiferent de poziție): „*Deși era bătrîn*[1] / mergea totuși repede"[2] /; (d) *modala* (cînd este înainte și are corelativ în regentă adverbul *așa* sau *astfel*): „*Cum îți vei așterne*[1], / *așa* vei dormi"[2] /; (e) *consecutiva* (cînd are corelativ în regentă un adverb): „Era *așa* de supărat[1], / *încît* nu-și stăpînea plînsul"[2] /.

Se mai despart prin virgulă subordonatele asupra cărora *nu se insistă* în mod deosebit: (a) *circumstanțiala de loc* așezată înaintea regentei și cînd este reluată prin adverbul corelativ *acolo*: „*Unde nu gîndești*[1], / *acolo* îl găsești"[2] (b) *temporala* (așezată înainte și cînd are în regentă un adverb corelativ): „*Cînd auzi calul*[1], / *îndată* se scutură și el"[2] / (P. Ispirescu, *Tinerețe fără bătrînețe*); (c) *circumstanțiala de mod* (indiferent de poziție): „Munceau și ei[1], / *cum puteau*"[2] /; „*Cum puteau*[1], / munceau și ei"[2] /; (d) *finala*: „A vorbit o oră întreagă.[1] / *ca să-i poată convinge*"[2] /.

1. *Raportul apozițional (apozitiv)* se realizează, la nivelul propoziției și al frazei, între doi termeni care stau pe același plan sintactic (de echivalență gramaticală): un termen inițial (termenul-bază) și un termen secund, care este apoziția primului: „Considerațiile lui T. Arghezi *asupra romanului «Ion»* de L. Rebreanu... nu sînt numai de natură lexicală ori stilistică" (Al. Bojin, *Studii de stil și limbă literară*); „*Aventura este interioară, o aventură spirituală*[1] /: *eroul este pornit*[2] / să descopere lumea"[3] / (T. Arghezi).

Echivalenți din punct de vedere gramatical, oricare din cei doi termeni poate fi omis, fără să se modifice conținutul comunicării: „*Ștefan cel Mare, domnitorul*, și i-a atras pe răzeși"; „...*domnitorul* și i-a atras pe răzeși"; „*Ștefan cel Mare*... și i-a atras pe răzeși".

Termenul secund preia și extinde funcția sintactică a termenului-bază într-un raport de echivalență sintactică: „Cine se împotrivește *lui, haidu-*

cului?" (termenul secund *haiducului* preia funcția de complement indirect a termenului bază *lui*). În acest fel, termenul secund (parte de propoziție sau propoziție) preia toate funcțiile sintactice ale termenului-bază:

(a) *apoziții pe lîngă părți de propoziție: subiect* „Alergăm și *noi, copiii* după el" (Zaharia Stancu, *Descult*); *nume predicativ*: „Ca să nu s-arate odată *ce* sînteți: *niște mișei*" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*); *complement indirect*: „Să-i spui asta *maicăsi, bătrînii*, pe care o cunoști".

(b) *apoziții pe lîngă propoziții: subiectivă*: „*că lucrurile merg mai bine acum*[1], / *asta* se știe"[2] /; *predicativă*: „Eu rămîn *ce-am fost: romantic*" (M. Eminescu, *Eu nu cred nici în Iehova*); *completivă directă*: „A cumpărat *ce-a vrut: cărți și caiete*".

(c) *propoziția apozitivă pe lîngă părți de propoziție: subiect*: „*Aceasta* s-a susținut: *că-i bine să așteptăm*"; *complement direct*: „El știa *un lucru: că fluierul lui are șase borte*" (I. Slavici, *Budulea Taichii*).

(d) *propoziții apozitive pe lîngă propoziții* (*principale* sau *secundare*): „Și a pus părintele pravilă și a zis *că în toată sîmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot* ce a învățat peste săptămînă" (I. Creangă, *Amintiri*). Cînd termenul de bază al apoziției este un vocativ sau o propoziție principală, termenul secund nu mai are funcție sintactică: „Apoi dă, *bade Ipate*, unde-i vorbă, nu-i mînie" (I. Creangă, *Povești*); „Mai mult ca oricare dintre contemporanii săi, Kogălniceanu a pătruns realitățile epocii, *ceea ce l-a ajutat în a acționa în domeniul politic...*" (*Diplomați ilustri*).

2. Raportul apozițional se realizează prin mărci *constante*, precum *pauza*, căreia i se adaugă, uneori, adverbele și locuțiunile adverbiale explicative *adică, (și) anume, mai precis, altfel spus, cu alte cuvinte*: „Acum era sigur că în alte împrejurări, *adică* de n-ar fi fost îndrăgostit, nu s-ar fi mișcat din Amara" (Liviu Rebreanu, *Răscoala*) și *variabile*: flexiunea și joncțiunea.

(a) *Flexiunea* se realizează prin acordul în gen, număr și caz al termenului secund cu termenul bază (cazul termenului secund fiind liber, poate fi același cu al termenului bază sau, indiferent de cazul acestuia, nominativul: „Îl cunoscuse atunci *pe acest mare poet, pe Eminescu*"; „.... o putem judeca după următoarele gînduri... scrise tot *cumnatei* sale *Elena Subin*" (C. Ganea, *Trecute vieți de doamne și domnițe*).

(b) *Joncțiunea* se realizează prin conective, care sînt o expresie a funcției sintactice pe care termenul secund o face echivalentă cu cea a termenului bază: *prepoziții* („Se întîlnise astăzi și *cu ai lui, cu mama și cu sora*"); *conjuncții* („*Nu mai avea decît o dorință: să-și vadă copiii la școli*"); *pronume relative* („În fond Suslănescu sperase că... George se va apropia de el, i se va destăinui, *iar el va putea uita sau clasa ceea ce era tot una*", T. Popovici, *Setea*).

Cînd cei doi termeni ai raportului sînt echivalenți din punct de vedere sintactic, termenul secund nu mai are nevoie de un conectiv: „Avea acum *altă* ocupație": *învăța pînă tîrziu*".

3. În vorbire, raportul apozițional este marcat de pauză și intonație, iar în scris de următoarele semne de punctuație: două puncte, virgula, linia de pauză: „... i-am dat *o denumire* a mea: *Cezarache*" (D. Botez, *Memorii*); „Am avut *altă* propunere: *să învățăm*" /; amicul meu, *aducătorul acesteia*, vine să-ți ceară un mic serviciu"...: „Nicolae, *pădurarul*, avea grijă de animale": „În zadar stărui / să-l frece fie măcar la ochi și la tîmple/căci el ținea una și bună, / *că alta e aceea* / pe care o știa dînsul..." / (*Basme populare*).

Virgulele care izolează apoziția pot fi uneori înlocuite cu linia de pauză: „De aici pornește marele braț al Dunării — *Canalul Borcea* — care trece prin fața orașului Călărași" (A. Vlahuță, *România pitorească*).

Explicarea unor termeni din „Legea fondului funciar"

FLORENTINA SÂMIHĂIAN

Legea fondului funciar, adoptată de Parlamentul României la 14 februarie a.c. și publicată în *Monitorul oficial* la 20 februarie a.c., creează cadrul legislativ al refacerii satului românesc, distrus prin colectivizare și sistematizare, al revenirii lui la ceea ce a fost dintotdeauna — păstrător al tradițiilor istorice și al credințelor religioase, izvor al energiilor naționale.

În condițiile tranziției de la statul totalitar la cel democratic, definiția cuvîntului *lege* din *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX, ediția 1975: „normă cu caracter obligatoriu *stabilită* și *apărată* de puterea de stat") devine caducă, întrucît în statul democratic există trei puteri (*legislativă*, *executivă* și *judecătorească*), și nu una singură, care elaborează, aprobă și judecă, într-o manieră discreționară. Vechile legiuiri agrare din perioada dictaturii comuniste, prin care proprietățile private ale țăranilor au fost confiscate, obligîndu-i pe aceștia să lucreze pămîntul în gospodării colective, au fost abrogate prin acest act normativ.

După dispoziții generale, legea stabilește dreptul la proprietatea privată asupra terenurilor care au aparținut țăranilor înaintea colectivizării forțate a agriculturii, aflate, în prezent, în patrimoniul cooperativelor de producție.

Legea fondului funciar se adresează în special oamenilor de la sate, nefamiliarizați cu termenii juridici sau geografici. De aceea, considerăm că textul legii în discuție are nevoie de cîteva explicații pentru a putea fi înțeles. Exemplificăm cu cîțiva termeni de strictă specialitate juridică: *deținători precari*, *drept public*, *evidență funciară*, *publicitate imobiliară*, *legislație civilă*, *sancțiunea nulității absolute*, *dreptul de preempțiune* etc. De asemenea, în text apar și termeni științifici din domeniul geografic, neologisme rar folosite în limbajul curent și deci cu mai puține șanse de a fi cunoscute de către cei cărora le este adresată această lege; de pildă: *ravenă*, *cuvetă*, *situri*, *colină*, *solă*, *enclavă*, *intravilan*, *extravilan*.

Nu dorim să actualizăm o situație caragialiană, astfel încît atunci cînd citim o lege și întîlnim o sintagmă cum este *sancțiunea nulității absolute*, să rămînem „nedomiriți", precum Jupîn Dumitrache, și să spunem: „E scris adînc". Atît de adînc că nici nu prea înțelegem unde „lovește". De aceea, vom încerca, în cele ce urmează, folosindu-ne, evident, de instrumentele de lucru pe care le avem la îndemînă (dicționare), să explicăm cîțiva dintre termenii menționați. Și aceasta pentru a demonstra că, în unele cazuri, se simte neapărat nevoia apelării la un dicționar explicativ sau la cel de strictă specialitate — în cazul acesta, dicționarul de termeni juridici.

În primul articol al legii este definit *fondul funciar*: „*Terenurile de orice fel, indiferent de destinație, de titlul pe baza cărora sînt deținute sau de domeniul public ori privat din care fac parte, constituie* fondul funciar al României". Dacă acest termen este explicat, toate celelalte expresii ce apar în text, formate dintr-un substantiv și adjectivul *funciar* (neologism împrumutat din limba franceză — *foncier*), sînt utilizați fără nici o altă precizare, în condițiile în care contextul nu este relevant pentru specificitatea juridică a expresiilor respective. Întîlnim astfel sintagme ca: *îmbunătățiri funciare*, *evidență funciară*, *cadastru funciar*, *carte funciară*. Pentru substantivul latin *terra* și

adjectivul *agrarius*, de asemenea latin, avem în limba română cuvintele *teren*, *pământ* și *agrar*. Substantivele *pământ* (din lat. *pavimentum*) și *teren* (din fr. *terrain*), ca și adjectivul *agrar* se suprapun parțial ca sens cu adjectivul *funciar*.

În DEX, adjectivul *funciar* este definit după cum urmează: „Care se referă la proprietatea particulară asupra pământului sau la averi imobiliare". Dar și cuvîntul *imobiliar* trebuie explicat, el însemnînd „bunuri materiale ce nu pot fi transportate". Expresiile *îmbunătățiri funciare* și *evidență funciară* nu sînt explicate în DEX. În schimb, substantivul *cadastru* (din fr. *cadastre*) este definit ca „totalitatea lucrărilor tehnice de determinare exactă a unor proprietăți funciare, cu toate caracteristicile lor; prin extensiune, serviciile care efectuează aceste lucrări". Astfel, expresia *cadastru funciar* este pleonastică, din moment ce *cadastru* se referă la proprietățile funciare și nu la altele. *Cartea funciară* este definită în DEX astfel: „registru oficial în care se inventariază toate proprietățile de pământ individuale din cuprinsul unei regiuni, menționîndu-se numele proprietarului, suprafața terenului și vecinătățile". De aceea, sintagma *evidența funciară*, în contextul *documentele de evidență funciară*, este sinonimă cu *cartea funciară*.

În textul legii apar frecvent și alți termeni tehnici, din domeniul juridic, care nu sînt consemnați în DEX și care, fiind utilizați cu precădere în acest domeniu, pot fi găsiți în dicționarele de termeni juridici. Dintre aceștia, menționăm: *dreptul public*, *dreptul comun*, *legislație civilă*, *publicitate imobiliară*, *sancțiunea nulității absolute*.

Ultimii doi termeni sînt explicați în *Dicționarul de drept civil* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980). Astfel, *nulitate* este „sancțiunea civilă constînd în desființarea cu efect retroactiv (de la data încheierii sale) a unui act juridic încheiat cu încălcarea cerințelor legale. Cînd s-a încălcat o dispoziție legală imperativă, edictată în vederea ocrotirii în mod precumpănitor a unor interese generale, obștești, sancțiunea este *nulitate absolută*. Consecința este desființarea actului juridic sancționat". Expresia *publicitate imobiliară* este definită astfel: „ansamblu de tehnici juridice menite să asigure certitudinea, evidența și opozabilitatea față de terți a actelor juridice prin care se constituie, transmit sau sting drepturi reale imobiliare". Sintagma *deținători precari* nu este consemnată în acest dicționar, dar ea poate fi definită prin explicarea adjectivului *precar*, neologism împrumutat din fr. *précaire*, care apare în DEX cu următoarea definiție: „lipsit de siguranță, de trăinicie, dependent de voința cuiva sau de împrejurări imprevizibile; nesigur, nestabil". Astfel, *deținători precari* pot fi cei care nu mai posedă actele de proprietate asupra terenurilor, care nu au dovezi privitoare la dreptul asupra unui anumit teren. Specifică limbajului juridic este și expresia *drept de preempțiune* (din fr. *préemption*), definit în DEX astfel: „privilegiu pe care îl are cineva printr-un contract sau printr-o lege, la o vînzare-cumpărare, de a fi, în condiții egale, cel preferat dintre mai mulți cumpărători". La fel și substantivul feminin *creanță* (din fr. *créance*): „dreptul creditorului de a pretinde de la debitor să dea, să facă sau să nu facă ceva; (concretizat) act care stabilește acest drept".

Altă categorie de cuvinte și expresii neologice ce apar în textul legii este cea a formelor de relief: *ravenă*, *cuvetă*, *situri*, *colină*, *solă*, *enclavă*. Acestea sînt explicate în DEX: substantivul feminin *ravenă* (din fr. *ravin*): „vale strîmtă cu versanți abrupți, instabili"; substantivul feminin *cuvetă* (din fr.

cuvette): „sinclinal în formă de căldare, cu lungimea și lățimea aproape egale și cu rețiunea orizontală aproximativ rotundă"; *cuveta lacului*, expresia care apare în textul legii, este definită astfel: „teren ocupat de un lac de acumulare pînă la nivelul crestei barajului": substantivul feminin *enclavă* (din fr. *enclave)*: „fragmente de roci înglobate în masa rocilor eruptive"; substantivul feminin *colină* (din fr. *colline)*: „formă de relief mai mică decît dealul; colnic, deluşor"; substantivul feminin *solă* (din fr. *sole)*: „porțiune de teren cultivată cu aceeași plantă, în cadrul unui asolament". Dar s-ar putea ca și cuvîntul *asolament* (din fr. *assolament)* să aibă nevoie de explicație și atunci apelăm din nou la DEX: „tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loituri (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate) și a repartizării (prin rotație) a fiecărei plante pe un lot anumit".

În textul legii, apar, de asemenea, doi termeni antonimici, ce ar putea fi încadrați tot în categoria neologismelor din domeniul geografiei. Este vorba de cuvintele *intravilan* și *extravilan*. Deși ambele sînt adjective (spațiu *intravilan* sau *extravilan)* care, prin conversiune, pot deveni substantive, ipostaza în care e și întîlnim de altfel în textul discutat, în DEX sînt consemnată unul ca substantiv *(intravilan)*, iar celălalt ca adjectiv *(extravilan)*, avînde și etmologii diferite, *intra* + *vilan* (< lat. *villanus*) și *extra* + *vilan* (cf. fr. *extra* — *ville)*. Credem că aceste două neologisme au intrat, dată fiind relația lor antonimică, în aceeași perioadă în limba română, prin filieră franceză, avînd ca sursă etimologică secundă modelul latin. *Intravilan* este definit în DEX astfel: „zonă care cuprinde suprafața unei așezări umane, cu construcțiile și cu spațiile plantate sau rezervate circulației"; *extravilan:* „caracteristic teritoriului aflat în afara spațiului construit sau pe cale de construire al unei localități".

De remarcat este faptul că majoritatea cuvintelor și expresiilor explicate cu ajutorul dicționarelor sînt de proveniență franceză, atît cele din domeniul juridic, cît și cele din sfera geografiei. Fac excepție cuvintele *pămînt* și *agrar*, care sînt de origine latină. Faptul că ele se suprapun parțial ca sens cu expresia *fond funciar* poate fi demonstrat și prin faptul că, în timp, legea fondului funciar s-a numit fie *legea tocmelilor agricole*, fie *legea pămîntului*.

Textul în discuție este redactat în conformitate cu caracteristicile stilului oficial-administrativ: limbaj sobru, proprietatea termenilor, uniformitatea timpurilor verbale, mijloace specifice de construcție a comunicării. Dar cea mai importantă funcție a acestui stil ni se pare a fi funcția lui conativă, adică orientarea expresă către destinatar a actelor juridice. Or, din acest punct de vedere, considerăm că accesibilitatea trebuie să fie una dintre trăsăturile specifice ale acestor texte.

Fiind însă concepute și redactate de specialiști ai domeniului juridic, textele de lege se află în pericolul de a fi impregnate de limbajul specific al celor care le elaborează. Este foarte adevărat că legile sînt instrumente de lucru ale juriștilor și că, în consecință, aceștia trebuie să le înțeleagă și să le aplice corect. Dar, la fel de adevărat este faptul că legile se adresează în primul rînd oamenilor din categorii sociale și intelectuale foarte largi. Nu ne referim aici la echivocul unor formulări care pot declanșa interpretări diferite ale aceluiași articol de lege, ci strict la folosirea unor termeni pur tehnici, pe care am încercat să-i definim aici. Dificultatea ar putea fi depășită prin explicarea, în instrucțiunile de aplicare a legii sau într-o anexă, a termenilor de specialitate juridică, pentru a evita astfel posibilele confuzii ale cititorilor care, intuitiv, își pot crea reprezentări eronate ale termenilor pe care nu îi cunosc.

Poetica lui Mihail Sadoveanu

FLORIN MIHĂILESCU
Universitatea din București

Nu este nici întîmplătoare și nici lipsită de semnificații discreția lui M. Sadoveanu cu privire la aspectele interioare ale artei sale literare. Există fără îndoială o poetică a spontaneității și una a lucidității, iar autorul *Baltagului* aparține tot așa de sigur celei dintîi. El nu este din specia lui Mallarmé sau Valéry, ci mai curînd din cea balzaciană a naturilor cu forță creatoare debordantă, care nu resimt numaidecît nevoia să se clarifice în planuri intelectuale discursive, fiindu-le mai mult decît suficientă manifestarea artei ca atare.

Pe lîngă aceasta, Sadoveanu se numără printre aceia care socotesc că limpezirea brutală a secretelor creației poate sfîrși prin a o compromite iremediabil. „Nu-i altceva mai departe de mine decît metoda", declară el la un moment dat, pentru ca în două rînduri foarte diferite să repete ideea că actul conștientizării intelectuale poate să dezavantajeze pînă la un punct creația. „N-aș putea să mă lămuresc bine nici pe mine, se confesa el lui Ion Biberi prin 1945. Sunt lucruri pe care stăruința atentă a gîndului le spulberă, sau care nu se lasă vădite cu luciditate." Răspunzînd întrebării dacă un scriitor poate deveni critic, el relua în 1950: „Cel mai potrivit lucru e ca artistul creator să aibă inteligența necesară și adecvată talentului său. Intuiția sa artistică operează mai bine decît silogismele și un prisos de inteligență îl poate duce către sterilitate. Nu adaog că artistului creator i-ar dăuna cultura; poate s-o aibă cu exces."

Puținătatea declarațiilor sadoveniene despre arta lui pune dificultăți destul de delicate în calea încercării de a-i preciza poetica, nefiind desigur vorba de aceea care aparține operei, ci de ideile, atîtea cîte sînt, ale artistului în calitatea sa de creator al operei. Interpretînd pasajele care se pot culege totuși din publicistica lui Sadoveanu, din amintiri și interviuri, se pot reține unele convingeri pe care le vom condensa în cîteva formule: organicismul artistic, corelația dintre simplitate și profunzime, valoarea mentalității arhaice, imperativul etnic, supremația esteticului, realismul, dinamismul lingvistic și moralitatea artei.

Creația e pentru Sadoveanu rezultanta unei funcții evasinaturale, ea se pregătește și se desfășoară în tainițele adînci ale personalității, izbucnind la lumină în clipa hotărîtă de maturizarea procesului interior, iar nu de scriitorul însuși. După mărturiile proprii, ca și ale fiicei sale, Profira, Sadoveanu purta în sine timp îndelungat ideea unei opere, pentru ca la un moment dat aceasta să devină carte în circa 20 de zile de redactare absorbantă, de urmărire obsesivă a materiei pînă la pagina finală. Lucrul se derulează fără plan, pornit dintr-un nucleu declanșator ce se dezvoltă prin constrîngeri obiective, determinîndu-l pe scriitor atît în ce privește acțiunea, cît și forma de narațiune. Corectura textului urmează după o lună sau două, fără modificări substanțiale, căci opera este desăvîrșită în esența ei încă de la prima redactare, care rămîne astfel totodată și ultima.

La întrebarea cum e cu putință o elaborare aparent așa de sigură și de facilă, putem răspunde numai dacă apelăm la datele privind procesul de acumulare creatoare. În *Anii de ucenicie*, Sadoveanu și-a mărturisit capacitatea extraordinară de înregistrare a impresiilor, spiritul neobișnuit de observație desfășurat fără efort și fără vreo intenție mai specială, puterea de a sesiza nuanțe și particularități și de a le asocia apoi în autentice sinteze plastice sau muzicale. Profirei Sadoveanu îi declară: „Eu sînt ventuză, sorb tot ce văd și aud". În aceste condiții, ceea ce pare ușurință se dovedește a fi în realitate produsul îndelung asimilat al unei permanente gestații, ce ține de o conformație psihofiziologică particulară, caracteristică, desigur, creatorilor de geniu.

Un alt paradox îl implică opinia lui Sadoveanu conform căreia simplitatea de expresie se asociază mai firesc cu profunzimea de gîndire decît cu superficialitatea. Poezia populară este îndeobște aceea care satisface din acest punct de vedere exigențele scriitorului, adversar categoric al complicațiilor sterile, considerate semne incontestabile de decadență. Pasiunea lui Sadoveanu pentru simplitatea profundă îl înrudește evident cu mentalitatea populară și indică în concepția lui atașamentul cel mai natural față de atitudinile clasicismului folcloric.

De altfel, identificarea sa cu opțiunile mentalității populare și folclorice se înfățișează a fi una dintre însușirile cele mai clare și mai organice ale personalității sale. În *Anii de ucenicie*, avem întregul document al „convertirii" sale la arhaitate, al unei autentice inițieri în lumea miturilor și tradițiilor care definesc înțelepciunea noastră ancestrală. Pe această cale va ajunge Sadoveanu la marile sale romane interbelice, consacrate acestei radiografii de adîncime în tainele spiritualității românești.

De o asemenea poziție se leagă și convingerea sa că nu putem porni decît de la originalitatea noastră inalienabilă, cristalizată în producțiile populare. „Acest fond al nostru este singura valoare în manifestarea colectivă artistică și spirituală a umanității. El singur ne poate fixa în timp și spațiu". Această atitudine explică raporturile de organicitate dintre creația sadoveniană și folclor, recunoscute nu o dată ca principii și ca realități ieșite dintr-o limpede intenționalitate.

Dar în opiniile și pozițiile sale față de folclor nu întîlnim note de superficial entuziasm și nici de adorație nediferențiată. Lucru mai rareori supus discuției, la Sadoveanu e prezent și aplicat cu consecvență un principiu de discriminare pur estetică față de bunurile și valorile culturii populare. Artiștii mari sînt tot așa de rari și în popor ca și în rîndul autorilor livrești, iar în ansamblul de producții populare „multe nu pot trece granița artei, căci nu orișice trecător este un depozitar al comorilor literare populare, după cum nu orice român e născut poet; și pe noi ne interesează numai ce-i artă". În ciuda aluziei pomeniri a lui Alecsandri, Sadoveanu își însușește atitudinea acestuia față de poeziile pe care le-a cules și le-a „îndreptat", își însușește deci „punctul de vedere artistic". Același punct de vedere prezidează la Sadoveanu și opțiunile sale lingvistice, prezente nu numai în operă, dar și în unele considerații teoretice, în care selectivitatea, subliniată uneori ca necesară, se manifestă explicit și totodată exclusiv estetic.

Însă, în ceea ce privește limba, este interesant că Sadoveanu pledează pentru toleranță și prudență și e departe de a fi — cum s-ar putea cu superficialitate și pripeală crede — un spirit tradiționalist, conservator sau conformist. Încrederea lui în dialectica procesului de evoluție lingvistică pare să fie

totală: „Nu-i timpul să legiferăm și să încătușăm o limbă care apare încă stufoasă și e într-o prefacere așa de bogată. Din variațiile de forme se va culege cu vremea definitivul." Pînă atunci, un scriitor nu poate face altceva decît să contribuie la un proces care, în ultimă instanță, îl depășește.

Idei mai multe a mărturisit Sadoveanu referitor la mecanismul relațiilor dintre imaginația sa și realitatea trăită. Nu sînt din păcate nici aici prea multe amănunte, căci autorul îndeobște nu insistă, ci — cum zicea odată singur — mai mult atinge „chestia în treacăt" spre a trezi „curiozitatea unora și îndemnul altora." Oricum, trebuie reținută mărturia că lumea propriei creații se constituie autonomă, deși cu rădăcinile înfipte în cele mai diverse experiențe biografice, morale, intelectuale și mai ales emoționale. „Există în orice creație urma unor încheieturi ale realității, dar atît. Restul e invenție, fantezie, prelucrare." În altă parte și cu alt prilej, Sadoveanu respingea cu hotărîre fotografia literară, căci, asemenea pictorului, scriitorul „nu trebuie să prezinte aspectele experioare ale anumitor personaje, ci, în primul rînd, semnificațiile lor interioare. Eu [...] mi-am creat o lume a mea, o lume proprie, fără a fi servit de personajele fixate în registrul stării civile". Deși Profira Sadoveanu nu ezită să deconspire adevărate chei de personaje și împrejurări ce au intrat în operă, firește reinterpretate, e limpede că tocmai reinterpretarea lor alcătuiește elementul decisiv de ordin creator, în fond aproape singurul care interesează.

În fine, iată și convingerea lui Sadoveanu, de sorginte sămănătoristo-poporanistă (dar nu numai!), că artei îi revine rolul unei moralități active, a cărei absență sau măcar carență diminuează și chiar compromite statutul propriu, autentic, nobil al creației: „cartea îndeplinește fapta de mirare de a ne face să trăim în afară de minciună, nedreptate și prejudecăți. În aceste urne sacre, în care poeții și cugetătorii și-au închis inimile, găsim acea putere fără moarte care mișcă umanitatea înainte în progresul ei necontenit. Între calamități și catastrofe, oameni nobili care nu mai sînt ne dau putere acumulată în operele lor ca să răzbim spre adevăr, justiție socială și pace."

Nu s-ar putea însă conchide de aici că scriitorul nu avea ideea specificității artei, că nu înțelegea statutul ei autonom ca formă de activitate creatoare. Dar el punea accentele în mod deosebit, în funcție de ce considera a fi comandamentele unui moment sau altul. În 1943, afirma răspicat: „datoria scriitorului este să creeze, să creeze literatură. Altceva nu i se poate cere. Creația literară își are legile ei pe care nimeni nu le poate forța sau schimba. Scrisul la comandă nu înseamnă creație și deci nu are nici o semnificație literară."

În totul, deci, avem în față elementele simplificate ale unei poetici și ale unei atitudini literare, ce nu se pot cu siguranță remarca nici prin originalitate de concepție și nici prin profunzime sau rafinament al spiritului. Mai degrabă decît mărturisiri, cuvintele lui Sadoveanu sînt, în acest plan, învăluiri de ordin tactic în spatele unor teze generale cu aer de indiscutabilă banalitate. Făcînd bilanțul, ne rămîne așadar surprinza de a nu fi putut discerne mai nimic din explicația pe care totuși ne-o solicită, prin măreția și substanța lor, atîtea și atîtea capodopere. Impresia de sfinx, înconjurat de zidul invizibil, dar inexpugnabil de tăceri, pe care omul o făcea chiar și apropiaților, pare să se mențină și în scrisul lui, în ciuda aerului confesiv al unor declarații. Căci Sadoveanu însuși nu pătrunde, cum de altfel a și recunoscut-o, în misterul propriei lui opere. Lipsită de intelectualitate discursivă, publicistica

lui rămîne destul de comună și de convențională. Crezurile sale literare sînt și ele tot atît de elementare ca și ale contemporanului pe care l-a admirat în mod cu totul semnificativ, N. Iorga.

Poetica majoră a lui Mihail Sadoveanu trebuie mai presus de toate descoperită în operă, iar nu în autoconștiința autorului ei, rămasă pînă la sfîrșit destul de relativă. O astfel de prezență implicită să o lăsăm însă, cu toată liniștea, în seama analiștilor acestei opere, încredințați deopotrivă, și noi, și ei, cu siguranță, de măreția, profunzimea și autenticitatea sa.

Genul dramatic
(caracterizare generală)

Prof. SIDONIA SIMIONESCU
Liceul Național, Iași

Cel care a propus primul o clasificare a genurilor literare după criteriul raportării scriitorului la realitatea înconjurătoare a fost Platon: în *Republica* și *Legile*, el indică o categorie de opere în care autorul se ascunde în spatele personajelor (genul dramatic), o alta „expozitivă", în care poetul se afirmă fără intermediari (genul liric) și a treia, care rezultă din îmbinarea „imitației" cu expunerea (genul epic).

Reprezentat mai ales de *tragedie*, *comedie* și *dramă*, dar incluzînd și subspecii ca *melodrama*, *feeria*, *farsa*, *vodevilul*, genul dramatic impune autorului respectarea condițiilor concrete ale reprezentării scenice; textele trebuie să țină seama de anumite limite de spațiu și timp; perspectiva e fixă, distanța de la scenă la spectator ridică probleme în surprinderea detaliului sau a perspectivei. Desigur, teatrul modern, în care regizorul se consideră uneori coautor și se manifestă creator, modifică aceste limite, anulînd barierele între scenă și spectatori, aducînd actorii în sală sau publicul pe scenă, în dorința de a implica spectatorul în conflictul dramatic. Alteori, autorii înșiși se revoltă împotriva mecanismului convențiilor scenice, așa cum se întîmplă în piesa lui Pirandello, *Șase personaje în căutarea unui autor*, unde scriitorul obișnuit cu libertatea romanului și a nuvelei pune problema acelui „pat al lui Procust" constituit de constrîngerile mutilante ale teatrului. Ironic, autorul își pune personajele să afirme sentențios: „Aici nu se povestește" sau: „Aici e absolut necesar să respectăm legile teatrului".

Prezența personajului în opera dramatică aduce o intensitate particulară, un spor de autenticitate, autorul exprimîndu-și gîndurile, sentimentele, aspirațiile prin acești intermediari. Dialogul are în primul rînd o funcție dramatică, dar și o funcție fatică (de menținere a atenției spectatorului), o funcție informațională și narativă.

Structura compozițională a operelor genului dramatic este și ea deosebită; orice piesă se împarte în *acte* (numite uneori și cînturi) și în subdiviziuni numite *scene*.

În literatura română genul dramatic este reprezentat mai întîi în literatura populară, unde observăm prezența dramei rituale, a jocurilor cu măști, a dramei liturgice, a teatrului cu haiduci sau cu subiect istoric. Primele manifestări au, se pare, o vechime foarte mare; se presupune că ele precedă contactul direct cu civilizația greco-romană. Astfel, drama rituală este legată de

îndeletniciri străvechi, ca vînătoarea și creșterea animalelor. Se cunosc de asemenea drame rituale dedicate cultului morților (*Urîții*, *Moșnegii*). Despre unele jocuri cu măști vegetale și antropomorfe amintesc vechi autori ca Dosoftei (*Cucii*) sau Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei* (*Paparuda*, *Călușul*, *Caloianul*). Circulă și astăzi jocuri cu măști dedicate Anului Nou (*Capra*, *Ursul*, *Țurca*). În drama liturgică se înscriu creații ca *Irozii*, *Mironosițele*, *Craii*, *Magii*. Mai tîrziu, teatrul de haiduci glorifică figurile eroilor cunoscuți din balada populară (Bujor, Gruia, Novac, Groza), iar teatrul istoric exprimă bucuria izbînzii în lupta pentru independență (*Predarea lui Osman* sau *Căderea Plevnei*).

În literatura cultă, urmărind speciile fundamentale ale genului, remarcăm în primul rînd vechimea tragediei, care pornește din cîntecele închinate lui Dionysos de corul satirilor îmbrăcați în piei de țap (gr. *tragos*).

„Specie a genului dramatic bazată pe reprezentarea în acțiune a categoriei estetice a tragicului", tragedia are un conflict puternic, în care sînt angajate personaje cu însușiri deosebite și un deznodămînt care aduce „înfrîngerea sau pieirea unei valori umane"[1].

O primă etapă în dezvoltarea tragediei o reprezintă tragedia antică greacă (sec. VII—VI î.e.n.), reprezentată de Eschil, Sofocle, Euripide. Secolul al XVI-lea va impune tragedia shakespeariană, iar secolul al XVII-lea tragedia clasică franceză (Racine, Corneille).

În tragedia antică regulile sînt strict respectate: regula celor trei unități (de timp, de loc și de acțiune) îl obligă pe autor să conceapă o acțiune care să se desfășoare pe tot parcursul piesei în același spațiu (în *Antigona*, de Sofocle, acțiunea se desfășoară în fața palatului lui Creon și tot ceea ce se petrece în altă parte aflăm din ceea ce povestesc personajele); acțiunea trebuie să aibă o durată de 24 de ore (toate întîmplările în *Antigona* au loc într-o singură zi); acțiune unitară subordonîndu-și toate faptele declanșate de confruntarea omului cu destinul, cu zeii. Clasicismul secolului al XVII-lea reia aceste reguli, dar în romantism nu mai sînt respectate.

Compoziția tragediei antice cunoaște un prolog și un exod, între care, în cazul *Antigonei*, se plasează cele cinci episoade. Numărul personajelor este redus. Remarcăm însă prezența unui personaj colectiv — corul — al cărui rol este de a comenta faptele, de a anunța intrarea personajelor în scenă. Acțiunea respectă cunoscutele momente ale subiectului: expoziția, intriga, dezvoltarea, punctul culminant, deznodămîntul (reprezentate în *Antigona* de interdicția dată de Creon, hotărîrea Antigonei de a-l înfrunta, îndeplinirea datinii, pedeapsa, moartea eroinei, a lui Hemon și a reginei). Din dorința de a proteja spectatorul, moartea personajelor nu se petrece pe scenă. Stilul este solemn, sobru, ales (acel „stil înalt" din care clasicismul își va face un ideal).

În tragedia shakespeariană marea încredere pe care autorul o are în virtuțile morale ale omului nu-l lasă să ajungă la cumplita deznădejde din tragedia antică, așa încît, uneori, omul triumfă asupra răului. Personajele nu se mai confruntă cu zeii sau cu forța destinului, ci înfruntă rînduielile nedrepte ale lumii sau răul din om.

În secolul al XVII-lea, în teatrul lui Corneille, sursa fundamentală a tragicului rezultă din conflictul între pasiune și datorie (*Cidul*). În tragediile contemporanului său, Racine, accentul cade pe viața interioară a personajelor, el marcînd o etapă importantă în dezvoltarea tragediei. Caracterele din tragedia sa sînt pasiuni în evoluție. Dacă Corneille creează tipuri voluntare,

[1] *Dicționar de termeni literari*, București, Editura Academiei, 1976, p. 446—447.

reprezentate de bărbați ce se impun prin curajul lor deosebit, la Racine se remarcă tipurile feminine, considerate de autor mai potrivite pentru trăirea unor pasiuni puternice (Andromaca, Fedra).

În secolul nostru, Yeats, T. S. Eliot, Claudel, García Lorca, ca autori dramatici, au încercat o revitalizare a genului, dar, treptat, drama de factură tragică ia locul tragediei. Rămîne doar o viziune tragică, care se împletește uneori chiar cu un anume gen de comic, în opera lui Beckett sau Eugen Ionescu, de pildă.

În antiteză cu tragedia se definește comedia, specie a genului dramatic în care sînt înfățișate personaje, caractere, moravuri, în așa fel încît să stîrnească rîsul, avînd totdeauna un final fericit și, deseori, moralizator („ridendo castigat mores"). „Prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, comedia se subsumează *comicului* (fr. *comique*, lat. *comicus*, gr. *komicos*), categorie estetică fundamentală care denumește una din atitudinile esențiale ale spiritului uman în fața vieții și a artei, avîndu-și sursa în dezvoltarea unui contrast sancționat printr-o gamă largă de reacții morale, de la compasiune la dispreț și provocînd o participare afectivă specifică, de la zîmbet la rîsul cu hohote"[2].

Comedia a evoluat de la comedia clasică greacă (secolul al VI-lea î.e.n.) la comedia clasică a secolului al XVII-lea, apoi, la comedia modernă.

Între autorii antichității eline remarcabilă rămîne prezența lui Aristofan, care prezintă într-o lumină satirică societatea ateniană contemporană lui, arătîndu-i defectele (*Pacea*, *Păsările*).

În secolul al XVII-lea, Molière, spre deosebire de autorii antichității, aduce pe scenă personaje din toate categoriile sociale: nobili, burghezi, țărani, stăpîni și slujitori. Prin dilatarea unui defect care generează comicul, el își individualizează personajele, creînd o mare varietate de caractere. Avariția lui Harpagon, mizantropia lui Alceu, libertinajul lui Don Juan, ipocrizia lui Tartuffe generează comicul de caractere cu substrat moralizator.

În literatura română, după cîteva încercări modeste, se ating cote artistice deosebite în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin I.L. Caragiale. Drumul de la Alecsandri la Caragiale este cel de la comicul de situație la comicul de caractere și de moravuri. Desigur, nici Caragiale nu disprețuiește procedeul *qui-pro-quo*-ului, dar în *O scrisoare pierdută*, comedie de moravuri politice, tehnica rămîne subordonată mesajului și o farsă iscată de un pretext minor (pierderea și găsirea succesivă a scrisorii), amplificată în „boule de neige", reduc în final motivul încurcăturilor la dimensiunile reale.

În comediile lui Caragiale se identifică ușor un comic de situație (pierderea și găsirea scrisorii, confuzia pe care o face Rică Venturiano, încurcăturile provocate de schimbarea măștilor etc.), un comic de limbaj (la nivelul fonetic, lexical și gramatical), un comic de moravuri (viciile societății în a doua jumătate a secolului al XIX-lea), un comic de caractere (demagogul ambițios, servilul, prostul fudul, prostul ticălos, femeia voluntară ș.a.).

În literatura română interbelică, deși comedia cunoaște o mare înflorire, autori ca Tudor Mușatescu, Al. Kiriței, V.I. Popa sînt mai mult creatori de atmosferă decît de tipuri reprezentative. De asemenea, o notă de sentimentalism îi deosebește de Caragiale. După al doilea război, comedia clasică va fi reprezentată la noi de Aurel Baranga, impunîndu-se în schimb o comedie cu atribute moderne (T. Mazilu, Marin Sorescu) primind uneori sugestii din teatrul absurdului, impus de Eugen Ionescu.

În timp ce tragedia și comedia prezintă realitatea văzută fie în latura sa tristă, fie în cea veselă, drama surprinde viața în toată complexitatea ei,

[3] *Dicționar de termeni literari*, 1976, p. 82.

în fuziunea tonurilor grave și senine (drama istorică, socială, psihologică, drama de idei etc.). Începuturile speciei se află în drama satirică (cu satiri) a antichității (*Ciclopul*, de Euripide). Evul mediu cultivă drama liturgică, iar în secolul al XVII-lea, în Franța, apar și comedii eroice sau tragicomedii care precedă apariția, în secolul al XVIII-lea, a dramei propriu-zise. În Anglia, în epoca elisabetană înflorește drama domestică, în Franța, drama burgheză. Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, Mercier se face promotorul dramei istorice, pe care o va consacra însă Victor Hugo prin prefața-manifest la drama *Cromwell* (1827). Hugo va ilustra drama romantică (*Hernani*, *Ruy Blas*); îi va urma Al. Dumas, Alfred de Musset, Alfred de Vigny, Mérimée ș.a.).

În literatura română, sub impulsul romantismului, drama istorică devine specia cu o lungă existență, cunoscînd primele succese prin B.P. Hasdeu cu *Răzvan și Vidra* (1867) și V. Alecsandri cu *Despot Vodă* (1880). La începutul secolului al XX-lea, Al. Davila prin *Vlaicu-Vodă* și Barbu Ștefănescu Delavrancea prin *Apus de soare* vor da o nouă strălucire genului.

Drama istorică evoluează treptat spre o confruntare cu problemele istoriei de pe pozițiile contemporaneității, determinînd meditația pe tema sensului istoriei. În literatura română se remarcă în acest sens contribuția lui Lucian Blaga (*Avram Iancu*), a lui Horia Lovinescu (*Petru Rareș*) sau a lui Marin Sorescu (*Răceala*, *A treia țeapă*), unele creații avînd valoarea unor parabole scenice.

De la drama istorică se ajunge la o dramă a personalității, ilustrată de Pirandello (*Henric al IV-lea*) sau de E. O'Neill (*Din jale se întrupează Electra*); în literatura română Lucian Blaga va reprezenta această orientare, sub influența revelațiilor psihanalizei (*Daria*).

În perioada interbelică se creează drama de idei, cu o acțiune concentrată, în care personajele se confruntă cu realitatea socială din perspectiva unui ideal. În literatura română Camil Petrescu este autorul care impune această formulă (*Jocul ielelor*, *Suflete tari*); conflictul interior este declanșat de o ruptură între ideal și real; personajul reprezentativ este intelectualul. Aceeași mutare a conflictului în plan interior o aduce mitul dramatic, formulă cultivată în mod deosebit de Lucian Blaga (*Meșterul Manole*), care valorifică folclorul autohton, creînd o atmosferă tulburătoare prin apelul la elemente expresioniste. Piesa se înscrie în teatrul poetic, care aduce o combinație de liric și dramatic, așa cum vom întîlni și la Adrian Maniu (*Meșterul*, *Lupii de aramă*) sau la Valeriu Anania (*Mioriția*).

Supus mereu acelui „pat al lui Procust" de convenții, din antichitate pînă în romantism, genul dramatic și-a cîștigat treptat o libertate absolută: s-a renunțat la regula celor trei unități; obligația de a crea o acțiune care să conducă spre un punct culminant, urmat de deznodămînt, este negată de teatrul epic și de teatrul absurdului; necesitatea ca drama să implice spectatorul prin *catharsis* nu mai este respectată; începînd cu Musset, se scriu piese nu numai pentru a fi reprezentate scenic, ci pentru a fi citite; conceptul clasic de personaj și de acțiune se deteriorează prin „antiteatrul" care evidențiază mecanismul intim al creației dramatice. Un singur element rămîne caracteristic: obiectivarea eului artistic prin intermediul personajelor.

„Cînd se află omul în momentele hotărîtoare ale vieții, nu-l mai conduce mintea; ea arată numai alternativele. Direcția finală o dă inima".

(Titu Maiorescu)

„Numai atunci neamul nostru va deveni fericit și puternic, cînd toți fiii săi vor ști să se solidarizeze în serviciul idealului național."

(V. Goldiș).

Stilul epistolar

Prof. IOANA GUCIU
Liceul „Decebal", București

Pornind de la evoluția în timp a *epistolei*, sînt necesare unele observații referitoare la genul epistolar, spre a contura cîteva trăsături (calități) ale stilului epistolar.

1. *Epistola ca gen literar.* În epocile mai vechi, *epistolei* i se subsumau atît scrisorile particulare, obișnuite, cît și toate operele literare elaborate sub formă de scrisoare: eseuri, romane, poeme etc. Astfel, în antichitate, *epistola* desemna nu numai scrisoarea particulară, ci și poezia lirică și didactică, în care autorul, adresîndu-se unui interlocutor (real sau fictiv), făcea mărturisiri pe diferite teme (Horațiu, *Epistole*; Ovidiu, *Scrisori din Pont*).

Secolele al XVII-lea și al XVIII-lea constituie perioada de maximă înflorire a corespondențelor literare. În Franța renascentistă se va vorbi chiar de un *gen epistolar*, care ajunge la apogeu în clasicism, prin uriașa corespondență a lui Voltaire (aproximativ 18.000 de scrisori), prin memorabilele scrisori ale lui Boileau și ale lui La Fontaine. De altfel, încă în secolul al XVII-lea, teoreticieni ai artei literare, între care Boileau, autorul *Artei poetice*, clasifică operele în genuri literare, emițînd ideea „purității genurilor". În epoca romantică a literaturilor europene, granițele dintre genuri încep să dispară.

În literatura română, cunoscutele *Scrisori către V. Alecsandri* ale lui I. Ghica sînt recunoscute ca o capodoperă a memorialisticii românești, autorul propunîndu-și să relateze numai despre cele „văzute și auzite". Faptul de a fi scris aceste creații sub formă de epistolă nu este decît o convenție, mărturisită de însuși Ghica în *Introducțiune*:

„... ne-am despărțit găsindu-ne amîndoi la un gînd, zicîndu-ne: «De ce nu ne-am scrie unul altuia, sub formă de epistole intime, cele ce ne-am povestit într-astă seară? poate că unele din istorioarele noastre ar interesa pe unii dintr-acei cari n-au trăit p-acele vremi?» Și astfel am început o corespondență..."[1]

Epistolele lui Ghica sînt, de fapt, scrieri independente, care evocă, cu mare artă, momente istorice și personalități diferite, evidențiate uneori chiar de titlu: *Din vremea lui Caragea*, *Tunsu și Jianu*, *Școala acum cincizeci de ani*, *Din timpul zaverii*, *Nicu Bălcescu*. Valoarea documentară este dublată de o deosebită valoare artistică, epistolele lui Ghica definindu-se în scrisul românesc ca pagini unice de literatură memorialistică, în care pulsează viața unei întregi epoci. Ghica se dovedește a fi nu numai un bun portretist, ci și un creator de tablouri de epocă memorabile, ca acela al Bucureștiului bîntuit de „ciuma lui Caragea":

„Spaima intrase în toate inimile și făcuse să dispară orice simțămînt de iubire și de devotament. Muma își părăsea copiii și bărbatul soția pe mîinile cioclilor, niște oameni fără cuget și fără frică de Dumnezeu. Toți bețivii, toți destrămații își atîrnau un șervet roșu de gît, se urcau într-un car cu boi și porneau pe hoție din casă în casă. [...] Rareori bolnavul ajungea cu viață la cîmpul ciumaților. De multe ori o măciucă în cap făcea într-o clipă ceea ce era să facă boala în două-trei zile"[2].

Registrul larg al memorialisticii lui Ghica — sub formă epistolară — fusese anticipat de C. Negruzzi prin ciclul *Negru pe alb*, subintitulat *Scrisori*

[1] Ion Ghica, *Din timpul zaverii*, București, Editura Militară, 1970, p. 47.
[2] *Ibidem*, p. 51—52.

la un prietin și cuprinzînd biografii, fiziologii, anecdote, impresii de călătorie.

Mai tîrziu, epistola dispare ca gen, dar nu și scrisoarea, care va fi cultivată în continuare, ca specie, ca literatură epistolară.

2. *Epistola ca specie.* Restrîngîndu-și sfera la corespondența intimă, particulară, epistola va fi lipsită, în secolul al XIX-lea, de intenționalitate estetică explicită, declarată — în sensul operelor sub formă epistolară din secolele anterioare. Dar aceasta nu înseamnă că epistola nu mai are valoare literară. Chiar eliberate de retorică, scrisorile se vor interfera cu literatura, rămînînd la frontiera cu extraliterarul, aparținînd „literaturii de frontieră"[3].

Deși nu are o estetică propriu-zisă, epistola se supune, într-o oarecare măsură, rigorilor unor convenții literare. Putem vorbi, deci, de un stil epistolar.

3. *Trăsăturile stilului epistolar.* Stilul epistolar poate fi analizat și înțeles ca stil individual. În acest caz este limpede că nu orice scrisoare publicată dobîndește identitate literară. Ceea ce conferă epistolei statut literar este vocația artistică a autorului. Căci un mesaj obișnuit comunică doar, pe cînd unul artistic sugerează și comunică. Talentul epistolar al scriitorului, dublat de plăcerea de a întreține corespondență, face ca epistolele sale să intre în sfera literaturii, chiar dacă intenția și finalitatea artistică nu sînt explicite. De altfel, gîndul la posteritate se citește, de multe ori, printre rînduri. Scriitorul, conștient de valoarea sa, nu poate omite eventualitatea că epistolele sale vor fi citite și publicate cîndva de cei ce îi vor cerceta viața și opera. De aceea, spune George Călinescu, „el e mai atent ca oricare altul la compoziție"[4].

Trăsături comune diferiților scriitori pot fi stabilite cu mare greutate, stilul individual fiind determinat de talentul artistic al fiecărui autor. Stilul epistolar este, în acest caz, individual și trebuie analizat pentru fiecare scriitor în parte. Un asemenea demers face Al. Săndulescu, conturînd portrete epistolare ale literaturii române: Nicolae și Iancu Văcărescu, Ionică Tăutu, I. Heliade Rădulescu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Al. Odobescu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, B. St. Delavrancea, Duiliu Zamfirescu[5].

Analizînd stilul *Scrisorilor din exil* ale lui I. Heliade Rădulescu, silit să ia drumul pribegiei din cauza participării la revoluția din 1848, Al. Săndulescu spune:

„El are o limbă ascuțită de pamfletar, continuîndu-i pe cronicarii munteni și vestindu-i pe marii gazetari de peste cîteva decenii, de la Delavrancea la Tudor Arghezi"[6].

Alături de aceste epistole trebuie menționată corespondența lui Heliade Rădulescu cu C. Negruzzi, nu atît pentru valoarea literară, cît mai ales pentru faptul că relevă admirația lui Negruzzi față de autorul *Gramaticii românești* (Sibiu, 1828):

„Crede, domnul meu, că noi, cei puțini, prețuind ostenelele d-tale, ne place a te avea model [...] și a vă aduce lauda ce se cuvine unui literat reformator și legiuitor al limbei"[7].

[3] Silvian Iosifescu, *Literatura de frontieră*, București, Editura pentru literatură, 1969.

[4] George Călinescu, *Genul epistolar*, în vol. *Scriitori străini*, București, E.L.U., 1967, p. 724.

[5] Al. Săndulescu, *Valori și portrete epistolare*, în vol. *Literatura epistolară*, București, Editura Minerva, 1972.

[6] Al. Săndulescu, *op. cit.*, p. 81.

[7] Vezi I. Hangiu, *Presa literară românească*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 38.

C. Negruzzi, ca și I. Heliade Rădulescu, era preocupat de problema creării unei limbi literare comune, pe baza cărților vechi și a limbii populare.

În strînsă legătură cu trăsăturile distinctive ale epistolei, pot fi conturate cîteva caracteristici generale ale stilului epistolar. Trăsătura distinctivă a epistolei, spontaneitatea — dată de lipsa intenției și a finalității artistice —, face ca stilul epistolar să aibă un mesaj spontan, care îi privește pe epistolier și pe destinatarul său. Stilul epistolar este destins, nu tensionat, este simplu, nu înflorit sau căutat. Altă trăsătură a stilului epistolar este sinceritatea, care derivă din spontaneitate, și care nu trebuie absolutizată, deoarece, ca toate reacțiile omenești, ea este influențată de starea fizică și psihică de moment a autorului. Pe de altă parte, sinceritatea este condiționată de relațiile statornicite între emițător și receptor. Sinceritatea face ca stilul să fie subiectiv, epistolierul exprimîndu-se pe sine, uneori, cu o extraordinară volubilitate. Materialul de limbă disponibil este folosit în funcție de propriul subiectivism, fără prea multe reguli, căci epistola nu are o estetică proprie, supunîndu-se doar convenției formei de organizare.

La aceste caracteristici ale epistolei se poate adăuga plăcerea autorului de a comunica în acest mod, ceea ce dă stilului culoare, muzicalitate, elevație. Plăcerea de a scrie epistole este mult redusă în secolul nostru — secolul vitezei —, cînd omul, dispunînd de videotelefon și neavînd nici timp să întrețină corespondență, ar putea renunța la epistole. Totuși, „mijloacele moderne de comunicație nu pot înlocui corespondența dintre spiritele fine și sensibile, așa după cum radioul și televizorul nu pot înlocui lectura individuală"[8].

„....Numele și niamul [...] căria de mult s-au descălecat, și de atuncea pînă acmu necurmat locuește în Dachia (adecă în Moldova, în Țara Muntenească și în Ardial)".

DIMITRIE CANTEMIR

„În Dachia cea veche, în carea împăratul Traian au așezat pre romani, mai mulți lăcuitori sînt români, decît toate alte neamuri, că în Țara Ardealului românii cu mulțimea întrec pre toate alte neamuri care sînt întru aceste pămînturi. Iară în Țara Românească și în Moldova mai cu seamă singuri românii sînt locuitori".

SAMUIL MICU

„Este vorba de un popor care prin strămoșii săi își are rădăcini de patru ori milenare: aceasta este mîndria și aceasta este puterea noastră. Unde a fost vechiul păstor care este trac, pe locul acela s-a așezat romanul; unde a fost cetatea romanului s-a așezat cetatea de mai tîrziu a domnului nostru; unde a fost satul trac de pe vremuri, dăinuiește satul românesc de acum; unde sînt orașele noastre, au fost odinioară centrele civilizațiilor anterioare, reprezentate de acei oameni ai căror urmași sîntem noi".

NICOLAE IORGA

[8] Al. Săndulescu, *op. cit.*, p. 200

Mihai Eminescu: „O, rămîi“

Prof. OCTAVIA COSTEA
Liceul Teoretic „Iulia Hasdeu“, București

Într-un articol anterior, *Dialogul și funcțiile limbajului* (vezi *Limba și literatura română*, nr. 4, 1990), am identificat, în textul literar *Bacalaureat* de I.L. Caragiale, funcțiile de *contact*, *referențială*, *expresivă* și *impresivă*. Ne propunem acum să ilustrăm funcția poetică a limbajului, utilizînd textul literar *O, rămîi*, de Mihai Eminescu.

Funcția poetică a limbajului se desprinde dintr-un text unitar, coerent, în care se combină inedit expresivitatea, figurile de stil, generînd un mesaj uman sensibil, absorbit într-o realitate poetică nouă, nerepetabilă. Funcția poetică se axează pe mesaj care devine scop în relația autor — cititor. Această funcție presupune echivalența între selectarea cuvintelor (asemănări sau deosebiri, sinonimie sau antinomie) și combinarea acestora pe baza sensurilor și a posibilităților sale de expansiune.

Pentru a păstra vie relevanța poetică a textului, sînt necesare, desigur, cîteva operații: parcurgerea sa integrală, împărțirea în secvențe, decodificarea lui (aceasta presupune prezența operei pe masa de lucru), ca, în final, să refacem unitatea întregului prin lectura îmbogățită de cunoașterea posibilă a valorilor artistice conținute. Reproducem textul poeziei *O, rămîi*.

1. „O, rămîi, rămîi la mine,
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

2. În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinț,
Ce se uit-adînc în ape
Cu ochi negri și cuminți;

3. Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi;

4. Eu te văd răpit de farmec
Cum îngîni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzînd piciorul gol

5. Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri“.

6. Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupră-mi clătinînd:
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în cîmp rîzînd.

7. Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

După lectura integrală a textului, se impun atenției noastre cîteva observații. Situarea în imaginar a cititorului înseamnă acceptarea convenției de transmitere a sensibilității poetului către cititor, într-o căutare comună a înțelegerii mecanismelor vieții și ale lumii (*Unde ești, copilărie, / Cu pădurea ta cu tot?*). O dată acceptat acest dialog, intrăm direct în discursul monologic al pădurii orientat către poet (strofele 1 — 5), ca, apoi, să deosebim vocea poetului (strofele 6 — 7). Imaginile ilustrează ceea ce a intrat deja în gîn-

direa poetică și transmit ideile pe un sistem de echivalențe: *pădurea* = copilăria (strofele 1 — 5); *în cîmp* = tinerețea nepăsătoare (strofa 6); maturitatea presupusă prin adverbul *astăzi* = nostalgie, căutare continuă (strofa 7). Demonstrarea funcției poetice se poate face deci urmărind ideea devenirii umane ireversibile, cuprinsă în cele trei segmente temporale.

În prima secvență (strofele 1 — 5), discursul poetic poartă marca emoției: deschiderea exclamativă asociată verbului dublat la imperativ, prezența superlativului afectiv, a inversiunii (strofa 1). Sensurile cuvintelor *doruri, să ascult* se extind, creează raporturi vibrante, virtuale, dobîndesc alte semnificații. În această tainică comuniune om — natură, imaginea poetică a pădurii proliferînd în infinit (*În al umbrei întuneric*) este echivalentă, la început, cu universul pur al copilăriei (*Te asamăn unui prinț*). Deschis cunoașterii (*Ce se uit-adînc în ape / Cu ochi negri și cuminți*), copilul poate să înțeleagă rosturile lumii, prin percepții succesive: *vuietul de valuri, mișcarea naltei ierbi, mersul cîrdului de cerbi* (strofa 3). Construcțiile stilistice citate mai sus, axate pe forme verbale substantivate, muzicale, sugerează abundență, unduire, proliferare perpetuă, toate specifice naturii. *Răpit de farmec*, copilul începe să cunoască și deci să înțeleagă glasul naturii (*îngîni cu glas domol*), să trăiască în ritmurile sale (strofele 4 — 5). Lexicul poetic gravitează în jurul noțiunii de *lumină* (*a apei strălucire, luna plină, văpaia de pe lacuri*), accentuînd ideea de fascinație în cunoaștere. Aceasta este în contrast cu noțiunea de *întuneric*, din strofele 2 — 3, asociată ideii de nedeslușit încă din materia grea, amorfă, a începuturilor (*al umbrei întuneric, cu ochi negri și cuminți;* prin sugestie, *vuietul de valuri, mișcarea naltei ierbi*).

Definit prin elementele constitutive mai sus amintite, spațiul ocrotitor al pădurii poetizate este corespondentul simbolic al copilăriei fericite. Îndemnat la visare, avînd posibilitatea de a-și reprezenta intensitatea trăirii în copilărie, cititorul preia de la autor convergența analogică a noțiunilor *anii tăi — clipe dulci — veacuri*, realizată prin verbul *se par*.

Conturînd o posibilă arie de semnificații ale textului, încercînd să descifrăm funcții ale limbajului poetic, putem, de asemenea, realiza o inventariere a mijloacelor expresivității poetice (inversiuni, reluări, exclamații ș.c.), a figurilor de stil cunoscute anterior (personificări, epitete, metafore, comparații).

În această ordine de interpretare, versurile *Astfel zise lin pădurea, / Bolți asupră-mi clătinînd* poartă semnificația ieșirii poetului din copilărie traversînd apoi nepăsător tinerețea (strofa 6). Echivalentul spațial, *în cîmp* asociază sugestiei de orizont deschis, necunoscut, verbe de acțiune (*șuieram, am ieșit, rîzînd*) care, în imaginația poetică, definesc această perioadă din viața omului.

Maturității poetului îi corespunde, așa cum s-a mai spus, noțiunea temporală *astăzi*, care este legată de înțelegerea superioară a imposibilei întoarceri în timp (strofa 7). Întrebarea nostalgică, cu care se încheie textul, proiectează un răspuns posibil din partea poetului (restituirea copilăriei prin artă) sau chiar din partea cititorului (întoarcerea în timp prin amintiri).

După cum am văzut, analiza acestui text poetic, ca generator al unei realități noi, permite, pe de o parte, observații interesante privind semnificațiile, selectarea și combinarea cuvintelor, stabilirea echivalențelor poeticei nerepetabile, pe de altă parte, convergența pe aceeași arie lexicală a mai multor funcții ale limbajului. Toate acestea conduc spre dorința firească, a fiecăruia dintre noi, de a stabili unicitatea textului poetic cu posibilitățile obișnuite de interpretare a actului comunicării transferate în materia inefabilă a poeziei.

Lucian Blaga: „Luntrea lui Caron"

Prof. ION DUNĂ
Liceul „Mihai Viteazul", București

Filozoful Lucian Blaga proclama că principiul *conservării misterelor* a fost instituit de Marele Anonim, centru generator al existenței mundane, care are și calități divine, și calități demoniace. În intenția de a-și asigura „centralismul existenței", Marele Anonim va dota pe om cu o cunoaștere privativă, limitată. Aceasta, *cenzura transcendentă*, frînă în calea cunoașterii, va dispune de trei *cordoane cenzoriale* care „zădărnicesc accesul în absolut" (*Ființa istorică*, ultimul volum al trilogiei cosmologice). Cele trei cordoane, corespunzătoare nivelurilor simțurilor, inteligenței și categoriilor stilistice, acționează diferit în funcție de tipul cunoașterii: *a lumii fenomenale*, *a lumii psihice* și *a istoriei* (cunoașterea istorică fiind treapta superioară). Omul cunoaște două moduri de existență, unul paradisiac (în „orizontul lumii date și pentru autoconservare") și un mod luciferic („în orizontul misterului și pentru revelarea acestuia"). Ultimul tip ontologic ar caracteriza *omul deplin*, apt să trăiască în istorie, să fie definit de un *cîmp stilistic*, de un impuls creator, care îi conferă măreție, demnitate, dar și tragism.

Această sumară introducere în concepția filozofică a lui Blaga, cunoscut de elevi în primul rînd ca mare poet, are legătură temeinică, mediată, cu romanul *Luntrea lui Caron*, apărut pentru prima oară la sfîrșitul anului 1990 la editura Humanitas, cu o notă lămuritoare a fiicei autorului, Dorli Blaga, și cu o postfață, utilă, semnată de tînărul cercetător Mircea Vasilescu. Așadar, despre tulburătoarea, dramatica frumusețe a unui creator, poetul Axente Creangă, în care recunoaștem ușor pe autor, supus presiunilor unui timp istoric aberant, convulsiv, avem privilegiul de a afla citind „această carte a vieții mele", cum o apreciază Blaga însuși. Scris într-o primă formă în anii 1951—1953, a doua redactare din 1956—1958 cuprinzînd „cîteva capitole în plus", așa cum precizează Dorli Blaga, romanul consemnează și transfigurează o experiență dintre cele mai cumplite pentru un scriitor, om de cultură aflat la apogeul unei strălucite cariere: interzicerea operei, considerată periculoasă pentru noul regim, demiterea din învățămînt în urma epurărilor, amenințarea cu arestarea; un provizorat ce-l putea asalta și fărîmița în nemilosul malaxor al anonimizării și spaimei sterile. Superba imprevizibilitate, la care e nevoie să reflectăm îndelung, constă în imperturbabilul istorisirii, în demna gravitate cu care judecă vremurile și propriul destin. Roman al unei consecvențe, al neabdicării de la un mod existențial autentic, *Luntrea lui Caron* poate fi citită ca o discretă sfidare a totalitarismului polițienesc, a *Marii Minciuni*, neputincioase în fața omului de cultură nedispus la complicități ori prostituție intelectuală.

Acest jurnal și această operă de ficțiune în același timp este o scriere complexă, proteică sub aspectul formei și al semnificației, de aceea poate contraria pe acei cititori obișnuiți să judece o operă după canoane stricte.

Ca să fie înțeles în mod adecvat, romanul trebuie să beneficieze de mai multe feluri de lecturi, de interpretări, corespunzătoare tot atîtor niveluri ale textului: sociologic, istoric, filozofic, alegoric, poetic, eseistic. Ceea ce constituie obstacol ori convenționalism pentru cititorul căutător de senzațional și spectaculos epic, anume istorisirea vetust poetică ori aspectul compozițional mai puțin supravegheat, reprezintă în realitate un spor de farmec,

un plus de autenticitate în cunoașterea unei personalități așa de covîrșitoare cum a fost Lucian Blaga. Romanul ne oferă prilejul de a fi martorii unei confesiuni ultragiate, dar obiective a unei conștiințe asaltate de amenințările istoriei, care știe să găsească remediul, salvarea. Salvarea constă în descătușarea forțelor creatoare ale poeziei prin eros și prin întoarcerea la obîrșiile istoriei, în cazul nostru la spiritualitatea geto-dacă, ale satului (copilăriei) și ale naturii.

Scris la persoana întîi, din perspectiva unui poet, profesor de estetică la Universitatea clujeană, mutată la Sibiu după odiosul Diktat, romanul relatează experiența prin care trece Axente Creangă, smuls de agitațiile contextului social, ce îi pricinuiesc un adevărat naufragiu cultural. Ieșirea din sine însă va permite, paradoxal, regăsirea sinelui la un nivel superior, evident după o etapă de privațiuni și încercări, exact ca într-o poveste inițiatică.

Ca să nu se expună pericolului reprezentat de posibila bombardare a Sibiului de către aviația americană, familia profesorului se retrage într-un sat, Căpîlna, pe valea Someșului, la gospodăria preotului Bunea, tatăl unei studente. În drum spre Căpîlna, face un ocol pe la Valea Frumoasei, satul natal, unde se afla prietenul său, vestitul filozof Leonte Pătrașcu, „conștiința", „dublul" poetului, așa cum acesta era „demonul" filozofului. Prietenul său îl înștiințează că la Căpîlna se retrăsese și Ana Rareș, soția unui cunoscut naturalist de la Iași, „făptură într-adevăr excepțională și fermecătoare", capabilă să-l inspire pe poet.

În liniștea arcadică a locului va scrie piesa *Arca lui Noe*, o cunoaște pe surîzătoarea, inaccesibila doamnă Rareș, va primi o telegramă de felicitare de la poeta Octavia Olteanu, femeie care-i va marca și limpezi existența, află vești zguduitoare despre capitularea fără condiții, despre „desființarea virtuală" a ființei etnice, trăiește febra retragerii în munte (vîrful Blidarului) de teama ostașilor ruși „eliberatori".

Se va întoarce la Sibiu, unde asistă neputincios la răsturnarea tablei valorilor, la instalarea prostului-gust, la încercarea de înlocuire a fostelor personalități culturale, de fapt la dezlănțuirea metodică a haosului pentru a se instala la cîrma țării comuniștii. Fostul său asistent universitar Simion Bardă, comunist, în intenția de a-și reabilita profesorul, de a-i salva opera, îl înduplecă să se înscrie într-un partid al micilor burghezi, care se va dovedi o simplă remorcă a partidului comunist. Personajul își impută ușurința cu care s-a lăsat manevrat, urmînd o perioadă de depresiune morală, de insomnii, care dispar numai cînd își dă demisia.

Deși fost diplomat, poetul era o fire retrasă: acum însă, pentru a ieși din marasm, ca antidot împotriva *ticăloșirii vertiginoase* a oamenilor, simte nevoia apropierii, solidarizării cu oameni deosebiți, ca inginerul Marius Borza, pictorița Alina Stere, doctorița Salva, soțul acesteia, va pleca în excursie la Grădiștea, invitat de arheologul Constantin Daicu (alias Daicoviciu). Cu „fratele" său, filozoful, se va întîlni în împrejurimile satului natal acum cînd ajunsese bibliotecar la Alba-Iulia. Filozoful, scos din învățămînt, îl lămurește în legătură cu doctrina materialismului istoric, înțeles ca o *psihanaliză a foamei*, a instinctului de dominație. O revede, după ani, pe Ana, stabilită și ea în Alba, cu care se întîlnește adesea, dar vizitează dintr-o inexplicabilă pornire și hanul brodnicilor de pe Mureș, unde se mutase fostul profesor de teologie Vasile Olteanu, soțul ispititoarei Octavia, devenit acum gospodar. *brodnic* (persoană care trece cu brodul, barcă arhaică, bac, oameni și animale

de pe un mal al rîului pe celălalt). Între timp refuză să dea curs unui protest „dirijat", transmis de un gazetar de la *Scînteia*, află că e propus candidat la premiul Nobel pentru literatură. Leonte însuși va veni la Alba să-l elogieze: „Un sat ești tu. Un sat ridicat la nivelul azurului" (p. 299).

Evenimentele se precipită: pe un fundal social de destrămare a memoriei și de cumpărare a cugetelor, de teroare, pricinuită de informatori, securiști, poetul va rămîne într-o noapte la han, unde au loc întîmplări teribile, halucinante, ce se sfîrșesc cu dispariția femeii în Mureșul înghețat.

Se sinucide și Leonte, aruncîndu-se în Rîpele Roșii (spațiu tabú, nume sugestiv), moarte care va fi tălmăcită simbolic, spre sfîrșitul romanului, ca o jertfă pentru îmblînzirea zeului și salvarea poporului (asemenea morții lui Decebal). Poetul trece iarăși printr-o perioadă de temeri (obsesia arestării), de insomnii. Ca și altădată, se prefigurează o soluție de ieșire din impasul istoriei, consfințit de *sinistra înțelegere* de la Ialta. O va căuta pe Ana, îi va reproșa că îl evită. Cei doi, integrați peisajului paradisiac al Căpîlnei, vor regăsi fascinați farmecul comunicării, susurul poeziei, în sfîrșit dezlegate. Admirabile pagini de dragoste spiritualizată, creatoare (sînt reproduse și poeziile, se fac referiri la geneza lor), o nesfîrșită surpriză și sub aspectul limbajului, nu numai al situației: „Cuprinde loc pe laviță, aici lîngă mine", așa o invită Axente pe Ana, aflați singuri în căsuța din pripor.

Va primi de la Ana însemnările lui Leonte, *Minciunile lui Dumnezeu*, inserate în textul romanului, va face împreună cu Ana o călătorie spre copilărie în Apuseni, cînd se va închega poezia *Zodia Cumpenei*, și o alta spre originile istoriei, precedată de o poezie, *Grădiște*, care are rolul de a o determina pe Ana să participe la urcușul spre „supremele izvoare", cînd „Murmurul nostru, visul se va-mpărtăși / din nemurire, printre greierii ce cîntă / și printre zei, cari, fără temple, mai trăiesc". Destinul se împlinește.

Ana Blandiana: „Gramatică"

Prof. ADRIAN ȚION
Școala Finișel, jud. Cluj

Nu întîmplător întîlnim termenul *gramatică* în componența universului tematic al poeziei Anei Blandiana (n. 1942). Se poate vorbi în cazul poetei de un adevărat „mit al cuvintelor". Ea dorea „tonuri clare" și „cuvinte clare" încă de la primul volum de versuri, intitulat *Persoana întîi plural*. Titlul acesta, semnificînd o angajantă solidarizare croită după cerințele vremii, ar putea fi considerat astăzi și o sugestie a unei discrete sustrageri. Este acesta arma secretă și personală a poeților. Pe un poet adevărat limba vie, vorbită pe stradă sau la locul de muncă, la televiziune și la radio, nu poate să-l lase indiferent. Ana Blandiana observă cu *Ochiul de greier* (1981) și atrage atenția: „Mii de vorbe țipate / Pentru un sens care piere" *(Oglinzi)*.

Cu amărăciune, poeta constată degringolada sensului. Cuvintele nu mai au acoperire în fapte reale, sînt vidate de sens, încărcătura lor emoțională a dispărut treptat, pentru că ele și-au „vîndut sufletul", cum reiese din *Vînătoare:* „Că din cuvînt / Nimic nu e mai de preț / Decît umbra / Și nu mai au umbră / Cuvintele care și-au vîndut sufletul".

Unele poezii poartă titluri ca: *Morfologie*, *Vorbe*, *Semantică*, *Litere*, *Să lăsăm să cadă cuvintele*. Ana Blandiana își trăiește viziunile cu sinceritate,

oricît ar fi ele de abstracte. În *Litere* viața este văzută ca o „spaimă a curgerii", a derulării și trăirii alfabetului de la A la Z. Absorbită în vîrtejul de semne cade și întrebarea din final: „Ce este înainte / Sau după sfîrșitul alfabetului: / Tot litere?"

Ana Blandiana a risipit talent pentru a fixa în versuri metamorfozele legate de acest instrument al scriitorilor care este cuvîntul. Dintre colegii de generație, poate numai la Nichita Stănescu preocupările pentru mecanismul producerii limbii, privit din interior, a jucat un rol atît de important ca în poezia Anei Blandiana. E explicabil de ce mijloacele de uniformizare a ideilor folosite pe scară largă se răsfrîng în conștiința poetei mai acut decît în creația altor contemporani. Atitudinea Anei Blandiana este de această dată mult mai critică, mai severă. „Pe Ana Blandiana gravitatea o prinde mai bine decît jocul", spune N. Manolescu. Și iat-o aici într-o atitudine gravă. Poeta nu propune o lecție, ci atrage atenția, în maniera ei discretă, asupra faptului că însăși gramatica limbii este în primejdie. Pentru ea, actualitatea gramaticii înseamnă o rană deschisă. Parcă ar fi vorba despre titlul unui editorial care ne anunță ceva deosebit de grav, după ce ne-a obișnuit cu evenimente deosebit de importante, cum ar fi cele economice. Azi ni se propune să luăm act de situația în care se află nu industria sau agricultura, ci pur și simplu gramatica limbii noastre.

Întreaga problematică ridicată de text stă sub semnul intransigenței poetei. Inconformismul juvenil din primele volume se transformă în rostire responsabilă, ce pune în lumină pe poetul-cetățean. Interogația inițială, tranșantă, are rol de șoc asupra cititorului: „De ce să jignim lemnul?" De aici se degajă o primă nuanță de nemulțumire, care răbufnește necenzurată din sensibilitatea rănită a poetei ca denunțarea unei impietăți. Este izbucnirea glasului suav, dar hotărît, într-o interogație al cărei înțeles precis ne scapă pentru moment, deși ghicim tenta ușor meditativă a versului. Sensul ei se precizează în următoarele versuri, din care înțelegem că invocarea lemnului se referă la aspectul încremenit al materiei, anume la lemnul scos din circuitul biologic și devenit materie inertă, rigidă. Chiar această rigiditate, dar nu a lemnului cu care este comparat, ci a limbajului, stă la baza poemului. La reluarea întrebării, perspectiva se lărgește, cuprinde întreaga vegetație, ca miracol al vieții. Prin contrast cu formele de viață înscrise în lemnul mort („structurile vieții" și „canalele sevei"), apare valoarea de gest reflex conținută în întrebarea transcrisă de trei ori ca un laitmotiv al inaderenței la o părere colectivă. Poeta se desolidarizează de profanarea îndeobște acceptată sau tacit asumată de o colectivitate subînțeleasă. Ea angajează cu aceasta, explicîndu-și punctul de vedere, un dialog doar sugerat, în care își fac loc accentele de revoltă față de o stare inacceptabilă a locului comun. E o îndîrjire foarte personală de a căuta adevărul. În poezii mai vechi decreta cu cinism, dar și cu o profundă înțelegere a lucrurilor: „Apusul de soare e rînced / Și răsăritul trucat"; „Seninul, de este, e doar furt...".

În *Gramatică* poeta se mulțumește să se restrîngă asupra limbajului stîlcit de vorbitori gîngavi, strîmb, „trucat" și el întocmai ca răsăritul. Prin acest limbaj oamenii încetează să mai comunice între ei. Cel ce comunică este Conducătorul care se adresează supușilor și slujitorilor săi. Aceștia, preluînd limbajul, nu fac altceva decît să conserve adevărurile dogmei. Momentul care a declanșat geneza acestei poezii pornește de la răfuiala personală a poetei cu sintagma de neconceput pentru sensibilitatea ei „limbaj de lemn",

aplicată vorbăriei seci și șablonarde întreținute de regimul trecut. Deși în corpul poemului nu folosește niciodată expresia „limbaj de lemn", textul nu face impresia a fi criptic. Prezența acestei sintagme ca punct de referință permanent vizat se compune treptat ca un spectru hidos ce însoțește în paralel, deci antitetic, imaginea de „făptură dulce" a lemnului. Așadar, întîlnim două imagini-cheie pe care se clădește osatura poemului. Pe de o parte, lemnul, cu fibrele sale care sînt „melodioase ca niște valuri" și, pe de altă parte, „această hecatombă de vorbe ucise", adică fantoșa deformatoare a realității, care s-a insinuat ca o otravă în vorbirea mediocrităților dornice de a parveni fără să gîndească.

Poemul debutează cu dorința sinceră a poetei de a lua apărarea lemnului „oricît de mort". Ea deslușește în lemn nu numai „structurile vieții", ci, făcînd o succintă apoteoză a vegetativului, ajunge să vadă, în surprinzătoare metafore, chiar „ideile frunzelor" și „culorile florilor". Sentimentul de plenitudine reală este sugerat de „cromozomii geniali" care, navigînd în semințe, încheie în chip miraculos unul din ciclurile naturii. Dacă ne întoarcem puțin privirea spre acele „adevăruri împăiate" ce funcționează ca personificări caraghioase, izvorîte din frazele seci, delirante, devenite mai reale decît adierea vîntului sau viața naturii, vom înțelege ironia adîncă și tristă a acestor versuri. Altfel spus, în „lemnul mort" există mai multe idei (cele ale frunzelor) și mai multă culoare (a florilor), decît în frazele golite de sens și adevăr, alcătuite după șabloane și lipsite de cel mai elementar fior al individualității celui ce le exprimă.

Se știe că limba în genere este un fenomen viu, în continuă transformare și evoluție. Ea nu poate fi încremenită sau sărăcită prin lăsarea „cuvintelor ucise" să putrezească în creier. Imaginea abstractă a unui muzeu al nimicului care adăpostește morfologia și sintaxa limbii e sinistru animată de acele grotești întruchipări „așezate în poziții de drepți", jucînd sarabanda supunerii în fața puterii. Aceste simboluri ale minciunii erau singurele în stare să funcționeze într-un mecanism „trucat", deformat și absurd.

Demersul poetic se încheie cu această imagine hilară a aparentei robotizări și disciplinări de tipul soldaților de plumb ai copilăriei. Poeta nu-și poate reprima un suveran dispreț pentru reușita uniformizare a limbajului. Tonul cazon din final: „Un pas înainte, doi înapoi" lasă impresia că acest joc absurd, deșănțat și deosebit de păgubitor e fără sfîrșit.

Cursul sănătos și proaspăt al vieții a ajuns din nou să străbată pustiile coridoare acoperite de praful stagnării. Mecanismele limbii, mai puternice decît cele ale puterii, s-au descătușat în sfîrșit și au început să funcționeze firesc, eficient, normal. Salvarea limbii nu se poate face decît prin însușirea unui vocabular cît mai bogat, cît mai complex, pentru o exprimare liberă cît mai nuanțată, măsură a personalității individuale a fiecărui vorbitor al acestei limbi. Poate dintr-o altă perspectivă, acum, după ce am încercat să descifrăm mesajul poetic, putem spune că Ana Blandiana, în *Gramatică*, atrage atenția asupra primejdioasei crize a individualității.

„Patria nu vine de la pămînt, nici din vreo lucrare a cîmpului, nici din vreo abstracțiune, ci dintr-o noțiune concretă, de la *pater*, de la *patres*, din părinți, moși și strămoși. Părinții, moșii și strămoșii, ne sînt patria noastră; ei care au vorbit aceeași limbă, care au avut același dor, aceleași suferințe și aceleași aspirațiuni, e adevărata noastră patrie!"

(B. ȘT. DELAVRANCEA: *Patrie și patriotism*, 1915)

Cezar Baltag, un contemporan rafinat

Prof. MIHAI FLOAREA
Școala Nr. 65, Pantelimon

În literatura actuală, Cezar Baltag (n. 1937) este un glas distinct. Poezia sa aduce șoapte adînci, miresme de neuitat și culori tari izvorînd dintr-un străvechi ținut românesc: Hotinul. Din locul de naștere al poetului, Mălinești, ne ajung, distilate, descîntece și jocuri de copii, bocete și credințe aproape uitate. Din neobositele, bogatele sale lecturi (între care ținem să amintim creațiile poeților Paul Valéry și Ion Barbu), poetul ne împărtășește, totodată, idei filozofice, mituri reluate din perspective contemporane. Ca sursă livrească de maximă importanță în formația lui Cezar Baltag trebuie amintită opera științifică și literară a lui Mircea Eliade (1907—1986), silit să trăiască și să creeze în exil. Pe autorul monumentalei *Istorii a credințelor și ideilor religioase* Cezar Baltag a avut privilegiul să-l cunoască în America, în timpul unei călătorii de studii. Influența a fost benefică.

Dintre volumele de versuri ale lui Cezar Baltag enumerăm: *Comuna de aur* (debut, 1960), *Răsfrîngeri* (1966, premiul Uniunii Scriitorilor), *Odihnă în țipăt* (1969), *Madona din dud* (1973, premiul Uniunii Scriitorilor), *Unicorn*[1] *în oglindă* (1975) și *Euridice*[2] *și umbra* (1988).

Interesante sînt și multe dintre poemele în proză, publicate mai întîi în *România literară*, apoi în volumul *Șah orb* (1971).

Spre edificare, ne-am oprit doar la două creații caracteristice: *Meduza* și *Cucul*.

Meduza face parte din volumul *Unicorn în oglindă*. Poemul e scris în versuri albe (fără rimă, fără măsură). Simbolul central apare încă din strofa întîi:

> A sosit o mireasă leneșă,
> rochie de voal fără trup
> și deodată înotătorul cel singuratic
> s-a împotmolit în carnea ei nevăzută
> filfîitoare.

Citind această neobișnuită descriere a unei meduze, cine nu-și reprezintă, oare, vietățile marine ce stîrnesc reacții contradictorii? Prin metaforele și epitetele ei („mireasă leneșă", „rochie fără trup", „înotătorul cel singuratic", „carnea nevăzută / filfîitoare"), poezia ne obligă însă să pătrundem dincolo de această aparență.

Mitologia greacă descrie o Meduză înspăimîntătoare, care ucidea cu privirile sau pietrifica pe cei ce aveau nefericirea ori cutezanța să ajungă în preajma ei.

Sugestiile încifrate sînt, însă, mai degrabă autohtone. Avansînd în descifrarea poemului, putem nota alte semne: „cerul s-a îngreunat parcă" (pentru „înotătorul cel singuratic"), „numai o pasăre / care țipă scurt", „groapa

[1] *Unicorn*, animal fabulos, întîlnit și la Dimitrie Cantemir (1673—1723) în *Istoria ieroglifică sau lupta dintre inorog și corb* (1704—1705). Era imaginat ca un cal cu un corn în frunte.

[2] *Euridice*, personaj din mitologia greacă, soția lui Orfeu (poet celebru, fiul muzei Calliope și al regelui trac Oiagros. Orfeu izbutea, cîntînd, să miște pietrele și să îmblînzească animalele sălbatice). Mușcată de un șarpe, Euridice a murit și a coborît în Infern. Orfeu i-a fermecat pe zei cu minunatul său cîntec, înduplecîndu-i să-i redea soția. Dar zeii au pus o condiție: Euridice să nu fie privită pînă nu vor fi ieșit din Infern. Bănuind că e amăgit și totodată nerăbdător de a-și revedea soția iubită, Orfeu încalcă interdicția, întorcînd capul. Euridice se destramă ca un fum, întorcîndu-se definitiv în Infern.

transparentă", „peșteră" etc. Viziunea asupra morții este originală, cum putem observa; o tristețe calmă răzbate din dialogul purtat cu meduza-mireasă-groapă-peșteră: „Cînd te-ai deschis în mine?" ... / Spune-mi unde s-a spart / vălul?..." O nostalgie senină, o gravitate luminoasă, amintind de Coșbuc, răzbat din metaforele: „clopot de albuș plîns", „umbrelă luminoasă", „rochie de voal fără trup", „mireasă inexistentă". Ideea de acoperire, de înmormîntare-întoarcere la stadiul acvatic primordial, de trecere într-o altă stare sau lume apare din versurile: „a căzut deodată în / groapa transparentă", „peșteră a înotătorilor veșnici", „vălul care m-a îmbrîncit / în carnea ta transparentă". (De observat și tăietura neașteptată a versurilor, aducînd un plus de dramatism).

Iubita, ca și mama din *Miorița*, nu poate pricepe, sau mai bine zis e împiedicată intenționat să priceapă ce s-a întîmplat cu omul drag. Doar mioara năzdrăvană alături de suratele ei, la creatorul anonim, iar la Eminescu natura — toamna, izvoarele, codrul, luceferii, teiul — vor înțelege, fiind mai apropiate de sufletul eroului. La Cezar Baltag martora trecerii și bocitoarea e „pasărea albă" cu „țipăt scurt".

Iată cum poemul, prin metaforele sale, aparent ermetice, se poate desface în mintea cititorului familiarizat deja cu idei poetice precum *moartea — nuntă; moartea — întîlnire cu strămoșii, moartea — lumină, căldură; moartea — dor* etc. *Meduza* ne propune, așadar, o reinterpretare modernă a unui mit, luminîndu-i încă o dată dimensiunile universale.

Trecînd la al doilea exemplu, *Cucul*, vom preciza mai întîi că poetul a preferat de această dată o specie literară înrudită: poemul în proză. Reamintim că volumul *Șah orb*, din care face parte textul, a apărut în 1971 (Editura Eminescu). Cezar Baltag a inclus acest poem în proză și în ediția selectivă intitulată *Poeme* (Editura Eminescu, 1981).

Trimiterile la viața rurală, arhaică, în mijlocul naturii, sînt proaspete, curate: „Cîntă pe fîntînă. Cîntă pe fereastră. Cîntă pe coarnele plugului". Mai dificil de observat imediat este autoportretul conturat, ca o imagine în oglindă, îndărătul păsării-simbol: „De ce îți rostești singură numele tristețea mea? Și mai ales de ce ți-l rostești atît de fără de măsură?"

Sintaxa e puțin fortată să preia intențiile poetului: „Toată vrabia își are odihna ei..."; „Tot vine și cel ce întîrzie". „Roata se aleargă singură și nu se poate ajunge" etc. Astfel, tonul e de proverb ori zicală, sentențios adică. Dincolo de aparențe, percepem o voce gravă, venind de departe, din preajma unei sobe imaginare ce-și tremură lumina roșietică, ruptă de umbre gigantice, mișcătoare pe pereții și pe tavanul jos al unei odăi moldovenești de acum cîteva sute de ani... „Cine caută vremea o pierde, cine strigă stelele rămîne fără cuvinte." Peste acestea, ne mișcă inima confesiunea poetului apăsat de singurătate, avînd un destin asemănător cucului (în folclor, pasărea aceasta e imaginea însingurării, a burlăciei, a nestatorniciei): „eu sînt precum cucu-n frunză"; „cine să-mi stringă penele în arșița soarelui..." Pe alocuri, metaforele explodează în înțelesuri multiple: „Rămîneți, voi, lacrimi de vară, eu mă îndrept spre alt salcîm"; „mi s-a uscat ziua"; „văd frunza azi și aud rădăcinile mîine". Surprinzător este sugerată și curgerea timpului pentru poetul-cîntăreț: „Strîng mîine lîngă mîine, fac toamnă și nu mai aud".

Cezar Baltag este un scriitor cu știința rară a vorbelor, un mare poet contemporan, căci „are un sunet care este numai al lui și o rigoare ce trebuie admirată pentru că se manifestă din ce în ce mai rar în poezia de azi..."[3].

[3] Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, III, București, Editura Cartea Românească, 1984, p. 224.

„Biblia de la București", operă de unitate națională

Prof. MARIUS TERCHILĂ
Liceul „Jean Louis Calderon", Timișoara

Cunoscută și sub numele de *Biblia lui Șerban Cantacuzino*, în timpul căruia a fost tradusă, *Biblia de la București* apare într-o splendidă ediție în 1688, primul an al domniei lui Constantin Brîncoveanu, fiind retipărită în 1988.

Biblia de la București reprezintă un moment de vîrf, *un monument* la înălțarea căruia au trudit cărturarii vremii. Traducerea s-a făcut din inițiativa și cu cheltuiala lui Șerban Cantacuzino. Rezultat al eforturilor românilor din toate provinciile românești, această operă, după cum se arată în foaia de titlu, „pentru cea de obște priință s-au dăruit neamului românesc". *Predoslovia* precizează că *Biblia* se adresează tuturor românilor („la toți"), pentru că „vedem că pînă în ziua de astăzi n-au rămas nici un neam ca să nu citească întru a lor limbă"... Cartea a avut o largă circulație pe întreg teritoriul locuit de români. Comparația cu texte din *Codicele Voronețean*, din *Palia de la Orăștie*, din *Noul Testament* al lui Simeon Ștefan, relevă tendința conștientă, eforturile traducătorilor *Bibliei de la București* orientate spre exprimarea într-o limbă cît mai accesibilă, caracterizată prin precizie, claritate și nuanțare.

După cum este cunoscut, domnia lui Șerban Cantacuzino deschide o nouă epocă de cultură, continuată și de Constantin Brîncoveanu. La mănăstirea Sfîntul Sava se deschide o academie grecească cu profesori — mari cărturari. Amintim pe Ion Comneanul și pe Gherman de Nissa, care fusese directorul Academiei Grecești din Constantinopol. Direcția nouă favorizează și traducerea integrală a *Bibliei* în limba română și, în consecință, introducerea limbii române în biserică.

Contribuția la dezvoltarea limbii române literare e remarcabilă. Tălmăcitorii folosesc o versiune greacă, tipărită la Frankfurt pe Main, dar și „alte izvoare, traducerile anterioare românești", efectuate în diferite regiuni locuite de români. Astfel, lucrarea pune în circulație o limbă literară ce duce mai departe tradiția inaugurată de Coresi, aceea de a folosi cuvintele înțelese în toate provinciile românești; limba *Bibliei* este unitară în privința sistemului morfologic și vocabularului, bazat pe fonetismul muntean. Evident este caracterul analitic, specific limbii române. Fără îndoială că eforturile lui Varlaam, Simion Ștefan, Dosoftei au contribuit la pregătirea momentului apariției acestei opere colective. Traducătorii sau editorii, Șerban și Radu Greceanu, cărturari aleși, stolnicul Constantin Cantacuzino și alți învățați, cunoscători ai limbii grecești, au utilizat, se pare, și un al doilea izvor de bază, *Biblia lui Nicolae Milescu*, al cărei manuscris s-a pierdut. „Din confruntarea tuturor textelor anterioare cu originalul grecesc, ei au îndreptat erorile de sens și au ales cuvintele care, înțelese în toate ținuturile românești, aveau mai multă rezonanță în suflete și care în același timp exprimau cu mai multă exactitate noțiunea originalului grecesc. Este o

limbă vie românească, cu frumoasele cadențe ritmice" (N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980, p. 395).

Elogiată de unii dintre cei mai de seamă istorici literari ai noștri, *Biblia de la București* reprezintă un moment fundamental pentru limba literară românească: prin prestigiul său, a contribuit la impunerea graiului muntenesc ca bază a limbii literare, a acumulat rezultatele cărturarilor de pînă atunci, a constituit un model pentru versiunile ulterioare. Dintre acestea amintim pe cea din 1795, *Biblia de la Blaj*. În prefața acesteia, intitulată *Către cetitoriu*, Samuil Clain observase unele construcții greșite, precum și prezența unor termeni „foarte cu anevoie de înțeles"; în textul *Bibliei* au rămas și unele cuvinte grecești.

Cu toate acestea, ținînd seama de stadiul dezvoltării limbii române la sfîrșitul secolului al XVII-lea, N. Iorga o numește „monument literar fără pereche", iar N. Cartojan o identifică cu limba literară de azi. Al Piru consideră, în *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, că *Biblia de la București* „rămîne un monument de seamă al literaturii române vechi, similar în literatura germană *Bibliei* traduse de Luther". G. Călinescu în capitolul *Literatura religioasă. Limba literară* din *Istoria literaturii române...*, trece în revistă și principalele momente care pregătesc apariția *Bibliei*, „punctul culminant în aceste serii", „documentul de consolidare a limbii literare. Textul este viu și azi. Graiul coagulant al limbii literare române este acela muntenesc, care este dialectul nostru toscanic".

N. Cartojan observă că utilizarea izvoarelor anterioare sporește valoarea lucrării, fiindcă, „în felul ei reprezintă rezultanta unei munci asemănătoare cu cea îndeplinită în evul mediu de generații întregi de artiști, care s-au trudit, în umbra anonimatului, să ridice, pentru gloria lui Dumnezeu pe pămînt, minunatele catedrale gotice".

Mihail Kogălniceanu (1817-1891)

I. HANGIU

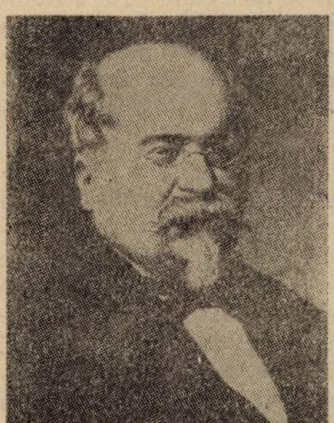

În decurs de numai trei ani, patru dintre scriitorii de frunte ai literelor române trec Stixul cu luntrea lui Caron, unul după altul, lăsînd în urma lor opere înscrise definitiv în panteonul limbii și literaturii române: Mihai Eminescu — la 15 iunie 1889, Ion Creangă — la 31 decembrie același an, Vasile Alecsandri — la 22 august 1890 și Mihail Kogălniceanu la 20 iunie 1891. Se împlinesc, așadar, la 20 iunie a.c. 100 de ani de la moartea lui Mihail Kogălniceanu, personalitate complexă — istoric, orator și om politic, și, înainte de toate, îndrumător al limbii și literaturii române pe făgaș național.

Viața și opera cărturarului moldovean sînt strîns legate de evenimentele importante petrecute în istoria poporului român în secolul al XIX-lea, „secol al naționalităților", cum l-a caracterizat Titu Maiorescu în 1866: revoluțiile de la 1848, unirea Țării Românești cu Moldova în 1859, cucerirea independenței de stat a României în 1877 — 1878, crearea monarhiei constituționale în 1881. Sînt de asemenea legate de numele

lui Mihail Kogălniceanu reforme sociale și politice ca dezrobirea țiganilor, secularizarea averilor mănăstirești, împroprietărirea țăranilor, desființarea privilegiilor de clasă, garantarea prin constituție a drepturilor, datoriilor și libertăților tuturor cetățenilor, deplina lor egalitate în fața legilor.

Născut la 6 septembrie 1817 ca cel dintîi fiu al vornicului Ilie Kogălniceanu din Iași și al Catincăi Stavilla, de obîrșie dintr-o veche familie genoveză stabilită în Basarabia și ajunsă la curtea domnitorului moldovean, Mihail Kogălniceanu primește în casa părintească primele învățături în limba română de la dascălul maramureșean Gherman Vida, adept al Școlii Ardelene. Înscris la pensionul profesorului Victor Cuénin din Iași, Mihail Kogălniceanu urmează cursuri în limba franceză. În anul 1834 este trimis împreună cu cei doi fii ai domnitorului Mihail Sturdza la studii superioare în Franța. La Lunéville, tinerii români vin în contact cu ideile de libertate, egalitate și fraternitate puse în circulație de Revoluția Franceză din 1789, motiv pentru care, la recomandarea consulului rus de la Iași, cei trei studenți sînt transferați după un an în Germania, la Universitatea din Berlin.

În această universitate, vestită în epocă, Mihail Kogălniceanu își însușește temeinice cunoștințe despre științele naturii și ale societății, istorie și drept, predate de renumiți profesori ai timpului, între care Alexander von Humboldt, naturalist celebru, Fr. Savigny, jurist, Leopold von Ranke, istoric de prestigiu, întemeietor al școlii obiective. În ultimul său discurs la Academia Română, ținut în prezența regelui Carol I în ședința solemnă din 1/13 aprilie 1891, cu mai puțin de trei luni înainte de a se săvîrși din viață, M. Kogălniceanu, membru al înaltului for al științei și culturii românești, le mărturisea colegilor săi împrejurările în care a fost prezentat profesorului Humboldt. Acesta arăta un interes deosebit „pentru țările române, atît de necunoscute pe atunci, încît nici numele de români nu se știa". Pînă și Asachi n-a folosit cuvîntul român: *„Să-mi fie permis* — continuă Kogălniceanu — *a-mi face un merit afirmînd că eu cel dintîi am întrebuințat în limba franceză cuvintele* roumain *și* Roumanie". În aceste condiții de izolare a țărilor române față de Occident, tînărul student își propune să facă cunoscute străinilor istoria, tradițiile și obiceiurile românilor, publicînd în limba franceză sau germană lucrări originale sau traduceri din cronicile moldovene și muntene, între care: *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens* (Tom. I, Berlin, 1837), *Fragments tirés des Chroniques Moldoves et Valaques...* (Iași, 1845).

Reîntors la Iași în 1838, Kogălniceanu este numit aghiotant al domnitorului Mihail Sturdza, desfășurînd în paralel o amplă activitate literară și culturală. Încearcă mai întîi să reorienteze conținutul revistei *Alăuta românească* a lui Gh. Asachi, dar după cîteva numere publicația își întrerupe apariția. Doi ani mai tîrziu, în 1840, Kogălniceanu editează prima revistă literară în adevăratul înțeles al cuvîntului, pe care o intitulează simbolic *Dacia literară*. Programul revistei este clar formulat în *Introducția* din primul număr, semnată de „redactorul răspunzător": *„o foaie care, părăsind politica, s-ar îndeletnici numai cu literatura națională"*, care *„să publice lucrări din orice parte a Daciei"*, cu condiția *„să fie bune"*; critica să fie *„nepărtinitoare"*, cu alte cuvinte *„criticîndu-se cartea, iar nu persoana"*. Scopul revistei, „țălul nostru", preciza Kogălniceanu, era *„realizarea dorinței ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți"*[1]. Dacă ziarele și suplimentele

[1] Vezi I. Hangiu, *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste*, București, 1968, vol. I, p. 84.

literare inițiate de I. H. Rădulescu la București, de Gh. Asachi la Iași și de Gh. Barițiu la Brașov aveau „o coloră locală". *Dacia literară* trebuie să devină *„un repertoriu general al literaturei românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedé scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fiș-tecare cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său"*[2]. După *Introducție* Kogălniceanu publică în cele trei numere apărute opere ca, de exemplu, *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi, *Buchetiera de la Florența* de V. Alecsandri, *Anul 1840* de Gr. Alexandrescu. Interzisă de cenzură pentru ideile progresiste promovate — se pare că domnitorul Mihail Sturdza s-a supărat pentru citarea, într-o recenzie, a proverbului *„Peștele de la cap se împute"* — Kogălniceanu inițiază în același an 1840 publicația *Arhiva românească*, prima colecție de documente istorice și literare tipărite, iar în anii 1845, 1846 și 1852 publică *Letopisețile Țării Moldovei*, dînd la iveală pentru prima dată cronicile lui Gr. Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, care timp de aproape două secole circulaseră în copii manuscrise. Intenția editorului era de a pune la îndemîna scriitorilor izvoare de informație, căci, afirma editorul în *Introducția* la *Arhiva românească*, *„Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre. Într-însa vom învăța ce am făcut și ce avem să mai facem; printr-însa vom prevedé viitorul, printr-însa vom fi mai români"*[3].

Meritul deosebit al lui Kogălniceanu constă în faptul de a fi orientat limba și literatura română în direcția afirmării unității și individualității naționale a poporului nostru, de a fi pus la îndemîna scriitorilor din toate provinciile locuite de români documente istorice, din care să se inspire în operele lor.

În *Cuvîntul introductiv la cursul de istorie națională*, rostit la 24 noiembrie 1843 la Academia Mihăileană din Iași, Kogălniceanu insistă din nou asupra valorii educative a istoriei — „cartea de căpetenie a popoarelor și a fiecăruia îndeobște" — , afirmînd că țara românească se întinde peste tot unde se vorbește limba română și că în unire stă tăria ei. Pentru a fi liber și independent, poporul are nevoie de cunoașterea trecutului. În neunirea românilor vede istoricul izvorul tuturor relelor care au stat în calea propășirii țării așezate în calea năvălirilor, devenită teatrul războaielor dintre cele două imperii, otoman și țarist. Kogălniceanu nu i-a uitat nici un moment pe românii din Basarabia și Transilvania, aflați în componența Imperiului Țarist sau a celui Austro-Ungar. În același *Cuvînt introductiv* din 1843, respingînd româno-mania, rostea aceste înțelepte cuvinte: *„Departe de a fi părtinitorul unui sentiment de ură către celelalte părți ale neamului meu, eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei întregi înainte de sfîșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania"*.

În Prefața ediției a II-a a *Letopiseților Țării Moldovei* apărută cu titlul *Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei* (București, 1872), Kogălniceanu atrăgea atenția oamenilor politici să țină seama de așezarea noastră geografică — o insulă latină într-o mare slavă, adăugăm astăzi — și să militeze pentru realizarea idealului național, în care credea fără rezerve. Istoricul prevestea în scrisoarea de felicitare adresată în 1887 directorului *Gazetei Transilvaniei*, unirea cea mare a tuturor românilor din 1918: *„Doresc ca Gazeta să ajungă la jubileul de 100 de ani! Facă Dumnezeu și ener-*

[2] *Op. cit.*, p. 83.
[3] *Op. cit.*, p. 93.

gia voastră ca acel jubileu să se serbeze în mijlocul unei națiuni fericite, adică ajunse la culmea împlinirii dreptelor sale aspirațiuni"[4].

Rolul jucat de Kogălniceanu în perioada unirii Țării Românești cu Moldova este deosebit de important. În 1855, editează jurnalul politic, literar și comercial *Steaua Dunării*, cu scopul „de a ține publicul român într-o cunoștință lămurită și continuă" despre „politica națională", rezumată în cuvintele: „autonomia principatelor și unirea principatelor", „autonomie externă și internă". Propus candidat la domnie, ca și Alecsandri, în 1859, Kogălniceanu sprijină alegerea colonelului Alexandru Ioan Cuza. Cu acest prilej, marele orator îl sfătuiește pe noul ales: *„O, Doamne! mare și frumoasă ți-este menirea! Constituția din 7/19 august ne însemnează o epocă nouă. Și Măria Ta ești chemat să o deschizi. Fii dar omul epocii, fă ca legea să înlocuiască arbitrariul; fă ca legea să fie tare, iar Tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun și blînd, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toți domnitorii trecuți au fost nepăsători sau răi* [...] *Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn cetățean; urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire*"[5].

Devenit colaborator apropiat al lui Cuza, ministru și prim-ministru, Kogălniceanu inițiază și realizează, împotriva voinței marilor proprietari de pămînt, secularizarea averilor mănăstirești, impune cu argumente istorice votarea legii rurale pentru împroprietărirea țăranilor cu pămînturile muncite din moși-strămoși, ale căror drepturi nu pot fi negate: *„O! fie-vă milă de un milion de țărani, cari cu femeile și cu pruncii lor, deși ținuți afară și departe de dezbaterile noastre, au ochii ațintiți asupra dealului Mitropoliei ca asupra soartei mîntuirii și vă întind mîinile. O, nu drămuiți brazda de pămînt trebuitoare hranei țăranilor... Fără ei nu veți putea apăra nici Patria, nici averea, nici drepturile voastre*"[6].

Omul politic Kogălniceanu ia parte activă la războiul de independență din 1877 — 1878, în calitate de ministru de externe. De numele lui Mihail Kogălniceanu este legat actul proclamării, la 9 mai 1877, a independenței de stat a României față de Imperiul Otoman. El participă, alături de Ion C. Brătianu, ambii ca observatori, la Congresul de la Berlin (iunie — iulie 1878), prin care cele trei imperii — țarist, german și austro-ungar — recunosc independența în schimbul cedării către Rusia țaristă a trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail și Cetatea Albă), deși ostașii români, în majoritate țărani, își vărsaseră sîngele pe cîmpurile de luptă de la Grivița și Plevna. În întreaga lui activitate a urmărit, cum afirma în discursul la Academia Română din 1891, să facă din țara lui *„o monarhie întemeiată pe baze democratice, lucrînd la desființarea robiei țiganilor, la proclamarea egalității în drepturi și îndatoriri pentru toate clasele întregei națiuni române, la emanciparea clăcașilor și la deplina lor împroprietărire pe pămînturile stăpînite de țărani în secoli întregi, stăpînite cu sudoarea și sîngele lor*"[7].

Îndrumător al limbii și literaturii române prin revista *Dacia literară*, istoric de prestigiu, care i-a îndemnat pe scriitori să se inspire din istoria și tradițiile poporului român, editînd în acest scop, pentru prima dată, cronicile moldovene, om politic ce și-a pus talentul oratoric în slujba idealului de unitate și independență a statului român modern, întregit în vechile granițe ale Daciei traiane, M. Kogălniceanu rămîne, la o sută de ani de la săvîrșirea sa din viață, una dintre personalitățile creatoare ale României democratice din secolul trecut, un exemplu de dăruire pentru binele patriei.

[4] *Op. cit.*, p. 72.
[5] M. Kogălniceanu, *Scrieri și discursuri*, ediție de N. Cartojan, București, 1944, p. 136.
[6] *Op. cit.*, p. 269.
[7] M. Kogălniceanu, *Cuvîntări*, ediție îngrijită de Ion Pillat, București, 1936, p. 18.

Ion Pillat (1891 - 1945)

ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ
Universitatea din București

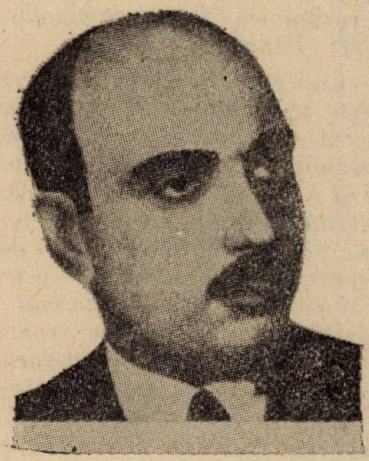

E necesar uneori, din păcate, ca un număr rotund din calendarul anilor socotiți înapoi să ne amintească de cîte un scriitor remarcabil, al cărui nume nu l-am mai văzut demult în librării sau în presa literară. Acesta este cazul lui Ion Pillat, poet cu o voce frumoasă și limpede, de la a cărui naștere se împlinește un secol.

Ion Pillat s-a născut la 31 martie 1891, la București, fiind vlăstarul unor vechi familii boierești cu deosebit prestigiu politic și cultural — Pilățeștii din Moldova și Brătienii din ținutul Argeșului.

Ca și confrații de generație — Adrian Maniu, Ion Vinea, Tristan Tzara, Horia Furtună — Ion Pillat își descoperă de timpuriu vocația poetică. Ei sînt prima promoție de poeți ai secolului cel nou, abia ieșiți din adolescență, talentați și cutezători, avînd cultură estetică și gustul aventurii artistice. Ar putea fi numiți „poeții anului 1912", pentru că în acest an istoria literară înregistrează recordul debuturilor precoce: la revista *Simbolul* debutează ca editori și poeți liceenii Ion Iovanache (Ion Vinea) și S. Samyro (Tristan Tzara), Adrian Maniu publică *Figurile de ceară*, un volum de poeme în proză, iar Ion Pillat tipărește o plachetă de versuri cu titlul *Visări pagine*.

Deasupra acestui moment literar plutește încă duhul „decadent" al simbolismului, modelul care îi fascinează pe tinerii poeți fiind Alexandru Macedonski (Ion Pillat plătește chiar un tribut de admirație față de maestru, prin gestul frumos de a-i edita volumul *Flori sacre*). Dar proaspeții debutanți sînt de fapt pregătiți sufletește să părăsească o formulă poetică aflată în declin și să se îndrepte spre alte orizonturi. Spre avangardă — ca Tristan Tzara și Ion Vinea, spre tradiționalism — ca Ion Pillat.

Primele volume ale lui Pillat, *Visări pagine*, *Eternități de o clipă* (1914) și *Amăgiri* (1916) sînt încercările juvenile ale unui talent încă neformat, atras de universul culturii și al poeziei. El călătorește cu imaginația în mitologie și în literatură, vorbind cu egală plăcere de Zeus, de Budha sau Crist, de Vergiliu sau Don Quijotte, de Meka sau Bizanț. Cînd nu sînt acoperite de un fard exotic prea tare, versurile sînt cristaline, articulate cu mare virtuozitate, dovedind o bună cunoaștere a meșteșugului poetic

> E ceasul cînd amurgul s-a stins în helește,
> Cînd se podește apa lor rece cu cleștar,
> Cînd luna în pustiul tăcutelor alee
> Declină printre ramuri spre ultimul pătrar.
>
> *(Amăgire)*

Apreciindu-și mai tîrziu cu spirit critic începuturile literare, Ion Pillat spunea într-un interviu: „Consider tot ce am scris înainte de război ca simple încercări, un fel de exerciții pentru a ajunge în stăpînirea versului și a limbii românești."

Într-adevăr, volumul *Grădina între ziduri* (1919) vădește semnele unei maturizări artistice, poetul renunțînd la exotism și retorism în favoarea unei tonalități lirice mai firești, mai sentimentale. Aerul estetizant și plastica parnasiană a imaginii se păstrează, dar desenul se simplifică. În locul mirajului boreal sau al cavalcadelor prin stepă, Pillat visează acum nostalgic la copilărie, la soldații de plumb ai veselelor jocuri războinice (*Soldați de plumb*), la Moș Crăciun care venea cu „sacul său de vrajă" (*Păpușile de ceară*).

Această tendință spre lumea patriarhală autohtonă, proiectată într-o lumină sentimental-recuperatoare, se desăvîrșește în volumul *Pe Argeș în sus* (1923), cel mai bun volum al lui Pillat. Poetul „își cîntă locuința rurală ca Francis Jammes și evocă trecutul elegant ca Semain", observă G. Călinescu. Pillat reconstituie în *Pe Argeș în sus* un peisaj și o întreagă lume familială, scoțînd din biografie și din tradiție *simboluri* rafinate. Bunicul e evocat într-un cadru pitoresc, în casa cu glicină „pe tîmple", în care miroase a „flori de tei, a lămîiță, a cantalup, a lisă de chitră, a șerbet" și unde lucrurile — pendula veche, cada de lemn — păstrează amintirile (*Casa din deal, Odaia bunicului*). Bunica trăiește și ea în imaginea și parfumul unor obiecte vechi: rochia „cu șal și malacov", ochelarii rămași pe o „galbenă gazetă" (*Ochelarii bunicii*). Cu desăvîrșită grație, Pillat cultivă în aceste poezii estetica desuetului, a vetustului, parfumul lucrurilor stagnante în care se condensează timpul. Peisajul toamnei la vie e pictat cu o mînă sigură, care restrînge dimensiunile naturii la miniatură (soarele e o gutuie, un tren — o omidă neagră) și pune culorile cu meșteșugul țesătoarei de la țară (*În vie*).

Amestec de sentiment și „stil", tradiționalismul lui Ion Pillat nu înseamnă o întoarcere la vechea poezie din secolul al XIX-lea și nici la idilismul sămănătorist. Compunînd viziuni sintetice în care intră realitatea etnică specifică, în elementele ei materiale și spirituale (peisaj, simțire, credință, folclor, istorie), Pillat le comentează cu degajare modernă, fără să ajungă, însă, la verva ironică a lui Adrian Maniu. Cuceririle poeziei moderne — inclusiv tehnica inserției și a discontinuității imagistice — sînt bunuri de care poeții tradiționaliști au știut să profite. Ei s-au apropiat de „fenomenul românesc" cu ochii modernului, cu temperament și sensibilitate modernă, cu „tot acel spirit iscoditor și rafinat al oamenilor timpului nostru" (C. Regman).

După *Pe Argeș în sus*, Pillat practică tradiționalismul cu rezultate mai puțin remarcabile. „Programul" devine prea vizibil în volumul *Satul meu* (1923), o așa-zisă monografie în versuri a satului, sau în *Biserica de altădată* (1926), unde cultivarea universului autohton alunecă spre manierism. Ciclul *Povestea Maicii Domnului*, de pildă, transpune în peisaj românesc cîteva episoade biblice, din viața Mariei înainte și după nașterea lui Isus, în stilul iconografiei naive a meșterilor populari de la țară.

Deceniul următor aduce o modificare sensibilă a poeziei lui Pillat. Volumul *Caietul verde* (1932) oferă imaginea unui poet meditativ, apăsat de gînduri triste, amar și sceptic. Modelul acestui stil elegiac e Rilke, cu versul său frînt și zbuciumat, cu întrebările lui fără răspuns. Ion Pillat nu se mișcă liber în apa acestei poezii negre, pustii, care nu se potrivește cu temperamentul său solar, înclinat spre tandrețe și frumusețe. Poetul clasic a intrat într-un teritoriu al romanticilor, în lumea solemnă și aridă a lui Philippide, de unde însă va ieși curînd.

Ultimele volume ale lui Ion Pillat — dintre care amintim *Scutul Minervei* (1934), *Țărm pierdut* (1937), *Balcic* (1940) — marchează o întoarcere la universul livresc al matricei sale sufletești. Călătoriile în Hellada sau în Balcic

sînt de fapt peregrinări în spațiul culturii, evocate cu o vibrație emotivă tot mai estompată.

Interesante ca experiment artistic rămîn din această epocă *Poemele într-un vers* (1936). Născute din observația că în fluxul liric unele versuri se izolează singure, poemele într-un vers — spune Ion Pillat — „se prezintă, față de poemul obișnuit, ca o picătură de parfum față de un coș de flori. E o esență capabilă de nesfîrșite diluări". Într-adevăr, versurile sintetice realizate astfel sînt uneori remarcabile, prin pregnanță și grație, ca niște definiții: Iarnă: „În zare zurgălăi de sănii... suflet nins"; Bujori: „Pe ruguri verzi ard flăcări în inima pădurii".

Dar activitatea literară a lui Ion Pillat nu se rezumă la cele 16 volume de versuri originale încredințate tiparului de-a lungul unei vieți destul de scurte (a murit în 1945, la numai 54 de ani). Poetul și omul de cultură cu suflet generos și-a deschis rezervele de talent și spre slujirea poeziei altora, pentru răspîndirea sensibilității și a frumosului. Pillat a editat, în 1916, volumul *Plumb* al lui George Bacovia, a alcătuit utile și frumoase antologii din creația unor poeți contemporani (*Antologia poeților de azi*, vol. I, 1925; vol. II, 1927 — în colaborare cu Perpessicius și *Antologia toamnei*) și a tradus din numeroși poeți: Francis Jammes, Baudelaire, Paul Claudel, Goethe, Paul Valéry, T. S. Eliot ș.a.

Acum, la un veac de la nașterea acestui mare iubitor de poezie, gîndul nostru se întoarce cu recunoștință spre un om și spre o operă care au îmbogățit sufletește și estetic universul literaturii române.

Eugen Ionescu în țară și peste hotare

Prof. FLORIN IONIȚĂ
Liceul „Hasdeu", București

Născut la Slatina, la 13 noiembrie 1909 Eugen Ionescu locuiește între 1913 și 1923 la Paris împreună cu mama sa, Thérèse, de origine franceză. Întors în România, frecventează, între anii 1924 și 1927, Colegiul Sfîntul Sava. Debutează, ca poet, în anul 1928 la revista lui Tudor Arghezi, *Bilete de papagal*. Din 1929 este student al Facultății de Litere din București, continuînd să publice asiduu poezie și critică în revistele *Azi*, *România literară* a lui Liviu Rebreanu, *Discobolul*, *Ideea românească*.

În 1931 publică placheta de versuri *Elegii pentru ființe mici*, pentru ca în 1934 să-i apară iconoclastul volum de eseuri critice *Nu!*, premiat de un juriu condus de Tudor Vianu. Cartea va stîrni un uriaș scandal în lumea literară. Avînd în vedere aceste circumstanțe, criticul literar Dan C. Mihăilescu îl va considera ca făcînd parte din „generația '27", numită astfel după anul apariției *Itinerariului spiritual* al lui Mircea Eliade.

Obținînd în 1938 o bursă a guvernului francez, revine la Paris pentru o teză de doctorat, niciodată terminată, *Tema păcatului și a morții în poezia franceză de după Baudelaire*.

Debutul ca dramaturg se produce la 11 mai 1950 la Théâtre des Noctambules cu piesa *Cîntăreața cheală*. Eugen Ionescu devine astfel întemeietor al teatrului „absurdului", căci *Așteptîndu-l pe Godot* de Beckett se va juca abia la sfîrșitul anului 1953. Urmează *Lecția* (1951), *Scaunele* (1952), *Victimele datoriei* (1953), *Amedeu* (1954), *Jacques sau Supunerea* și *Noul locatar* (1955), *Improvizație la Alma* (1956), *Ucigaș fără simbrie* și *Rinocerii* (1959)[1], *Regele moare* (1962), *Pietonul văzduhului* (1963).

La 21 ianuarie 1970 Eugen Ionescu este ales membru al Academiei Franceze. La Editura pentru Literatură Universală au apărut, în 1968, două volume de *Teatru*, cuprinzînd o selecție de opt piese traduse între alții de Mariana Șora, Ion Vinea, Marcel Aderca și Elena Vianu, cu un studiu introductiv de B. Elvin, pentru ca doi ani mai tîrziu Editura Minerva să tipărească alte două volume cu o excelentă prefață a lui Gelu Ionescu (unul dintre cei mai buni cunoscători, pînă astăzi, ai operei lui Eugen Ionescu, autorul unei cărți despre marele dramaturg, intitulată *Autonomia unei negații* (1973), carte apărută tîrziu, la Heidelberg, în 1989, în limba franceză)[2], cuprinzînd o selecție mult mai amplă, paisprezece texte. Anul 1971 aduce „celebrele" *Teze din iulie* și de atunci, vreme de douăzeci de ani, nici o carte de a sa nu se va mai tipări și nici o piesă nu i se va mai juca în țară. Puține vor mai fi, de acum înainte, veștile despre creația sa care vor ajunge pînă la noi. Între cărțile importante apărute trebuie totuși semnalate romanul *Însinguratul* (1973), devenit punct de plecare pentru piesa *Ce nemaipomenită harababură* și mai ales cîteva volume de memorii, între care menționăm *Căutări intermitente*, din 1987.

Eugen Ionescu ne apare astfel, prin întreaga sa creație, în limba română și în limba franceză, drept port-drapelul unei direcții a avangardei care-și propusese ca obiectiv final reformarea radicală a teatrului. Vor fi minate și pulverizate tocmai datuum-urile operei dramatice: psihologia personajului, coerența intrigii, structura riguroasă a textului, limbajul colocvial. Căci ceea ce încercase singular Alfred Jarry prin *Ubu Roi*, devine la Eugen Ionescu obiectiv programatic al întregii opere. Putem afirma cu certitudine că după premiera de la Théâtre des Noctambules spectacolul dramatic nu va mai putea fi niciodată ceea ce fusese pînă atunci.

Într-un interviu recent dramaturgul afirma:

„Teatrul este, după Beckett și după mine, expresia suferinței, a angoasei, a spaimei. Care îi arată pe oameni așa cum sînt, în adevărata lor identitate, iar nu ca niște animale sociale. Priviți cum s-a anemiat teatrul încă de la Racine, cînd se murea din dragoste. Ca începînd cu secolele XVII și XVIII teatrul pasiunii și al infidelității conjugale să se bagatelizeze, să devină prilej de deriziune, ca la Marivaux. De aceea am vorbit despre spiritualitate, despre căutarea absolutului." Și încă: „Un om, un om adevărat trebuie întotdeauna să-și pună întrebări, ca Beckett în *Așteptîndu-l pe Godot*, cu toate că nu așteaptă un răspuns."

Spiritul de frondă, detectabil încă de la debut, este dublat însă de o permanentă tensiune a căutării.

„Sînt sigur doar de îndoială. Textele mele sînt mărturii, nu prelegeri... Adevărul e că lumea asta este o minune îngemănată cu orori. De fapt, în mine există două aspecte: de-a ungul vieții, în diverse împrejurări am resimțit impactul binelui cu răul. Prima oară cînd

[1] Premiera pariziană a piesei *Rinocerii* este realizată în regia și interpretarea lui J. L. Barrault, cea londoneză cu Orson Welles și Lawrence Olivier; la București premiera are loc în 1964 la Teatrul de Comedie.

[2] Volumul a fost tipărit în 1991 și de Editura Minerva.

eram copil, într-un sat francez, am vibrat de admirație în fața existenței, a minunii, cum ar fi spus Heidegger sau Leibnitz, admirație că ar exista *ceva* și pentru că exista *acel* ceva, iar nu *nimicul*. Nouă oamenilor ne vine greu să acceptăm, ni se pare de neimaginat că am început să existăm. Am trăit minunea; în acest moment al revelației am resimțit dăinuirea raiului. Abia după aceea am întîlnit răul."

Tocmai această unitate a contrariilor este caracteristică operei sale dramatice. Cele două perioade ale creației pe care le recunoaște în general critica, se dovedesc a fi în realitate prea puțin diferite. Căci dacă în prima (inaugurată de *Cîntăreața cheală*) predomină problema limbajului, ea este strîns legată de cea a necomunicării (caracteristică celei de a doua perioade), a dedublării personalității, a acelei forme paranoice a existenței umane pe care doar Orwell în utopiile sale atroce (*Ferma animalelor*, *1984*) a mai analizat-o.

Iată de exemplu, în *Ucigaș fără simbrie*, cîteva din gîndurile coanei Pipa:

„Vă promit să schimb totul. Ca să schimbi totul, nu trebuie să schimbi nimic. Schimbi numele, dar nu schimbi lucrurile... Vom perfecționa minciuna... Nu vom mai persecuta, dar vom pedepsi și vom face dreptate... Nu-i vom exploata pe oameni, îi vom face să producă. Munca obligatorie se va numi muncă voluntară... Tirania restaurată se va numi disciplină și libertate. Nenorocirea tuturor oamenilor e fericirea omenirii... Procedeele noastre vor fi mai mult decît științifice. Vor fi parașiințifice! Rațiunea noastră va fi bazată pe nimic. Și veți avea ciorba populară... Demistificînd mistificările demult mistificate, intelectualii o să ne lase în pace... Vom face pași înapoi și vom fi în avangarda istoriei... Dacă ideologia nu se potrivește cu realitatea, vom dovedi că se potrivește. Intelectualii cei buni ne vor sprijini."

Mecanismul construcției multora din piesele lui Eugen Ionescu a fost pus astfel în evidență de criticul Gelu Ionescu: un început de existență „fadă", mic burgheză, în care sesizăm totuși o *anomalie*. Urmează rapid *aberația* care tulbură platitudinea și declanșează neliniștea, ca în *Rinocerii*, de exemplu, unde în calmul plictisitor al unei duminici, într-o piațetă, își face apariția, trecînd în viteză, un rinocer. *Amenințarea* care începe să plutească în aer, devine astfel primul semn al unei *agresiuni* ce se va dovedi nu aleatorie, ci sistematică. Mecanismul odată pus în mișcare, personajului nu-i mai rămîne în final decît *supunerea*, exprimată atît de tragic de Beranger, personajul principal din *Ucigaș fără simbrie*: „Doamne, Dumnezeule, nu se poate face nimic!... Ce se poate face... Ce se poate face...", în timp ce Ucigașul, „abia rînjind", se apropie de el.

Trecerea în registrul pur tragic devine astfel evidentă. *Scaunele* a fost explicat chiar de autor ca „un text despre deznădejde și despre universul bătrîneții". Tema textului este nimicul, vidul ontologic al frustrării.

„Personajele sînt niște marionete — spune Eugen Ionescu într-o convorbire din 1985 cu François Fejtö — pentru că au pierdut orice sprijin metafizic. Pentru ele nu există norme și tocmai de aceea sînt derizorii. Oedip era tragic, dar modernii nu sînt decît niște paiațe ridicole. Nu au destin. Or, a avea un destin nefericit este mai bine decît a avea o absență a destinului."

Regele moare este, s-a afirmat, poate cea mai pură meditație despre moarte, pe care literatura europeană a cunoscut-o după *Hamlet*, un „strigăt din adîncul sufletului", cum a numit-o Beckett.

Aflînd că va muri, regele Beranger I face uz de toate drepturile sale de suveran: vrea să oprească timpul, să obțină măcar o amînare pentru a se pregăti... totul, evident fără rezultat.

„*Margareta:* Ai să mori la sfîrșitul spectacolului...

Doctorul: Da, sire, ai să mori. Mîine dimineață n-ai să mai capeți micul dejun. Nici cina de astă-seară. Bucătarul a stins gazul. Ne părăsește. Rînduiește fețele de masă și servetele în dulap pentru vecie."

Părăsit de toți supușii, Beranger se dovedește a fi Omul care, după ce a cunoscut toate experiențele, a avut extazul tuturor triumfurilor, dar și măsura tuturor defectelor, după ce a înfruntat toate riscurile cunoașterii, trăiește acum, *singur*, clipa finală. Regatul care ne-a fost hărăzit fiecăruia dintre noi, va pieri odată cu regele său, căci singura certitudine, singurul fapt indiscutabil, este *Moartea*. Iată indicațiile de regie ale ultimei scene: *„...Acum nu mai e nimic pe scenă, decît Regele pe tronul său, într-o lumină cenușie. Apoi, Regele și tronul său dispar de asemenea. În sfîrșit nu mai e decît lumina cenușie... Regele stînd pe tron trebuie să mai fie văzut cîtva timp înainte de-a se cufunda într-un fel de negură."*

Croquis humoristique

Arlequin se sent élégiaque et fade.
Ce soir, les sourires fondent en larmes.
Arlequin ne le veut : il grimace.

Ses blagues : il n'y croit plus.
Sa colombine est enceinte.

La clarté des lampes est grise.
Les culbutes lui ont fait des bosses.

=

Eugen Ionesco

Facsimil reprodus după coperta ediției Eugen Ionescu, *Elegii pentru ființe mici*, Editura „Jurnalul literar", 1990

Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu"

Etapa finală a celei de-a 34-a ediții a Concursului de limba și literatura română „M. Eminescu" s-a desfășurat, în acest an școlar, la Craiova, în zilele de 1—5 aprilie. S-au întîlnit în capitala Olteniei 571 de elevi din gimnazii și licee. Universitatea din Craiova a fost reprezentată de prof. univ. dr. Marin Bești eliu, prorector, în calitate de președinte al comisiei centrale de concurs, Societatea de Științe Filologice din România, de prof. dr. I. Hangiu, secretarul general al Societății, vicepreședinte al Comisiei centrale, de prof. D. Săvulescu și prof. Olga Lazăr, inspectori generali, și Mioara Got, inspector de specialitate, din partea Ministerului Învățămîntului și Științei. Din Comisia centrală de concurs au făcut parte profesori de limba și literatura română și inspectori de specialitate de la inspectoratul școlar județean.

Publicăm, în numărul de față al revistei *Limba și literatura română* subiectele concursului, precum și cîteva observații asupra lucrărilor premiate, aparținînd elevilor de gimnaziu, urmînd ca în numărul 3 al revistei să includem lista tuturor elevilor participanți la etapa finală de la Craiova, care au obținut premii, premii speciale și mențiuni, precum și numele elevilor premiați la etapa județeană, dar care la etapa finală au întrunit medii mai mici de 8.

Subiectele concursului (cl. VI-XII)

CLASA A VI-A

1. Povestiți conținutul operei literare *Toma Alimoș*. Argumentați că aceasta este o baladă populară.

2. Se dă textul:

„— *Orice gînd* ai, *împărate*, și oricum vei fi sosit,
Cît suntem încă pe pace, eu *îți* zic: Bine-*ai venit!*"

(Mihai Eminescu)

Cerințe: *a)* explicați semnificația versurilor; *b)* analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate; *c)* arătați valoarea morfologică a cuvîntului „ai" în cele două versuri; *d)* alcătuiți o propoziție în care să utilizați forma „a-i"; motivați folosirea cratimei; *e)* formulați cîte o propoziție în care substantivul „pace" să fie în cazurile acuzativ, genitiv, dativ, cu prepoziții specifice.

CLASA A VII-a

1. Prezentați portretul lui Mihai Viteazul, valorificînd textul baladei *Pașa Hassan* de George Coșbuc și fragmentul din *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* de Nicolae Bălcescu.

2. Se dă textul:

„Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.

Iar prin mîndrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind."
(Mihai Eminescu)

Cerințe: Precizați mijloacele artistice din textul dat și evidențiați valoarea lor expresivă.

3. Se dă textul:

„Sărmanu-ngenunchează pe iarba ce strălуce,
Își pleacă fruntea albă, smerit își face cruce,
Și pentru totdeauna sărută ca pe-o moaște
Pămîntul ce tresare și care-l recunoaște."
(Vasile Alecsandri)

Cerințe: *a)* analizați morfo-sintactic textul subliniat; *b)* folosiți, în enunțuri potrivite, pronumele relativ „care" cu patru funcții sintactice diferite. Precizați-le.

CLASA A VIII-a

1. Comuniunea om — natură în poeziile *Miorița*, *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu și *Vara* de George Coșbuc.

2. Comentați versurile:

„Numai poetul
Ca păsări ce zboară
— Deasupra valurilor
Trece peste nemărginirea timpului."
(Mihai Eminescu, *Poetul*)

3. Se dă textul:

„Astăzi, cînd copiii umblă pe toate drumurile și cînd visul *fiecăruia* e să se desfacă pe cît poate mai iute din casa părinților *a căror* vedere singură pare că li strivește libertatea și înseamnă *o umilință*, nu-și închipuie cineva din generațiile nouă cît de pe încetul ajungea un copil *de pe atunci* să cunoască lumea din jurul său." (Nicolae Iorga)

Cerințe: *a)* despărțiți textul în propoziții și indicați felul lor; *b)* analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate; *c)* contrageți ultima propoziție subordonată în parte de propoziție echivalentă și precizați ce modificări au intervenit.

CLASA A IX-A

1. Tinerețe ără bătrînețe și viață fără de moarte — structură și semnificație.

2. Comentați poezia *Lacul* de Mihai Eminescu.

CLASA A X-A

1. Imaginea artistică a satului românesc în opera lui Ion Creangă și Ioan Slavici.

2. Comentați poezia *Peste vîrfuri* de Mihai Eminescu (text la prima vedere)

CLASA A XI-A

1. Proza fantastică la Eminescu, Creangă, Caragiale.

2. Comentați textul:

„El rămase uimit, cu inima încleștată și cu ochii oarecum împăingeniți."

„Îi era parcă s-a rupt, s-a frînt, s-a surpat deodată ceva și o mare nenorocire a căzut pe capul lui." (Ioan Slavici, *Mara*)

CLASA A XII-A

1. Poezia de meditație asupra existenței în creația lui Tudor Arghezi și Lucian Blaga.

2. Comentați poezia *Stelele-n cer* de Mihai Eminescu (text la prima vedere).

Observații referitoare la lucrările premiate (cls. VI—VIII)

Prof. MIHAIL STAN
Școala Nr. 278, București

Participarea la Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu" a fost considerată, mai totdeauna, ca o încununare a talentului și a muncii perseverente, excepțiile nefăcînd decît să confirme regula.

Importanța unei asemenea întreceri școlare pe plan național nu mai trebuie subliniată, ea angrenînd, anual, zeci de mii de elevi, aflați la o vîrstă la care nevoia de succes e mai mare ca oricînd, iar eșecul produce insatisfacții și, uneori, capătă proporțiile unei drame.

Dorința de consacrare trebuie cultivată la oricare adolescent sau tînăr, dar simpla ei manifestare, în absența unor calități native sau dobîndite în procesul învățării, e insuficientă. *A vrea* se finalizează prin *a reuși* numai dacă fiecare concurent îndeplinește cîteva cerințe specifice, considerate, în opinia noastră, ca strict necesare pentru obținerea performanței.

Desprindem, mai jos, cîteva concluzii care sînt menite să atragă atenția asupra unor aspecte negative, înregistrate în lucrările elevilor de gimnaziu participanți la etapa finală, în speranța că edițiile viitoare vor cunoaște o necesară creștere valorică. Firește, observațiile noastre nu neagă meritele laureaților — ba chiar considerăm că simpla participare este, ea însăși, o performanță școlară, demnă de tot respectul —, nici eforturile vizibile ale organizatorilor pentru asigurarea condițiilor optime desfășurării competiției. Observațiile se referă atît la forma lucrărilor (caligrafie, ortografie), cît și la conținutul lor (aplicarea în practică a cunoștințelor de *morfologie, sintaxă, vocabular)*, cu alte cuvinte la stilul fiecărui participant la ediția finală a concursului.

1. Caligrafie. Reamintim aici că olimpiadele școlare intră în categoria concursurilor profesionale, elevii probînd nivelul de însușire a cunoștințelor de limbă și literatură română, stabilite prin programele de învățămînt. Drept urmare, opinia, din păcate larg răspîndită, că trăsăturile individuale ale concurentului (inteligență, simț al limbii, creativitate, originalitate, ușurință a compoziției, mobilitate și discernămînt) sînt suficiente pentru obținerea succesului se dovedește a fi nerealistă. Neglijarea așa-ziselor elemente ale tehnicii scrierii diminuează valoarea lucrării și, implicit, punctajul acordat.

Între nerealizări trebuie semnalate grafica fantezistă, nerespectarea alineatelor și a spațiului necesar între litere sau între cuvinte, ceea ce conduce la scrierea „legată", incorecta dimensionare a majusculelor sau a consoanelor *b, d, f, g, h, j, l, p, t*, improvizația în scrierea unor grupuri de tipul *or, ps, ch...*, caligrafierea marcat ascuțită sau ovală a literelor, abateri evidente de la cerința scrierii cu ușoară înclinație spre dreapta, față de verticală, precum și combinarea, în aceeași lucrare, a mai multor tipuri de litere (de tipar, caligrafice, fanteziste, cu grafie comună).

2. Ortografia. Dincolo de aspectele accidentale, atipice, ca și de cele de mult consemnate în lucrările de specialitate, apar, cu o frecvență neliniștitoare, și alte abateri de la normele scrierii limbii, stabilite prin *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (Editura Academiei, 1982) și prin *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* — ediția a IV-a. Societatea de Științe Filologice a editat în 1982 un supliment al revistei *Limba și literatura română* intitulat *Ortografie, ortoepie și punctuație*, de G. Beldescu, cu scopul de a veni în sprijinul elevilor. O nouă ediție ar fi, poate, necesară.

Se observă, în primul rînd, fluctuații în ortografierea unor adverbe și locuțiuni adverbiale (dintotdeauna, de asemenea, de altminteri, de altfel, de fapt...) sau a unor locuțiuni prepoziționale și conjuncționale (o dată cu, o dată ce...).

Interferența stilului oral în structurile stilului științific, conform cerințelor căruia se impune să fie elaborate lucrările concurenților, are drept rezultat scrierea cu cratimă, în planul ortografiei admisibile numai ca urmare a tempo-ului rapid al vorbirii (pe de o parte / pe de-o parte, cel de al doilea / cel de-al doilea, din cale afară / din cale-afară, de ajuns / de-ajuns, de aceea / de-aceea...).

Pe de altă parte, diversitatea unor greșeli conjuncturale, atipice, impune concluzia că mulți dintre elevi nu-și mai corectează lucrarea sau, dacă o fac, neglijează aspectul ortografic. Reamintim că, în necesara etapă de autocorectare, e bine să se țină seama de posibilitatea apariției unor asemenea greșeli, urmărindu-se, cu atenție, scrierea literelor finale ale cuvîntului (îndeosebi punerea articolului hotărît și ortografierea cu *i, ii* și *iii*), acordul

subiectului cu predicatul și al atributului adjectival cu substantivul regent, mai ales atunci între acestea apar intercalări, folosirea cratimei, a virgulei și a punctului, precum și stabilirea formei corecte a unor construcții omofone (v-a / va, s-a / sa, i-ar / iar, i-a / ia / ea, o dată / odată, de mult / demult, nici o dată / niciodată, de cît / decît, nu mai / numai...).

Punctuația este, de cele mai multe ori, neglijent aplicată, ceea ce conduce la ideea că în practica școlară există doar o preocupare sporadică, ineficientă, pentru înțelegerea nuanțelor textului literar. Tendința de a trata regulile de punctuație ca facultative este aproape generală, și această situație trebuie să se constituie într-un semnal de alarmă pentru toți cei interesați. Orice argumente ar fi invocate, școala nu trebuie să abdice de la rolul ei de a asigura însușirea unei limbi corecte și expresive, în varianta ei literară. Din acest punct de vedere improvizația, copierea fără discernămînt a unor modele folosite în mijloacele mass-media, nesancționarea greșelii, fie ca urmare a unei informări științifice deficitare, fie, pur și simplu, minimalizarea rolului punctuației în context, pot avea consecințe imprevizibile.

3. Morfologia și sintaxa. Transpunerea în practică a cunoștințelor despre morfologie și sintaxă a constituit, și constituie încă, o problemă de interes general, deoarece aici se poate proba gradul de asimilare a structurilor limbii literare.

Observațiile noastre indică șovăieli în formarea gradelor de comparație și, în special, incorectitudinea unor coordonări sau plasări în context: „...poet național, în sensul *cel mai* profund *și mai* complex al cuvîntului" / ...în sensul profund, complex al cuvîntului...", „Mihai Viteazul este unul *dintre cîrmuitorii unei nații cei mai iubiți, mai prețuiți*..." /...unul dintre cîrmuitorii cei mai prețuiți ai nației...

O greșeală evidentă, vizînd flexiunea cazuală și, implicit, ortografia, este absența acordului adjectivului cu substantivul regent, aflat în dativ-genitiv. Deși în analiza gramaticală se sesizează acordul în gen, număr și caz, există, în lucrările cercetate, situații în care adjectivul apare cu formă de nominativ-acuzativ, și nu cu forma cerută de acord: „filele cărții *citită*" — în loc de *citite*, „...poetul își exprimă dorința unei solitudini extreme (sic!) *sintetizată* de..." / în loc de *sintetizate* de...

Un fenomen frecvent, produs, probabil, ca urmare a necunoașterii trăsăturilor proprii stilului științific, este nereluarea, în coordonare, a prepoziției sau a articolului posesiv: „...ciobănașul amintește de locul și ceremonialul înmormîntării... / ...de locul și de ceremonialul înmormîntării..." „mecanismele vieții și lumii..." „mecanismele vieții și *ale* lumii"

Uneori apare o reluare, nejustificată în stilul științific, a substantivului regent, procedeu caracteristic mai degrabă discursului retoric: „Eminescu este poetul național, *poetul* care..." / ...poetul național, care..., „...imaginea unei naturi feerice, *a unei naturi* care..." / ...imaginea unei naturii feerice, care...

Accidental, imperfecta cunoaștere a raporturilor sintactice conduce la formulări inacceptabile, din perspectiva logicii sensurilor unor construcții concluzive: „Ambele portrete își propun să evidențieze trăsătura fundamentală a lui Mihai, măreția, *deci sînt construite gradat*..." / ...fiind construite...

4. Vocabularul. Cu un spectru larg de manifestare, există, în ultima vreme, o tendință de folosire a neologismului de dată recentă. În sine, un asemenea fenomen nu are nimic condamnabil, dar se impune observația că asimilarea imperfectă a sensurilor, folosirea abuzivă a unor asemenea neologisme conduc la formulări nerecomandabile: „*Cu un zîmbet sideral*, Eminescu este îndreptățit să rostească...", „...aspirația spiritului eminescian *spre sferele înalte ale reflexivului*...", „...*dictia poetică* este simplificată la maximum...".

Se impune evitarea „extremismelor verbale", susținerea ideilor cu un vocabular și cu o construcție sintactică adecvate contextului. Contrariul unui asemenea imperativ conduce la exprimarea ditirambică: „Studiind *ineditele și infinitele* teme, motive și simboluri ale celei mai frumoase epopei pastorale...", „...*strălucita osmoză* om — animal...", „...soarele și luna, aștrii *personificați magistral*...", „...natura iubită, *veșnic* credincioasă, *etern* ocrotitoare...".

6. Alte aspecte stilistice. Dorința firească a căutării unei formule proprii de exprimare în scris nu trebuie confundată cu căutarea unei „originalități" care să atragă, cu orice preț, atenția. Și aici, ca oriunde în artă, ceea ce este prea strălucitor trezește neîncrederea și suspiciunea că te afli în fața unei false valori. Moderația, care exclude însă elementul banal, e de preferat, ca și limpezimea sensurilor și a ideilor exprimate în context. Din nefericire, la unii dintre elevii participanți la etapa finală este evidentă o preferință pentru accentele lirice și retorice, caracteristice unui anume stil colocvial patetic, precum în pasajul următor: „Dar oare în ce constă *farmecul inefabil* al acestei *geniale capodopere* folclorice? Prin ce depășește ea tiparele baladei păstorești tradiționale? De ce ascultînd-o, recitată sau cîntată, te simți învăluit de *vraja picurului ei dulce* și, în același timp, *dureros?*"

O asemenea manieră de construcție sintactică conduce, invariabil, la exagerări și absolutizări declamative, la asocieri nejustificate de sensuri antonimice, în context, și, în ultimă instanță, la „beția de cuvinte". În goana după noutate și expresivitate, se uită, prea repede, cerințele clarității și ale corectitudinii sensurilor. Apar, spre exemplu, repetiții tautologice, chiar dublate prin sinonime contextuale: „...întreaga natură este *însuflețită, plină de viață*, lucru sugerat și de *personificarea* copacilor...", „...dorințele testamentare ale ciobănașului sugerează *dragostea* sa pentru animalele *iubite*, pentru profesiunea *îndrăgită*...", „...*comuniunea sa cu natura, dorința de a se contopi cu peisajul patriei*...".

Cu caracter accidental mai apar formulări emfatice, cu sens interpretabil, hilar: În *ceremonialul nupțial* postum, imaginat de poetul anonim într-un cadru feeric, *elementele telurice și cele cosmice* îndeplinesc atribuții simbolice, *oficiind ceremonialul* de acceptare a ciobănașului în *mirificul lor sanctuar*", „...*chiar și după trecerea în neființă*, omul poate cîștiga *eternitatea*", „...ceea ce-l fac *să audă* și să vadă *privelișlea naturii*...".

Demne de semnalat sînt și construcțiile gramaticale în care apar asocieri de termeni cu sensuri antonimice, rezultat al superficialității utilizării normelor limbii comune: „...ceea ce sugerează *un întuneric luminos, strălucitor*...", „...un *inedit* testament, *tragic și senin*...".

Intenția noastră a fost nu de a căuta greșeala cu orice preț, ci de a atrage atenția asupra unor fapte de limbă înregistrate în lucrările unor concurenți care au obținut premii la etapa finală, în speranța trezirii interesului pentru studiul limbii române, care nu este doar un act de cunoaștere, ci și o artă, iar cei care urmăresc performanța nu pot neglija nici expresivitatea, nici nuanțele ce dovedesc, în ultimă instanță, cunoștințe temeinice aplicate în practica scrisului.

BUCUREȘTI

Scrisoare deschisă lui Marin Sorescu

Ne-am bucurat că ați primit premiul Herder. De mult ne sînteți foarte aproape. Ei bine să existe un Poet lîngă tine, să te ia de mînă și să te treacă Noaptea (am trecut-o, slavă Domnului), un Poet pentru ziua în care ceva — cam totul — nu merge. „Drumul" dumneavoastră a trecut și prin inima noastră, prin existența noastră așa de puțină. Ne-ați dat o carte de învățătură. Ne-ați ajutat pe noi, ignoranții, să ajungem la unele lucruri „obosite de atîta sens". Ne-ați învățat „gustul bun de calcar" al bătrînilor literaturii, aritmetica destinului de om și „Portretul artistului" mioritic; ni i-ați povestit pe Shakespeare, pe Eminescu, pe Dante, pe Svejk și pe Don Quijotte; ne-ați învățat iarba și norii și infinitul și pentru ce „trenul nu ne-ajunge niciodată". Dar a fost o poveste scrisă „pe cutremur" și noi am simțit cutremurul, așa că poate chiar dacă nu e nici unul dintre noi sclipitor, ceva tot am înțeles. Ne-ați apărat, să nu zicem de limba de lemn, căci lemnul e prea frumos, de limba de tablă și de oamenii de tablă. „Drumul" dumneavoastră a ajutat drumul nostru Am trăit mereu încolonați. De la grădinița cu portrete și oliță, la copilăria de pionieri viitori uteciști, la adolescența în uniforma uralelor. Rînduiți pe străzi și-n stadioane, încărcați în trenuri pentru agricultură, eram luați, numărați, duși, aduși. Eram înțepeniți de frig și de solemnitatea culturii, pe care eram acuzați că nu știm s-o prețuim de puținii care se mai gîndeau la ea, sau că nu muncim, că nu „construim" destul, mereu incriminați, mereu *disciplinați* de alții, care, la rîndul lor, erau *disciplinați* de alții ș.a.m.d. — ca o pagodă uriașă gata să se năruie de atîtea straturi de disciplină și tot necăzînd încă. De multe ori chiar de poezie ne-am simțit părăsiți, uitați, lăsați în drum. Dumneavoastră sînteți dintre cei rari care nu ne-au uitat, cum nu ne-a uitat niciodată Creangă. Singur printre poeții ne-ați înțeles cîte-un năduf. Ce ușurare, după ce ți-ai rupt oasele la vreo „treaptă", să vină chiar un Poet să-ți spună, bătîndu-te consolator pe umăr: „Cofetăria, după cum se știe, intrat tîrziu în literatura universală, cam prin secolul al X-lea, al XI-lea, în orice caz nu mai înainte de anul 1453, data căderii Bizanțului. Adică o dată cu dezvoltarea industriei de dulciuri venite din Orient. La început a fost Orientul, apoi dulciurile." Ce bucurie! Ce chiul binecuvîntat! Și dacă-i putem zice biblicului chit „măi mustețea" înseamnă că nimic nu e atît de sacru încît să nu fi fost făcut pentru om.

Recitim, acum puțin mai mari fiind, din poemele dumneavoastră: „Urmează mai greu, după greu?/ Se moare și-acolo mereu?/ ...Mamă, bună, mamă mică!/ Ți s-a urît în pămînt.../ ...O, mamă, dulce mamă...". În poezie parcă totul se leagă într-un fel.

E un noroc să fie un Poet alături, la bine și la greu, un poet urmărit mereu de copilul care a fost, un poet pe care într-o zi copiii noștri și copiii copiilor noștri îl vor citi, și cu care, din fericire, din prea mare fericire, sîntem contemporani. Un autor scriind, pe vremea cînd nouă ni se preda Abecedarul recunoștinței nețărmurite: „Trebuie să recunoaștem cu toții că balcoanele reprezintă încununarea unor sudori vărsate..." — frază pe care mai tîrziu am folosit-o ca talisman și probă că nu noi sîntem nebuni, ci ei. E bine să ai un Poet păzitor cînd lumea se clatină. Un poet al eposului românesc. Multe se vor duce cu apa vremii, dar raiul din fața blidelor oltenești nu se va șterge cît se va mai muri și se va mai trăi pe pămînt.

De cîte ori gingașa muză a poeziei a biruit zeița vrajbei dintre noi și mai ales din noi. În *Caiete critice* ați scris un epitaf pe „casa morților" semicentenarului ultim al literaturii noastre, o „contabilitate": „Alții, cînd n-au mai putut, au plecat./ Alții, cînd n-au mai

putut, n-au mai scris./ Alții, cînd n-au mai putut, au murit." Dar literatura română a rezistat dictaturii. Iar noi, în bună măsură, datorită ei. Și, în bună măsură, datorită dumneavoastră.

Sîntem elevi și știți cum e, noi știm că știți. Am găsit în cartea dumneavoastră și acea întrebare a fiecăruia dintre cei aflați la poalele muntelui cu vîrful în Olimp: „Și atunci eu?" Și atunci noi? Nu-i nimic, deocamdată vom mai citi.

Încheiem, domnule Marin Sorescu, rugîndu-vă să așezați lîngă premiul Herder și dragostea noastră, a elevilor clasei a XII-a B de la Liceul Energetic din București.

februarie 1991

CHIȘINĂU

În capitala republicii Moldova apare *Revista de lingvistică și știință literară*. Ea s-a născut din nevoia de a se înfăptui unitatea culturală a românilor de pretutindeni, profund zdruncinată de partinitate, de „realismul socialist", de aplicarea luptei de clasă în cultură, de expansionismul și colonialismul roșu, de rusificarea forțată etc. Editat de Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Moldova, periodicul militează pentru aplicarea legilor votate la 30 august 1989 de Sovietul Suprem al republicii cu privire la folosirea limbii române ca limbă de stat, a alfabetului latin, a tricolorului și, mai ales, pentru repunerea în drepturile ei firești a literaturii populației majoritare, mutilată, pînă la desfigurare, aproape o jumătate de secol.

În ultimul număr al revistei *Limba și literatura moldovenească*, într-un articol privitor la perioada dictaturii staliniste și a administrației brejneviste, cînd ofensiva ideologiei comuniste se manifesta din plin asupra limbii, culturii, literaturii și conștiinței basarabenilor, se precizează: „Au fost timpuri cînd nu noi, moldovenii, ci alții hotărau cine să ne fie clasici. Mai mult chiar decît aceasta, grație normelor politice și ideologice ale timpului, s-a impus o tradiție, o atitudine negativă, față de personalitățile culturii românești legate de meleagurile din stînga Prutului"[1].

Revista de lingvistică și știință literară ocupă un loc important în procesul de limpezire a conștiinței de sine a locuitorilor din Basarabia, prin munca de restituire a valorilor perene ale limbii, culturii și literaturii naționale, după cum se poate constata, din studiile publicate despre mitropolitul Varlaam, Gh. Asachi, B. P. Hasdeu, *Dacia literară*, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, Simion Florea Marian, Constantin Stere ș.a. Cu ajutorul colaboratorilor interni și externi, revista dezbate atît probleme științifice multă vreme falsificate, blamate sau ignorate, cu privire la lexicografie, morfologie, sintaxă, dialectologie, folclor, istorie și critică literară, literatură universală, cît și aspecte ce se referă la metodologia predării limbii și literaturii, a alfabetului latin în învățămîntul elementar, liceal și universitar; rubricile: „În ajutorul școlii", „Critică și bibliografie" sau „Viața științifică" sînt semnificative în acest sens.

Revista ce susține deschis ideea includerii conștiinței basarabenilor în casa comună a spiritualității daco-romane se adresează nu numai profesorilor și învățătorilor, ci și altor cititori interesați să cunoască viața literară, stadiul de acceptare și asimilare a limbii oficiale în presă, școală și diverse segmente sociale sau naționale, în rîndul cărora predomină mentalitatea veche bazată pe concepții exclusiviste, hegemoniste, colonialiste, șovine, antiumane și antidemocratice.

Prof. PAUL LEU,
Suceava

[1] Andreiu Hîncu, Grigore Botezatu, *Marele etnograf și folclorist Simeon Florea Marian*, în *Limba și literatura moldovenească*, Chișinău, nr. 4 (126), octombrie — decembrie 1989, p. 43.

CÎMPINA, JUD. PRAHOVA

În ziua de 15 martie a.c. s-au desfășurat la Cîmpina lucrările Simpozionului „Bogdan Petriceicu Hasdeu", acțiune organizată de Societatea de Științe Filologice și Muzeul „B.P. Hașdeu" din Cîmpina, sub patronajul Ministerului Culturii, reprezentat la lucrări prin Ioan-Opriș. Au participat Ion Hangiu, din partea S.Ș.F., precum și membri ai filialelor din Cîmpina și Ploiești, Vasile Malanețchi, din partea Societății „Columna" din Chișinău, director al revistei *Datina creștină*, și Eugenia Bojoga de la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Moldova, semnatara acestei corespondențe, și Gheorghe Mihăilă din București, cadre didactice universitare, Vasilica Pituț de la Muzeul Literaturii Române din București.

În cadrul simpozionului a avut loc lansarea lucrării monografice a lui Ionel Oprișan *Romanul vieții lui Hasdeu*. Autorul monografiei, I. Oprișan, cercetător principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București, I. C. Chițimia, Dumitru Micu, directorul Editurii Minerva, și Iordan Datcu, redactor la aceeași editură, au prezentat problematica diversă a cărții. Lucrările simpozionului au fost deschise de Octavian Onea de la Muzeul „B. P. Hasdeu" din Cîmpina, inițiatorul dezbaterilor pe tema repunerii în drepturi a familiei Hasdeu în istoria literaturii române.

Cu prilejul simpozionului s-a constituit Fundația „Hasdeu", al cărei statut și program, orientat spre lărgirea cercului cercetătorilor și studiilor consacrate familiei Hasdeu (Tadeu, Alexandru, Boleslav, Bogdan Petriceicu și Iulia), vor constitui elemente de bază în crearea atmosferei de lucru pentru cercetători sau pentru cei care vor veni la Cîmpina să viziteze Castelul „Iulia Hasdeu", construit de tatăl său îndurerat în urma pierderii în 1888 a unicei sale fiice, un talent de excepție.

CRINA DECUSARĂ BOCȘAN

GALAȚI

La Liceul „Vasile Alecsandri", întemeiat în 1867, a fost organizat Simpozionul „*Vasile Alecsandri — contemporanul nostru*", în colaborare cu Fundația Județeană pentru Tineret și cu Editura Porto-Franco.

Desfășurată pe parcursul a două zile (13 și 14 decembrie 1989), manifestarea a avut în vedere omagierea marelui clasic al literaturii române, prin comunicări și referate ale profesorilor liceului, invitați din alte licee ale municipiului sau din țară. Invitați de onoare ai simpozionului au fost prof. univ. dr. Alexandru Piru *(Clasicitatea operei lui Vasile Alecsandri)*, conf. univ. dr. Ion Rotaru *(Vasile Alecsandri, întemeietor al teatrului românesc)*, prof. univ. dr. Alexandru Husar *(Vasile Alecsandri, diplomat)*, conf. univ. dr. Dumitru Țiutiuca *(Alecsandri și Eminescu)* și conf. univ. dr. Eugenia Gavriliu *(Vasile Alecsandri și tovarășii săi de călătorie în Africa)*. Într-o secțiune specială au prezentat comunicări elevii liceului și invitați de la alte instituții școlare gălățene. Sponsorii manifestării au acordat unor invitați și elevilor premiați cărți și albume de artă.

În ansamblu, simpozionul omagial și-a propus să releveze dimensiunea contemporană a creației literare a marelui înaintaș, deschizător de drumuri în poezie și dramaturgie, adevărat ctitor al României moderne. Cîștigul acțiunii, cu o largă audiență în rîndul elevilor și profesorilor, a constat mai ales în descoperirea unor aspecte mai puțin cunoscute ale personalității poetului rege al românilor. O publicație specială, *Cîntecul gintei latine*, editată în excelente condiții tipografice, a marcat evenimentul cultural cel mai semnificativ pentru urbea gălățeană în luna decembrie a anului trecut.

Prof. GEORGE LATEȘ

RĂDĂUTI

În dimineața zilei de 15 decembrie 1990, locuitorii Rădăuților au avut bucuria de a asculta „în primă audiție" colinde. Aici, în muzeu, răsunau pentru prima oară colinde vechi, religioase. Interpretau corurile de la Școlile Nr. 2 și Nr. 3 din Rădăuți, sub bagheta profesorilor Ion Sîmbotelecan și Crina Jacotă; colinde redescoperite și scoase la lumină pentru a ne lumina mintea și sufletul. Ascultîndu-le în preajma Crăciunului, cei prezenți au retrăit clipe de înălțare sufletească deosebită:

„O, ce veste minunată
În Betleem ni s-arată
Că a născut prunc
Prunc din Duhul Sfînt
Fecioara Maria..."

Decembrie. Ninge sub zodia colindelor. Colinde vechi. Pentru mulți dintre cei din sală sînt noi. Sînt *noi* pentru că, interzise timp de peste 45 de ani, generații întregi nu s-au bucurat de frumusețea și farmecul lor. Colinde cu Isus, colinde cu Maria. Colinde cu oameni pentru oameni, pentru sufletele lor.

A urmat vernisajul expoziției de pictură pe sticlă, cuprinzînd lucrări ale membrilor cercului de artă plastică, îndrumat de profesorul Dimitrie Roman, directorul Școlii Nr. 2. În culori calde și într-o tehnică deosebită, învățăceii întru ale penelului redau datini și obiceiuri de iarnă la români.

În continuare, filologii Mihaela Sălceanu, Vichentie Nicolaiciuc, muzicologul Ion Sîmbotelecan, istoricul Serafim Fădor, artistul plastic Dimitrie Roman și muzeografii Octavian Băncescu și Ilie Olărean au adus sau au readus în lumină originea, aria de răspîndire, formele de manifestare și valoarea obiceiurilor de iarnă la români, ale celor locale, bucovinene, reprezentate artistic în literatură, muzică și artele vizuale.

Toate manifestările sub genericul „Obiceiuri de iarnă la români" s-au desfășurat sub egida Filialei Rădăuți a S.Ș.F. din România, în colaborare cu muzeul din localitate.

Prof. VICHENTIE NICOLAICIUC,
Secretarul Filialei Rădăuți a S.Ș.F.

Cenaclul „Săgetătorul" din București

la aproape un sfert de veac

Prof. dr. TUDOR OPRIȘ

Cenaclul *Săgetătorul* al liceenilor bucureșteni a intrat la 15 septembrie 1990 în al 24-lea an al existenței sale. El s-a aflat întotdeauna în fruntea inițiativelor tinerești. Între 1967—1972 a sprijinit formarea a peste 20 de cenacluri școlare, a coordonat primul și unicul pînă în prezent supliment literar, „Preludiu", a organizat între 1970—1974 „Universitatea tînărului scriitor", a susținut zeci de emisiuni la radio și televiziune, a tipărit 18 antologii cu același titlu, fiind un cenaclu despre care s-a scris mult în presa noastră.

Cenaclul s-a dovedit a fi o „conștiință vie" în perioada de după victoria Revoluției din Decembrie 1989, confirmînd astfel aprecierea poetului Șt. Aug. Doinaș, președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor. Să mai reamintim că doi dintre membrii săi și-au jertfit viața pe baricadele revoluției, *Săgetătorul* fiind primul cenaclu din țară care și-a exprimat în presă *(Tineretul liber)* atașamentul față de idealurile Revoluției și a organizat prima emisiune literară în studiourile radioteleviziunii încă răvășite de lupte.

Să evidențiem și faptul că în anul 1990 *Săgetătorul* a clădit primul pod de înfrățire cu tinerele talente școlare de peste Prut, inițiind un binevenit schimb de experiență cu Asociația TOCONO-Chișinău. Întîlnirea din luna august 1990 a stîrnit un puternic ecou, menționat și într-o cronică inserată în revista *Limba și literatura română* (nr. 4/1990). Alături de bucuriile și succesele pe care ni le-au adus primul an al Revoluției: 12 colegi premiați la diferite concursuri literare (ale suplimentului literar al *Tineretului liber* și revistei *Luceafărul* etc.), 3 colegi care au depus volumele spre tipărire unor edituri de stat și particulare (Sorin Gherguț, Oana Șerban, Gabriela Marinescu), 16 articole apărute în presă, semnate de „săgetători", șase emisiuni radiofonice, prezența unor scriitori de vază în mijlocul nostru, doi colegi „lansați" de rubrica „Tinere talente" a revistei *Limba și literatura română* (Alma Papadopol, Raluca Rădulescu), trebuie să menționăm și unele neîmpliniri și dezamăgiri.

Editura „Albatros", care ne-a tipărit ediția din 1988 a antologiei cenaclului și ne-a pregătit pentru tipar ediția din 1989 și-a recuzat angajamentul, argumentînd că a încetat să mai fie o editură pentru tineret și, în consecință, să mai publice „antologii". Regretăm acest fapt.

Prin dispariția vechilor structuri nu mai avem „sponsori"; fondurile fostului U.T.C. care ne alimentau tipăriturile, taberele de poezie, acțiunile culturale, au devenit, cel puțin pentru noi, o fata morgana. Ministerul Învățămîntului — un „sponsor" posibil — e sărac; școala e în afară de politică, de aceea am refuzat orice ofertă care ne-ar fi pus sub o firmă. Noi n-avem bani și nu putem sili părinții să ne finanțeze pasiunile, oricît de nobile ar fi ele.

Acestor amărăciuni li se adaugă și dezinteresul (sau mai degrabă comoditatea) școlilor în direcția depistării și îndrumării spre cenaclul reprezentativ a noilor talente, așa cum se întîmpla înainte de Revoluție.

Dar nimic nu ne-a împiedicat să intrăm plini de optimism în noul an școlar. Va trebui, desigur, să ne descurcăm într-un fel și să nu abandonăm o idee generoasă.

Ne exprimăm convingerea că tradiția revistelor școlare va fi reluată, cu toate dificultățile întîmpinate. Școlile și liceele pot apela la unele societăți comerciale, care să le ajute la tipărirea revistelor.

Un incontestabil cîştig al cenaclului *Săgetătorul* l-a constituit trecerea acestuia, la iniţiativa conducerii lui, reprezentată prin scriitorul Mircea Sântimbreanu şi autorul articolului de faţă, sub tutela (doar „spirituală") a secţiei de literatură pentru copii şi tineret a Uniunii Scriitorilor.

Am întocmit ediţia 1990 a tradiţionalei antologii „Săgetătorul" şi aşteptăm cu încredere un „sponsor", o societate comercială, o instituţie centrală, care s-o tipărească. Avem aceleaşi nelinişti şi cu antologia „Cîntec înfrăţit", care prezintă creaţii ale elevilor din România şi Moldova sovietică, pe care ne-am angajat la Chişinău s-o permanentizăm. Prima ediţie au tipărit-o, în decembrie, „toconiştii", iar a doua ediţie urmează — în spirit de reciprocitate — s-o tipărim noi, după vizita pe care colegii noştri o vor efectua în România şi care a fost planificată la tabăra din Buşteni, între 6—13 ianuarie 1991.

Sperăm să îmbogăţim în acest an paleta literară a emisiunilor radio-TV. pentru liceeni (extrem de rare şi plasate la ore neconvenabile pentru noi) şi, cu ajutorul Direcţiei Învăţămîntului preuniversitar din M.I.S., să iniţiem acţiuni menite să ajute la mai buna cunoaştere a tinerilor scriitori-elevi din toată ţara. Ne-am propus, de asemenea, să cerem M.I.S. să iniţieze în străinătate şi acţiuni prin care să demonstrăm că sîntem nu doar o ţară folclorică, a francofonilor, anglofonilor sau a „olimpicilor" matematici, dar şi o ţară a „poeziei", a acelui leac sufletesc de care omenirea, secătuită interior, are nevoie mai mult decît oricînd.

Cenaclul literar „Steluţa" din Braşov

Prof. VIORICA POPESCU
Şcoala Nr. 28, Braşov

Mijloc de cunoaştere literară şi cultură, la nivelul elevilor, cercul şi cenaclul literar „Steluţa" s-a născut din dorinţa acestora de a se iniţia în taina scrisului.

Mai întîi a existat un cerc literar, cu un plan bine întocmit, cu teme şi responsabilităţi vizînd elevii cu preocupări în domeniul studiului limbii române. Apoi, cînd bagajul lor de cunoştinţe şi priceperi literare a ajuns la un nivel apreciabil, s-a trecut la nevoia unui cerc de creaţie literară — şi astfel s-a născut cenaclul literar „Steluţa". Delimitarea dintre cerc şi cenaclu a fost stabilită din primele momente de existenţă în şcoala noastră, iar astăzi elevii sînt nerăbdători şi mîndri să străbată aceste două trepte, evolutiv — pe grupe de clase: a III-a — a IV-a; a V-a — a VI-a cînd lucrează mai sistematic — culminînd cu grupa celor din clasele a VII-a — a VIII-a, care încearcă nu numai activităţi de creaţie literară ci şi comentariu literar, ceea ce constituie testul ce le va da statut de „mici creatori" ai cenaclului propriu-zis.

Implicaţiile psiho-pedagogice ale acestei activităţi ne-au condus la elaborarea unei lucrări de cercetare cu titlul „Modalităţi psiho-pedagogice de corelare a studiului limbii române cu activitatea în cerc şi în cenaclu literar". Lucrarea cuprinde, pe lîngă referinţe minuţioase la studii teoretice, nouă anexe privind scheme de lucru: planificări, schiţe, structuri ale activităţii în cerc şi cenaclu literar şcolar. De precizat că elevii sînt încîntaţi de relativa lor autonomie privind planificarea şi conducerea întregii lor activităţi literare în cerc şi cenaclu — alături de profesorul coordonator.

Concretizarea acestei activităţi s-a materializat în revista literară a şcolii cu titlul *Steluţa*, din care au apărut 13 numere de-a lungul celor opt ani de existenţă a acestei activităţi extraclasă, ca şi prin premii la concursuri literare şcolare, serbări şcolare etc.

Un loc însemnat în activitatea noastră l-au constituit adevăratele „laboratoare" de creaţie realizate cu prilejul unor întîlniri cu poeţi şi prozatori braşoveni şi din ţară, cu profesori şi elevi membri ai altor cercuri de creaţie din oraş.

Am acordat o atenţie deosebită marilor evenimente din viaţa şi istoria neamului românesc, marilor lui valori spirituale, între care centenarul trecerii în eternitate a poetului nostru naţional, Mihai Eminescu, în 1989, centenarul V. Alecsandri în 1990, aniversarea Marii Uniri din 1918 şi altora de acest gen, constante ale activităţii pregătite cu atîta dragoste de elevii înşişi, cu sau fără invitaţi.

Cunoscută sau nu, această „floare-albastră" a copilăriei va rămîne o treaptă esenţială a devenirii din „mlădiţe" (=steluţe) către „stejari şi brazi falnici" în marea „grădină a înfloririi", ce reuneşte elevi de ieri, de azi şi de mîine ai societăţii noastre libere şi democratice.

POEMA DE DIMINEAȚĂ

LUIZA PALANCIUC
Liceul „Al. I. Cuza" Focșani

O mirare totdeauna
dimineața: lași batistele
lîngă fereastră — cine să vadă lucrurile
plîngînd? dar tu îmi
spui că oameni locuiesc
și sub noi, se cuvine
să-i trezim, uite, s-a luminat
de ziuă.

JAPONIA

COSMIN ANDRON
Școala Nr. 14, Baia Mare

Cînd florile de cireș se scutură,
În vastul parc din Tokio,
Tinerii, perechi, stau pe bănci, iar vîntul șuieră,
În vastul parc din Tokio.
Căsuțele mici, de bambus și de hîrtie,
Din cartierul de la marginea orașului,
Privesc înmărmurite,
La căderea florilor cireșului.
În templul budist e multă lume,
Admiră-n tăcere statui de santal,
Mirosul de lemn și de tămîie
Străjuiește intrarea sub orice portal.
În gara Shimbashi e mai puțin populat
La trenul ce vine în 30 de minute
Și pleacă la fel de regulat
La Yokohama, la serbările abia începute.

TRIBUT

NATALIA PREDUȚ
Liceul „Frații Buzești", Craiova

Ascult cum trosnește aripa de fluture
arzînd sub lanul de sori
de pe fruntea mea

Dar eu voi renaște la nesfîrșit
fiindcă mi-e frică de
cenușă de aripi,
atîta timp cît ele
cînt împletite
din colțuri
de zîmbete.

VIOARĂ

NATALIA PREDUȚ
Liceul „Frații Buzești", Craiova

O ușă se deschide
spre „acolo"
Simți cum un pîlc de note
lovește corzile viorii-n suflet
Trăiești prin ea, și-ți aștepți
în liniște sfîrșitul
beethovenian.

FLORI DE SALCÎM

LEONARD IOACHIMESCU
Școala Mitocu-Dragomirnei,
jud. Suceava

Am înnoptat cu gîndul
în fața salcîmilor,
acolo unde rîsetele copilăriei
se amestecau cu behăiturile mieilor
și cu căutarea șăgalnică
a pălăriei bunicului,
acolo unde, acum sînt urmărit
de un copil tăcut,
cu plete argintii,
ce de departe
îmi calcă pe urme
ca-n niște scări întinse
de la el către mine.

Aș vrea să-l aud strigînd
că nu mă poate ajunge,
că pașii mei sînt prea mari;
îl strig și alerg înapoi după el,
dar chipul acela plăpînd
și palid ca o sirenă
s-a pierdut printre flori de salcîm.
Într-un tîrziu îl găsesc adormit
printre florile salcîmilor.
Pe obraji i s-a lăsat roua...

ȚI-AM SPĂLAT ÎN ZORI TRUPUL

MIHAI BUMB
Liceul de Informatică Cluj-Napoca

Ți-am spălat în zori trupul
cu sevele tulpinilor fragezi,
ți-am frecat bătăturile
cu pietre înrourate,
te-am șters cu brazde întregi
de iarbă moartă.

Și tu tai, despici,
mereu amesteci parfumuri
pe trupul tău,
n-asculți suspinele căci surdă ești
cînd tai,
cînd despici.

Te-ai împlîntat într-un mușuroi!

Și eu iar te spăl,
te șterg,
îți deschid sufletul cu iarba fiarelor.
Tu tot tai,
copleșită de atîta iarbă
și te oprești cînd mă îndrept să-mi scutur
din plete sudoarea,
să-mi limpezesc fața cu seva pămîntului,
să-mi strivesc gîndurile cu poala cămeșii.

Cîtă iarbă!

Amiază.

Sătulă te culc sub o brazdă
abia-ncepută,
te las cu trecutul sau prezentul tău
iar eu flămînd mănînc în umbra ta.

Soarele arde.

Tot ce-ai lăsat în urmă-ți
aburește norii albi, cerul meu.

Mă gîndesc
că odată vei sta
zgribulind sub o zale de rugină,
mă înfior
că odată iarbă voi fi eu.

Și iarăși tai...

MIHAI EMINESCU

Poezii

Antologie, tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de PAUL DUGNEANU
București, Editura Albatros,
Colecția „Lyceum", 1990, 147 p.

Ideea alcătuirii prezentei antologii i-a fost prilejuită lui Paul Dugneanu – după propriile mărturisiri — de o excepțională tălmăcire în franceză din versurile lui Eminescu, datorată profesorului Jean-Louis Courriol de la Universitatea din Lyon. Premisa de la care pornește autorul studiului introductiv — *Eminescu după Eminescu* — este aceea a *modernității creației eminesciene*. De altfel, unii exegeți, cum ar fi N. Davidescu, I. M. Rașcu, P. Constantinescu au sesizat afinitățile versurilor poetului nostru cu cele ale lui Baudelaire și ale simbolismului în general. Dar înainte de a arăta în ce constă modernitatea lui Eminescu, P. Dugneanu întreprinde o scurtă și binevenită incursiune în poetica modernă, aducînd în discuție o serie de noțiuni ca: *ut musica poesis, versul liber, poezia pură, antipoeticul și literaritatea*.

Poeziile antologate au fost grupate sub semnul unor „obsesii și forme predominante și ale variantelor acestora: chipul iubitei, camera și decorul interior, decorul exterior și elementele naturale [...], biografia eului și timpul, treptele și înfățișările erosului" (p. XXV). Din capitolul rezervat *Chipului iubitei* reținem cîteva idei mai importante: nu se poate face o identificare perfectă între muza poetului și „imaginea literară a iubitei", căci Eminescu a cîntat în versurile sale idealul de feminitate: în poeziile antologate, femeia iubită este „subiect de adorație și încîntare, ori blîndă și tristă melancolie și resemnare, și numai rareori motiv de crudă decepție" (p. XXIX). *Decorul interior* — următorul capitol — aduce cîteva elemente inedite privind modernitatea poetului de la Ipotești. Astfel, după ce găsește afinități între *Sonet I* și *Le foyer, la lueur...* de Verlaine, atrăgînd însă atenția că nu se poate vorbi de influența poetului francez asupra celui român, și aceasta spre a evita orice confuzie de ordin estetic, P. Dugneanu conchide că arta poetică a lui Eminescu este sincronă cu cea europeană a timpului său, iar în cadrul literaturii noastre el poate fi socotit un *simbolist avant la lettre*. „De aceea, firesc ar fi ca orice antologie serioasă a simbolismului românesc să înceapă cu sonetele I, II și III" (p. XXXIV). Eminescu nu a scris pasteluri — se spune în capitolul *Cadrul natural* —, așa cum au făcut, bunăoară, Alecsandri sau Coșbuc. La el, elementele naturii (teiul, salcîmul, lacul, izvorul, codrul, luna, stelele, marea etc.) apar „în asocieri, corespondențe, chiar sinestezii proprii în special poeticii simboliste, și mai puțin retoricii romantice" (p. XXLVIII). Ilustrative în acest sens sînt: *Povestea teiului, Peste vîrfuri, Somnoroase păsărele, La mijloc de codru, Povestea codrului* ș.a. Muzicalitatea inefabilă, magia verbului eminescian rezidă în acele „états d'âme" cu reverberații în natura protectoare — templu al dragostei. Ca *forme* și *trepte ale erosului* reținem: *Reveria delicat senzuală și aluzivă* (fiind vorba, în acest caz, de un adevărat ritual, atenția poetului îndreptîndu-se nu atît asupra întîlnirii celor doi parteneri într-un decor silvestru, cît mai ales asupra trăirii plenare, dinlăuntru, a dragostei). *Amorul jucăuș și galant*, detectabil în *Pajul Cupidon, Ea-și urma cărarea-n codru, Kamadeva, Noaptea* și, desigur, *Luceafărul*. Prin „jocul îndepărtării și al acceptării și al șăgalnicei disimulări erotice" (p. XLIX), unele din aceste poezii, dar mai ales *Povestea teiului* și *Doña Sol* capătă vădite *accente trubadurești*. *Iubirea care trece de la ipostaza senzuală la o stare de elevație*. Semnificative în acest sens sînt: *De ce nu-mi vii, Sonet II (Sunt ani la mijloc...), Pe lîngă plopii fără soț, Și dacă...* și *Atît de fragedă*. Asemenea poezii alcătuiesc un adevărat „ciclu al amintirii", eroul liric „oscilînd între resemnare, regret, repros și speranță iluzorie" (p. L). *Sublimarea pasiunii și idealizarea femeii* cunosc apogeul în *Atît de fragedă*, unde iubita poetului e imaginată ca fiind o *icoană-a Fecioa-*

rei. La Eminescu, se poate vorbi de o adevărată *obsesie a timpului*. P. Dugneanu distinge două mari etape ale creației poetului, în strînsă corelație cu această temă: *(a)* „*un timp al fericirii* (s.n.) mai totdeauna pierdut, al copilăriei ori al sentimentelor de dragoste împărtășite"; *(b)* unul „al *tristeții, melancoliei, dezamăgirii și resemnării*, asimilat, de obicei, cu prezentul" (p. LIV).

Nu se poate vorbi, în cazul poeziilor antologate, de comentarii pe text, ci de *note lămuritoare* cu privire la data publicării lor, variantele cunoscute în procesul elaborării, precum și prezența unor teme și motive, de cele mai multe ori de factură romantică. De pildă, referindu-se la poezia *Pe-aceeași ulicioară*, P. Dugneanu pleacă de la opiniile lui Alain Guillermou (pentru care „regretul combinat cu reproș nuanțează meditația erotică", p. 34) și avansează temele vehiculate de poet, aceea a *timpului fugace* și a *inconsecvenței femeii iubite*. Ideea aceasta putea fi relevată arătîndu-se că la simpla lectură a poeziei se poate observa că versurile fiecărei strofe se grupează antinomic două cîte două: pe de o parte e vorba de statornicia în sentimente a eroului liric, în consonanță cu permanența și veșnicia elementelor naturii, iar pe de alta „scurgerea timpului este opera nestatorniciei feminine" *(ibidem*, p. 34). Cît despre *Și dacă...* se vorbește de o „textură simbolistă, reieșită din corespondențe și analogii" (p. 71), opinîndu-se că textul are o „geometrie simbolică [...] cu baza în strofele unu și trei și vîrful în strofa a doua "*(ibidem*, p. 71). Se cuvine să precizăm că toate elementele naturii (ramurile, plopii, stelele, luna, norii și lacul) sînt legate de imaginea ființei iubite, care este rememorată. Geometria textului nu poate fi cea reprezentată de P. Dugneanu pentru simplul motiv că în prima strofă elementele naturii țin de *terestru*, în cea de-a doua de *abisal* (lacul, al cărui adînc e luminat de stele), iar în a treia strofă aceste elemente țin de *astral*, versurile fiind concludente: „Și dacă *norii deși* se duc / De iese-n luciu *luna*..." (s.n.).

La sfîrșitul antologiei aduse în discuție găsim scurte referiri critice ale celor mai autorizați exegeți, de la T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu și D. Caracostea pînă la T. Vianu, G. Călinescu și, mai recent, E. Todoran, G. Munteanu și Ioana Em. Petrescu (lipsind din păcate opiniile expuse de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, una din vocile cele mai autorizate din galeria eminescologilor actuali).

Din cele arătate pînă aici reiese cu limpezime că antologia alcătuită de P. Dugneanu e un util instrument de lucru atît pentru elevi și studenți, cît și pentru profesori.

Const. MIU

MIHAIL DIACONESCU

Adevărul retorului Lucaci

Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, Colecția „Columna", 1991, 496 p.

Editura Cartea Moldovenească de la Chișinău a tipărit recent ediția a doua a romanului *Adevărul retorului Lucaci* de Mihail Diaconescu. Prima ediție a apărut în 1977 la Editura Eminescu din București.

Romanul este o biografie romanțată a retorului Lucaci, cărturar de la mănăstirea Putna, autor al unuia dintre cele mai vechi texte juridice din cultura română. Textul e cunoscut sub numele de *Pravila retorului Lucaci* și reprezintă o culegere de norme de drept canonic ortodox prelucrate după scrierile Sfîntului Vasile cel Mare. Lucaci, care se intitula „*ritor și sholastic*", a prelucrat versiunea în limba română, dîndu-i o formă mai explicită, cu finalitate didactică. Forma aceasta era menită să servească elevilor de la Școala Putna, instituție școlară de nivel mediu, care a funcționat timp de aproape un veac, la finele secolului al XV-lea și în secolul al XVI-lea.

Evocînd în manieră epică și simbolică destinele unui cărturar în strînsă relație cu mediul spiritual, social și istoric în care s-a afirmat, Mihail Diaconescu face din romanul său o parabolă actuală pe teme morale și filozofice. Conflictele în care sînt angrenate personajele, succesiunea situațiilor, atmosfera epocii, refăcută cu mare acribie documentară, elementele pitorești insolite și exotice, dar, mai ales, tensiunea dezbaterilor intelectuale conferă cărții sen

surile unei scrieri dominate de probleme etice. În special drama opțiunii, prezentă în toate romanele lui Mihail Diaconescu, capătă în *Adevărul retorului Lucaci* accente patetice și semnificații tragice.

Plasată în contextul istoric în care a trăit, drama eroului principal este provocată și întreținută de dispoziția sa reflexivă, de preocupările pentru dreptul la fericire al fiecăruia, pentru afirmarea individuală în strînsă relație cu exigențele dezvoltării complexe a personalității și cu idealul demnității umane.

Secolul al XVI-lea este, de altfel, marcat în cultura română de afirmarea preocupărilor pe care umanismul Renașterii și Reformei le-a promovat în variate moduri în toată Europa. Principi umaniști ca Neagoe Basarab (1512—1521), Petru Cercel (1583—1590), Despot-Vodă (1561—1563), Iancu Sasul (1579—1582) au dat preocupărilor intelectuale și realizărilor culturale noi sensuri și noi valori. Faptul că în Moldova au domnit doi principi protestanți (Despot-Vodă și Iancu Sasul) a dus la intensificarea relațiilor cu țările germane, în special cu orașul Wittenberg, citadela învățaților umaniști Martin Luther și Philipp Melanchton. Domnitorii Moldovei din puternica familie a Movileștilor — o ramură colaterală a dinastiei Mușatine — au avut și ei preocupări intelectuale de larg orizont umanist. În același timp, principiile umaniste cuceresc largi cercuri din mediile citadine, boierești și bisericești.

Plasată în acest context istoric, sfîșietoarea dramă a opțiunii trăite de Lucaci, obligat să decidă dacă e bine să rămînă fidel mai-marilor zilei, preocupărilor sale intelectuale sau răsculaților care urmăreau căderea lui Iancu Sasul, capătă nuanțele unei rafinate dezbateri intelectuale despre datorie și libertate ca stare de spirit, ca realitate interioară, strict subiectivă, sau ca modalitate de comportare individuală în raport cu determinismul apăsător al contextului social al epocii.

Adevărul retorului Lucaci este, așa cum s-a spus, o parabolă literară, care pornește de la trăsăturile exterioare ale evenimentelor, de la aspectele concrete ale vieții istorice, pentru a încifra semnificații superioare, mai generale și, îndeosebi, mai grave.

Ediția realizată la Chișinău de Editura Cartea Moldovenească se distinge printr-o frumoasă ținută grafică (responsabil de ediție: T. Cantîr, pictor: V. Pogolșa, redactor artistic: V. Caciurovski, tehnoredactor: C. Cialov). Ea a apărut în colecția „Columna", care a inclus numeroase opere din patrimoniul nostru literar datorate unor scriitori clasici ca Eminescu, Hasdeu, N. Iorga, Sadoveanu, Marin Preda și alții.

TEODORA ELEFTERESCU

I. OPRIȘAN

Romanul vieții lui B. P. Hasdeu

București, Editura Minerva, 1990, 646 p. + 16 planșe

Noua lucrare a lui I. Oprișan, neobosit cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", reprezintă o realizare de prestigiu în primul an al Revoluției din Decembrie 1989, an caracterizat prin creșterea considerabilă a numărului de ziare și reviste (peste 1200 în București și în țară) și prin scăderea incredibilă a numărului de cărți (ne referim la cărțile bune, și nu la cele comerciale sau chiar de prost-gust). Autorul și-a propus să înfățișeze biografia uneia dintre personalitățile enciclopedice ale culturii românești, a cărui „viață mișcată" e plină de „ciudățenii" și al cărei „temperament complex" unește — după opinia lui G. Călinescu, pe care autorul îl citează în introducere — „sublimul și mistificarea".

În dezlegarea enigmelor vieții lui B. P. Hasdeu, I. Oprișan pleacă de la cîteva mărturisiri ale savantului, dintre care unele inedite, și anume: plăcerea de a merge pe căi nebătătorite, originalitatea fiind idolul vieții sale; conștiința valorii unei activități titanice puse în slujba idealului consolidării Unirii românilor de pretutindeni într-un stat național și dorința de a lăsa urmașilor opere trainice: „Ai plecat din lumi de jos și te urci necontenit în înălțimi; ceea ce se cheamă moarte este un nou punct ce se adaugă la linie, este o nouă înălțare, este un minutar pe ceasornicul nemuririi" (p. 6). În lumina unor atari sugestii și a altor „chei" oferite de savant contemporanilor

și urmașilor, I. Oprișan reușește pe deplin, utilizînd un imens material documentar, să explice „măreția, contradicțiile, ciudățeniile, unicitatea și tragismul existenței acestui «suflet uraganic»“ (p. 7).

Cartea cuprinde 21 de capitole descrise într-un sumar analitic, începînd cu cap. I, *Orgoliul descendenței voievodale* (1. *Proiecția originii neamului în mit;* 2. *Cuvîntul documentelor;* 3. *Odiseea supraviețuirii sub cer străin*), și încheind cu ultimul, al XXI-lea, intitulat *Aripa morții celei nemiloase*, cu subcapitolele: 1. *Povara bătrîneții;* 2. *Voința testamentară;* 3. *Speranțe înșelătoare;* 4. *Între viață și moarte;* 5. *Înmormîntare clasa a III-a*, urmate de o *Perspectivă în timp*. Parcurgînd un asemenea sumar analitic, cititorii pot reconstitui cu ușurință drumul vieții lui B. P. Hasdeu, descendent al unei vechi familii de intelectuali basarabeni, cu rol important în unitatea sufletului românesc.

În valoroasa monografie dedicată lui B. P. Hasdeu, I. Oprișan insistă asupra modelelor formative care i-au stat la îndemînă: școlile din Basarabia, familia, bunicul Tadeu Hasdeu, și în special tatăl său, Alexandru, de la care, „prin iubire“, a învățat „să fie român și creștin“ (p. 43). Savantul se formează, așadar, ca om și cetățean în Basarabia, mai exact în casa tatălui, trece rîul ce desparte în două un popor care vorbește aceeași limbă română și are aceleași credințe și obiceiuri, se stabilește mai întîi la Iași și apoi, definitiv, la București, participînd la toate evenimentele politice și culturale intervenite în viața poporului român, începînd cu Unirea Principatelor. Originar din Basarabia, Hasdeu se căsătorește cu ardeleanca Iulia Faliciu din Roșia Montană și are o singură fiică, Iulia, pe care o pierde, în 1888, la vîrsta de 18 ani, după care viața savantului preocupat de cercetări istorice, lingvistice și folclorice devine un calvar, trecînd fără să vrea de la științele exacte la misticism, la experiențe spiritiste. Să mai precizăm că „dorul reintegrării cu cei de-un neam“ îl aduce în România pe B. P. Hasdeu într-un moment în care țara avea nevoie de o asemenea personalitate enciclopedică. Ziarist, profesor, lingvist, folclorist, el înființează la Iași i revistele istorice și literare *România* (1858—1859), *Foița de istorie și literatură* (1860) și *Din Moldova* (1862), la București publicațiile satirice *Aghiuță* (1863) și *Satyrul* (1866), urmate de reviste importante ca *Traian* (1869), *Columna lui Traian* (1870) și *Revista nouă* (1887). Devenit membru al Academiei Române, înaltul for științific îi încredințează elaborarea marelui dicționar al limbii române, pe care-l concepe însă pe un plan prea vast, greu de realizat într-o viață de om. Adversar al Junimii ieșene și al *Convorbirilor literare*, pe care le acuză de cosmopolitism, și în special al lui Titu Maiorescu, Hasdeu se așază la aceeași masă cu mentorul Junimii pentru „a se pune la ordinea zilei ortografia, cu care să se publice de acum înainte toate publicațiile Academiei Române“ (1880).

I. Oprișan analizează stările sufletești ale celui ce și-a cîștigat cu greu „împămîntenirea“, pentru a-și pune întregul său talent în slujba idealului Unirii. „Nu este lipsit credem deloc de semnificație — afirmă I. Oprișan — că ardentul luptător pentru cauza Unirii, care avea să devină B. P Hasdeu, ajunge la viziunea integratoare a istoriei tuturor românilor în albia ei firească tocmai în preajma marilor evenimente care aveau să favorizeze realizarea practică a unității naționale!“ (p. 147). O valoroasă contribuție a lui Hasdeu la istoria românilor o constituie studiul-manifest *Pierit-au dacii?*, apărut în *Foița de istorie și literatură* nr. 2—5, 1860, în care istoricul restabilea adevărul, împotriva ideilor Școlii Ardelene, că dacii n-au fost exterminați de armatele romane și că poporul român se trage atît din daci, cît și din romani: „Agreat sau nu, el devenise, la începutul anilor '60 ai secolului trecut, o voce distinctă — deși incomodă — în concertul culturii române, ce nu mai putea fi neglijată și cu atît mai puțin redusă la tăcere“ (p. 203).

După un deceniu și jumătate, Hasdeu este, așadar, o personalitate fără de care marile înfăptuiri ale culturii române sînt de neconceput. Îndepărtat de la catedră pentru publicarea romanului *Duduca Mamuca* și reprimit în învățămînt, Hasdeu reușește să dea prin publicațiile sale o nouă

orientare cercetărilor istorice, filologice și folclorice și să insufle contemporanilor „fiorul unui înalt ideal național" (p. 445). I. Oprișan întreprinde un istoric al elaborării chestionarului pentru adunarea datelor referitoare la limbă, tradiții și obiceiuri populare, răspunsuri de care Hasdeu avea nevoie la elaborarea *Dicționarului limbii române (Etymologicum magnum Romaniae)*.

Nu putem încheia aceste scurte însemnări pe marginea monografiei semnate de I. Oprișan fără a aprecia în mod deosebit metoda riguros științifică aplicată cu discernămînt de la primul pînă la ultimul capitol, bogata bibliografie folosită în notele de subsol și reluată în final sub titlul *Scrieri despre viața și personalitatea lui B. P. Hasdeu*, care se întinde pe 20 de pagini (604—624), precum și stilul agreabil al cărții, care te îndeamnă la lectură. Dintre numeroasele descrieri de peisaje sau caracterizări de situații reținem numai două. Prima se referă la descrierea satului Cristinești din Basarabia: „De la Cernăuți spre vechea cetate a Hotinului, drumul domnesc șerpuiește printr-un peisaj aproape uniform. Dealurile domoale se alungesc lin, deschizînd cîmp liber privirii spre îndepărtate orizonturi. Vînturile aprige bat nestingherite, oprindu-și răsuflarea cu spic de gheață pornită din peșterile Uralilor sau de la Cercul Polar. [...] La o poștă și jumătate de Noua Suliță, punct de frontieră cîndva între două imperii, un drum de țară răsărit din dreapta te invită spre o localitate ascunsă vederii. Urmîndu-i firul, te trezești pe neașteptate, după mai puțin de un kilometru, în fața unei așezări ce ți se așterne aproape la picioare. Sînt Cristineștii, străvechea moșie a Hîjdeilor recîștigată de Tadeu Hîjdeu și stăpînită ca autoritate pînă în 1860 de soția lui, Valeria" (p. 89). Al doilea fragment pe care îl reproducem pune în evidență permanenta frămîntare a savantului de a se autodepăși: „Lava efervescentă a anilor de început părea să se fi potolit definitiv sub crusta preocupărilor științifice. În orice caz, republicarea sau reprezentarea diverselor sale scrieri și mai ales cariera strălucită a dramei *Răzvan și Vidra*, intrată în repertoriul clasic al Naționalului bucureștean, nu-i mai trezeau nici un fior stimulator, fiind privite cu detașarea străinului. Pe de altă parte, gîndul influențării artelor și literaturii, a vieții culturale în genere, ce-l chinuise atîta, părea să se fi stins și el în umbra succesului extraordinar înregistrat ca om de știință" (p. 530). În aceste împrejurări, Hasdeu înființează în anul 1887 *Revista nouă*, în al cărei *Cuvînt înainte* afirmă: „Și socialist am fost, un fel de Don Quijote, închipuindu-mi că lumea se poate îndrepta cu umărul sau cu pumnul, în loc de a veni s-o ajutăm întrucîtva, la (pe) îndelete și fără astîmpăr, în mersul cel liniștit și migălos, dar fiziologicește sigur al naturii lucrurilor". *Revista nouă* nu va fi, precizează Hasdeu, „socialistă, zolistă sau gongoristă". Ea va „îmbrățișa tot ce merge la inima și la mintea poporului, tot ce se poate spune astfel încît lumea să înțeleagă și să guste, tot ce învață plăcînd și place învățînd" (p. 537).

Hasdeu a fost un mare educator al poporului român, a cărui istorie a pus-o în evidență în operele sale științifice și literare, o personalitate enciclopedică în descendența lui Dimitrie Cantemir și Ion Heliade Rădulescu, urmat, la începutul secolului nostru, și egalat de Nicolae Iorga, istoricul care l-a caracterizat pe înaintașul său drept „un om genial", „un spirit elastic", „un scriitor îndrăzneț în luptă și de o necruțătoare ironie", „un convorbitor care aducea în discuție puncte de vedere noi și, cînd nu putea lumina, orbea prin scăpărarea scînteilor și, cînd nu putea convinge pe dușmani, îi îndrepta prin jignirea crudă a mîndriei celei mai legitime, a sentimentelor celor mai gingașe și a ideilor celor mai îndelung și mai adevărat iubite. Chiar biruit în fața lumii, el își înconjura retragerea de o strălucire meșteșugită, care silea ochii să se închidă și lăsa totdeauna impresia unei superiorități omenești netăgăduite" (citatul lui N. Iorga este reprodus la p. 598—599).

Pentru înțelegerea personalității lui B. P. Hasdeu, recomandăm cu căldură elevilor și profesorilor monografia lui I. Oprișan.

I. HANGIU

TUDOR OPRIȘ

500 de debuturi literare.
Istoria debutului școlar al scriitorilor români, 1820—1980

Galați, Editura Porto-Franco, 1991

După ce în 1977 a publicat o *Istorie a revistelor școlare*, întinsă pe o perioadă de 140 de ani, prof. dr. Tudor Opriș, cunoscut scriitor și animator de patru decenii a tinerelor talente din România, a predat tiparului, la Editura Porto-Franco din Galați, continuarea promisă, intitulată *500 de debuturi literare* și subintitulată *Istoria debutului școlar al scriitorilor români între 1820—1980*, un fel de istorie „ab ovo" a literaturii române, unică în felul ei.

Bine gîndită, judicios construită, dovedind o perfectă înțelegere a sensului istoriei literare, ceea ce permite autorului să includă în cadrul ei contribuția elevilor care, în cele mai multe cazuri, devansează estetic cu 10—20 de ani programele și manualele școlare, lucrarea prezintă o deosebită valoare instructivă și educativă.

Sub raport instructiv — așa cum subscrie și Cornel Regman, pe copertă — „e o carte de lucru extrem de utilă nu numai pentru istoricul literar, dar și pentru marele public". Profesorii și elevii vor avea o imagine mai clară și mai precisă a începuturilor literare ale scriitorilor români de la Costache Negruzzi pînă la Nichita Stănescu și Mircea Dinescu, vor fi înarmați cu date care lipsesc în cele mai multe cazuri din manuale, din dicționare și istorii literare și chiar din monografii, precum și cu „proba" concretă a debutului. Lucrarea, surprinzînd aspecte originale de sociologie literară și psihologia succesului, revelează rolul dinamic al adolescenților în evoluția și modernizarea literaturii române (se știe că totdeauna tinerii sînt mai curioși, mai receptivi la noutate, mai „frondeuri" și temerari), dezvăluie lupta lor pentru impunerea dreptului de a se exprima în scris, împotriva unor regulamente școlare rigide și a unei mentalități didactice învechite, ceea ce a determinat și aprige dispute — în felul clasicei „Querelle des Anciens et des Modernes", reeditată la noi, prin 1929, sub numele peiorativ de „bellum mucosorum" (războiul mucoșilor), care a pus față în față elevi ca Petru Comarnescu, C. Stoe, C. Noica și profesori celebri ca George Călinescu.

Sub raport educativ, această carte atrăgătoare a debutului școlar al scriitorilor români evidențiază cîteva fapte obiective privind precocitatea scriitorilor români (peste 75% au debutat în presă și chiar editorial sub 20 de ani), dorința lor de a se afirma încă din școală ca redactori de reviste proprii, ceea ce conferă revistelor școlare românești un caracter unic în Europa și dovedește atît conștiința patriotică a tineretului intelectual, cît și temeinicia pregătirii culturale a liceenilor, care au avut parte de profesori animatori, demni de neuitare, ca V.V. Haneș, Edgar Papu, Mihail Ilovici, Paul Papadopol, I.M. Rașcu, Perpessicius, Eugen Lovinescu, Aurel Dinulescu, Augustin Cosma și, de ce nu, Tudor Opriș, autorul acestei lucrări. În epoca dictaturii roșii el a creat în 1950 și a condus primul cenaclu adevărat al copiilor la fostul Palat al pionierilor din Capitală, iar în 1967 a dat viață cenaclului reprezentativ „Săgetătorul" al liceenilor bucureșteni. Timp de 25 de ani „Săgetătorul" a știut să păstreze puritatea sufletească a tinerilor creatori și a impus o seamă de valori ale literaturii noastre actuale, pe care mentorul le-a lansat între 1967 și 1989 în peste 60 de antologii întocmite și îngrijite de el, ca și în suplimentul *Preludiu*, pe care l-a condus șapte ani.

500 de debuturi literare este o lucrare de pionierat care, deși perfectibilă (așa cum recunoaște autorul), chiar în forma actuală constituie un eveniment editorial, un valoros instrument de lucru, o istorie vie a talentului literar românesc, o carte optimistă a unui popor care niciodată n-a renunțat la cultivarea celor mai generoase valori spirituale de la o vîrstă fragedă.

GEORGE ȘOVU

CURIER

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la sfîrșitul lunii februarie a.c.

Natalia Preduț din Craiova: emoționante sînt rîndurile tale. Ne bucură faptul că urmărești cu mult interes rubricile *Debut*, *Tinere talente*, *Curier*, pentru plăcerea de a fi aproape de „sufletele tinere și pure". Îmi permit să citez un pasaj semnificativ din scrisoarea ta: „Mi-am dat seama că nu numai eu simt acest lucru, fiindcă am văzut zîmbetul fericit de pe fața unui profesor de limba și literatura română, care citea pe culoarul unui liceu cîteva poezii ale unor debutanți. Cred că momentul acela era fericit, fiindcă a înțeles că munca dînșilor, a profesorilor nu e zadarnică. De altfel, eu sper că totdeauna tinerii vor iubi poezia, fiindcă, orice s-ar spune, un suflet de adolescent rămîne, în ciuda rapidității unui secol sau altuia, un suflet pur și onest". Vibrația unui astfel de suflet pur și onest de care vorbești străbate versurile trimise. Nu pot să nu recomand spre publicare două din poezii, *Tribut* și *Vara* și să remarc prospețimea imaginilor și echilibrul cu care construiești acea materie pregătitoare pentru poezie.

George Lucian din Alexandria: pentru încurajare citez din poezia intitulată *Îmi sînt mie de ajuns*: „Îmi sînt mie de ajuns / și iubirii / Cuvîntul / e moale/ ca lutul/cuvîntul e moale/ în mîna mea,/ coloană/ spre obrazul tău/ dăltuit în bolta cerului". Interesantă prin sugestia pe care o oferă este și poezia intitulată *Poem*. Sînt convins că plicul următor va conține poezia cu care vei debuta.

Diana Bulboacă din Țepu, Galați: e îmbucurător să constați la numai treisprezece ani o sensibilitate ieșită din comun. Cred că ai nevoie acum de serioase lecturi de poezie modernă și contemporană pentru a putea altoi pe vlăstarul sensibilității tale un mugure de cultură poetică absolut necesar.

Luminița-Cristina Graure din Pitești: o corespondentă la fel de dotată care se confesează, așa cum îi stă bine oricărui om sensibil: „Citind și citind mi-am format convingerea că scriitorul e cel care așa cum albatrosul lui Baudelaire dă frumusețe călătoriilor lungi ale marinarilor, fără ca aceasta să-i împiedice să-i frîngă uneori zborul, adaugă prin simțirea și talentul lui un spor de farmec vieții". Poezia *Înger alb* relatează cu talent o situație dramatică, ceea ce mă face să cred că efortul tău artistic nu va fi inutil.

Florentina Avram din Tecuci: emoționante aceste versuri de Crăciun îndoliat: „Sînge, colinde, cadavre / Aud colinde și văd cadavre / Se naște Isus./ Mor copii / Sînge/O țară care se scaldă în sînge / și peste care picură / melodii de colinde".

Mihai Bumb din Cluj-Napoca: mă feresc să dau sfaturi. Singurele concluzii sînt cele pe care le tragi singur, scriind. Din grupajul trimis am reținut spre publicare poezia *Ți-am spălat în zori trupul*, definitorie, cred, pentru etapa pe care o parcurgi.

Luiza Palanciuc din Focșani: am reținut *Poema de dimineață* pentru rubrica *Debut*.

Lăcrămioara Cipiriuc din Iași: pastelurile pe care le scrii în maniera lui Șt. O. Iosif mă fac să cred că ai nevoie de multe lecturi de poezie modernă și contemporană.

Mirela Călin din București: alături de versuri inspirate am întîlnit în grupajul trimis și multe platitudini. Frumos spus: „Sentimentele vor deveni fosforescente, / Fixîndu-se ca niște aripi pe amintiri". Aștept noi confirmări ale talentului tău liric.

Cosmin Andron din Baia-Mare: vei debuta cu poezia *Japonia*.

Leonard Ioachimescu din Mitocu-Dragomirnei, Suceava: semne bune, care vin să confirme aptitudini poetice timpurii. Am recomandat redacției spre publicare poezia intitulată *Flori de salcîm*.

Geraldine Cornelie Servatius din Codlea: cele două poezii trimise sînt o pledoarie pentru sinceritate. Dacă n-ai căuta în mod special cuvinte care să rimeze, lăsînd gestul poetic liber, neîncorsetat, efortul tău de a te exprima într-un chip poetic ar putea prinde contur cu mai multă vigoare.

Compuneri meritorii, nu lipsite de sensibilitate, ce dovedesc oarecari înclinații literare, însă care se află deocamdată sub semnul căutării propriilor disponibilități creatoare, am primit de la următorii corespondenți: *Cornelia Bacalu* din Tulcea, *Lena Popescu* din Pitești, *Elena Purea* din Sibiu, *Laura Celia* din Suceava, *Marilena Manole* din Tulcea, *Diana Iarca* din Târgoviște, *Iulian Ion* și *Robert Mandache* din Vălenii de Munte, *Valentina Daniela Marinescu* din Bîrla, Argeș, *Marina Tudor* din Constanța, *Harieta Nadia Conachi* din Blaj, *Andreea Nicolae* din București, *Cecilia Aurelia Petean* din Cluj-Napoca, *Oana Ungureanu* din Brașov, *Dana Bîzdîgă* din Iași, *Lenuța Galiță* din București, *Mihaela Neagu* din Constanța, *Beatrice Coman* din Tecuci, *Florentina Pauss* din Moinești, *Alina Ciontu* din Craiova, *Laura Tăbăcariu* din Iași, *Norina Solomon* din Brașov, *Elena Vasile* din Ploiești, *Elena Buliga* din Brașov, *Atena Gabriela Dumitru* din Constanța, *Bogdan Ion Călin* din Moțăței, Dolj, *Adriana Ilincă* din Roman, *Daniela Clinciu* din Brăila, *Maria Cîrlănaru* din Pitești, *Cristina Gabriela Nedia* din București, *Nicoleta Prisăcaru* din Bosanei, Suceava, *Daniela Pordea* din Arad, *Alina Beatrice Bălan* din Huși, *Cătălin Cîrstea* din Stroești, Argeș, *Loredana Tăbăcaru* din Hunedoara, *Radu Groza* din Turda, *Doris Dumitru Mironescu* din Roman, *Miruna Buta* din București, *Simona Frîncu* din Valea Doftanei, Prahova, *Cristina Leoriana Andronie* din Horezu, *Ana-Maria Mocanu* din Satu-Mare, *Roxana Turcu* din Galați, *Cristina Stoica* din Mangalia, *Carmen Dunel* din Slobozia, *Cristina Iorga* din Giurgiu, *Georgeta Ciorba* din Oradea, *Marinela-Lăcrămioara Busuioc* din Mangalia, *Valentina Sanda Fulga* din Zimnicea, *Anca Doboga* din Călărași, *Elena Arhire* din Iași, *Olivia Cistelecan* din Sărmaș, Mureș, *Laura Gabriela Bogdan* din Hunedoara, *Patricia Obreja* din Pitești, *Lucia Ionescu* din Piatra Neamț, *Luciana Andreescu* din Rădăuți, *Ecaterina Popescu* din Rîmnicu-Vîlcea, *Ingrid Stănescu* din Ploiești, *Irina Rusu* din Mangalia, *Mădălina Rujoiu* din Iași, *Ion Daniel Groza* din Lugoj, *Ioana Nicolae* din Năsăud, *Codruța Mirela Stan* din Cluj-Napoca, *Radu Timofte* din București, *Elena Crina Mateescu* din Târgoviște. Tuturor le cerem pe viitor o exigență sporită față de propriile producții, multe lecturi de calitate, dar și multe ore la masa de scris. Să nu uităm ce spunea în 1927 Paul Claudel: „Poezia nu poate exista fără emoție, sau, dacă vreți, fără o mișcare a sufletului care o reglează pe aceea a cuvintelor".

Compuneri în proză fără pretenții, dar care relatează cu destulă ușurință fapte, întîmplări din viața cotidiană, am primit de la următorii elevi: *Iuliana Leonte* din Suceava, *Lăcrămioara Bărăscu* din Rîmnicu-Sărat, *Alina Ramona Oredenie* din Zimnicea, *Marina Dea Tudor* din Constanța, *Marcela Marcu* din Tecuci. Pentru toți, aceleași recomandări și îndemnuri la lectură temeinică din clasicii literaturii române fără a neglija pe cei din literatura universală.

GABRIEL STĂNESCU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUNŢ IMPORTANT

În atenţia abonaţilor revistei

Datorită creşterii preţului hirtiei de peste 4 ori, al costurilor tipografice, redacţia revistei este nevoită să majoreze preţul abonamentului pe anul 1991, astfel : numerele 1 şi 2 intră în preţul abonamentelor achitate ; pentru numerele 3 şi 4 abonaţii S.S.F. sînt rugaţi să depună în contul nostru nr. 45.10.6.18.2 B.C.R., Filiala Sector 5, diferenţa de 40 lei (pentru numerele 3 şi 4) pînă cel mai tîrziu la 1 iulie a.c. Abonaţii oficiilor P.T.T.R. pot trimite direct la S.S.F. comenzi colective (de cel puţin 20 de exemplare, achitînd prin mandat poştal contravaloarea de lei 40 pentru numerele 3 şi 4, precum şi o scrisoare cu adresa la care urmează să fie expediate aceste numere. Abonamente individuale se fac numai prin ofciile P.T.T.R.

În atenţia candidaţilor la examenele de admitere

A apărut *Suplimentul* revistei *Limba şi literatura română, consacrat concursurilor de admitere în licee şi facultăţi* şi *examenului de bacalaureat.* Suplimentul conţine subiecte date în sesiunile din 1990, modalităţi de rezolvare, programele concursurilor din 1991, precum şi articole de gramatică, vocabular, stil, compoziţie, sinteze şi tabele recapitulative. Se primesc *comenzi colective* (minimum 20 de ex.) *direct la Societate* (telefon : 15.17.92), B-dul Schitu Măgureanu, Nr. 1, Bucureşti. Comenzile se expediază contraramburs. Preţul unui exemplar este de *lei 30.*

În acest an urmează să apară *Suplimentul* revistei consacrat *Operei integrale a lui Mihai Eminescu* (texte şi comentarii propuse a fi studiate în şcoală, o selecţie prioritară din *poezie, proză* şi *publicistică).* Se primesc *precomenzi* pe adresa redacţiei pînă la 1 septembrie 1991.

Calendar literar 1991

2 ianuarie — 100 de ani de la naşterea lui Aron Cotruş (m. 1961), poet ardelean, în descendenţa lui Oct. Goga.

12 ianuarie — 125 de ani de la moartea lui Aron Pumnul (n. 1818), profesorul lui Eminescu la Gimnaziul din Cernăuţi, autorul primei antologii de literatură română, *Lepturariu*.

15 februarie/29 martie — 125 de ani de la debutul lui Eminescu în revista *Familia* cu poezia *De-aş avea...*

31 martie — 100 de ani de la naşterea lui Ion Pillat (m. 1945), poet, eseist, inspirat redescoperitor al tradiţiei autohtone.

2 iunie — 175 de ani de la naşterea lui C.A. Rosetti (m. 1885), om politic şi publicist, conducător al ziarului *Românul*, autor de versuri social-patriotice, traducător din Byron, Lamartine şi Hugo.

6—7 iunie — 275 de ani de la moartea stolnicului Constantin Cantacuzino (n. cca 1640), primul istoric muntean, autor al unei vaste disertaţii despre începuturile românilor, *Istoria Ţării Româneşti*, şi al celei dintîi hărţi a ţării noastre, tipărită în 1700 la Padova, în Italia.

20 iunie — 100 de ani de la moartea lui M. Kogălniceanu (n. 1817), personalitate marcantă a culturii române, întemeietorul revistei *Dacia literară* (1840), susţinător al reformelor democratice ale lui Al. I. Cuza, mare orator, unul dintre ctitorii României moderne.

12 august — 175 de ani de la naşterea lui Ion Ghica (m. 1897), om politic şi scriitor, autor al unor *Convorbiri economice* şi *Scrisori către V. Alecsandri*.

20 septembrie — 125 de ani de la naşterea lui George Coşbuc (m. 1918), unul dintre cei mai reprezentativi poeţi ai generaţiei postemineseciene, autor al volumelor de versuri *Balade şi idile*, *Fire de tort*, *Cîntece de vitejie* şi altele.

21 octombrie — 100 de ani de la naşterea lui Perspessicius (m. 1971) pseudonimul lui D. Panaitescu, istoric şi critic literar, iniţiatorul şi editorul primelor şase volume din *Operele* lui M. Eminescu.

16 noiembrie — 175 de ani de la naşterea lui Andrei Mureşanu (m. 1863), poet transilvănean vizionar, autor al poeziei *Deşteaptă-te, române*, ce a devenit imnul de stat al României, după Revoluţia din Decembrie 1989.

noiembrie — 175 de ani de la moartea lui Gh. Şincai (n. 1754), reprezentant de frunte al Şcolii Ardelene, luptător pentru drepturile românilor din Transilvania şi pentru respectarea adevărului istoric.

decembrie — 300 de ani de la moartea lui Miron Costin (n. 1633), unul dintre cei mai de seamă cronicari moldoveni, care a lăsat în manuscris *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *De neamul moldovenilor*.

ISBN 973—40—0195—7

Preţ 16 lei

Societatea de Ştiinţe Filologice

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

3
1991

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XX, nr. 3 (iulie-septembrie), Bucureşti, 1991

COLEGIUL DE REDACȚIE :

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), ION DUNĂ, VIORICA CĂTĂLIN-ALEXANDRU, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), GABRIEL STĂNESCU, GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ, MIRCEA VASILESCU

REDACȚIA :

FLORENTINA SĂMIHĂIAN, MIRCEA FRĂNCULESCU — **redactori**
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Tiparul executat la Imprimeria Coresi
București
sub comanda nr. 11.762

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XX, NR. 3 (IULIE – SEPTEMBRIE), BUCUREŞTI, 1991

Sumar

Gramatică, vocabular

ION DIACONESCU – Raporturi între sintaxă şi fonetică (fonologie) 3
MARINA RĂDULESCU – Genitiv-dativul unor adjective cu dublu statut 6
ADRIANA STOICHIŢOIU – Împrumuturi lexicale în limba română actuală (I) 9

Stil, compoziţie

NICOLAE MECU – Pastelul. Ion Pillat: „În vie" 12
CONST. MIU – Realitate şi fabulos în balada „Miorița" 15
EMANUELA CRIŞAN – Rezumatul (I) 16
MIHAI FLOAREA – Compunerea liberă (II) 18

Analize, sinteze

TITI DAMIAN – Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung (1521) – primul document cunoscut în limba română 21
ION ROTARU – M. Eminescu: „Doina" 24
AL. TUDORICĂ – Al. Macedonski: „Rondelul apei din ograda japonezului" 28
D. MICU – Poezia lui G. Coşbuc 31
ION BUZAŞI – Andrei Bârseanu: „Un falnic glas..." („Cîntec nou") 33
MARIUS TERCHILĂ – T. Arghezi: „Belşug" 35

Miscellanea

PAUL CORNEA – Ion Ghica (1816–1897) 37
MARCEL CRIHANĂ – Perpessicius (1891–1971) 40
CORNELIU NISTOR – Herman Melville (1819–1891) 43

Concursuri, examene

Concursul de limba şi literatura română „Mihai Eminescu", ediţia a 34-a (Craiova, 1–5 aprilie 1991) 46
Premianţii etapei finale a Concursului „M. Eminescu" 46
Menţiuni (medii de cel puţin 8) 47
Elevii participanţi la etapa finală (medii sub 8) 50

Cenacluri, reviste

GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 54
De la corespondenții noștri 56

Tinere talente

ANCA NICOLAESCU — Copilărie 59
RALUCA MOROȘANU — Căutătorii de comori 59
COSMINA VASILACHE — De cartea mea 60

Debut

FLORINA TUFESCU — Copilărie, Amin, La înviere 60
DANA ANDRONACHE — Ceasornicul cu o singură oră 60

Însemnări pe marginea cărților

MARICA PIETREANU, *Exerciții lexicale pentru limba română* (G. Mirea); MIRCEA ELIADE, *Profetism românesc*, vol. I, *Itinerariu spiritual*, *Scrisori către un provincial*, *Destinul culturii românești;* vol. II, *România în eternitate* (Olga Bălănescu); 61

GABRIEL STĂNESCU — Curier 63

Raporturi între sintaxă şi fonetică (fonologie)

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

1. Relaţia sintaxei cu fonetica sau fonologia se manifestă atît în actul de comunicare orală, printr-un sistem de norme ortoepice, cît şi în actul de comunicare scrisă, printr-un sistem de norme ortografice, în baza cărora se actualizează la nivelul expresiei trăsăturile distinctive ale unităţilor de conţinut.

Principiul sintactic reglementează normele de scriere a cuvintelor în raport cu trăsăturile de ordin structural (sens autonom, relaţie, funcţie) pe care le prezintă în dispozitivul ierarhic al unităţilor sintactice. Astfel, se va scrie *binecrescut*, cînd se realizează ca parte de propoziţie, cu sensul de „manierat", „educat", şi *bine crescut*, cînd se realizează ca sintagmă, în care adverbul *bine* îndeplineşte o funcţie de determinare pe lîngă regentul *crescut*. Acelaşi principiu va orienta scrierea tuturor cuvintelor şi construcţiilor omofone care prezintă aceleaşi particularităţi: *altădată* şi *altă dată*, *altfel* şi *alt fel*, *bineînţeles* şi *bine înţeles*, *decît* şi *de cît*, *deoparte* şi *de o parte*, *demult* şi *de mult*, *întrucît* şi *întru cît*, *numai* şi *nu mai*, *oarecare* şi *oare care*, *oricînd* şi *ori cînd* etc.

În scrierea formelor conjuncte ale pronumelor personale şi reflexive, singura garanţie a corectitudinii este analiza sintactică contextuală: *ai (da)*, *a-i (da)*; *ia-i (o carte)*, *i-ai (luat)*; *ia-ţi (caietul)*, *i-aţi (văzut)*; *iar (scrie)*, *i-ar (scrie)*; *alegeţi (voi)*, *alege-ţi (tu)*, *bateţi (voi)*, *bate-ţi (tu)*; *scrieţi (voi)* *scrie-ţi (tu)*. Aranjamentul topic al pronumelor personale şi reflexive cu forme neaccentuate, în poziţie proclitică sau enclitică, determină, în cele mai multe situaţii, expresia fonetică: *îmi (dă)*, *(dă)-mi*; *îl (ascultă)*, *(ascultă)-l*; *îşi (aminteşte)*, *(amintindu)-şi*. Alteori, natura şi poziţia determinantului, ca fapt sintactic, condiţionează apariţia, în poziţie enclitică, a morfofonemelor cu rol de articol hotărît, reglementîndu-se prin aceasta norma de scriere cu doi sau trei *i* în finala substantivelor masculine la nominativ-acuzativ plural. Astfel, vor purta totdeauna marca definită a determinării substantivele precedate de adjectivele *toţi*, *înşişi* şi de numeralele colective *amîndoi*, *cîteştrei*: *toţi oamenii*, *înşişi scriitorii*, *amîndoi copiii*, *cîteştrei fraţii*.

Ca rezultat al factorilor asimilatorii, acţionaţi de procesele combinatorii de tip sintactic, în limba vorbită, cu reflexe însă şi în cea scrisă, se produc, în zonele de incidenţă sau de joncţură ale cuvintelor, o serie de modificări fonetice, în care sînt antrenate, de regulă, cele două sunete (vocale sau consoane) în contact. Fenomenul este cunoscut, în lingvistică, sub denumirea de *fonetică sintactică* şi cuprinde în sfera sa de manifestare variaţii ale unităţilor fonice, care nu afectează semnificaţia sau organizarea structurală a unităţilor. Mai frecvent, se produc trei tipuri de modificări ale expresiei fonice.

(a) Eliminarea unui sunet sau a unui grup de sunete din finala antecedentului ca acţiune regresivă a fenomenului de asimilare exercitată de iniţiala succedentului; acest proces caracterizează mai cu seamă limba vorbită: *Cînd a văzu_c-a ieşit ceva m-am oprit; Un'te duci? A căzu_din sanie.* Limba literară acceptă ca normă scrierea cu cratimă a formelor neaccentuate

ale pronumelor personale și reflexive, precum și a unor prepoziții și conjuncții, cu eliziunea vocalei finale: *m-auzi, s-adună, v-amintiți, într-un an, printr-o întîmplare, bine c-a plecat.* Eliziunea poate antrena și vocala inițială a celui de-al doilea termen în condiții de fonetică sintactică: *intră-n casă, s-a-mbogățit, nevoia te-nvață multe.*

(b) Schimbarea trăsăturilor articulatorii ale sunetului din finala antecedentului sub influența asimilatorie a sunetului din inițiala succedentului, fenomen, de asemenea, cu o mare frecvență în limba vorbită: *La sînzieni ne ducem îm_pădure; M-an_sculat, am făcu_focu, m-am duz_la bucătărie, am puz_dă porc.*

(c) Organizarea topică a unor unități sintactice prilejuiește apariția, în poziție enclitică sau proclitică, a unor vocale zise de legătură *(u, î, o)*, prin care se asigură condițiile necesare articulării fonice: *scrisu-ți-am, dusu-s-a, dîndu-mi* (ca și la articularea unor substantive: *steaua, cafeaua* sau în flexiunea cazuală a unor pronume: *nimănui, acestuia); îți place, își amintește, îs mic; simbioza daco-română, colaborarea româno-franceză.*

2. Fonetica, la rîndul său, oferă sintaxei mijloace de actualizare a unor categorii sintactice, punîndu-și astfel în valoare calitatea de componentă interpretativă la nivelul expresiei lingvistice a unităților de conținut. Un rol important, în acest proces, revine mijloacelor fonetice de tip *prozodemic* și *grafematic*, cunoscute și sub denumirea de mijloace suprasegmentale.

Mijloacele prozodemice caracterizează registrul vorbit al limbii și participă nemijlocit la dinamica actului de comunicare, ca o componentă inerentă, într-o deplină solidaritate; formele de manifestare sînt *accentul, intonația* și *pauza.*

Accentul pune în evidență o silabă, prin durată, înălțime și intensitate, avînd un rol esențial în procesul de receptare analitică a enunțului; el permite decupajul sau delimitarea unităților constitutive ale lanțului vorbit, servind la interpretarea semantică și gramaticală a unităților sintactice la nivelul părților de propoziție, al sintagmelor, al propozițiilor și al frazelor. Astfel, în propozițiile *Căci cerul este tatăl meu / Și mumă-mea e mărea,* funcția de subiect, în contrast cu cea de nume predicativ, este relevată de accentul de intensitate (tonic), care cade pe substantivele *cerul*, în prima propoziție, și *marea*, în cea de-a doua. De asemenea, subiectul se distinge totdeauna de un vocativ prin poziția accentuată a acestuia: *I l e a n a citește* / vs / *I l e á n a, citește!* Unele structuri sintactice realizate la nivel de propoziție sau de frază se caracterizează prin prezența unor constituenți relaționali, funcționali sau modali marcați printr-un accent de intensitate. Apar în poziție accentuată pronumele și adverbele interogative: *C î n e a plecat?; C î n d a plecat?;* adverbele afirmative sau negative: *Ai înțeles? — D á, am înțeles; N ú, n-am înțeles;* unele corelative coordonatoare și subordonatoare: *A t î t vara, cît și iarna este frumos la munte; Cum a stat ploaia, copiii au ș i ieșit în curte; Cine zice á l a e;* adverbele alternative: *C î n d mă laudă, c î n d mă ceartă.*

Intonația, ca variație melodică a timbrului vocal, este, ca și accentul și pauza, prezentă în orice act de comunicare și participă nemijlocit la realizarea semnificației. La nivel sintactic, constituie unicul mijloc de diferențiere a propozițiilor după scopul comunicării: enunțiative și interogative. La nivelul părților de propoziție, prin intonație se pot distinge pozițiile sintactice ale unor unități funcționale: subiect: *M i h a i, vărul meu, a plecat la munte*, în opoziție cu vocativul: *M i h a i, vărul meu a plecat la munte:* nume predicativ: *C o m e d i a n t e cel ce plînge*, în opoziție cu subiectul; complement de relație cu un nume predicativ: *Oșlobanu p r o s t, p r o s t, dar să*

nu-l atingă cineva cu cît e negru sub unghie, că-și azvîrle țărnă după cap ca buhaiul (interpretat: *de prost era prost*). La nivelul frazei, intonația dublată de pauză, diferențiază o interogativă directă de o interogativă indirectă: *El a întrebat: unde este cartea?* /vs/ *El a întrebat unde este cartea;* sau o interogativă indirectă de o locuțiune pronominală nehotărîtă: *Cine știe / ce-a spus?* (interogativă indirectă), *Cine știe ce-a spus!* (locuțiune pronominală). De asemenea, intonația, împreună cu accentul și pauza, marchează raportul de subordonare dintre două propoziții juxtapuse: *Ai carte, ai parte (Dacă ai carte, ai parte); Bine faci, bine găsești (Dacă faci bine, găsești bine).* Curbe melodice specifice cunosc o serie de propoziții subordonate circumstanțiale, în a căror realizare intonația apare ca expresie afectivă a subiectului vorbitor: *Unde te-ai grăbit, de-aia ai greșit* (cauzală); *După ce că e prost, mai e și fudul* (cumulativă); *Să-mi dai soarele și luna de pe cer și tot nu te iert* (concesivă).

Pauza, ca marcă a limitei unei articulații a discursului, se manifestă în zonele de incidență (de joncțură) ale unităților sintactice, asigurînd împreună cu accentul și intonația decupajul și receptarea analitică a enunțului. Articulația poate să aparțină unei părți de propoziție, unei sintagme, unei propoziții sau unei fraze, și prin pauză se reliefează poziția sintactică a unei unități în raport cu celelalte, apartenența ei la un grup sau la altul. Astfel, fraza *Cînd a plecat el avea douăzeci de ani*, în funcție de pauză, poate fi decupată în două feluri: *Cînd a plecat el, avea douăzeci de ani* și *Cînd a plecat, / el avea douăzeci de ani;* la fel, *Cînd a intrat în curte, / nu mai era nimeni* sau *Cînd a intrat, / în curte nu mai era nimeni.* Alteori, pauza poate funcționa ca indice extern de predicație: *Vorba lungă, boală curată*: *La plăcinte, înainte, la război, înapoi;* sau ca indice relațional și funcțional al unor unități sintactice izolate: *El, convins că are dreptate, nu a cedat* (atribut izolat); *Pînă și tu, care îmi ești prieten, m-ai părăsit* (atributivă izolată); *Am ascultat, am învățat, ceea ce mi-a prins foarte bine* (apozitivă). Combinată cu intonația, pauza servește ca indice interpretativ în analiza propozițiilor din vorbirea directă și indirectă: *Spune-mi: ce-ai făcut ieri?* /vs/ *Spune-mi ce-ai făcut ieri* (subordonată completivă directă interogativă indirectă).

Ca o concluzie, se poate reține faptul că accentul, intonația și pauza, ca mijloace fonetice (suprasegmentale), asociate celorlalte modalități gramaticale, se dovedesc a avea un mare randament în exprimarea relațiilor la nivel sintactic, cu posibilitatea de a satisface uneori și singure acest rol. În această calitate, accentul, intonația și pauza servesc și ca resurse ale expresivității, cu relevanță la nivelul analizei stilistice, dînd astfel viață actului de comunicare: dinamism, tensiune, mobilitate, muzicalitate, armonie, claritate, ritmicitate, eleganță, dramatism.

Mijloacele *grafematice* caracterizează registrul scris al limbii și reprezintă un indicator prețios în operația de analiză, atît în faza de segmentare, cît și în faza de interpretare a funcțiilor sintactice. Formele de manifestare sînt *ortografia* și *punctuația;* ele operează cu un sistem de semne stabilite prin convenție și care au rolul de „auxiliar grafic al sintaxei". Prin aceasta se înțelege că semnele ortografice și de punctuație ajută la analiza și la interpretarea unităților sintactice din perspectiva relațiilor care se stabilesc între ele și a funcțiilor pe care le actualizează. Ceea ce se realizează în comunicarea orală cu ajutorul mijloacelor prozodemice se realizează în comunicarea scrisă cu ajutorul mijloacelor grafematice, semnele de punctuație marcînd, prin varietatea lor, situațiile gramaticale care intră sub incidența into-

nației și pauzei. Astfel, punctul marchează sfîrșitul unei propoziții independente sau al unei fraze: *Aci Moromete se opri. Acest om avea într-adevăr un glas care se auzea de la un kilometru chiar și cînd șoptea.* Virgula, ca semn al unei pauze scurte, marchează, la nivel sintactic, limita dintre două propoziții: *Cînd a intrat în școală, / era liniște* sau *Cînd a intrat,/ în școală era liniște;* distincția dintre un subiect și un vocativ: *V a s i l e a venit seara* /vs/ *V a s i l e, a venit seara;* dintre un atribut neizolat și unul izolat: *Omul î n v ă ț a t cu munca se descurcă ușor* /vs/ *Omul, î n v ă ț a t cu munca, se descurcă ușor.* Omisiunea unui predicat este suplinită, de regulă, prin folosirea virgulei: *Cîinele moare de drum lung, iar prostul, de grija altuia.* Un rol important revine virgulei în relevarea fenomenelor sintactice de intercalare și de dislocare a propozițiilor subordonate. Două puncte și linia de dialog indică vorbirea directă în opoziție cu cea indirectă: *El a spus: — S ă - l l a ș i î n p a c e* /vs/ *El a spus s ă - l l a ș i î n p a c e.* Dintre semnele ortografice cratima sau liniuța de unire ajută în operațiile de analiză, la interpretarea unităților omofone, cum s-a arătat mai înainte, precum și a unităților compuse: *bună-credință* (vs) *bună credință, burtă-goală* /vs/ *burtă goală,* analizabile ca o unitate sau ca două unități sintactice.

Semnele ortografice și de punctuație constituie un indicator de valoare cu multiple relevanțe în receptarea și interpretarea analitică a unităților sintactice. Ca expresie a pauzei și a intonației, semnele de punctuație capătă o importanță deosebită și în lectura textelor scrise, cu condiția însă ca acestea să fie folosite corect, în conformitate cu normele stabilite și acceptate de comunitatea socială. Atît omisiunea, cît și abuzul în folosirea semnelor de punctuație reprezintă abateri care trebuie tratate ca atare, în apărarea și promovarea normelor unice de scriere corectă.

Deși reprezintă două niveluri distincte ale structurii lingvistice, sintaxa și fonetica (fonologia) cooperează cu avantaje reciproce atît în registrul vorbit al limbii, cît și în cel scris. Cu ajutorul regulilor fonologice se interpretează la nivelul structurii de suprafață procesele sintactice produse în structura de adîncime, iar cu ajutorul regulilor sintactice de structură și de transformare se motivează unele realizări din dinamica nivelului fonologic.

Genitiv-dativul unor adjective cu dublu statut

MARINA RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică, București

Observațiile ce urmează sînt rezultatul constatării unor ezitări, în vorbire, iar, în scris, a unei inconsecvențe de natură morfologică, cu implicații de natură sintactică. Concret, este vorba despre faptul că putem auzi sau citi formulări fie de forma: *C ă r u i a l t scop corespunde demersul tău?, Să nu cedezi v r e u n o r a l t e porniri, M-au impresionat necazurile a t î t o r a l ț i oameni,* fie de forma: *Descrierea o r i c ă r u i a l t u i sistem implică scheme diferite, Nu îl interesează părerile n i c i u n e i a l t e i persoane, C î t o r a l t o r specialiști nu le-a cerut sfatul!* Construcțiile în discuție conțin un substantiv în genitiv sau în dativ, determinat de două adjective antepuse, dintre care al doilea este *alt, altă, alți, alte.* Din examinarea exemplelor date, reiese că unii vorbitori întrebuințează forma explicită a genitiv-dativului numai la

primul determinant *(cărui alt scop, oreunor alte porniri, atîtor alți oameni)*, în timp ce alții consideră corect să marcheze explicit cazul de două ori, selectînd și pentru al doilea determinant forma specifică a genitiv-dativului *(oricărui altui sistem, nici unei altei persoane, cîtor altor specialiști)*. Evident, se pune întrebarea dacă ambele tipuri de construcții pot fi sau nu acceptate.

În lucrări normative, cum este *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (prescurtat, în continuare, DOOM), despre adjectivul *alt, altă, alți, alte* se dau următoarele informații: la genitiv-dativ are formele *altui, altei, altor* (forme ce s-ar putea numi „articulate", pentru că înglobează în componența lor articolul), cu precizarea că: la genitiv-dativ singular, și anume în îmbinările *unui alt..., unei alte...*, există și formele *alt, alte* (forme ce s-ar putea numi „nearticulate"). Nu rezultă însă, din indicațiile normative oferite, care ar fi flexiunea corectă a unor secvențe precum: *care alt băiat, oricare altă fată, fiecare alt model, această altă părere, oreun alt indiciu, nici o altă colegă*, unde adjectivul *alt, altă* nu mai este precedat de segmentele *un, o* (interpretabile fie ca articole nehotărîte, fie ca numerale cardinale cu valoare adjectivală), ci de o serie de adjective determinative. Dat fiind că respectivele adjective determinative pot apărea, în secvențele menționate, în locul segmentelor *un, o*, funcționînd așadar ca niște substitute ale acestora, este firesc ca ele să selecteze, dintre cele două serii formale de genitiv-dativ ale adjectivului *alt, altă*, formele „nearticulate", ca și *un, o*. De aceea, sîntem îndreptățiți să spunem că formulările corecte sînt: *Cărui alt băiat să mă adresez? M-ar interesa opinia oricărei altefete, Desenul fiecărui alt model va fi util, Consemnarea acestei alte păreri e necesară, Mă preocupă găsirea vreunui alt indiciu, Nu cere sfatul nici unei alte colege.* De fapt, întrucît adjectivul *alt, altă* poate figura în secvențe sintactice cu structură celor amintite mai sus sau poate fi precedat de *un, o*, el se comportă, în aceste situații, ca un adjectiv calificativ, avînd și forme proprii („nearticulate") de genitiv-dativ singular *(alt, alte)*; în schimb, cînd este singurul determinant al unui substantiv nearticulat *(opinia altui coleg)* sau cînd este primul într-o suită de determinanți *(opinia altui distins coleg)*, el se comportă ca un adjectiv determinativ, avînd alte forme proprii („articulate") de genitiv-dativ singular *(altui, altei)*.

În ce privește pluralul, în DOOM se indică o singură formă de genitiv-dativ, forma „articulată" *altor*. Rezultă, în consecință, că se recomandă această unică formă în toate contextele în care adjectivul respectiv apare la genitiv-dativ plural, deci și în contextele în care este precedat de adjective determinative, cum ar fi: *care alte principii, oricare alți indici, cîți alți copii, oricîte alte probleme, cîteva alte propuneri, atîți(a) alți candidați* sau *multe alte idei*. (Statutul adjectivului *mult, multă, mulți, multe* este discutat și discutabil: unii îl consideră adjectiv calificativ — mai ales după criterii semantice —, alții îl consideră adjectiv determinativ — mai ales după criterii funcționale.) Prin urmare, potrivit DOOM, corecte vor fi numai construcțiile cu următoarea formă: *Căror altor principii se supune descrierea aceasta?, Înregistrarea oricăror altor indici nu va aduce nimic nou, Cîtor altor copii li s-au dat premii?, Discutarea oricîtor altor probleme nu schimbă situația, Includerea pe listă a cîtorva altor candidați se impune, Am răspuns atîtor altor întrebări!, Studiul s-a îmbogățit prin adăugarea multor altor idei*, construcții în contradicție formală cu situația de la singular. Formulările cu această configurație morfologică, deci cu forme „articulate" de genitiv-dativ (terminate în *-or)*

la ambii determinanți antepuși, se întîlnesc foarte frecvent în limba română (limbă sensibilă la acord!) și s-au impus în uz, găsindu-și probabil un sprijin — de natură mai ales fonetică — în enunțuri ca: *Răspunsurile t u t u r o r a c e s t o r copii m-au încîntat* sau *Voi răspunde t u t u r o r c e l o r l a l t e întrebări*, unde există, de asemenea, doi determinanți antepuși, ambii fiind marcați cu desinența specifică de genitiv-dativ *-or*. Dar, în ultimele două enunțuri menționate, condițiile morfo-sintactice sînt diferite: adjectivul *tot, toată, toți, toate* (un alt adjectiv cu statut controversat: calificativ sau determinativ?) determină n u m a i substantive articulate cu articol hotărît *(tot laptele, toată mîncarea, toți studenții, toate florile)*; de aceea, combinarea sa cu forma „articulată" a următorului determinant nu este prin nimic surprinzătoare.

Este însă necesar să adăugăm că, în limba română, există o serie de enunțuri în care adjectivul *alți, alte*, deci la plural, apare cu forme „nearticulate" de genitiv-dativ (cum se întîmplă și la singular), de ex.: *M-am adresat unor numeroși a l ț i specialiști. Diverșilor a l ț i specialiști cărora m-am adresat le-am cerut părerea. Consemnarea unor nenumărate a l t e opinii este binevenită. Menționarea multiplelor a l t e întrebuințări ale acestui dispozitiv era necesară. El răspunde și unor diferite a l t e cerințe. Au mai pus întrebări doi elevi și acestor a l ț i doi elevi le voi răspunde acum.* În asemenea contexte nu este admisă forma „articulată" de genitiv-dativ *altor*. În consecință, indicațiile normative din DOOM trebuie să fie completate, arătîndu-se că, paralel cu formele „nearticulate" de genitiv-dativ singular *(alt, alte)*, există și la plural forme „nearticulate" de genitiv-dativ *(alți, alte)*, folosite în situațiile în care adjectivul în discuție nu se mai comportă ca un adjectiv determinativ, ci ca unul calificativ. Vorbitorii, după ce au devenit conștienți de existența formelor „nearticulate" de genitiv-dativ plural, le-au putut extrage din contextele caracteristice, folosindu-le apoi, conform modelului morfo-sintactic de la singular, în enunțuri de felul celor citate la început: *Să nu cedezi v r e u n o r a l t e porniri* și *M-au impresionat necazurile a t î t o r a l ț i oameni*, la care s-ar putea adăuga, de ex.: *O r i c ă r o r a l t e preocupări te-ai consacra, să nu uiți muzica!, C î t o r a l ț i copii li s-au dat premii?, M u l t o r a l ț i oameni li se pare normal* etc. După părerea mea, tiparul morfologic al ultimelor construcții prezentate aici, simetric la plural în raport cu singularul, n-ar trebui să fie respins. El poate fi acceptat și trebuie apreciat drept corect (reflectînd și o tendință de evitare a cumulului de mărci), cu precizarea că, totuși, majoritatea vorbitorilor preferă încă formula cu marcare explicită a cazului la ambii determinanți, formulă „consacrată prin uz".

În concluzie, dintre exemplele citate la început, sînt în mod cert greșite (din punctul de vedere al regulilor gramaticale) și inacceptabile (din punctul de vedere al normelor limbii literare standard, care sînt mai puțin rigide, admițînd și unele forme considerate inițial „greșite", dacă s-au impus prin uz), deci sînt inadmisibile numai construcțiile, la singular, în care forma „articulată" de genitiv-dativ apare și la al doilea determinant, de ex.: **Descrierea o r i c ă r u i a l t u i sistem implică scheme diferite* sau **Nu îl interesează părerile n i c i u n e i a l t e i persoane*. Rămîne de văzut în ce măsură și cît timp vor mai rezista, sub presiunea sistemului gramatical, construcțiile în care forma „articulată" de genitiv-dativ plural apare și la al doilea determinant: *căror a l t o r principii, cîtorva a l t o r candidați, atîtor a l t o r întrebări* etc.

Împrumuturi lexicale în limba română actuală (I)

ADRIANA STOICHIȚOIU
Universitatea din București

1. Interesul constant manifestat de lingviștii noștri față de împrumuturile lexicale neologice se explică prin rolul jucat de această categorie de cuvinte în procesul de modernizare a limbii române literare. Începînd din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și, în mod deosebit, în ultimele decenii ale secolului trecut, cuvintele împrumutate pe cale savantă din limbile de cultură apusene sau direct din latină au contribuit nu numai la îmbogățirea vocabularului românei literare, ci și la „reromanizarea" și internaționalizarea sa[1]. Dinamica vocabularului românesc actual este pusă în evidență de faptul că fondul lexical neologic (evaluat în anul 1984 la circa 50.000 de cuvinte, fără a lua în considerare și termenii tehnico-științifici de strictă specialitate[2]), continuă să se îmbogățească, impunînd apariția unor noi dicționare sau aducerea la zi a celor existente (de exemplu DCR, DEX-S, DN[3]). Este suficient să amintim în acest sens că dintre cele 11.000 de cuvinte noi înregistrate în DEX-S, majoritatea sînt împrumuturi lexicale intrate în vocabularul uzual sau în terminologiile de specialitate în perioada 1975 — 1986.

2. Articolul de față este consacrat împrumuturilor lexicale de dată recentă, încă neasimilate sau aflate în curs de adaptare la sistemul limbii române. Ele provin din limbi de circulație internațională, în primul rînd din engleză și franceză, fiind ortografiate și pronunțate într-un mod identic sau foarte asemănător cu cel din limba de origine. Dicționarele pun în evidență caracterul lor „străin", calificîndu-le, pe cele considerate neadaptate, drept „cuvinte englezești" *(badminton, puzzle, show)* sau „americane" *(feed-back, supermarket)*, iar pe cele în curs de asimilare drept „anglicisme" *(hobby, job, shop, musical, top)*, respectiv „americanisme" *(bowling, campus, western)*[4] (exemplele provin din DCR). Faptul că procesul de „românizare" este în desfășurare rezultă din încadrarea diferită a unor împrumuturi *(best-seller* și *week-end* sînt considerate „cuvinte englezești" în DEX și „anglicisme" în DN), ca și din formele fluctuante sub aspect ortografic și ortoepic ale aceluiași cuvînt (în DN, *flash* este însoțit de variantele adaptate *flaș*, și *fleș*).

3. Principalele căi de pătrundere a acestor cuvinte în română sînt limbajul tehnico-științific și limbajul publicistic[5]. Difuzate prin mass-media (presă, radio, televiziune), împrumuturile recente pătrund în limbajul uzual

[1] Pentru o prezentare sintetică a problemei, vezi capitolul *Împrumuturi lexicale neologice*, în vol. Th. Hristea (coordonator), *Sinteze de limba română*, ediția a III-a, București, Editura Albatros, p. 50 — 65.

[2] *Ibidem*, p. 50.

[3] Siglele folosite în cuprinsul articolului sînt următoarele: *DCR* — Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, București, Editura Albatros, 1982; *DEX* — *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei, 1975; *DEX-S* — *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei, 1988; *DN* — Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a, București, Editura Academiei, 1978.

[4] Cf. definiția dată *anglicismului* în *DN*, p. 68: „cuvînt de origine engleză, împrumutat de o altă limbă, încă neintegrat în aceasta"; pentru desemnarea cuvintelor „străine" (neasimilate) au mai fost folosiți termeni ca *barbarism* (Sextil Pușcariu, *Limba română*, I, *Privire generală*, București, Editura Minerva, 1976, p. 372) și *xenism* (*DCR*, p. 18).

[5] Vezi pentru aspectul istoric al problemei, Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 384 — 387.

(standard) și, uneori, chiar în limbajul popular (de exemplu, *bișniță*, *blugi*). Dacă avem în vedere originea împrumutului și rolul cuvîntului respectiv în comunicare, putem distinge două categorii: *împrumuturi denotative sau „tehnice"* (în sensul de cuvinte specializate, folosite de profesioniști) și *împrumuturi conotative sau stilistice*. Din perspectiva oportunității neologismului, se poate vorbi despre împrumuturi „necesare" și împrumuturi „de lux"[6].

3.1. Categoria *împrumuturilor denotative* cuprinde termeni de specialitate, care denumesc realități nou apărute în diverse domenii ale culturii materiale și spirituale. Împrumuturi din engleză găsim în: știință și tehnică *(computer, design, display, feed-back, hardware, software)*; economie și finanțe *(cash, consulting, management, marketing, sponsor)*; drept *(copy-right, know-how)*, comunicații, cultură și artă *(best-seller, break-dance, cameraman, heavy-metal, mass-media, science-fiction)*; sport *(badminton, bowling, jogging, scrabble, surf)*; gastronomie *(hamburger, hot dog, ketchup)*. În categoria termenilor denotativi intră numele proprii (de persoane sau firme comerciale) devenite substantive comune, cu adaptările fonetice și gramaticale de rigoare: de exemplu, *adidași* (neînregistrat în dicționarele noastre) este folosit cu sensul general de „pantofi de sport" (produși de firma alsacianului Adrian „Adi" Dassler); *xerox* (de la numele firmei engleze Rank Xerox Limited) a căpătat sensul de „mașină de copiat" (cf. DN). Termenii citați reprezintă împrumuturi „necesare", deoarece nu au echivalente românești. Printre avantajele utilizării lor se numără: precizia (asigurată de caracterul lor monosemantic), scurtimea și simplitatea structurii (în comparație cu perifrazele românești corespunzătoare — de exemplu, *mass-media* față de *mijloace de comunicare în masă*) și caracterul internațional care facilitează schimbul de informații și de tehnologii între specialiști. Sub aspect stilistic, împrumuturile denotative au o valoare neutră: ele îndeplinesc numai funcții denominative, fiind lipsite de expresivitate.

3.2. Categoria *împrumuturilor stilistice*, frecvent întîlnite în limbajul publicistic, este mult mai cuprinzătoare și mai eterogenă decît prima. Ea include termeni de origine străină care dublează cuvinte românești mai vechi (uneori tot împrumutate). Din cauză că intră în raport de sinonimie cu unele cuvinte autohtone (desemnînd același referent), aceste cuvinte sînt considerate de unii lingviști — în mod nediferențiat — drept împrumuturi „de lux" sau „superflue" (de prisos)[7]. În opinia noastră, calificativele menționate se justifică în cazul avalanșei de franțuzisme sau de englezisme din presa actuală. Utilizarea lor abuzivă anulează motivația inițială — nevoia de diversificare a exprimării și aspirația publicistului spre originalitate stilistică[8]. E dificil de spus dacă termeni ca *a antama, bulversat, a deplora, a devoala, a se deroba, a demara, indenegabil, lejeritate, mefiență, a stopa* se explică prin supunere în fața modei („snobism lingvistic"), prin comoditate sau graba în formulare, ori prin căutarea cu orice preț a originalității[9]. În categoria împrumuturilor stilistice pot fi încadrați termeni de origine străină preferați față de

[6] *Ibidem*, p. 371.

[7] *DCR*, p. 8.

[8] Cf. Dumitru Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 212 — 213.

[9] Cf. Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 397 — 398: „Cei ce întrebuințează neologismul din comoditate sau snobism fac să se *atrofieze puterea creatoare a limbii* [...]. E adevărat că vorba nouă e mai impresionantă, dar ea e adesea ca marfa ieftină cumpărată de la bîlci: mîrgele sclipitoare de sticlă, false și netrainice. Dimpotrivă, cuvîntul vechi poate impresiona și el, dacă cel ce-l întrebuințează știe să-l așeze în lumina potrivită".

sinonimele lor autohtone datorită conotațiilor pozitive, conferite de prestigiul socio-cultural al limbii de origine. Această situație caracterizează limbajul publicitar al firmelor și reclamelor (cf. cuvintele de origine engleză *hit*, *job*, *juice*, *shop*, *show*, *snack-bar*, *top* față de echivalentele lor românești *șlagăr*, *serviciu*, *suc*, *magazin*, *spectacol*, *bufet*, *clasament*). La polul opus împrumuturilor stilistice conotate pozitiv se situează cuvîntul *bișniță* (< engl. *business*), care a suferit un proces complex de adaptare fonetică, morfologică și semantică. El figurează în DEX ca termen „familiar", cu sensul „afacere necinstită, măruntă; găinărie"; în limbajul colocvial actual și în presă, conotațiile negative ale cuvîntului au fost întărite de evoluția lui semantică (prin dezvoltarea polisemiei, *bișniță* a căpătat sensul de „speculă").

În categoria împrumuturilor stilistice pot fi incluse împrumuturi mai vechi, actualizate (cu sau fără modificări semantice) din rațiuni sociolingvistice. Astfel *lider* (< engl. *leader*), înregistrat în DN ca un cuvînt „rar" folosit în domeniul politic și în cel sportiv, a revenit în uz după Revoluția din Decembrie 1989 pentru a înlocui cuvîntul *conducător*, considerat „compromis"[10] și evitat datorită conotațiilor sale politice negative; din aceleași motive, expresia de origine latină *curriculum vitae* a înlocuit cuvîntul *autobiografie*, conotat defavorabil.

3.3. O categorie intermediară între *3.1.* și *3.2.* include împrumuturi lexicale care desemnează realități specifice unor anumite zone geografice, unor civilizații sau culturi străine. Neavînd un echivalent românesc, ele pot fi considerate împrumuturi denotative. Datorită funcției lor „evocatoare", acești termeni sînt frecvent folosiți în presă pentru a sugera „culoarea locală", deci cu rol de împrumuturi stilistice (de ex., în evocarea modului de viață american se recurge la cuvinte ca: *building* [bilding], *blue-jeans* [blu ginz], *campus* [chempăs], *country* [cantri], *drugstore* [dragstor], *hamburger* [hembărgăr], *ranch* [renci] etc.).

„[...] Limba noastră e singura în Europa care se vorbește aproape în același chip în toate țările locuite de români [...]; n-avem dialecte și [...] moldoveanul se-nțelege tot așa de bine cu crișanul, ca și acesta cu oamenii din banatul Craiovei..." (M. EMINESCU, *Timpul*, 6 mai 1880).

„Civilizația adevărată a unui popor consistă nu în adoptare cu deridicata de legi, forme, instituții, etichete, haine streine. Ea consistă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale". (M. EMINESCU, *Timpul*, 25 octombrie 8181).

„Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național". (M. EMINESCU, *Timpul*, 28 martie 1882).

[10] Vezi, în acest sens, Mioara Avram, *Cuvinte și expresii interzise*, în *Limba și literatura română*, XIX, 1990, nr. 1, p. 8 — 9.

Pastelul.
Ion Pilat: „În vie“

NICOLAE MECU
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“, București

Tot mai miroase via a tămîios și coarnă,
Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc...
Vezi, din zăvoi sitarii spre alte zări se duc;
Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?

Nu e amurgul încă, dar ziua e pe roș
Și soarele de aur dă-n pîrg ca o gutuie.
Acum — omidă neagră — spre poama lui se suie,
Tîrîș, un tren de marfă pe-al Argeșului pod.

Cu galben și cu roșu își țese codrul iia.
Prin foi lumina zboară ca viespi de chihlimbar.
O ghionoaie toacă într-un agud, și rar
Ca un ecou al toamnei răspunde tocălia...

S-a dus. Și iarăși sună... și tace. Dar aud
— Ecou ce adormise și-a tresărit deodată —
În inimă cum prinde o toacă-ncet să bată
Lovind în amintire ca pasărea-n agud.

1. Pastelul este o specie a genului liric. Termenul ca atare, folosit numai în teoria și critica literară românească, a fost încetățenit de V. Alecsandri *(Pasteluri)*. Cuvîntul este originar din limba italiană („pastello“), unde are sensul de creioane colorate, precum și de desen rezultat din folosirea lor (iar prin extensiune, de tablou realizat în culori diafane). După Alecsandri, care, potrivit propriei sale mărturisiri, în *Pasteluri* a cîntat pe omul de la țară și muncile lui, termenul a ajuns să denumească orice poezie care prezintă un tablou de natură, un interior, un obiect de artă (de ex., o piesă de mobilă, o catedrală, o statuie, o bijuterie). Însă universul pastelului fiind practic infinit, este mai indicat să definim acest tip de poezie prin *modalitatea* prezentării, care este *descrierea*. Îl delimităm astfel, în interiorul genului, ca o specie de lirism mai obiectiv. Către pastel sînt înclinate în genere naturile clasice, care evită exteriorizarea ostentativă a eului (pentru clasic, „le moi est haïssable“, eul este odios), preferînd exprimarea lui în forme discrete și indirecte. Am putea spune, așadar, că este o specie de *lirism indirect*.

Întrucît pastelul este o specie evolutivă, definiției statice trebuie să-i adăugăm pe cea istorică. Rămînînd stabilit că indispensabila lui condiție este descrierea, vom disocia între pastelul tradițional și cel modern. Cel dintîi este, în literatura română, specific secolului trecut, cînd îl întîlnim la Alecsandri, D. Zamfirescu, G. Coșbuc și chiar înaintea acestora (faptul că n-a fost numit așa nu înseamnă că n-a existat pînă la autorul *Pastelurilor)*, la Iancu Văcărescu, I. Heliade Rădulescu ș.a. Caracteristica pastelului tradițional

(numit uneori și clasic) e situarea eului în afara obiectului, iar uneori (ca la parnasieni) cenzurarea programatică a oricărei reacții personale față de acesta. O altă caracteristică este „mimesis"-ul, „realismul" lui (am folosit ghilimelele deoarece în lirică nu putem vorbi de un realism propriu-zis, identic aceluia din proză și teatru).

Pastelul modern începe o dată cu revoluția simbolistă. Poezia refuză acum să fie „realistă" și să „numească", explicitînd, ci își face un vis (după expresia lui Mallarmé) din a *sugera* obiectul și trăirile legate de acesta. Atunci cum mai poate fi vorba de pastel? Urmînd drumul spre subiectiv, ca toată lirica modernă, în pastelul de acest tip obiectul (peisajul etc.) este *interiorizat*, devenind *semn* și *simbol* pentru realitatea interioară a eului, asemănător felului în care romanul de analiză *psihologizează* realitatea înconjurătoare.

2. Pastelul *În vie* de Ion Pillat este reprezentativ pentru acest al doilea tip. Poezia face parte din vol. *Pe Argeș în sus* (1923), creație de maturitate a autorului și exemplară pentru ceea ce G. Călinescu a numit „autohtonizarea simbolismului". Volumul trece în efigie lirică un spațiu scump poetului: casa și moșia de la Florica (lîngă Pitești), leagănul marilor bărbați de stat Brătianu, al căror nepot era Ion Pillat. Aici a copilărit poetul și aici a revenit mereu, ca la un „centru" al ființei sale spirituale, ca la edenul său terestru. Într-o conferință la Radio, I. Pillat vorbea despre acest loc ca despre un spațiu *clasic*, armonic și senin, asemănător colinelor Eladei, de care deopotrivă era îndrăgostit.

În vie prezintă o secvență din geografia zonei. Poezia este scrisă în versuri ample (13 și 14 silabe), prielnice contemplației și meditației, grupate în catrene cu rimă îmbrățișată *(abba)* și ritm regulat. Prozodia este, așadar, tradițională. Descrierea selectează cîteva dintre elementele caracteristice peisajului autumnal: mirosul roadelor, policromia frunzișului inundat de o lumină neagresivă, plecarea păsărilor migratoare, sunetul sfîrlezei cu ciocănele, care era pusă, în mod tradițional, o dată cu coacerea strugurilor. Un amănunt localizează peisajul: trenul de marfă trecînd podul de peste Argeș. Mai important decît enumerarea elementelor de peisaj este să vedem cum se situează poetul față de acestea. Observăm de la început că el se află, chiar fizic vorbind, *în* peisaj („Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?"), care se organizează în jurul persoanei întîi (a cărei „voce" e prezentă și în desinența verbului: „aud"). Față de pastelul tradițional, unde eul privitorului era absent din tablou (ca și cînd acesta ar fi fost surprins de un obiectiv fotografic), întîlnim aici o *contemplație* așa-zicînd *participativă*. Mai mult decît atît, poetul ne dă impresia că *inhalează*, pur și simplu, peisajul. Primele versuri ale poemului ni-l arată nu privind, ci „degustîndu-l" olfactiv și gustativ: „Tot mai *miroase* via a tămîios și coarnă. / *Mustos* a piersici coapte și *crud* a foi de nuc". Față de văz — care alunecă pe suprafața lucrurilor, nepătrunzîndu-le și neinteriorizîndu-le —, mirosul și gustul, simțuri mai puțin „ideale" decît vederea, îl amestecă cu lucrurile, îl pun în comuniune. Fiziologic, chiar peisajul este interiorizat de la început.

Cele mai importante și mai numeroase mijloace stilistice ale poeziei sînt *figuri ale corespondențelor*, menite să creeze pe de o parte imaginea comunicării și comuniunii poetului cu peisajul, iar pe de alta a armoniei și „dialogului" dintre diferitele componente ale acestuia. Să începem cu corespondențele din spațiul exterior eului, care reduc distanțele și deosebirile dintre lucruri, semnalîndu-le în ordinea apariției lor în poezie. *Personificări* cu fina-

litate *metaforică;* „ziua e pe rod", soarele „dă-n pîrg ca-o gutuie" (corespondența mineral — vegetal, ceresc — terestru); trenul de marfă, lung și lent, e „omidă neagră" (corespondență mineral — animal, artificial — natural) care „urcă" spre „poama" soarelui; codrul își „țese iia" (natural — uman). *Comparația:* „lumina zboară" prin frunziș „ca viespi de chihlimbar" (celest — terestru, mineral — animal). Un element care armonizează și, într-un anume sens, nivelează peisajul, dînd componentelor lui un numitor comun, este *lumina*, pe care o regăsim lunecînd peste lucruri sau impregnîndu-le: ea e „presupusă" în „piersici coapte", „tămîios" și „coarnă" (varietăți de struguri), „gutuie", „galbenul" și „roșul" din „iia" codrului, „chihlimbarul" viespilor. Toate elementele spațiului natural alcătuiesc un întreg armonic, în care componentele par a-și vorbi. Astfel structurat, acest spațiu intră în corespondență și armonie cu eul contemplației pe care am numit-o participativă. Prima figură a poeziei este o *sinestezie*, mijloc stilistic simbolist prin excelență, definit metaforic de Baudelaire în faimosul lui sonet *Corespondențe*. La Pillat: „Tot mai miroase via a tămîios și coarnă, /Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc". În strofa finală, printr-o comparație, peisajul contemplat și „trăit" *acum* face să vibreze coarda *amintirii:* „toaca" ghionoaiei și sunetul „tocăliei" (= sfîrlează cu ciocane) se strămută în sufletul poetului, „lovind în amintire". Descripția lui Pillat capătă astfel o nouă dimensiune majoră: sentimentul elegiac al *trecerii*. Printr-un mecanism asemănător aceluia prin care la Proust se declanșează memoria involuntară, via de acum, identică cu via de odinioară, îi trezește poetului *amintirea*. Amintirea a ce? Autorul nu o spune, dar încarcă finalul poeziei cu o aură de sugestii: paradisul copilăriei, chipurile bunicilor (evocați în alte poeme) care nu mai sînt, curgerea inexorabilă a timpului, devenirea spre moarte. „Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?", se întrebase poetul în prima strofă. Răspunsul (sugerat) poate fi unul dintre acestea sau toate la un loc. Toamna — simbol ambivalent, al împlinirii (anotimpul roadelor, al „coacerii"), dar și al începutului declinului — îi oferă splendorile care-i îmbată simțurile, dar este și o metaforă a trecerii spre neființă.

Poet cu disciplină clasică, I. Pillat ne apare în acest pastel un maestru al mijloacelor și efectelor discrete. Peisajul mirific al toamnei este descris cu o mare simplitate, iar afirmarea subiectivității se estompează în nuanțe dozate cu finețe. În ce constă această surdină pusă „personalizării" discursului liric? Poetul manevrează cu suplețe tehnica indeterminării sau a determinărilor vagi. Întrebarea din finalul primului catren („Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă?), ca și „ecoul" în amintire al viei tomnatice rămîn fără răspuns explicit. De o mare ambiguitate este și grupul adverbial de la începutul primului vers: „*Tot mai* miroase via a tămîios și coarnă", care lasă deschisă întrebarea: este vorba oare de o toamnă tîrzie, care își mai păstrează aromele, sau cuvintele subliniate vor să spună că via îl îmbată de miresme ca și odinioară, în copilărie, într-un trecut nelămurit, oricum, departe de „prezentul" poeziei?

În concluzie, vom spune că Ion Pillat abordează o temă tradițională, bogat ilustrată în lirica română, și anume poezia pămîntului natal, prelucrînd-o în registrul de sensibilitate și tehnica simbolistă. Iar ceea ce-l deosebește de alți simboliști ca Al. Macedonski și I. Minulescu este simplitatea și rigoarea construcției și a mijloacelor stilistice. Prin el, pastelul românesc capătă noi dimensiuni formale și de profunzime.

Realitate și fabulos în balada „Miorița"

Prof. CONST. MIU
Liceul „N. Bălcescu", Medgidia

Creațiile noastre populare, în speță baladele și basmele, îmbină în mod armonios elementele reale și cele fabuloase[1]. Din aceste creații folclorice transpare cel mai limpede transfigurarea realității, operată artistic de către autorul anonim, cu genială artă.

Prima parte a baladei, prin excelență epico-narativă, are un suport real: *cadrul natural* în care se va desfășura *povestea tragică* a ciobănașului („Pe-un picior de plai, / *Pe-o gură de rai*"; de observat că frumusețea paradisiacă a cadrului natural are atributele unui peisaj fabulos); *prezentarea protagoniștilor baladei* („Trei turme de miei / Cu trei ciobănei. / Unu-i moldovan, / Unu-i ungurean / Și altu-i vrîncean".) Însă *motivarea complotului* pus la cale de baciul ungurean și de cel vrîncean *ține de fabulos*: averea ciobănașului moldovan — în fond reală — trezește invidia celorlalți doi. Termenii în care se vorbește despre această avere sînt *augmentativi* (care măresc dimensiunile lucrurilor): „Ș-are oi *mai multe*, / *Mîndre* și cornute, / Și cai *învățați*, / Și cîini *mai bărbați!*". De reținut că epitetele cantitative și calitative au valoare superlativă, fapt ce contribuie la trecerea spre fabulos.

Partea a doua — cea dramatică — are ca *element fabulos motivul mioarei năzdrăvane*. Dialogul dintre ciobănaș și oița bîrsană se desfășoară în aceiași termeni ca și dialogul dintre Făt-Frumos și calul său, tot atît de năzdrăvan. Oița bîrsană — sfătuitorul stăpînului la bine și la greu — are un comportament straniu: „De trei zile-ncoace / Gura nu-i mai tace, / Iarba nu-i mai place". Că e vorba de un comportament ieșit din comun o dovedește faptul că, prin reluarea acestor versuri, autorul anonim al baladei a dorit să îndrepte atenția cititorului (auditorului) spre acest animal fabulos. Avertismentul mioarei, înainte de a deconspira complotul, revelează puterile fabuloase ale unui alt animal la fel de credincios baciului — cîinele: „Stăpîne, stăpîne, / Îți cheamă și-un cîne, / *Cel mai bărbătesc* / Și *cel mai frățesc*". Din aceste versuri, putem înțelege că rolul oiței este unul oracular (prevestitor), puterile ei fiind limitate. Pus în fața unei primejdii de moarte, baciul moldovan are nevoie de alt animal cu puteri mult mai mari. O atare situație întîlnim și în basme: în periplul său, care cuprinde mai multe etape pînă la ținta finală, Făt-Frumos e ajutat de animale fabuloase (mereu altele), ale căror puteri cresc proporțional cu greutățile pe care eroul le are de înfruntat.

Cea de a treia parte — testamentul liric al ciobănașului — cuprinde trei secvențe, elementele reale alternînd cu cele fabuloase (sau suprapunîndu-se acestora): *(a) Relația osmotică om-natură* este concepută pe dimensiunile realului. Zicerea celor trei fluierașe (de fag, de os și de soc) se află la granița dintre real și fabulos, grație personificării, utilizată cu dibăcie de poetul anonim. *(b) Alegoria moarte — nuntă* este proiectată în fabulos, avînd ca suport două ritualuri reale. În această secvență, elementele aparținînd celor două planuri se împletesc armonios: la nunta baciului moldovan cu „mîndra crăiasă" participă atît *elemente ale cosmicului* („Soarele și luna / Mi-au ținut cununa, / [...] Și stele făclii"), cît și *elemente ale telluricului* (Brazi și

[1] Termenul de *fabulos* provine din fr. *fabuleux*, lat. lit. *fabulosus* și desemnează ceea ce ține de domeniul *fabulei* în sens de *poveste*, dar și de imaginar, de ireal. E o categorie a *fantasticului* ce se aplică mai cu seamă legendei, eposului popular. Îngroșarea, exagerarea trăsăturilor morale ale unui personaj sau supradimensionarea împrejurărilor în care el acționează pot ajunge la proporții neobișnuite (apud *Dicționar de termeni literari*, Editura Academiei, 1976).

păltinași / I-am avut nuntași; / Preoți, munții mari, / Paseri lăutari"). Luate în sine, elementele celor două spații sînt reale, dar participarea lor la un ceremonial nupțial (și el real) îi conferă acestuia aură fabuloasă. *(c) Episodul măicuței bătrîne* care-și caută cu disperare fiul este unul real. Episodul acesta înglobează două *arhetipuri*: cel al mamei devotate, cu o dragoste nespusă pentru fiu și cel al idealului de frumusețe fizică masculină. Portretul fiului e realizat prin cumul de metafore, cu termeni luați din regnul vegetal sau animal: „Mîndru ciobănel / Tras printr-un inel? / Fețișoara lui, / *Spuma laptelui*, / Mustăcioara lui, / *Spicul grîului*; / Perișorul lui, / *Pana corbului*; / Ochișorii lui, / *Mura cîmpului*...". Toate aceste metafore calitative conduc la realizarea unui prototip aflat la limita fabulosului, tocmai prin trăsăturile sale fizice cu totul deosebite.

Valoarea inestimabilă a baladei *Miorița* e dată și de îngemănarea elementelor reale cu cele fabuloase, care fac din această creație o bijuterie a folclorului nostru.

Rezumatul (I)

Prof. EMANUELA CRIȘAN
Liceul „Jean Monnet", București

Preliminarii teoretice. Ideea de a face din *rezumat* subiect de reflecție (și, în mod necesar, obiect de cercetare în didactica aplicată) ne-a fost sugerată de o observație formulată de Paul Cornea într-o lucrare relativ recentă. Autorul constata, cu anume îngrijorare, o realitate evidentă pentru oricine: *devalorizarea rezumatului* — devenit actualmente, în procesul de învățămînt, „o activitate de rutină" și, „în orice caz, anexă"; iar, ca revers, practicarea aproape exclusivistă a comentariului literar, din considerentul că acest tip de compoziție școlară ar stimula mecanismele creativității. La o privire mai atentă, o astfel de atitudine este de natură să dezvăluie „o înțelegere greșită a proceselor cognitive". Pentru că, în fapt, „spiritul de observație", „perspicacitatea", „gîndirea logică", „enunțarea lapidară" sînt însușiri care se formează prin exersarea rezumatului *(Introducere în teoria lecturii*, București, Editura Minerva, 1988, p. 204). Sînt motive suficiente care pledează pentru *reabilitarea „activității de rezumare"* și reinstaurarea ei, cu drepturi depline, în toate ciclurile sistemului de învățămînt. De adăugat și faptul că problema în discuție este departe de a interesa doar domeniul practicii didactice, întrucît implicațiile ei depășesc cu mult așa-numitele „deprinderi de redactare", ce ar trebui să constituie obiective fundamentale ale studiului limbii materne în școală. Două argumente ni se par suficiente spre a susține afirmația de mai sus. Primul: dacă, în mod explicit, adulții nu mai sînt solicitați să construiască rezumate, capacitatea individuală de a produce astfel de mesaje intră instantaneu în acțiune (sau este provocată să se declanșeze) în diversele situații concrete de comunicare, proprii interacțiunii verbale cotidiene. Cel de-al doilea argument pe care-l invocăm privește funcționalitatea tehnicilor rezumării în economia procesului de învățare / cercetare, acestea făcînd parte, indiscutabil, din instrumentarul cu care operează curent intelectualul și, în genere, orice individ angajat în achiziția de cunoștințe. Iată de ce se poate afirma că formarea și dezvoltarea *competenței de rezumare* nu este lipsită de obiect la nici o vîrstă și în cazul nici uneia dintre categoriile socio-profesionale.

Demersul de *reconsiderare a problematicii rezumării* trebuie să înceapă, inevitabil, prin stabilirea unor *repere teoretice* riguroase (absente, în momentul de față, atît din manualele școlare, cît și din metodicile de specialitate). Este ceea ce intenționăm să suplinim în cele ce urmează, menționînd că vom reveni, ulterior, cu o serie de aspecte de ordin aplicativ. Înainte de orice, trebuie să amintim că *a rezuma* (fr. *résumer;* cf. lat. *resumere)* are, etimologic, sensul de: „a reda în puține cuvinte ceea ce a fost spus sau scris, anterior, mai pe larg". A alcătui un rezumat înseamnă, prin urmare, a elabora un *text secund*, pornind obligatoriu de la un *text bază*. Rezultă de aici că nu putem stabili un repertoriu de reguli specifice rezumatului — și nici nu putem vorbi despre „mecanismele rezumării" — fără să ținem seama de cel puțin două elemente esențiale: tipul textului bază (literar, științific, filmic etc.) și codul (scris, oral, cu componente de altă natură) în care acesta este realizat. Restrîngem însă discuția la cazul: *text bază = textul literar* (TL) și propunem, în continuare, un ansamblu de *reguli* care guvernează *textul rezumat* (TR) — codul fiind același (scris) pentru ambele texte. Precizăm că prin „regulă" înțelegem, în ultimă instanță, o „trăsătură definitorie" a TR, privit în raport cu TL bază. În consecință, putem reține că:

(A) Sub aspectul conținutului de informație, TR: vehiculează o informație care are — în totalitate — drept unic referent informația oferită de TL bază; restituie informația din TL într-o formă recodificată, atît din punct de vedere cantitativ (informația este substanțial redusă), cît și calitativ (informația este concentrată și esențializată); din necesități de inteligibilitate, focalizează în secvența inițială (prin anticipare) informația privind locul, timpul și principalele personaje ale narațiunii (în cazul în care aceasta nu este furnizată integral / nonambiguu în secvența de deschidere a TL); respectă — în toate celelalte secvențe textuale — ordinea de introducere a informației noi existente în TL; realizează unidirecțional (deci fără reveniri și reluări) progresia semantică; deține coerență semantică proprie (excluzînd apelul la TL bază în procesul decodificării).

(B) Sub aspectul formal stilistic, TR prezintă următoarele trăsături definitorii: exclude, total, orice tipuri de enunțuri cu caracter metatextual (spre exemplu: „autorul relatează", „acțiunea se desfășoară" etc.); din punct de vedere dimensional, este substanțial redus față de TL bază; perspectiva de enunțare este neutră și unitară (nefiind permisă stratificarea acesteia prin „adoptarea" diverselor „instanțe" sau „voci" narative existente în TL); comunicarea se realizează — la toate nivelurile structurii lingvistice — în registrul literar standard (excluzîndu-se integral orice fapte de limbă destinate să producă expresivitate, inclusiv acelea prin care se manifestă în TL funcția poetică a limbajului); discursul este de tip expozitiv (nerecurgîndu-se la secvențe dialogate sau descriptive, întîlnite în TL) și se realizează la persoana a III-a; unitățile de discurs sînt constituite din fraze, organizate sintactic prin subordonări de natură diversă (pe baza unor raporturi logice riguroase); propozițiile din componența frazelor sînt, fără excepție, enunțiative propriu-zise; verbele selectate în poziția sintactică de predicat, la nivelul propozițiilor principale, sînt utilizate la indicativ (prezent și / sau trecut); apar frecvent gerunziile, participiile sau verbele la infinitiv — de regulă în propozițiile principale —, figurînd ca termeni regenți ai unor subordonate; termenii utilizați sînt caracterizați prin proprietate; sensurile lexicale sînt strict denotative; expresia este concentrată la maximum, eliminîndu-se orice manifestare a fenomenului de redundanță.

Simpla examinare a „trăsăturilor distinctive" ale TR enunțate mai sus dă o idee despre complexitatea „activității de rezumare". Se poate astfel intui că, în esența ei, rezumarea constă într-o *negociere* permanentă între „ceea ce oferă textul literar bază" și „rigorile" la care „cel care rezumă" trebuie să se supună, textul rezumat nefiind, în fond, decît rezultatul (produsul final) al acestei negocieri. Altfel spus, rezumatul nu se produce spontan, de la sine; el *se elaborează*, adică se construiește în cunoștință de cauză. A rezuma înseamnă, în ultimă analiză, *a efectua corect o serie de operații* („de transformare"), care *reglează trecerea* de la un tip de text la alt tip de text. Conștientizate și exersate, respectivele operații sînt singurele în măsură să conducă — sigur — la ameliorarea competenței de rezumare și să ateste performanța la nivelul textului rezumat finit. Acesta este însă aspectul aplicativ al problemei supuse discuției, asupra căruia — după cum am mai afirmat — urmează să revenim.

Să mai adăugăm, în schimb, faptul că procesul de negociere a sensului, la care ne-am referit, are întotdeauna loc nu *in vitro*, ci într-un context determinat, propriu oricărui *act autentic de comunicare*. Deci, vor intra, irevocabil, în ecuație — devenind pertinente — și o serie de *variabile contextuale:* „cine rezumă?", „în ce scop rezumă?", „pentru cine se rezumă?", „în ce condiții are loc rezumarea?" ș.a.m.d. În funcție de combinarea acestor variabile, diversele rezumate ale unuia și aceluiași text bază vor prezenta diferențe sensibile, atît în ceea ce privește selecția și prelucrarea informației, cît și relativ la expresia în care informația — recodificată — este transpusă. Diferențele sînt, așadar, explicabile și ar fi cel puțin nefiresc să fie amendate necondiționat. În materie de rezumare — ca în orice activitate în care este implicat un „subiect" — ar fi absurd ca tentativa de modelare să sucombe în șablon. Acceptînd această evidență, rămîne însă de respectat o exigență supremă: aceea de a nu se încălca regulile în virtutea cărora fiecare dintre *variantele concrete* (indiferent de condițiile determinate ale producerii sale) poate fi considerată ca aparținînd unei *tipologii unice*, recognoscibilă ca atare — *textul rezumat*.

Compunerea liberă (II)[1]

Prof. MIHAI FLOAREA
Școala Nr. 65, Pantelimon, S.A.I.

Consecvenți convingerii noastre că e dăunătoare „metoda" asimilării mecanice a unor sintagme sau fraze preluate din comentarii scrise sau dictate în clasă, vom încerca prin articolul de față să oferim elevilor și dascălilor noi sugestii necesare alcătuirii unei compuneri libere[1].

Clasa a VI-a dispune încă de un manual unitar de limba română[2], în care figurează 20 de lecții de compunere. Aspectele teoretice sînt reluate judicios (*Planul simplu. Cum se notează ideile principale; Rezumatul; Relatarea*), iar recomandările practice se dovedesc oportune (*Compunerea narativă; Descrierea unui peisaj; Caracterizarea unui personaj literar; Studiul individual*).

Dintre compunerile libere propuse pentru clasa a VI-a am ales-o aici pe aceea pe care elevii înșiși au acceptat-o cu mai multă plăcere. Între cele zece titluri sugerate figurează și *Tristețea stiloului meu*. Ținem să precizăm de

[1] Vezi *Compunerea liberă*, în *Limba și literatura română*, nr. 2, 1990, p. 12 — 13.
[2] Autorii: M. Butoi și Gh. Constantinescu-Dobridor.

la început că, în acest caz, ne situăm în domeniul vast al *narațiunilor (povestirilor)*, neputînd fi vorba nici de *expunere*, nici de *descriere* și, de bună seamă, nici de *argumentare*[3]. Prin urmare, vom avea în vedere *faptele (evenimentele, întîmplările)*. Și cum în majoritatea narațiunilor sînt dezvoltate cele cinci momente ale subiectului *(expoziția, intriga, punctul culminant, deznodămîntul* și, înglobîndu-le pe toate, *desfășurarea acțiunii)*, și narațiunea noastră va respecta aceste cerințe. În privința personajelor, ar fi de observat că ele se pot situa pe o axă imaginară morală dinspre *rău* către *bine*. Se poate conveni deci asupra denumirilor: *personaj(e) central(e)* sau *erou / eroi, personaj(e) secundar(e) negative (dușman(i)* sau *pozitive (prieten(i)*. Fiecare personaj va fi, pe rînd, reprezentat (imaginat) pornind de la nume, însușiri generale și particulare. Următorul pas este conceperea acțiunii ca un lanț de momente ale subiectului, în care personajele fac sau nu fac ceva; suferă de pe urma cuiva; primesc sau dau ceva; pleacă ori se întorc acasă etc.

Dat fiind titlul ales, *Tristețea stiloului meu*, se poate folosi îndeosebi un procedeu artistic deja cunoscut din clasa a V-a: personificarea. Stiloul va putea deveni personaj central (principal) într-o serie de întîmplări în care vor interveni unul sau mai mulți prieteni, unul sau mai mulți dușmani.

Recomandăm și utilizarea unor alte figuri de stil cunoscute (epitete, comparații, antiteze, repetiții); întrebuințarea vorbirii directe (dialoguri) sau a vorbirii indirecte; includerea în povestire a unor scurte descrieri (de natură, de obiecte sau fenomene, de personaje etc.) În fine, precizăm că povestirea se poate face la persoana întîi (povestitorul devine personaj al propriei narațiuni) sau la persoana a treia (povestitorul nu e personaj), exemplificînd prin relații autor—narator cunoscute: Ion Creangă în *Amintiri din copilărie*, I. L. Caragiale în *Vizită* ori *D-l Goe*, I. A. Brătescu-Voinești în *Privighetoarea* ș.a.m.d. Elevilor talentați la desen le-am sugerat să-și ilustreze compunerea.

În vocabularul ajutător includem, printre altele: *condei, pană* (ca sinonime pentru „stilou"); *stil* (de la cuvîntul latinesc *stilus* = instrument de scris făcut dintr-un bețișor ascuțit la un capăt și lat la celălalt, pe o tăbliță cerată; apoi, cuvîntul a căpătat sensul „modalitate proprie de exprimare"); *hîrtie, papirus, pergament; (a)scrie, scriere, scris, scrisoare, scriitor; povestire, povestitor; vis; realitate; de necrezut; năstrușnic; fantezie / fantezist; ireal, imaginar; tristețe, melancolie, supărare, dezamăgire, disperare; speranță, nădejde; veselie, bucurie, triumf, înfrîngere; bine, faptă bună, binefacere, bunătate, bunăvoință; rău, răutate, faptă rea, rea-voință; boală, maladie; leac, vindecare; ținut, tărîm, țară, regiune, ducat, împărăție, regat; curaj, încurajare; frică, înfricoșa; spaimă, înspăimînta; putere, puternic; slăbiciune, slab; moleșeală, lene; vioi, hărnicie; uitare, uituc; memorie, memorare; credință, fidelitate; necredință, trădare* etc.

Ca variantă explicită destinată elevilor mai puțin preocupați de actul de (auto)cunoaștere prin literatură, oferim următorul plan: A. Titlul compunerii libere narative: *Tristețea stiloului meu*. B. Momentele subiectului: *Expoziția: (a)* Elemente descriptive indicînd locul ales pentru desfășurarea acțiunii (locuința, împrejurimile etc.). *(b)* Ambianța (= împrejurările) începerii acțiunii (anotimp, moment al zilei etc.). *(c)* Prezentarea personajului principal. *Intriga:* Un eveniment neașteptat, ciudat, extraordinar (visul + metamorfoza; apariția unui personaj secundar dușman, urmată de amenințarea cu prejudicierea sau păgubirea personajului principal; o călătorie nepre-

[3] Cf. acad. I. Coteanu, *Despre compunere sau compoziție*, în *Limba și literatura română*, nr. 1, 1988, p. 12 — 14.

văzută etc.), care provoacă ieșirea din obișnuit (cauzează „tristețea"). *Desfășurarea acțiunii: (a)* Intervențiile personajului secundar prieten în ajutorul personajului principal. *(b)* Obstacolele (= piedicile) întîmpinate și lupta pentru învingerea lor. *(c)* Deplasări; căutarea aliaților sau obiectelor folositoare. *(d)* Intervenții din partea unor personaje secundare (aliați ai personajului prieten sau dușman). *Punctul culminant:* Acțiunile personajului negativ sînt foarte aproape de succes („tristețea stiloului" e maximă). *Deznodămîntul:* Revenirea la normalitate (trezirea, în ultima clipă, personajul (și aliații săi) reușește (reușesc).

Observații: Acțiunea se poate desfășura pe două (sau chiar trei) planuri; deci pot exista mai multe expoziții, puncte culminante, deznodăminte care vor fi dezvoltate paralel. Dorința de originalitate poate produce inversări în succesiunea momentelor subiectului; eliminarea expoziției (debut abrupt) sau a deznodămîntului (final deschis ori ambiguu); transformări în comportamentul personajelor (personajul negativ devine pozitiv sau invers) etc. O sugestie: Organizarea unei întreceri (dotate cu premii) individuale sau interclase ar putea constitui o motivație oportună pentru această categorie de elevi. Criterii posibile: originalitatea — 3,5 puncte; acuratețea (puritatea) stilului — 2,5 puncte; corectitudinea — 2,5 puncte; estetica (+ ilustrațiile) — 1,5 puncte.

Așadar, dacă la elevii de clasa a V-a am considerat necesar să oferim un plan amănunțit vizînd realizarea compunerii cu titlul *Țăranul român*, de această dată sugestiile noastre țintesc mai departe, oferind o mai mare libertate de exprimare elevilor.

Deslușirea este o calitate a stilului care ne face să înțelegem îndată și fără multă osteneală a duhului ideea arătată prin cuvînt.

„Cuvîntul, zice Quintilian, trebuie să fie deslușit și chiar pentru cei ce nu ascultă cu luare-aminte, și să pătrunză duhul lor întocmai precum soarele luminează ochii și acelora care nu-i clipesc la dînsul".

Ca să fie un stil deslușit, trebuie neapărat să împreune firească orînduială a ideilor, lămurirea și simplitatea.

1-i. Firească orînduială a ideilor. Dați fiesicăria locul ce i să cuvine; cea dintîi să pregătească pentru cea d-al doilea, cea d-a doilea pentru cea d-a treilea, și asemenea pentru celelalte, încît să se săvîrșească un lanț ale căruia toarte să se ție strîns unul de altul: nici o idee să nu fie silită, nici fără veste. Meditați adînc sujetul, osebiți pricina de efect, începutul de urmarea sa, ceea ce trebuie să se zică întîi de ceea ce urmează a să arăta pe urmă; cu acest chip veți cunoaște orînduiala ce se cuvine a se păzi întru așezarea ideilor.

2-lea. Lămurirea cere a lepăda orice este de prisos, fără însă a lăsa idei de trebuință sau a le arăta cu cuvinte atît de puține încît să nu se înțeleagă.

(Simeon MARCOVICI, *Curs de retorică*, 1834)

Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung (1521) — primul document cunoscut în limba română

Prof. TITI DAMIAN
Liceul Teoretic Urziceni

Mudromu i plemenitomu i cistitomu i b[o]gom darovannomu jupan Hanăş Begner ot Braşov, mnog[o] zdravie ot Neacşul ot Dlăgopole. [Înţeleptului şi de neam şi cinstitului şi de Dumnezeu dăruitului jupan Hanăş Begner din Braşov multă sănătate de la Neacşul din Dlăgopale.]

I pak dau ştire domnietale za lucrul turcilor, cum am auzit eu că împăratul au eşit den Sofiia, şi aimintrea nu e, şi se-au dus în sus pre Dunăre. I pak să ştii domniiata că au venit un om de la Nicopoe de mie me-au spus că au văzut cu ochii loi că au trecut ceale corabii ce ştii şi domniiata pre Dunăre în sus. I pak să ştii că bagă den tote oraşele cîte 50 de omin să fie în ajutor în corabii. I pak să ştii cumu se-au prins neşte meşter den Ţ[a]rigrad cum vor treace aceale corabii la locul cela strimtul ce ştii şi domniiata. I pak spui domnietale de lucrul lu Mahamet-beg, cun am auzit de boiari ce sînt megiiaş şi de genere-miu Negre, cumu i-au dat împăratul slobozie lui Mahamet-beg pre io-i [unde-i] va fi voia pren Ţeara Rumânească iară el să treacă. I pak să ştii domniiata că are frică mare şi Băsărab de acel lotru de Mahamet-beg, mai vîrtos de domniele vostre. I pak spui domnietale, ca mai marele miu, de ce am înţeles şi eu. Eu spui domnietale, iară domniiata eşti înţelept, şi aceste cuvinte să ţii domniiata la tine, să nu ştie umin mulţi, şi domniele voastre să vă păziţi cum ştiţi mai bine.

Autenticitate şi datare. Descoperită în arhivele Scheii Braşovului şi publicată pentru prima dată de Eudoxiu Hurmuzachi în *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XI, Bucureşti, 1900, scrisoarea boierului Neacşu din Cîmpulung către Hans Benkner, judele Braşovului, a stîrnit, cum era şi firesc, interesul cercetătorilor specialişti în istoria limbii şi literaturii române. Îndoiala de la început privitoare la autenticitatea textului, provenită din faptul că acesta nu era datat, a fost înlăturată cu argumentele furnizate de însăşi scrisoarea şi verificate de istorici. Sultanul Soliman al II-lea, conducătorul expediţiei contra Belgradului la 1521, dă ordin lui Mahomet-beg (Mahomed), guvernator turcesc, să treacă cu oştile prin Ţara Românească, în februarie 1521, adică în anul cînd încă mai era domnitor Neagoe Basarab, ctitorul Mănăstirii Argeşului, care avea să moară prematur, în acelaşi an. Aceste mişcări ale turcilor alertează, cum era şi firesc, atît Ţara Românească, cît şi Transilvania, căci primejduiau legăturile economice statornicite de-a lungul timpului, impunîndu-le să-şi ia măsurile de apărare necesare.

Neacşu, boier din Dlăgopole (numele slav al Cîmpulungului) are legături cu boierii din sudul Dunării, de la Nicopole (loc citat şi de Eminescu în *Scrisoarea III*); ginerele său îl informează despre primejdia turcească, iar Neacşu îl previne la rîndu-i pe judele Braşovului, Hans Benkner, mare negustor, întemeietorul unei tipografii (1535) şi al unei fabrici de hîrtie la Braşov (1546), dar şi sprijinitorul material al tipăriturilor în limba română ale diaconului Coresi. Să nu uităm că diaconul Coresi tipărea la Braşov din porunca lui Benkner un *Ochtoih* slavonesc comandat de Pătraşcu-Voievod (Ţara Românească) şi de Alexandru Lăpuşneanu (Moldova). Tot el, la 12 martie 1559

a restaurat biserica valahilor și a oferit românilor *Evangheliarul românesc* (1561) prin munca lui Coresi și a lui Teodosie Rudeanul: „Eu, Hănaș Begner de în Brașov am avut jelanie pentru sfintele cărți românești să înțeleagă, să învețe românii cine-s creștini, precum grăiește sfîntul Pavel apostol către corinteni: în sfînta biserică mai bine a grăi 5 cuvinte cu înțeles decît 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă străină", spune el în prefața cărții. Aceste date despre Hans Benkner sînt necesare pentru a sublinia importanța legăturilor economice și politice dintre românii de o parte și de alta a Carpaților.

Deși Neacșu știa slavonește, el a scris în limba română, pentru că, în scrisoare, dă informații politice despre mișcările turcilor, cu caracter secret, avînd nevoie de un instrument de comunicare corespunzător, simplu și rapid, nu savant și greoi, cum era limba slavonă.

Alte argumente privind autenticitatea și vechimea textului sînt particularitățile lexicale, fonetice și gramaticale specifice epocii, dar mai ales grafia: documentul are grafia cursivă, nu semiuncială (adică semimajuscule medievale) cum se întîlnește de obicei în actele redactate de copiștii de slavonă ai timpului. Din această cauză, transcrierea sunetelor românești în alfabet chirilic este nesigură, inconsecventă.

Problemele de autenticitate și de datare o dată clarificate, „Scrisoarea lui Neacșu" este considerată de toți cercetătorii, cel puțin pînă la descoperirea altui text românesc mai vechi, ca fiind certificatul de atestare a limbii române. Astfel, nu există studiu privind literatura română veche care să nu-i sublinieze importanța, începînd cu Nicolae Iorga, N. Cartojan și alții. Monumentala lucrare a lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941), se deschide cu prezentarea acestui text menționat în capitolul *Începuturile*.

Observații asupra limbii. „Scrisoarea lui Neacșu" (1521) este închegată ca limbă, vocabular, frazele avînd legături logice între ele.

Preambulul și formula de încheiere sînt slavonești. Prepoziția „ot" — „de la", ca și locuțiunea „i pak" — „de asemenea" sînt frecvente, fenomen întîlnit în vechile texte influențate de scrisul slavon. Transcrierea sunetelor românești cu alfabet chirilic este încă nesigură, inconsecventă. Formele „aimintrea", „împăratul au eșit" (formă veche identică la persoana a treia singular și plural), „omin" și „umin" („oameni"), „meșter" („meșteri"); „den" — „din"; „tote" — „toate"; „nește" — „niște"; „loi" — „lui"; „de" — „de la"; „miu" — „meu"; „io" — „unde"; „iară" — „iar"; „vostre" — „voastre" indică lipsa unei tradiții a scrisului, notarea aproximativă a cuvintelor, fenomen general la începuturile unei culturi.

Construcțiile sintactice diferă uneori, desigur, de normele actuale ale limbii noastre, fără să ducă la obscuritate: „ceale corabii", „se-au prins nește meșter", „locul celă strimtu", „au dat slobozie", „ca mai marele miu", „să ții domniiata la tine" etc.

Lexicul este dominant latin, bine conservat în limbă, evoluînd spre o nouă structură a limbii române: „dau știre domnietale", „aimintrea („altera-mente"), „au venit un om", „au văzut cu ochii loi", „să ții domniiata la tine", „am înțeles și eu", „să nu știe umin mulți" etc. Mulțimea verbelor, a pronumelor, a uneltelor gramaticale (prepoziții, conjuncții), toate de origine latină, atestă caracterul de continuitate a limbii române. Vecinătatea și contactul

între culturi și limbi din această zonă sînt marcate prin elemente neromanice. În afara formulelor convenționale de politețe, la început și la încheiere, redactate în slavonă, sînt de origine slavă cuvintele: „corabie", „slobozie", „boiar", „voie", „lotru", „păzi" sau provenite din alte limbi: maghiară: „oraș"; turcă: „beg"; greacă: „frică". Așadar, elementele străine din structura fundamentală a limbii sînt incidentale, de importanță minoră.

Textul cuprinde în forme incipiente trăsături ale stilului epistolar. Se degajă o stare de îngrijorare crescîndă, într-o formă ascendentă ce se transformă în neliniște și apoi sfîrșește prin teamă. Prezentarea succintă a portretului moral al lui Mohamet-beg („acel lotru", „om rău" de care are frică „și Băsărab"), personaj care se află în centrul comunicării, și mai ales febrilitatea pregătirii turcilor, dar și gradarea neliniștii provocate de iminența unei invazii deschid calea cronicarilor de mai tîrziu.

În text identificăm patru secvențe. În prima, autorul se limitează la o simplă enunțare a faptelor („za lucrul turcilor", care „se-au dus în sus spre Dunăre"). În secvența a doua, se aduc informații suplimentare: Neacșu simte nevoia unei relatări mai ample: un om de-al lui (care, desigur, supraveghea permanent mișcările turcilor) a văzut la Nicopole trecînd oaste și corăbii turcești pe Dunăre în sus; sînt ceruți cîte cincizeci de oameni din fiecare oraș. În secvența a treia, el aduce informații verificabile: știrea îi parvine de la boierii vecini, apoi de la ginerele său Negre; chiar Basarab, domnitorul, le cunoaște și se teme. Sînt aici cîteva cuvinte: „lotru", „frică", „vîrtos" care subliniază și alimentează temerile devenite acum generale și accentuează gravitatea pericolului ce se poate abate asupra țării, dar și asupra Brașovului. Ultima secvență reliefează două aspecte: teama ca această informație să nu fie deconspirată și teama de represalii.

În privința importanței acestui document — ce pe drept cuvînt a fost numit monument al limbii române — se impun cîteva concluzii:

(*1*) Este o demonstrație convingătoare a romanității limbii noastre. Textul confirmă pe deplin originea latină a limbii române, unitatea și continuitatea limbii și a poporului român pe aceste meleaguri, eroic păstrate, deși orice legături cu comunitatea romanică au fost întrerupte aproape un mileniu, indicînd o solidaritate uimitoare a poporului nostru — manifestată în primul rînd prin limbă — cu celelalte limbi neolatine.

(*2*) Pentru cercetătorii de azi, scrisoarea reprezintă o imagine succintă, dar grăitoare, a felului cum arăta limba română în acel zbuciumat veac al XVI-lea și constituie o oglindă a modului cum a evoluat limba română de-a lungul timpului. Frapantele asemănări cu limba de azi (ceea ce i-a făcut pe unii să aibă îndoieli privind autenticitatea) în toate compartimentele (lexic, sintaxa propoziției și a frazei) dovedesc că în acel moment ea era stabilă și relativ unitară; că era folosită deci cu mult timp înainte și că era în acel moment pregătită să înlocuiască limba slavonă atît în cancelariile domnești cît și în biserică.

(*3*) Scrisoarea lui Neacșu și toate celelalte scrieri ce i-au urmat atestă începuturile diferențierii stilului epistolar, caracterizat prin claritate, precizie, concizie, nuanțare și siguranță.

(*4*) Adaptarea relativ ușoară a alfabetului chirilic la sistemul fonetic al limbii române presupunea, desigur, o experiență anterioară.

După 1521 apar mult mai multe documente de limbă română care atestă progresele tot mai evidente ale exprimării literare în toate provinciile locuite de conaționalii noștri și marea varietate de forme de manifestare a interesului pentru unitatea limbii și a culturii românești.

M. Eminescu: „Doina" .

ION ROTARU
Universitatea din București

Doina este cîntecul național folcloric, specific românesc prin excelență, inexistent la alte popoare. Începînd cu Dimitrie Cantemir, continuînd cu Vasile Alecsandri, B. P. Hasdeu și sfîrșind cu Lucian Blaga, toți marii gînditori asupra evoluției spiritului românesc în istorie s-au întemeiat pe cuvîntul poetic și pe melosul doinei. În chipul cel mai firesc, ea nu putea lipsi din creația celui mai mare poet al neamului. Eminescu a cules, peregrinînd de-a lungul și de-a latul teritoriului locuit de români, în special în Transilvania, începînd încă de la vîrsta de 16 ani, o mulțime de doine, pe baza cărora a scris propriile sale doine. Ceea ce s-a observat mai puțin este faptul că el își începe monumentala-i carieră cu o *doină*, care este poezia *De-aș avea*, prima sa creație, publicată în revista *Familia* din Pesta, în 1866, la 16 ani, imitată după *Doina* lui Vasile Alecsandri, și o încheie cu extraordinara *Doină*, compunere ce trebuia citită cu ocazia ceremoniei dezvelirii monumentului lui Ștefan cel Mare, la Iași, în ziua de 17 iunie 1883 (cum nu s-a întîmplat), publicată ulterior în *Convorbiri literare*, după ce în seara aceleiași zile fusese citită la cenaclul Junimii, în admirația întregii adunări. La puțin timp după acest eveniment, mintea marelui poet avea să se întunece pînă la sfîrșitul vieții, întîmplat șase ani mai tîrziu, în 1889.

Doina lui Eminescu este una din marile capodopere ale poeziei naționale, scrisă de cel mai mare cîntăreț al neamului nostru și exprimînd sufletul românesc la punctul său de ardere cel mai înalt, nu numai din unghiul de privire al artei cuvîntului, cît mai ales din acela al destinului său în istorie. Cu toate acestea, ea a fost i n t e r z i s ă, cu cea mai mare strășnicie, timp de aproape o jumătate de secol, nefiind publicată, recitată sau comentată, fie măcar în treacăt și aluziv.

De ce a fost interzisă *Doina* sub regimul comunist? Pur și simplu pentru că răspunsul și l-a dat de multă vreme tot românul care a traversat odioasa epocă. Îl cunosc și cei mai tineri, chiar și copiii, pentru că l-au aflat de la părinții și bunicii lor. În *Doina* aflăm, concentrată, sublimată întreaga concepție politică a lui Eminescu, strîns legată îndeosebi de activitatea ziaristului militant, mai ales la *Timpul*, după încheierea păcii — profund nedrepte pentru poporul român — de la Berlin, în 13 iunie — 13 iulie 1878. La acel „Congres de la Berlin", condițiile impuse României — care plătise cu cel mai mult sînge în Războiul de Independență, la Grivița și la Plevna — au fost dictate pur și simplu de cei trei mari împărați ai Europei: Alexandru al III-lea al Rusiei, Wilhelm al Germaniei și Franz Joseph al Austro-Ungariei, secondați cu abilitate de cei trei miniștri ai lor, respectiv Alexandr Gorceakov, cancelarul Otto Bismarck și contele Andrassy Gyula. Partea română n-a izbutit să obțină decît participarea, în calitate de... observatori a celor doi fruntași ai partidului liberal, Ion Brătianu și Mihail Kogălniceanu. Astfel încît, recunoscîndu-ni-se totuși independența și dreptul asupra teritoriului dobrogean, ni se im-

puneau un număr de nedreptăți strigătoare la cer: cedarea către Rusia țaristă a sudului Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Cetatea Albă), cumpărarea de către statul român — în condițiile dintre cele mai ruinătoare pentru economia națională — a căilor ferate construite și exploatate pînă acum de trustul Strussberg („scabroasa", cum o numește ziaristul de la *Timpul*, „afacere Strussberg") și împămîntenirea cîtorva zeci de mii de străini imigrați din Ucraina și Galiția, o lume care, după opinia lui Eminescu, nu făcea parte din categoria claselor „pozitive" — țărani și muncitori meșteșugari —, ci mai curînd negustorime mărunță, pusă pe căpătuială ușoară, săracă la început, însetată de îmbogățire prin orice mijloace.

Cu mintea plină de asemenea gînduri la ordinea zilei, cum se poate vedea din cele scrise în *Timpul*, bîntuit totodată de geniul inspirației poetice, cum iarăși se poate deduce din parcurgerea manuscriselor din această vreme, Eminescu găsește această rimă superbă, extrasă din tonul doinei populare naționale: „De la Nistru pîn-la *Tisă* / Tot românul plînge-mi-*să*". Ulterior, în vederea deschiderii maxime a sonorității vocalei finale, el renunță la prezentul verbului („plînge") în favoarea perfectului compus și cele două versuri inițiale devin: „De la Nistru pîn-la *Tisa* / Tot românul plînsu-*mi-s-a*". Astfel primul fragment al poemului exploatează la maximum această tonalitate cuprinzătoare, asemănătoare unui strigăt, dominată de rimele feminine pe vocalele cele mai deschise: „Că nu mai poate străb*ate* / De-atîta străinăt*ate*. / Din Hotin și pîn-la *mare* / Vin muscalii de-a călar*e*". Și, pentru contrast, rimele masculine cad pe vocale închise: „De la mare la Hot*in* / Mereu calea ne-o aț*in;* / Din Boian la Vatra *Dornii* / A umplut omida *cornii*", pentru ca spre finalul acestui prim segment să se recurgă la una dintre cele mai specifice rime eminesciene, spre a marca puternic, prin recurență, sensul principal, dat prin cuvîntul „străin": „Și *străinul* te tot *paște* / De nu te mai poți cunoa*ște*" (compară cu rima din *Luceafărul:* „Părînd pe veci a răsări / Din urmă moartea-l *paște*, / Căci toți se nasc spre a muri / Și mor spre a se na*ște*").

Întreaga forță expresivă a *Doinei* stă, mai înainte de orice, în excepționalele rime și ritmuri. (Citind și recitind această poezie, încerci sentimentul că versul zis alb, modern, „liber" nu se va ridica niciodată la înălțimea celui clasic, rimat și ritmat.) Rimele și ritmurile își au sorgintea în prozodia folclorică cea mai pură, cu toate că sînt puse să înnobileze o gîndire politică (și totodată poetică) de cea mai înaltă ținută.

În altă ordine de idei, rimele și ritmurile *Doinei* vin să confere capodoperei eminesciene un evident caracter *mnemotehnic*. Este suficient să citești de două sau de trei ori poezia, pentru ca s-o ții minte pe dinafară. Faptul se explică prin truda poetului, dovedită de configurația manuscrisului: i-a fost necesar aproape un caiet întreg, cu fel de fel de încercări de rime și ritmuri, cu fragmente de variante mai lungi sau mai scurte, pentru a ajunge la textul final (vezi ediția Perpessicius, *Opere*, I).

Lăsînd deocamdată în suspensie discuția asupra rimelor și ritmurilor — la care însă vom reveni — se cade să observăm acum instrumentele gramaticale, cuprinzînd complementele de loc, dispuse în așa fel încît să sugereze întreg spațiul locuit de români: „*De la* Nistru *pîn-la* Tisa"; „*Din* Hotin și *pîn-la mare*"; „*De la* mare *la* Hotin"; „*Din* Boian *la* Vatra Dornii"; „*Din* Sătmar *pînă-n* Săcele" (într-o variantă: „*Din* Brașeu *pînă-n* Abrud"). „*De la* Turnu-*n* (Turnu-Măgurele sau Turnu-Severin?) Dorohoi". Astfel încît, dacă am uni cu linii punctate indicate pe harta României din *Doina*, am obține o Românie întregită, imaginată de poet cu 40 de ani înainte de Unirea cea mare, consfințită în decembrie 1918, la Alba Iulia.

Menținîndu-ne încă un moment în domeniul strict ... gramatical, mai observăm că această „doină" poartă, spre deosebire de altele, articolul hotărît: *Doina*, anume pentru a inculca ideea că ultima le însumează pe toate celelalte. Alt fapt ce se cere remarcat este că puterea expresivă, ca și în prozodia populară autentică (aici stăpînită însă foarte strîns) rezultă și dintr-o alternare savantă a accentelor iambice cu cele trohaice, corespunzînd de fiecare dată cu sistemul rimelor, anume spre a întări conturul fulgerului liric al *indignării*, care naște versul, în virtutea anticului dicton moștenit de la Juvenal: *Indignatio facit versum*. Ceea ce se potrivește întregii poezii satirice a lui Eminescu, de la *Junii corupți* și *Ai noștri tineri* (scrise în adolescență) pînă la nemuritoarele *Scrisori* și pînă la poezia de care ne ocupăm aici. Toate locuțiunile prepoziționale care introduc complementul circumstanțial de loc, arătate mai sus, cad sub accent iambic. Însă interjecțiile, conjuncțiile *(nici — nici)*, verbul și adjectivul sînt puse sub accent trohaic:

Vai de biet român săracul!
Îndărăt tot dă ca racul
Nici îi merge; *nici* se-ndeamnă,
Nici îi este toamna, *toamnă*
Nici e vara *vara lui*
Și-i străin în țara lui.

Efectul stilistic, în sensul vorbirii populare, produs de repetițiile *vara — vară* și *toamna — toamnă* (numele predicativ — substantiv articulat hotărît, urmat de complementul direct, exprimat prin același cuvînt la forma nearticulată) este unic în toată poezia românească. La fel, în versul „*Sărac în țară săracă*": jocul omofonic al adjectivului repetat la masculin și feminin ne trimite cu gîndul nu numai la simpla sărăcie materială, ci și la cea spirituală, „joc" susținut și de sinonimul anterior „biet" („Vai de *biet* român săracul!"). *Doina* lui Eminescu (foarte asemănătoare, în fond, cu *Scrisorile* și în special cu a doua parte a *Scrisorii III*) este — de ar fi să-i căutăm o clasificare după modelul celor curat folclorice — o *doină de dușmănie*. Ca atare, ea se sfîrșește cu un blestem teribil, tipic autohton și cu totul potrivit în context: „Cine-a îndrăgit străinii, / Mînca-i-ar inima cîinii, / Mînca-i-ar casa pustia, / Și neamul *nemernicia*". (Pentru a sesiza corect sensul ultimului cuvînt, „nemernicia", trebuie să apelăm la istorie. El nu înseamnă „ticăloșie", „lichelism" etc., ca în vorbirea curentă. Este un arhaism: vezi cronica lui Ureche, *Hanu' Ancuței* de Sadoveanu, *Povestea lui Stan Pățitul* de Creangă etc., unde verbul corespunzător semnifică „a rătăci din loc în loc", „a nu avea patrie", „a pribegi" etc.)

Revenind la sistemul rimelor și ritmurilor, trebuie să remarcăm că ele strălucesc cu deosebire spre final. Invocarea lui Ștefan cel Mare (ca a lui Țepeș-Vodă în *Scrisoarea III*) schimbă dintr-o dată tonul diatribei într-un crescendo tunător și totodată majestuos. Acum împletirea accentelor trohaice cu cele iambice ating o culme a perfecțiunii, căzînd, în funcție de adresarea imperativă, cînd la început de vers (anaforic): „*Ste*-fa-ne...", „*Las*-arhimandritului", „*Toa*-tă grija...", „*Clo*-potele...", „*Zi*-ua-ntreagă...", cînd, fiind vorba de iamb, la sfîrșit de vers (epiforic). După extraordinara rimă masculină: „Măria *Ta*" — „nu mai *sta*" (unică în toată poezia românească, una similară aflîndu-se tot la Eminescu, în *Doină:* „Codrule Măria *Ta* / Lasă-mă sub poala *ta*" etc.), urmează torentul rimelor dactilice și rare: „arhiman-*dri*-tu-lui" — „*schi*-tu-lui"; „*sfin*-ți-lor"; „*pă*-rin-ți-lor"; „*Clo*-po-te-le" etc., pînă

la „*cio*-ri-le" — „spîn-zu-ră-*to*-rile". Acesta e de fapt monumentul înălțat din cuvintele poetului național eroului național Ștefan cel Mare, menit să întreacă, prin tărie și frumusețe, bronzul lucrat de un sculptor francez, după modelul lui Carol cel Mare din Paris, înălțat în fața Palatului administrativ din capitala Moldovei:

*Ște*fane, Măria *Ta*,
Tu la *Put*na nu mai *sta*
Las-arhimandritului
*Toa*tă grija *schi*tului.
*Las*ă grija *sfin*ților
În seama *păr*inților,
*Clo*potele să le *tra*gă
*Zi*ua-ntreagă, *noap*tea-ntreagă,
Doar s-a-ndura Dumne*zeu*
Ca să-ți *mîn*tui neamul *tău!*
Tu te-nalță din mormînt,
Să te-aud din corn sunînd
Și Moldova adunînd.
De-i suna din corn o *dată*,
Ai s-aduni Moldova *toată*,
De-i suna de două ori,
Îți vin codri-n ajutori,
De-i suna a treia *oară*
Toți dușmanii o să *piară*,
Din hotară în hotară,
Îndrăgi-i-ar *cio*rile
Și spînzură*to*rile!

Cum spuneam, însă, Eminescu n-a apucat să citească, la festivitatea din 17 iunie 1883, *Doina*, cum fusese programat. De ce? Unii cercetători opinează că poetul, ajuns cu trenul din București la Iași, cu poezia copiată pe o filă ținută în buzunar, s-ar fi sfiit să se apropie de solemna adunare (regele și regina însoțiți de o numeroasă gardă în uniforme strălucitoare, corpul diplomatic în întregimea lui, miniștrii, doamnele de onoare ale curții, fracuri, decolteuri și trene, decorații...), neavînd un costum cît de cît convenabil. S-ar fi îndreptat spre bojdeuca prietenului Creangă. Acolo Eminescu i-ar fi citit, lui Creangă mai întîi, *Doina*. Povestitorul declară deîndată, înainte de Maiorescu, pe Eminescu drept „cel mai mare poet al românilor". La mijloc însă poate intra și sfatul prietenilor junimiști, poate chiar al lui Maiorescu: poezia conținea prea multă satiră la adresa „străinismului" și părea nepotrivită solemnității. Regele și regina în persoană, suita numeroasă care-i însoțea, precum și corpul diplomatic, printre diplomați aflîndu-se desigur și reprezentanți ai Rusiei, Germaniei și Austro-Ungariei, cu toții „străini", ar fi rămas cu o impresie... nefavorabilă. Ceva din „nelibertățile" seculare ale poporului nostru și-au făcut loc și în acele împrejurări de acum un veac și mai bine. *Doina* a fost însă citită în cenaclul Junimii. Despre impresia produsă în acea seară asupra auditoriului Iacob Negruzzi ne-a lăsat una dintre cele mai grăitoare mărturii:

...Profitînd de împrejurarea că un număr mare de vechi membri ai societății literare, printre care și Eminescu, se găsea cu această ocaziune la Iași, Junimea ținu o mare întrunire. În acea seară Eminescu ne ceti cunoscuta sa *Doină populară* [sic!...]. Efectul acestor versuri pesimiste, care contrastau așa de mult cu toate celelalte ode ce se compusese cu ocaziunea acelei strălucite serbări, fu adînc, indescriptibil. În contra obiceiului Junimii, căreia nu-i plăcea să-și manifeste entuziasmul, pentru întîia dată de cînd exista societatea, un tunet de aplausuri isbucni la sfîrșitul cetirii și mulți dintre numeroșii membri prezenți îmbrățișară pe poet. Această cetire a fost cea de pe urmă a lui Eminescu, căci încă în acea lună, la întoarcerea sa în București, boala se declară gravă.

Al. Macedonski:

„Rondelul apei din ograda japonezului"

AL. TUDORICĂ
Universitatea din București

Apei lui de prin ogradă,
Prea domol curgînd la vale,
Bolovani dintr-o grămadă,
Japonezu-i pune-n cale.

Spumegată, vrea să vadă,
Împrejurul casei sale,
Apa lui, ce prin ogradă
Prea domol o ia la vale.

Și schimbînd-o-ntr-o cascadă
De consoane și vocale,
Uită-a vieții grea corvadă,
Dînd răsunet de cristale
Apei lui de prin ogradă.

(Al. Macedonski, *Versuri*, Editura Minerva, 1975, p. 319 — 320

Analistul se oprește cu interes asupra unui rondel de Macedonski, descoperind într-o mică bijuterie poetică expresia unei întregi atitudini estetice. *Rondelurile Senei* și *Rondelurile de porțelan*, spune G. Călinescu, alcătuiesc *Infernul* și *Paradisul* lui Macedonski. Într-adevăr, mai mult poate decît alte formule încercate de-a lungul unei cariere ce a cunoscut din plin tentația neobosită a înnoirii, parnasianismul pare a-i fi oferit poetului o soluție (în cazul *Rondelurilor de porțelan*) capabilă a răspunde nevoii sale de idealitate, resimțită imperios de un spirit răzvrătit și elitar, ce a făcut din refuzul lumii contemporanilor o constantă a operei sale. Salvarea, comună poeziei multor romantici, stă adesea în ideea desprinderii de lumea imediată, în evadarea către un timp și un spațiu ideale, învestite cu evidente virtuți compensatorii în raport cu o realitate joasă, generatoare prin reacție a unui astfel de impuls. Și pentru Macedonski-romanticul obișnuită este aici ascensiunea, elevația către un cer nedeterminat, căci mai importantă decît ajungerea la țel este desprinderea, înălțarea înțeleasă ca valoare în sine: „Cînd aripi al meu suflet avea, credeam în toate / Iluziile roze... Eram un semizeu, / Zburam spre empireu, / Mai sus de gloate..." *(Cînd aripi...)*. Ascensiunea se produce prin artă, grație forțelor, conjugate sinestezic, ale poeziei și muzicii, încadrate armonios de o natură participativă: „Sufletul ce se avîntă cîntă cu frunză, cu apă, / Și cu parfumul din floare de închisoare se scapă, / Urcă, esență divină deplină, și pur s-absoarbe-n azur" *(Rimele cîntă pe harpă)*.

Rondelurile de porțelan, dintre care face parte și textul propus analizei de față, oferă acestei nevoi obsedante de puritate și liniște o soluție particulară. Saltul din imediat nu mai rămîne suspendat în gol, într-o plutire vagă, ci des-

coperă la celălalt capăt al său un tărîm ideal, concretizat sub forma unui Orient imaginar. Exotismul și pitorescul unei Chine sau Japonii prea puțin cunoscute în secolul trecut reprezintă pentru parnasienii francezi ai epocii modele ale lui Macedonski, mărcile unui spațiu fabulos, eliberînd fantezia poetică de obligațiile tradiționale ale supunerii la realitate. Descrierea unui astfel de orizont fantastic se poate desfășura acum în voie, încurajată de pasiunea parnasiană pentru profuziunea de podoabe, obiecte de artă, vase rare ori bijuterii strălucitoare, presupuse din abundență într-o asemenea lume. Totul devine artificial în *Rondelurile de porțelan*, cultul esteticului transformînd obiectele reale în miniaturi și bibelouri prețioase. Podul ce se încovoaie peste apă este de onix, pagoda din porțelan roz arată ochiului fațada sa sculpturală, pomii sînt albaștri, frunzele de argint, iar prispa casei e de aur. Semnificativ apare, în aceeași intenție, tratamentul aplicat oamenilor acestei lumi, micșorați, pentru proporție, la scara obiectelor-podoabe, dar mai ales considerați ca alcătuind, fără excepție, o umanitate specială. Așezată în afara oricărei tulburări pasionale, ea pare golită de substanță sufletească, avînd unica grijă de a scăpa de „chinul zbuciumării". Fugind de necazul vieții ori de urmele trecerii timpului, personajele *Rondelurilor de porțelan* se travestesc în păpuși, ca muzmeia mică sau fetele din cartierul Ioshiwara, ori se metamorfozează în flori, ca împărăteasa-crizantemă; ele contemplă lumea din pragul casei de porțelan, precum Tsing-Ly-Tsi, sau conversează în liniște despre semnele de ploaie, ca mandarinii podului de onix. Artificialul, văzut ca o condiție a esteticului, invadează în felul acesta umanul, făcîndu-l apt să adăpostească, în noua sa definiție, idealul sufletului senin și netulburat, după care poetul a tînjit de-a lungul întregii sale opere.

O legătură specială instaurează personajele acestui Orient fabulos cu o natură imaginată pe potrivă. Colorată și „răpitoare", ea cucerește simțurile, îndemnînd la o reprezentare senzorial-estetică a lumii, care pare să se substituie componentei sufletești sau în orice caz s-o atenueze foarte mult. De aici detașarea și contemplarea, care garantează anularea registrului grav al legăturii personajelor cu lumea, conducînd către o imagine voit naivă a acestei umanități: „Smaraldul mării răpitoare / E jocul vecinic de colori / În verdea flacără de soare / De lîngă țărmii ninși de flori. / / Liliachii se duc izvoare / Sub pomi, plăpînzi ca niște zori, / Smaraldul mării răpitoare / E jocul vecinic de colori. / / Copii, de griji neștiutori, / Sunt japonezii-ntre popoare / Și-orice dureri le sunt ușoare / Căci poartă-n suflet, zimbitori, / Smaraldul mării răpitoare" *(Rondelul mării japoneze)*. „Niponul" (adică Japonia)-arhetip e pentru poet produsul unui astfel de context idealizat. Imaginea, în întregime vizuală, îndeamnă sufletul să se lase transportat de frumusețea gratuită a jocului luminii. O întreagă țară, devenită „magică", își condensează astfel existența într-o unică semnificație: „Fantasmagoric de colori, / Cu coperișuri lucitoare, / Sub largă purpură de flori / Niponul magic rîde-n soare, / / Idolatrat de călători / Pe marea lui străvăzătoare / Scamatorie de colori / Și jucărie răpitoare, / / Niponul magic rîde-n soare" *(Niponul)*.

Rondelul apei din ograda japonezului poartă în chip evident amprenta unei atitudini estetice. Poezia se adresează cu precădere urechii, situație singulară între celelalte *Rondeluri de porțelan*, destinate mai ales ochiului. Ea

caută să transmită cititorului o sinestezie complexă, de tipul *sunetul apei — muzică — poezie*. Exprimînd aceeași idee, reluată în forme răsturnate (datorită structurii fixe a versurilor rondelului, în care pozițiile 1 — 2 și 7 — 8 coincid) primele două strofe adună datele concrete ale unei situații căreia strofa a treia îi va conferi o încărcătură simbolică. Grădina japoneză (din care, așa cum știm, firul de apă nu poate lipsi) devine spațiul convertirii realului (japonezul pune pietre în calea apei prea domoale, creînd astfel mici cascade sonore) în imaginar și estetic. Mișcarea sensului are loc dinspre concret spre abstract, strofa ultimă deținînd aici poziția-cheie. Cu mijloace puține și simple, ea izbutește să sugereze metamorfoza produsă. Apa se schimbă astfel „într-o cascadă de consoane și vocale". Termenul *cascadă*, funcționînd în ambele direcții, face oficiul de intermediar între planul natural *(apă)* și cel sonor-lexical *(limbă)*, amorsînd procesul de simbolizare. Consoanele și vocalele sînt părți ale trupului sonor al limbii, dar o cascadă de consoane și vocale e mai mult și e altceva decît un grup întîmplător de sunete, propunînd deja urechii posibile virtuți muzicale. Procesul se desăvîrșește în versurile finale, atunci cînd aflăm că apa capătă „răsunet de cristale". Valoarea sonoră a sintagmei (alături de o posibilă sugestie vizuală) trimite fără dubiu către o semnificație estetică, asocierea cu muzica fiind sprijinită de reprezentarea consacrată a *sunetului cristalin*. În același timp, semnificația sugerată cuprinde ideea de poezie, la care vocalele și consoanele trimit în chip firesc înăuntrul acestei sinteze de efecte artistice. Fără a numi nici una dintre arte, vorbind în aparență numai despre sunetul apei „spumegate" din ograda japonezului, textul izbutește să producă o impresie complexă, care alunecă mai întîi de la natural spre artificial (sunetul apei — lumea artei), în spiritul tratamentului aplicat de poet întregii sale lumi orientale. În al doilea rînd, în planul artistic astfel constituit are loc un amestec subtil de efecte estetice, bazat cu deosebire pe tradiționala relație poezie — cîntec.

Rămîne să fie arătat folosul întregii întreprinderi pentru japonezul care caută în felul acesta să uite „a vieții grea corvadă". Exprimarea ideii în versul de mijloc al strofei finale permite susținerea ei, din ambele direcții, de cele două gerunzii care o preced și o urmează *(schimbînd, dînd)*. La rîndul lor, cele două verbe la gerunziu domină, din punctul de vedere al rangului gramatical, elementele din primele și respectiv din ultimele două versuri ale strofei: „Și *schimbînd*-o-ntr-o cascadă / De consoane și vocale, / *Uită-a vieții grea corvadă*, / *Dînd* răsunet de cristale / Apei lui de prin ogradă". Efectul este de figură în piramidă, structura ultimei strofe așezînd versul central în vîrful semnificației întregului text.

„Jucîndu-se" cu apa din ogradă, personajul dobîndește în acest fel mult rîvnita detașare de chinul vieții. Obsesia macedonskiană a nevoii de liniște sufletească se exprimă în acest rondel printr-un act simbolic — jocul cu apa, a cărei gratuitate, prelungită și amplificată, se transformă într-una de tip superior, estetic, producînd starea de grație eliberatoare. Poezia afirmă, la nivelul cel mai înalt al semnificației sale, obsedanta aspirație a *trăirii în estetic*, atît de tipică pentru Macedonski, și prin care acesta a inaugurat intrarea poeziei românești în vîrsta ei modernă.

Poezia lui G. Coşbuc

D. MICU
Universitatea din Bucureşti

Se vor împlini, anul acesta, la începutul lunii septembrie, 125 de ani de la naşterea poetului care, pe bună dreptate, s-a autodefinit ca „suflet din sufletul neamului" şi „inimă-n inima neamului meu". La 9 mai s-au împlinit şaptezeci şi trei de ani de la trecerea sa omenească în nefiinţă. Prilej cît se poate de binevenit pentru readucerea în conştiinţă a dominantelor operei coşbuciene — cu atît mai mult cu cît, sub dominaţia comunistă, nu toate acestea au putut fi înfăţişate la adevăratele dimensiuni şi cu toate semnificaţiile inerente.

Stabilit la Bucureşti în 1889, George Coşbuc debutează editorial în 1893, la un an după lansarea de către Alexandru Vlahuţă a celebrei întrebări retotice: „Unde ni sînt visătorii?", ce includea consternarea provocată autorului *României pitoreşti* de aşa-zisul „curent eminescian", întreţinut de epigonii poetului nostru naţional, care, în loc de a cînta „rostul lumii şi splendorile naturii", îşi umpleau versurile cu jeluiri nesincere, văitîndu-se de „dureri închipuite". Ca şi cum ar fi vrut să răspundă liniştitor şi încurajator strigătului de alarmă al confratelui întrucîtva mai vîrstnic, Coşbuc dă, cu *Balade şi idile*, o replică amuţitoare corului de false lamentaţii din poezia ultimilor ani. În contextul literar al momentului, creaţia tînărului venit din Ardeal era un adevărat antidot stenic, optimist la versificările plîngăreţe, cărora le contrapune poezia horelor şi a nunţilor năsăudene, a obiceiurilor strămoşeşti, a revoltei împotriva nedreptăţilor.

Potrivit dezvăluirilor sale din prefaţa la cel de al doilea volum, *Fire de tort* (1896), Coşbuc ar fi voit să lege între ele „baladele" şi celelalte poezii ample, scoase din „poveştirile poporului", astfel încît acestea să capete „unitate şi extensiune de epopee". Dacă epopeea nu s-a realizat, piesele cele mai izbutite din volumele „poetului ţărănimii" (cum l-a numit C. Dobrogeanu-Gherea) compun, totuşi, o viziune artistică unitară, întocmind o veritabilă monografie epico-lirică a satului românesc. Ca într-un alt *Georgicon*, în opera lui Coşbuc apar, în variantă carpato-dunăreană, munci cîmpeneşti, datini, credinţe, ritualuri prilejuite de marile momente ale existenţei, erotica ţărănească. Îşi găsesc în ea reflectarea şi alte realităţi specifice, precum revolta muncitorului de pămînt, „flămînd şi gol, făr-adăpost", experienţa tragică a războiului, momente din istoria naţională, totul pe fondul naturii autohtone.

Ceea ce diferenţiază tablourile de natură coşbuciene de cele create de Alecsandri, în *Pasteluri*, e faptul că în cuprinsul lor peisajul nu este descris pentru el însuşi. Obiectul zugrăvirii poetice este, în opera lui George Coşbuc, omul pămîntului, decorul naturist avînd doar funcţia de a concretiza cadrul fizic al manifestărilor acestuia. Raportarea la Vergilius se impune, în consecinţă, după cum posibilă, dacă nu chiar obligatorie, devine şi referirea la Hesiod *(Lucrări şi zile)*. Fiecăruia dintre anotimpuri Coşbuc i-a dedicat cel puţin o poezie, specifice modului său liric fiind acelea în care spectacolul lumii rurale fixează cadrul existenţial şi unele dintre îndeletnicirile ţărăneşti tipice. Cele consacrate verii ne transportă pe cîmp, cea inspirată de iarnă înfăţişează satul luat în stăpînire de „copii cu multe sănii". Căci acestea *(Noapte de vară, Vara, În miezul verii, Iarna pe uliţă)* sînt piesele reprezentative prin excelenţă. Natură plastică, George Coşbuc se realizează plenar mai ales în poeziile evocatoare de tablouri cu contururi precise şi care exprimă stări sufleteşti limpezi, masive.

„Spațiu-matrice", cum ar spune Blaga, al vieții rurale, natura e și modelul permanent al acestei vieți. În lumea lui Coșbuc, întreaga existență urmează legi tot atît de statornice ca acelea cărora se supun, în rotația lor, anotimpurile. Fiecare moment hotărîtor al vieții umane e marcat prin ceremonii păstrate din timpuri imemoriale. Asemenea momente sînt nunta și înmormîntarea. Poetul le-a celebrat în două dintre creațiile ce urmau să formeze stîlpii de susținere ai plănuitei sale epopei.

Proiectat într-un cadru de basm, spectacolul din *Nunta Zamfirei* transfigurează derularea unei nunți ardelene tipice. Veniți din „nouăzeci de țări", nuntașii sînt împărați și regi, îmbrăcați în haine strălucitoare, încinși cu „purpuri", dar apariția lor seamănă cu sosirea unor țărani, în căruțe, chiar dacă acestea sînt trase nu de cai obișnuiți, ci de armăsari năzdrăvani, adevărați aștri („sori"). Exagerarea pînă la miraculos este un procedeu frecvent în folclor. Construind, în spirit folcloric, un spectacol-feerie, era normal ca poetul să umple scena cu fete ale căror trupuri sînt „prinse-n mărgărint" și care poartă „rochii lungi țesute-n flori", era firesc ca mersul în galop al unei cete de flăcăi călări să fie văzut ca o cavalcadă de feți-frumoși: „Voinicii cai spumau în salt; / Și-n creasta coifului înalt / Prin vulturi vîntul viu vuia, / Vrun prinț mai tînăr cînd trecea / C-un braț în șold și pe prăstea / Cu celălalt". Normal este, cu atît mai mult, ca după ceremonialul religios să urmeze un ospăț homeric, însoțit de „atîta chiu și cînt", încît „Și soarele mirat sta-n loc / Că l-a ajuns și-acest noroc, / Să vadă el atîta joc / Pe-acest pămînt". Ritualic decurge și solemnitatea înmormîntării. *Moartea lui Fulger* include un ceremonial în care rînduielile creștinești coexistă cu datini păgîne. Pe pieptul mortului s-a pus „colac de grîu de-un an", pentru hrana postumă. În mîna dreaptă: o lumînare de ceară. Un ban, în stînga, pentru plătirea vămii, la trecerea în lumea cealaltă. Revelînd obiceiuri tradiționale, poezia formulează și o concepție de viață, eminamente populară, țărănească — aceea că viața e o „datorie grea", un „război, de viteji purtat".

Ascunse noilor generații au fost, timp de patru decenii, poeziile coșbuciene inspirate de sărbătorile creștine. Pînă la instaurarea „dictaturii proletariatului", orice copil de școală știa *Pomul Crăciunului* și *La Paști*. Prima poezie ne introduce într-un cămin patriarhal copleșit de atmosfera nașterii Domnului: „Afară ninge liniștit / Și-n casă arde focul, / Iar noi, pe lîngă mama stînd, / De mult uitarăm jocul. / / E noapte. Patul e făcut. / Dar cine să se culce, / Cînd mama spune de Isus / Cu glasul rar și dulce?" A doua e plină de atmosfera primăvăratică a zilei Învierii, în care orice om are sentimentul că învie și el, împreună cu întreaga natură: „Prin pomi e ciripit și cînt. / Văzduhu-i plin de-un roșu soare / Și sălciile-n albă floare. / Răsuflul cald al primăverii / Adus-a zilele-nvierii. // Și cîte de frumos în sat! / Creștinii vin încet din vale / Și doi de se-ntîlnesc în cale / Își spun: Hristos a înviat!" Nu încape nici o îndoială că aceste poezii, și altele, vor fi reintroduse cît mai curînd posibil în manuale școlare.

În timp ce în creații cum sînt cele menționate pulsează sufletul colectiv al lumii țărănești, majoritatea pieselor pur lirice („idilele") transmit vibrații ale sufletului individual. Aceste vibrații consună perfect cu simțirea colectivă, întrucît pînă și cele mai intime, mai delicate emoții ale fiecărui membru al comunității rurale sînt modelate de etosul milenar al obștei. Iubirile fetelor și ale flăcăilor din poezia lui Coșbuc excelează prin intensitate și ingenuitate — însușiri ce exprimă forța vitală primordială, candoarea și violența naturii necorupte. Cum a remarcat Dobrogeanu-Gherea, erosul țărănesc parcurge în opera coșbuciană toate fazele firești ale desfășurării sale, de la mijirea sfi-

oasă la înfăptuirea deplină. *La oglindă*, *Pe lîngă boi*, *Dragoste învrăjbită*, *Cîntecul fusului*, *Fata morarului* sînt momentele succesive esențiale ale unui adevărat roman de dragoste. Numai fiii neînstrăinați ai lutului mustos, ai pădurii, ai luncii, ai văilor iubesc atît de aprig și curat ca tinerii de pe tărîmul imaginarului coșbucian.

Suavă, în poeziile erotice, expresia resurselor vitale inepuizabile devine violentă, clocotitoare, în poeziile cu tematică socială. Naivi, neîndemînatici (la început, cel puțin) în raporturile cu eternul feminin, flăcăii lui Coșbuc — și toți oamenii săi — se preschimbă în lei neînfricați, în „barbari", cînd li se răpește sau li se contestă dreptul de a trăi în conformitate cu ordinea firii. Verbul coșbucian șuieră, în *Pentru libertate*, *În opressores*, *Un cîntec barbar*, *Decebal către popor*, *Noi vrem pămînt!* asemenea „vocilor" erupte, la suflarea vîntului, din gurile capetelor de balaur de pe steagurile vechilor daci. Sub comunism, poeziile citate au fost larg difuzate, însă nu și întotdeauna corect interpretate. Se eluda, mai ales, obligatoriu, sensul revendicării sociale din *Noi vrem pămînt!*, unde e formulată clar năzuința maselor țărănești de a avea pămîntul în proprietate individuală.

La titlurile transcrise s-ar putea adăuga numeroase alte titluri de piese antologice memorabile. Cu deosebire vrednice a fi cunoscute, memorizate chiar, de elevi sînt o seamă de poezii de explicită atitudine patriotică, ca *Graiul neamului*, *Țară avem și noi sub soare*, *Sus inima*, *În șanțuri*, *Poetul*, de evocare a unor momente și personalități istorice (*Moartea lui Gelu*, *Cetatea Neamțului*, *O scrisoare de la Muselim-Selo*, *Trei*, *Doamne*, *și toți trei*). Ele trezesc realmente în suflete iubirea de țară, cu mijloacele veritabile ale artei cuvîntului.

Oricît de multe primăveri i-ar înflori mormîntul din cimitirul Șerban-Vodă, oricîte toamne și-ar scutura frunzele peste acest mormînt, George Coșbuc deșteaptă în noi, ori de cîte ori îl citim, sentimentul de a fi asemenea lui — „inimă-n inima neamului" nostru și, prin aceasta, el ne este și ne va rămîne veșnic, nouă și celor de după noi, contemporan.

Andrei Bârseanu: „Un falnic glas..."

(„Cîntec nou")

Prof. dr. ION BUZAȘI
Școala Normală de Învățători „Gh. Șincai", Blaj

Deși activitatea culturală și literară a lui Andrei Bârseanu este bogată și meritorie, istoriile literare nu-l onorează nici măcar cu prezentări succinte, ci doar cu menționarea numelui. Poeziile sale apar însă în antologii și manuale școlare. Profesor dotat, folclorist și istoric al învățămîntului, președinte al Astrei, Andrei Bârseanu (1858—1922) a publicat în 1906 volumul *Primele cîntări*, pe linia liricii patriotice ardelene reprezentate de Andrei Mureșanu, G. Coșbuc și O. Goga. *Imnul Unirii* și *Imnul Astrei* au fost puse pe note de Iacob Mureșianu și s-au bucurat de o largă notorietate. N. Iorga îi consacră trei evocări în care se creionează portretul „unui cărturar din vremea bună..., un om de înaltă cuviință și creștinești purtări, așa cum îi dădea Ardealul de

odinioară". Vorbind despre creația lirică a lui Andrei Bârseanu, N. Iorga spune că el „ne-a dat și versuri de o liniștită, dar duioasă și nobilă inspirație"[1].

O asemenea poezie de „nobilă inspirație" este poezia *Un falnic glas...*, subintitulată *Cîntec nou*, din volumul *Primele cîntări*. Poezia este o odă a iubirii de patrie. Cele cinci strofe ale poeziei reunesc elementele definitorii ale sentimentului patriotic: iubirea de patrie, dragostea față de limba maternă, unire în vreme de primejdie națională și dragostea de neam.

Îndemnurile poeziei se realizează printr-o compoziție simplă. Primele patru strofe, de cîte opt versuri (octave) au o structură biplană: în fiecare se aude un „falnic glas", „un glas din depărtare", „un tulnic din păduri" sau „o tainică șoptire". Ele urmează după o primă secvență descriptivă, de prezentare. În primele două strofe poetul realizează și „identificarea glasului". Pentru a fi mai convingător, mesajul este transcris în vorbire directă:

Un falnic glas răsună
Din vîrfuri de Carpați:
E glasul țării voastre,
Români îl ascultați:
„De veacuri fără număr
La sînu-mi vă hrănesc
Nicicînd nu dați uitării
Pămîntul strămoșesc!"

Caracterul de îndemn al poeziei este evident în frecvența imperativelor sau a propozițiilor imperative, de aspect afirmativ sau negativ: „Nicicînd nu dați uitării / Pămîntul strămoșesc"; „Vorbiți-l deci cu fală, / Păstrați-l neschimbat". Uneori îndemnul este conținut în comparație: îndemnul la unitate națională este subînțeles prin evocarea vremurilor eroice de odinioară: așa trebuie — ne sugerează poetul — să se comporte și contemporanii noștri: „De cîte ori sunat-am / În vreme de nevoi / Venit-au moșii voștri / Tot cete de eroi". Îndemnurile poetice urmează o gradație ascendentă: trădarea de neam, pierderea identității naționale îi apar poetului ca rătăciri sufletești grave pentru înfierarea cărora asociază unui imperativ eliptic o imprecație repetată: „Prin mii de suferințe / Un nume v-am lăsat / Blăstăm, blăstăm pe-acela / Ce neamul și-a uitat".

Ultima strofă este concluzia firească a poeziei: aceste îndemnuri sacre la iubirea de neam, limbă și glie strămoșească trebuie să fie permanente și înflăcărate; ultimele versuri reiau condamnarea trădării de neam, osîndită din nou printr-o amară imprecație:

Răsune acest cîntec
Prin munți și prin cîmpii;
Trezească inimi moarte,
Aprindă inimi vii.
Iar cine neam și țară
Nemernic va trăda
Disprețul și blăstămul
Să fie plata sa!

Cu „ecouri" din cunoscute poezii patriotice (*Un răsunet* sau *Deșteaptă-te, române* de Andrei Mureșanu, *Limba noastră* de Alexe Mateevici, *Decebal către popor* de George Coșbuc), *Un falnic glas...* de Andrei Bârseanu se impune prin originalitatea compoziției și prin tonul convingător al îndemnurilor poetice.

[1] N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. II, E.P.L. (col. B.P.T.), 1967, p. 193, 251.

T. Arghezi: „Belșug"

Prof. MARIUS TERCHILĂ
Liceul „Jean-Louis Calderon", Timișoara

Publicată prima oară în 1915, în revista *Cronica*, această poezie marchează un „hotar înalt" în evoluția liricii argheziene. Critica literară consideră că, sub raport artistic, ea este egalată doar de arta poetică argheziană, *Testament*. Începînd cu *Belșug*, observă Dumitru Micu (*Opera lui Tudor Arghezi*, E.P.L., 1965, p. 56), Arghezi se realizează în „forme de o noutate lăuntrică extraordinară"; poezia reprezintă „un moment despărțitor în evoluția mijloacelor de expresie ale poetului".

Obiectul poeziei, printre cele mai importante legate de universul țărănesc, este munca titanică, dîrză, creatoare. Poetul face elogiul muncitorului ogoarelor, în efortul de supunere a naturii. Tudor Vianu o apreciază drept „cea mai măreață odă ridicată vreodată țăranului român". Titlul sugerează bunurile spirituale ale muncii dramatice a plugarului, care în efortul de supunere a naturii dovedește hărnicie, încordare, tenacitate.

Complexitatea și profunzimea ideilor se concretizează armonios în cele două părți ale poeziei: elogiul muncitorului ogoarelor (strofele 1 — 3) și descrierea cadrului natural în care, într-o înfrățire divină cu natura, țăranul învinge și știe să smulgă roade pămîntului (4 — 5).

I. Țăranul nu e numit, apare doar pronumele personal *el*, termen cu care debutează poezia. Cu toate acestea, înțelege oricine că este vorba despre țăranul român și țara noastră. Tudor Arghezi folosește cu mare artă simbolul, întregul tablou avînd valoarea unui cadru general uman, al muncii anonime a plugarului proiectate pe fundalul unei îndeletniciri esențiale. Maiestuoasa imagine cu care debutează poezia, unică în literatura noastră, ilustrează efortul maxim al țăranului. Bronzul și piatra, materii sensibile ale sculpturii, concură la realizarea unui grup statuar, proiectat pe infinitul cerului și al cîmpiei. Termenul „singuratic", prin izolare topică, subliniază caracterul monumental al tabloului; brazda urcă spre cer, este ridicată de țăran spre spațiile cosmice. Cuvintele plasate la final de vers, în rimă (*cer — fier*, *vatră — piatră*) măresc puterea de sugestie a imaginilor:

El, singuratic, duce către cer
Brazda pornită-n țară, de la vatră.
Cînd îi privești împiedicați în fier,
Par, ei de bronz, și vitele-i de piatră.

Enumerația cu care debutează strofa următoare („Grîu, popușoi, săcară, mei și orz") poate genera impresia că titlul vizează bunurile materiale, roadele pămîntului. Versurile 3 și 4 descriu unealta țăranului — „săcurea plugului" — care arde în soare, simbol al purificării.

Oda închinată țăranului atinge momentul de vîrf în strofa a III-a:

Ager, oțelul rupe de la fund
Pămîntul greu, muncit cu dușmănie
Și cu nădejde, pînă ce, rotund,
Luna-și așează ciobul pe moșie.

Dramatismul efortului este relevat într-un stil concentrat, cu materializări și detalii sugestive. Complementele circumstanțiale de mod, *ager*, *cu dușmănie*, *cu nădejde*, descriu, cu o inegalabilă forță evocatoare, tenacitatea, perseverența și hotărîrea muncii țăranului. Dislocarea termenului *rotund* și plasarea lui în alt vers apar ca o caracteristică a stilului arghezian, cu efecte

artistice de mare originalitate, determinate de relieful, astfel dobîndit, al intonației. Interesantă ni se pare semnificația cuvîntului *moșie*, asupra căruia interpretările date de manualele ultimilor 40 de ani n-au insistat. Plasarea lui în strofa care marchează momentul culminant al frumuseții muncii dure a țăranului, izvorîtă din dragoste pentru pămînt, subliniază *ideea proprietății*. Țăranul român și-a iubit întotdeauna pămîntul, îl iubește și azi și e capabil să-l muncească pătimaș din zori și pînă ce „luna-și așează ciobul pe moșie."

II. Partea a doua a poeziei (strofele 4—5) încadrează grupul statuar al plugarului într-o natură ce poartă atributele nesfîrșitului. Tabloul este realizat, spre deosebire de prima strofă, cu mijloacele plastice ale gravurii. Surprinde și aici puterea neobișnuită de a materializa ideea poetică: plopul „răzimat în aer", noaptea se desface „dintr-un vîrf de caier/ Urzit cu fire de lumină". O atmosferă caldă, stranie și monumentală totodată, învăluie pe țăranul român care-și iubește cu patimă glia.

Finalul poeziei a fost interpretat în mod diferit, subliniindu-se mai ales înfrățirea omului cu natura. S-a arătat totodată că țăranul însuși pare a fi Demiurgul, că munca sa dobîndește o aureolă de sfințenie (Ov. S. Crohmălniceanu, *Tudor Arghezi*, E.S.P.L.A., 1960, p. 156). Referindu-se la educația monastică a poetului, Eugen Lovinescu observă că poezia sa nu are un caracter mistic, „dar nici nu voiește să fie privită ceea ce nu e. În ea găsim numai setea de divin, neliniștea în privința existenței lui și nevoia certitudinii"[1]. Indecizia metafizică, despre care amintește critica literară, nu apare ca o caracteristică a întregii creații poetice argheziene, ci mai ales a *Psalmilor*. Să nu uităm că în februarie 1900, poetul s-a retras la mănăstirea Cernica, din preajma Bucureștilor, și a intrat pentru cîțiva ani în viața monahală. Fără îndoială că îi erau cunoscute cuvintele rostite de săvîrșitorii dumnezeiești Liturghii: „Hristos în mijlocul nostru e și va fi totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor". Sînt cuvinte care exprimă tocmai convingerea că Iisus Domnul înviat nu ne-a părăsit, ci continuă să fie cu noi, în mijlocul nostru. Ultima strofă din *Belșug*, exprimă credința poetului în Dumnezeu; țăranul se simte în siguranță, deoarece divinitatea este alături de el:

E o tăcere de-nceput de leat.
Tu nu-ți întorci privirile-napoi.
Căci Dumnezeu, pășind apropiat,
Îi vezi lăsată umbra printre boi.

Această atitudine a poetului este un filon important al creației sale, ce țîșnește mereu la lumină printre celelalte ipostaze lirice. Partea a II-a a poeziei se caracterizează printr-o stare lirică mai accentuată. Finalul completează, rotunjește apoteotic oda înălțată țăranului, belșugului spiritual implicat în munca sa.

Cu o mare economie de mijloace, într-o formă extrem de concentrată, poetul exprimă idei de mare sensibilitate, generate de bogăția sufletească a țăranului român. „Atacînd marile teme lirice (viața, Dumnezeu, iubirea — numai moartea e rar înfruntată ca în *De-a v-ați ascuns*), poezia argheziană se integrează, așadar, în marea poezie lirică, aducînd o estetică nouă, o nouă limbă poetică"[2].

[1] Eugen Lovinescu, *Scrieri*, 6. *Istoria literaturii române contemporane*, 1900—1937 ediție de Eugen Simion, Editura Minerva, 1975, p. 151.
[2] (Eugen Lovinescu, *op. cit.*, p. 157.

Ion Ghica (1816 — 1897)

PAUL CORNEA
Universitatea din București

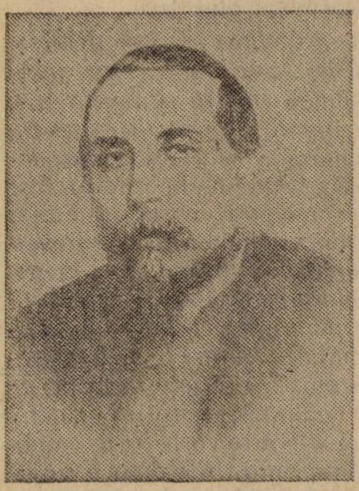

Ion Ghica aparține generației pașoptiste chemate să execute virajul istoric de la vasalitate la o existență statală de sine stătătoare, de la feudalism la orînduirea burgheză, de la obscurantismul școlilor slavone la învățămîntul artelor și științelor europene. Și-a făcut studiile la Paris, ca mulți dintre colegii săi de vîrstă și aspirații. Avea ca și ei vocația lucrului public și o conștiință devorantă a răspunderii cetățenești. Manifesta aptitudini diverse, în același timp către matematici și litere, posedînd ceva din proteismul epocilor de început, care nu acordă răgazul necesar specializării și solicită enciclopedic, pe frontul cel mai larg. A fost un patriot inflexibil, cu disponibilități de dăruire și rezerve inepuizabile de vitalitate, un om dîrz și integru, deși autoritar și uneori cam prea sigur de sine.

În rîndul pașoptiștilor Ghica a avut puțini prieteni și mulți dușmani. E drept că printre prieteni se numără cîteva din cele mai remarcabile figuri ale vremii, în timp ce adversarii se recrutează adesea dintre mediocrități și epavele vieții politice. Totuși, omul nu era comod, iar conduita sa, în cutare sau cutare împrejurare concretă, a dat loc la suspiciuni sau măcar a pus în perplexitate.

Deosebirea dintre el și alții începe de la formație. În cea mai mare măsură, pașoptiștii au fost autodidacți sau diletanți, oameni ai improvizației și intuiției mai mult decît ai elaborării metodice și analizei riguroase. Ghica, în schimb, are o diplomă de inginer de mine și serioase cunoștințe în domeniul științelor naturii și al economiei politice. Puternic marcați de romantism, pașoptiștii ezită între René și Manfred, atribuind însă protestului individual calitatea de exponent al națiunii în suferință. De aceea, mulți au ajuns să trăiască febril și patetic, evadînd din prezent într-un messianism fără valoare practică, însă neprihănit sub raportul intransigenței față de principii. Spre deosebire de aceștia, Ghica e un spirit practic, eminamente pozitiv, atît de deschis realităților tangibile și atît de lucid, încît hotărîrea lui de a repudia orice calcul iluzoriu a putut părea contemporanilor un fel de oportunism. De fapt, nu făcea decît să decorticheze romantismul de manifestările lui exterioare și declamatorii, conservîndu-i însă forța impulsivă a generozității și devotamentului față de cauză. Dacă la intervale apropiate a adoptat cîteodată poziții contradictorii, aceasta s-a întîmplat din motive tactice, nu din motive de principiu. Ideologicește a rămas fidel sieși totdeauna, chiar și atunci cînd în mod evident condițiile obiective începuseră să-i infirme vederile teoretice. A fost toată viața un liberal convins, de școală manchesteriană, un disci-

pol al lui Adam Smith și Jean Baptiste Say, jurînd în liber-schimbism, excelența mecanismului regulator al pieții, armonizarea intereselor de clasă, statul-arbitru, necesitatea reformelor de sus care să evite revoluția de jos, liniaritatea conceptului de progres și încă atîtea alte puncte de vedere corespunzătoare unui stadiu comercial, încă juvenil, al capitalismului. Spre norocul său, i-a fost dat să iasă din arenă înainte de a fi prea tîrziu; a făcut astfel impresia că e o victimă a mașinațiilor de culise, cînd de fapt era învins prin decalajul tot mai flagrant dintre ideile pe care le profesa și evoluția situației obiective.

Inteligent, cultivat, abil, ponderat, capabil să domine și să se domine, destul de vanitos ca să alerge după funcții înalte și destul de integru ca să nu le păstreze cu orice preț, Ghica a cunoscut într-o lungă carieră și favoarea și dizgrația, și bucuria triumfului și amărăciunea înfrîngerii. În orice caz, soarta nu l-a rîzgîiat: posturile încredințate, fictive ca onoruri și efective ca răspunderi, le-a meritat prin muncă și capacitate. De-abia întors de la studii a fost numit profesor la Academia Mihăileană din Iași, sarcină potrivită aptitudinilor sale, dar pe care a trebuit s-o abandoneze după puțină vreme. La 1848 reprezintă guvernul revoluționar provizoriu la Constantinopol, izbutind să-și creeze relații utile și să se impună atît turcilor, cît și celorlalți diplomați acreditați pe lîngă Poartă. La 1854 turcii îi propun să guverneze insula Samos din arhipelag, ceea ce el primește, socotind că e vorba numai de trei luni și că, în situația de exilat, n-are altă alegere. Va rămîne la Samos 5 ani, administrînd cu pricepere micul domeniu și stîrpind împrejurimile de pirați; era totuși un cîmp de desfășurare inferior talentelor și ambițiilor sale. La 1859 se vorbește de candidatura lui Ghica la tronul Principatelor; cu toate dezmințirile date, e astăzi stabilit că zvonurile nu erau lipsite de fundament. Sub Alexandru Ion Cuza, Ghica e prim-ministru. Dar pînă la urmă intră în conflict cu domnitorul și se numără, la 1866, printre membrii marcanți ai conspirației care-l forțează să abdice. Ghica deține postul de prim-ministru și sub Carol I, însă la 1871, jignit de suveran, se retrage din viața politică. Îl regăsim în continuare director al Teatrului Național și, la 1881, ambasador la Londra. În această ultimă funcție a rămas 10 ani, ajuns de bătrînețe, dar senin, viguros, plin de voie-bună. Cineva care l-a cunoscut de aproape spune că-i „adora pe englezi încă din tinerețe și că le vorbea limba ca un fiu al Albionului". Misiunea de ambasador îi lăsa timp să scrie, să frecventeze teatrele, să circule prin saloane, unde conversația sclipitoare și distincția manierelor îl făceau dorit și căutat.

Confruntat cu solicitări diverse și dotat cu îndemînări multiple, Ghica s-a risipit în munca de creație, nefiind în stare, pînă tîrziu, să-și definească personalitatea. Ani de zile s-a manifestat ca un eminent propagator al cunoștințelor științifice. Scrierile lui sînt lucrări de luminist zelos, entuziasmat de perspectivele cunoașterii și de rezultatul aplicării metodelor moderne, bazate pe experiment și observație. La 1844 încearcă o clasificare a științelor, inspirată de sistemul lui Auguste Comte, și publică o introducere la un curs de economie politică — după cum s-a dovedit, o parafrază a ideilor unui economist la modă pe atunci, sorbonnardul Michel Chevalier, saint-simonist pocăit, ajuns corifeu al liberalismului. La 1848 se ocupă de *Măsurile și greutățile românești și moldovenești în comparație cu ale celorlalte neamuri*. Urmează un *Vademecum al inginerului și comerciantului*, în 1865, și un volum intitulat *Pămîntul și omul* (1884), adunînd mai multe eseuri din domeniul științelor naturii, în spiritul lui Darwin și al evoluționismului spencerian. O excelentă trecere în revistă a principalelor aspecte economice și sociale ale României moderne, făcută cu spirit și efecte de artă literară, găsim în *Convorbiri economice* (1879—1884).

În toate aceste opere, Ghica face popularizare, nu cercetări originale. Deși principiile la care se referă și concepțiile pe care le explicitează sînt de mult depășite de evoluția științei, *Pămîntul și omul* și *Convorbiri economice*, mai ales, captivează și astăzi pe cititor prin verva expunerii și petele de culoare. Ghica posedă arta de a reduce cele mai aride chestiuni la o formă digerabilă. Textul și-l înviorează cu anecdote, îl condimentează cu gaguri și-l deapănă fără nici un pedantism, cu o suverană dezinvoltură. E un fel de Fontenelle burghez, care nu mai îmbracă știința în dantele, pentru uzul marchizelor, ci o demistifică, transformînd-o într-o prezență familiară și afabilă.

În literatura propriu-zisă Ghica debutează precoce: n-avea 20 ani cînd publica o traducere a comediei lui Molière: *Les précieuses ridicules*. Autorul devine scriitor de-abia tîrziu, după 60 ani, o dată cu începerea seriei de scrisori către V. Alecsandri (adunate în volum la 1884 și 1887), care-i asigură un loc nesters în istoria literaturii române.

Marea izbîndă creatoare a lui Ghica e, în adevăr, în sectorul memorialistic. El are geniul acestui gen. Opera lui alcătuiește o admirabilă frescă a societății românești, începînd cu ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea pînă către mijlocul secolului al XIX-lea. E o epocă tumultuoasă, de prefaceri rapide, de încălecări bizare între nou și vechi, de interferențe de civilizații. Ghica o învie în tot pitorescul ei inimitabil, procedînd însă fără nici un sistem, după hazardul capricios al amintirii, care amestecă planurile temporale, asociază fapte neașteptate, introduce digresiuni acolo unde am voi continuitate narativă și repetiții unde acestea ni se par de prisos. Dar fără libertate de mișcare, fără o anumită superfluitate și o oarecare doză de invenție, nici un fel de memorialistică n-ar avea farmec. Unii cercetători eruditi care au avut răbdarea să compare relatările lui Ghica cu alte izvoare, i-au reproșat o serie de erori faptice. Asemenea obiecțiuni sînt îndreptățite, dar nu cîntăresc prea mult. Căci valoarea *Scrisorilor* rezidă în faptul că reprezintă o versiune asupra trecutului și nu un documentar uscat. Punctul de plecare e totdeauna autentic, însă scriitorul îl restituie într-un context personal, deoarece el face literatură, nu istoriografie. De altfel, nu e inutil de notat că în liniile mari ale tabloului de epocă și ale interpretării de ansamblu, obiectivitatea lui Ghica e indiscutabilă.

Ceea ce place e în primul rînd cursivitatea tonului și puterea plastică a evocării. Scriitorul are o elocuție abundentă, care se revarsă în valuri, ca la George Sand, fără să se subțieze, cu o desăvîrșită naturalețe. Survin mereu anecdote povestite cu savoare, portrete, schițate cu creionul neiertător al lui Daumier, dar și cu simțul decorativ al lui Hogarth, episoade spectaculoase, tablouri de epocă: interioare, îmbrăcăminte, scene de moravuri, înregistrate cu o minuție balzaciană. Observația funcționează cu o rară agerime, iar stilul e spontan pînă la lipsă de stil. Un umor robust și indulgent domină toată materia. Ghica rîde zgomotos, dar fără sarcasm, ca un om conștient de imperfecțiunea creației, care totuși nu dezesperează. El nu se cufundă în trecut nici ca să-l preamărească, nici ca să-l renege, nici ca să dea o lecție prezentului. Vrea pur și simplu, ca atîția romantici fără parti-pris ai secolului al XIX-lea, să-l învie. La el memoriile devin o causerie, iar causeria se transformă în roman.

La 1888 Ghica îi împărtășea unui prieten: „Cineva îmi zicea, vorbindu-mi de cartea mea [e vorba de *Scrisorile* către V. Alecsandri], că ea va fi foarte apreciată peste 30 sau 40 de ani. Și aceasta mă mîngîie destul și mă face a continua, deși poate că nu voi avea satisfacțiune de a citi criticele ce se vor face pe-atunci în bibliografii". Anticiparea a fost validată de istorie.

La 175 ani de la naștere constatăm că scriitorul e într-o formă excelentă: anii l-au încovoiat puțin, unele riduri i se văd pe față, dar mișcările și-au păstrat întreaga vioiciune, iar bătrînețea pare încă departe.

Perspessicius (1891—1971)

Prof. MARCEL CRIHANĂ
Școala Nr. 20, București

Născut la Brăila, la 21 octombrie 1891, dacă ar fi trăit și azi, Perpessicius ar fi avut 100 de ani. Epuizat din pricina poverilor mai mult sau mai puțin banale ale vîrstei, el nu s-ar mai fi văzut acum de după teancurile numeroaselor sale tomuri critice, pentru că, probabil, dacă i-ar mai fi rămas măcar un licăr cît de mic de lumină în ochi, nu și l-ar fi cheltuit altfel decît pentru lectura și interpretarea cărților, ca să-și împlinească menirea-i pe pămînt, de mucenic și sacerdot al literelor, pînă la capăt. Dar cum minunile și noroul adevărat sînt atît de rare, în primăvara anului 1971, pe cînd obștea scriitoricească se pregătea să-l omagieze ca octogenar (la 29 martie) și cînd el însuși — deși orb și ostenit de prea multele dificultăți ale vieții — spera ca uleiul din candelă să-l mai țină, ca să se mai poată bucura — ca odinioară — de performanțele artistice ale unora dintre confrați, Perpessicius, luînd cu sine multele-i comori de cuget și simțire, a plecat definitiv dintre noi.

A fost, înainte de toate, poet, și nu doar acela care a semnat două volume de versuri în epoca interbelică (*Scut și targă*, 1926, și *Itinerar sentimental*, 1932) și poeziile grupate (în vederea unui al treilea volum) în ciclul intitulat *Provinciale*, ci mintea și sufletul a căror plasmă a vibrat atît de profund în fața frumosului, pentru care viața sub zodia lirei a fost singura posibilă și pentru care fieful poetic își întinde hotarele pînă dincolo de marginile lumii... În anul 1924, cînd Perpessicius primește laurii naționali pentru poezia *Soartă* — considerată cea mai rezistentă piesă lirică a anului —, juriul (M. Sadoveanu, O. Goga, Mihail Dragomirescu și G.Ibrăileanu) a încununat un har și o stăruință îndreptate pe căi nu tocmai bătătorite ale scrisului poetic: *pastelul danubiano-pontic*, îngemănat cu o discretă, evanescentă poezie de dragoste, ca în versurile:

„Acum te-aștept să vii pe cheiul înghețat / În calmul grav ca după Facere lăsat; / Vom merge unu-ntr-altul strînși cît ține rada, / Vom însemna cu pașii noștri calzi zăpada, / Vom trece fără să ne-oprim pe lîngă bințe, / Pe care astă-vară te-așezai cuminte / Și te-odihneai cu piciorușele pe-otgoane; / Ne vom mîhni privind vacantele pontoane, / [...] Ne-om dezmorți de-a binele cu cîte-un ceai, / Și vom porni-o iar pe chei, în sus...".

Alături de lirica de acest tip — deloc izolată în cele două volume ale sale — trebuie avute în vedere și *lirica de război*, preponderentă în volumul *Scut și targă*, o *lirică a căminului*, a interiorului domestic, precum și traducerile, foarte apreciate de cunoscători, din: Catul, Marțial, Jules Laforque, Baudelaire, Remy de Gourmont, Francis Jammes ș.a.

Între poeziile de război care mărturisesc despre tensiunea sufocantă a vieții din și de dincolo de tranșee sînt de reținut cel puțin următoarele: *Pe Styx*, *Călăuza*, *Flora stelelor polare*, *Din șanț*, *executații...*, *Pe Calfa-Dêre*, *toamna...*, *Popas la Muratan*, *Spital I*, *Spital II*, *Spital III* și *Mater dolorosa*. Acestea și altele încă nu sînt simple notații ale unui reporter de război, departe de măcel — cum s-a remarcat de altfel —, ci bucăți însîngerate din sufletul mutilat pentru totdeauna al poetului, pe care el le arată semenilor nu în chip de reproș, ci ca un memento deopotrivă categoric și îndreptățit.

Pe alocuri comun — dar niciodată neinteresant —, deosebit de original în unele cazuri, un peisagist asupra căruia și-au pus amprenta înainte de toate impresionismul și simbolismul, cu apetit, deci, pentru culorile indecise și sugestie, Perpessicius urcă pe scara valorii în piese lirice precum: *Raza din zăpadă*, *Iarna*, *Peisaj*, *Acuarelă*, *Pastel neoclasic*, *Acolo*, *iarna vine tîrziu...* Tot aici — dar nu numai — se adună o întreagă lume de zei și zeițe, silfide, naiade, lari și penați, o mitologie în parte de dicționar general, în parte de dicționar de uz propriu, ca în *Acolo*, *iarna vine tîrziu...*, unde apar Orfeu, Oreste, Neptun, Abdalonym, Orcus, Sidon, naiade, erynii, Septentrion, lumi hiperboree ș.a.m.d. Reușite poezii ale căminului (cuprinzînd însă și elemente de pastel și erotice) sînt: *Absență*, *Interior în lipsa ta*, *Grădina lui Pussy*, *23 iulie 1960*, *Testament* ș.a. Din rîndul poeziilor de dragoste — o dragoste discretă, bazată doar pe priviri complice, conversații, lecturi în doi, strîngeri de mînă și îmbrățișări timide — se detașează mai întîi cîteva ale căror titluri ne amintesc și de latinistul Perpessicius: *Vectorius amor*, *Rusticus amor*, *Philantropicus amor* și *Academicus amor*. Totuși, poezia care ni-l recomandă pe peisagistul și cîntărețul zeului iubirii în același timp, la modul romanțios în care a făcut-o și Eminescu însuși, este *De-ar mai cădea o stea*, un sonet care se încheie astfel:

„Vezi, Fatma, cînd abia năștea / Iubirea noastră, orice stea / Ne-nveselea, din cer, căzînd, // Dar azi, cînd ne iubim și cînd / De vînt orice copac se frînge, / De-ar mai cădea o stea, am plînge".

Nu este deloc întîmplător faptul că, deși înzestrat cu toate darurile posibile, Perpessicius și-a atîrnat lira în cui și, neglijînd-o aproape cu desăvîrșire, s-a simțit atras de raiul pămîntesc din rafturi și de pe mese, de teancurile de cărți așteptîndu-l silențioase să le întindă o mînă binefăcătoare care să le netezească drumul spre tipar, spre mintea și inima cititorului. Perpessicius a fost critic, cronicar literar în primul rînd, foiletonist, cel mai harnic și mai generos, cel mai artist în același timp, care a întîmpinat cu un surîs și o încuviințare orice apariție editorială, în paginile celor mai reputate reviste ale vremii: *Mișcarea literară*, *Universul literar*, *Cuvîntul*, *România*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Acțiunea*, *Gazeta literară*, *Contemporanul*, *Viața românească*, *Steaua*, *Luceafărul* etc. A fost, totodată, primul nostru cronicar literar al Radioului, unde a recenzat cu regularitate cărți între anii 1934 și 1938. Lecția criticului Perpessicius a plăcut de la început multora dintre confrați, majorității, pe alții (puțini) i-a indispus: criticul venea înspre operă bucuros, cu brațele deschise ca pentru o îmbrățișare și nu renunța la această atitudine confraternă pînă în final, cînd se pronunța asupra valorii — întotdeauna cu deferență, cu generozitate, cu dragoste chiar, dar și cu obiectivitate. Perpessicius a introdus în critică omenia — cum a observat printre cei dintîi Liviu Rebreanu — și cei care au avut parte de înlesnirile ei pot mărturisi cît de bine le-a prins mîna de ajutor întinsă lor la vreme. Și dacă acest lucru nu este important, important este că Perpessicius nu s-a înșelat, că timpul i-a confir-

mat verdictele, că literatura română s-a manifestat ca atare, în plan universal chiar, prin valorile pe care le-a susținut autorul *mențiunilor critice*. Alegînd de la început și pentru tot restul vieții între *a face bine* și *a fi dur față de imperfecțiune*, Perpessicius și-a asumat incomensurabilul risc de a elimina injustițiile din critică și a cultiva speranța — mai necesară creatorului decît aerul — de a găsi calea spre împlinirea artistică. Cele 12 volume ale *Opere*-lor sale din ediția inaugurată de autor, dar realizată în cea mai mare parte de Dumitru D. Panaitescu, fiul criticului (1966—1983), cuprind în mai toate filele asemenea flori de concordie, ca și celelalte cărți, încă vreo 15, care nu au intrat în respectiva ediție, toate fiind simultan și deopotrivă faptă creștinească, științifică și artistică.

Evocîndu-l pe Perpessicius cu ocazia centenarului nașterii sale nu-l putem lăsa deoparte, în nici un caz, pe eminescolog, în primul rînd pe editor, pe cel mai strălucit editor al operei poetice eminesciene. Cele 6 volume ale ediției (pe care o numim adesea ediția Perpessicius) au fost concepute și realizate (în anii 1939—1963) cu o metodă filologică atît de modernă, încît nici azi nu încetăm să ne minunăm și să-i cercetăm meșteșugul. Din păcate, ediția lui Perpessicius a devenit de mult intruvabilă, iar retipărirea ei pare că va rămîne pentru totdeauna un simplu deziderat.

Este necesară, de asemenea, evocarea gazetarului de atitudine democratică netă. Numeroasele articole în care sînt criticate cu severitate demagogia, minciuna, injustiția socială, abuzurile, lipsa de cultură etc., adunate pînă acum selectiv numai în două volume — *Dictando divers* și *Memorial de ziaristică*,1 — sînt, pe de o parte, mărturii în *aqua forte* ale unei conștiințe responsabile, ultragiată de tot ceea ce este rău și necinstit și, pe de altă parte, dovezi ale plurivalenței creatoare, ale posibilității de a schimba rapid, la nevoie, mierea cu vitriolul, crinul cu mătrăguna.

Dascălul Perpessicius, marele dascăl de limba română care numai la Liceul „Matei Basarab" din București a funcționat timp de 22 de ani (1929—1951), se cuvine și el evocat în acest moment aniversar. Există mărturii ale unora dintre colegii de cancelarie, ale unor foști elevi mai ales — de la Arad, Brăila și București — asupra pregătirii pedagogice și filologice excepționale, asupra pasiunii cu care Perpessicius preda fiecare noțiune de limbă și literatură, prin care conducea copiii spre descoperirea celor mai ascunse taine ale limbii și operelor literare studiate. Pentru că manualele școlare din vremea sa erau de o calitate inferioară sub raportul conținutului, și-a făcut timp și pentru umplerea golurilor din acest domeniu semnînd, îndeosebi împreună cu Al. Rosetti și J. Byck, cele mai bune manuale de literatură pentru liceu din deceniul al V-lea. A îndeplinit și funcția de inspector general în Ministerul Învățămîntului (1944—1947), calitate în care a îndrumat munca multor colegi de breaslă la început de carieră, dîndu-le sfaturi și sugestii fie direct, fie în paginile revistelor și ziarelor vremii. A pledat, în fine, ca nimeni altul, prin sute de articole de o atitudine civică fără cusur, pentru apărarea demnității cadrului didactic, bagatelizată adesea de mai-marii și mai-tarii zilei.

Prin tot ce a gîndit și a înfăptuit, ca om și ca scriitor, Perpessicius a fost și rămîne un mare exemplu pentru noi. A merge pe urmele lui este o datorie, oricît de greu ar fi urcușul acesta spre culmile pe care a ajuns el. De acolo, din vîrf, un soare blînd ne trimite în sprijin o rază. S-o urmăm cu încredere.

Herman Melville (1819 — 1891)

CORNELIU NISTOR
Universitatea din Timişoara

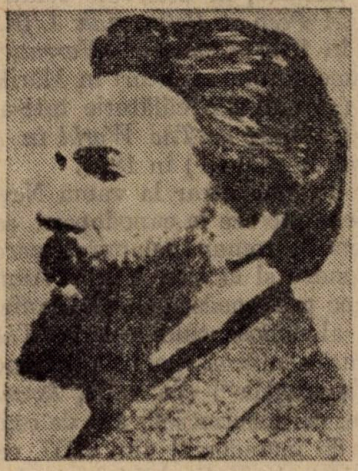

La 28 septembrie, istoria literară nord-americană comemorează centenarul trecerii în nefiinţă a unuia dintre cei mai reprezentativi şi originali prozatori ai veacului trecut: Herman Melville. În acelaşi miez de toamnă — de astă dată la sfîrşit de octombrie — este consemnată împlinirea a 140 de ani de la apariţia, în primă ediţie, a celebrului său roman *Moby Dick* (1851). Cunoscut în întreaga lume şi printr-un număr apreciabil de alte romane (nouă, la număr), cincisprezece povestiri, mii de versuri şi cîteva poeme, ca şi prin jurnale şi relatări de călătorie, Herman Melville ocupă, în orizontul de lectură al zilelor noastre, un loc de importantă referinţă în triunghiul reprezentat împreună cu James Fenimore Cooper, rapsodul întinderii preeriei americane, şi cu Mark Twain, marele evocator al fluviului Mississippi.

Descendent îndepărtat al unei străvechi familii scoţiene (semnalată încă din secolul al XIII-lea), apoi coborîtor apropiat din vajnici luptători pentru independenţa americană, Herman Melville — ironie a soartei — a trebuit să aparţină, în primele decenii ale veacului al XIX-lea, unei familii complet ruinate financiar, fapt umilitor care a marcat profund întreaga-i existenţă ulterioară. Poate că acesta a fost principalul motiv care l-a determinat, la vîrstă cînd alţi tineri de condiţia lui se îndreptau spre universităţi, să se îmbarce ca matelot pe una dintre corăbiile americane cu destinaţa Liverpool.

Îmbarcarea intempestivă la bordul velierului comercial „Saint Lawrence" deschide pentru tînărul din New York, dar şi pentru literatura americană, poarta unui destin ieşit din comun. Multe dintre romanele şi povestirile sale de mai tîrziu (volumul *Redburn* din 1849 va evoca chiar acest prim drum pe mare) concentrează în substanţa lor experienţele acumulate în timpul călătoriilor sale pe mările şi oceanele lumii, angajat ca simplu matelot în marina comercială americană. Începînd o astfel de existenţă încă din pragul vîrstei de douăzeci de ani, putem afirma că *toposul* formării lui Herman Melville l-a asigurat bordul legănat al velierelor şi duritătile vieţii de marinar. Sub acest aspect, poate cea mai „instructivă" călătorie întreprinsă de viitorul romancier a fost cea făcută cu baleniera „Acushnet" în perioada decembrie 1840 — iulie 1842 în Mările Sudului, navă de pe care dezertează pe cînd se afla ancorată în arhipelagul Marchizelor. Din acel iulie 1842, cînd părăseşte clandestin corabia, pînă în octombrie 1844 — cînd tînărul va reveni în portul Boston —, existenţa *reală* a lui Herman Melville se desfăşoară aidoma unui autentic roman de aventuri: revoltă la bord, repetate dezertări, viaţa în mijlocul unui trib de canibali din insulele Marchize, experienţa cunoaşterii atmosferei din Tahiti şi, în sfîrşit, înrolarea în marina militară americană pe o fregată de război cu care ocoleşte capul Horn şi revine în patrie.

Au fost deci mai bine de patru ani pe care Herman Melville i-a trăit la cea mai înaltă solicitare fizică, morală şi psihică, perioadă care a generat,

în virtutea unui uimitor talent literar, creațiile sale memorabile. Scriitorul urmase de fapt patru ani de „universitate" în care adevărații dascăli i-au fost oceanul și oamenii săi.

Perioada cea mai prodigioasă a scrisului său se situează în următorii șaptesprezece ani, edituri americane și engleze lansînd, la intervale relativ mici, cărți semnate de Herman Melville: *Typee: A Peep at Polynesian Life...* („Taipi: o privire asupra vieții din Polinezia") în 1846; *Omoo. A Narrative of Adventures in the South Seas* („Omoo, o narațiune despre aventuri în Mările Sudului") în 1847; *Mardi and a Voyage Thither* („Mardi și o călătorie într-acolo") în 1849; *Redburn* tot în 1849, apoi *White Jacket or The World in a Man-of-War* („Vestonul alb sau lumea pe o navă de război") în 1850.

Împărțindu-și viața între modesta slujbă de funcționar la vama New York și masa de creație, în 1850 Melville începe să lucreze la capodopera sa *Moby Dick or the Wale* („Moby Dick sau balena"), roman voluminos care vede lumina tiparului la sfîrșitul lui 1851 la Londra și la New York. Anul 1850 a fost și cel care i-a adus puternica afecțiune prietenească cu Nathaniel Hawthorne, confrate întru ale scrisului, autor al cunoscutului roman *The Scarlet Letter* („Litera stacojie"). Activitatea literară continuă apoi prin romane ca *Pierre or the Ambiguities* („Pierre sau ambiguitățile") din 1852, *Israel Potter: His Fifty Years of Exile* („Israel Potter: cei cincizeci de ani de exil ai săi") din 1855, *The Confidence Man* („Omul de încredere") din 1857, ca și prin ciclul epic *The Encantadas* („Insulele Encantadas") din 1854 sau volumul de proză scurtă *The Piazza Tales* („Povestirile verandei"), tipărit în 1856. În anii următori, travaliul scriitoricesc își pierde din intensitate, dar și din popularitate. Melville produce totuși numeroase versuri — de pildă, cele din volumul inspirat de Războiul de Secesiune, *Battle Pieces and Aspects of the War* („Versuri de luptă și imagini de război") din 1866 —, precum și poeme epice, cum a fost *Clarel* (1876), evocare a unei călătorii simbolice spre locurile Sfîntului Mormînt.

Autor al unor proze generate de experiențe ieșite din limitele obișnuitului, Herman Melville întrupează un capitol important din literatura americană a secolului al XIX-lea, aducînd în peisajul literar al mijlocului de veac aerul proaspăt și autentic al unui romantism de un exotism *sui generis*, atmosfera spațiului larg al mărilor și oceanelor, filtrată prin metafora unei realități ridicate la rang de simbol al condiției umane.

Moby Dick reprezintă cel mai concludent exemplu. Conform opiniei autorizate a lui Marcus Cunliffe, „*Moby Dick* este unul din marile romane ale lumii, semnificația lui îmbogățindu-se cu fiecare nouă lectură". Astfel, considerat implicit o creație de vîrf a literaturii romantice americane, simbioză între realul vieții marinărești și discursul epic cu accentuate valențe simbolice, *Moby Dick* are dimensiunile unui veritabil poem epic în proză. La nivelul narațiunii propriu-zise, romanul este „relatarea" tînărului Ishmael despre călătoria pe baleniera „Pequod", despre viața deloc ușoară a mateloților aflați la bord și despre prietenia sa cu un străin „sălbatic", Queequeg, angajat ca harponier. Textul dobîndește valențe mitice și simbolice atunci cînd perspectiva narativă se concentrează asupra căpitanului Ahab și asupra obsesiei sale *de o viață*, aceea de a înfrunta legendara Balenă Albă (Moby Dick). Opoziția dintre legendă și realitate, prezentă în procesul treptat de mitizare a figurii lui Ahab, dar și de transfigurare a Balenei Albe, creșterea în intensitate a confruntării dintre cele două forțe universale — om și destinul său întrupat în ființa balenei —, constituie, ca într-o tragedie antică sau într-o dramă shakespeareană, fundamentul conflictului tragic. Nu cu

totul străin de experiențele titanismului romanticilor, Melville conectează destinele sale tragice în primul rînd cu tradiția culturală a țării sale, conform viziunii cultivate de gruparea transcendentaliștilor privitoare la predestinare și damnațiune în univers (cf. și proza lui Nathaniel Hawthorne). În *Moby Dick*, acestea devin principalele încărcături simbolice ale conflictului etic.

Se spune că în *Moby Dick* simbolurile maiestuoase ale vieții și morții, care punctează concomitent firul narativ, conferă textului caracterul său epopeic, romanul lui Melville fiind, în context literar american, o autentică „epopee" a întinderilor oceanului și a condiției umane, surprinse în încercarea titanică a omului de a le înfrunta și, mai ales, de a le stăpîni. Nu întîmplător, D. H. Lawrence nota în 1923 că „*Moby Dick* e o carte de un simbolism ezoteric cu semnificații complicate și foarte obositoare. Dar e o carte mare, o carte foarte mare, cea mai mare carte scrisă vreodată despre ocean".

Neînțeles pe deplin de contemporanii săi — care receptau din proza lui doar exoticul și aventura —, ba chiar intrat într-un nemeritat con de umbră în ultimele decenii ale vieții sale, Herman Melville este descoperit la adevărata sa valoare, treptat, abia în secolul nostru. Opera lui trăiește nu numai în paginile criticii și istoriei literare, ci și prin ecourile pe care experiența textuală simbolizatoare le-a avut în operele unor mari prozatori ca William Faulkner sau Ernst Hemingway, la care observația minuțioasă a realității se ridică adesea, ca și la Melville, la condiția de mit și simbol.

O bună educație e izvorul și baza cinstei.

(PLUTARH)

Conștiința noastră e cea mai bună carte; s-o consultăm cît mai mult.

(PASCAL)

Scopul educației nu poate fi altul decît a cultiva umanitatea în fiecare om pe cît se poate mai deplin. Cu cît se cultivă mai deplin toate puterile omului tînăr... cu atît se apropie învățătorul mai tare de idealul umanității depline.

Educația numai așa poate duce pe om către idealul omului perfect dacă se unește cu învățătura.

(SIMION BĂRNUȚIU)

A educa este mai greu decît a studia, de aceea sînt puțini educatori în mulțimea de învățați.

(VASILE CONTA)

Timpul și răbdarea fac mai mult decît mînia și puterea.

(SCHOPENHAUER)

Instrucțiunea și educațiunea poporului sau școala în adevăratul ei înțeles e institutul cel mai de frunte și interesul cel mai mare al unei națiuni civilizate.

(TITU MAIORESCU)

Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu", ediția a 34-a (Craiova, 1 — 5 aprilie 1991)

În nr. 2, 1991 al revistei noastre, am publicat un comentariu referitor la lucrările elevilor de gimnaziu premiate la etapa finală a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu". În acest număr, prezentăm numele elevilor finaliști din gimnazii și licee. Îi felicităm pe toți cei care au primit premii și mențiuni, ca și pe cei care au ajuns la faza pe țară a concursului, dorindu-le, în continuare, succese în pregătirea lor filologică.

CLASA A VI-A

Premiul I (media 9,75): Popa Ioana Iuliana, Școala de Muzică, Slobozia; Afloarei Andreea, Liceul „E. Racoviță", Iași.

Premiul II (media 9,63): Tudor Alin, Școala Nr. 4, Pitești.

Premiul III (media 9,50): Drăghicescu Raluca, Școala Nr. 6, Sibiu; Tudorancea Ionela, Școala Nr. 11, Buzău; Georgescu Bogdan, Școala Nr. 174, București.

Premiul S.Ș.F.: Perlea Giorgiana, Școala Nr. 12, Constanța (media 9,43); Coșoiu Cătălina, Școala Nr. 7, Giurgiu (media 9,37).

CLASA A VII-A

Premiul I (media 9,50): Petride Sabina, Școala Nr. 278, București.

Premiul II (media 9,37): Mercore Elena Gabriela, Școala Nr. 4, Piatra Neamț.

Premiul III (media 9,29): Smuleac Adriana, Școala Nr. 11, Buzău.

Premiul S.Ș.F.: Rizea Lavinia, Școala Nr. 6, Găiești (media 9,19), Gherghinoiu Emanuel, Școala Nr. 23, Brăila (media 8,99); Dascălu Nicoleta, Școala Nr. 40, Galați (media 8,94).

Premiul Inspectoratului școlar: Mărgineanu Consuela, Școala Nr. 2, Slatina (media 8,92); Bordeianu Georgiana, Școala Nr. 21, Constanța (media 8,91).

CLASA A VIII-A

Premiul I (media 9,75): Bratosin Camelia, Școala Nr. 6, Târgoviște.

Premiul II (media 9,55): Pîrvu Maria, Școala Nr. 1, Pitești.

Premiul III (media 9,38): Turculeț Ana Maria, Școala Nr. 8, Suceava.

Premiul S.Ș.F.: Minea Emanuela, Școala Nr. 25, Ploiești (media 9,32); Bran Raluca, Școala Nr. 155, București (media 9,31); Mîrza Daniel, Școala Nr. 3, Piatra Neamț (media 9,26).

Premiul Inspectoratului școlar: Georgescu Ioana, Școala Centrală, București (media 9,26); Filimon Monica, Liceul „N. Bălcescu", Craiova (media 9,25).

CLASA A IX-A

Premiul I (media 9,89): Simion Daniela, Liceul „M. Viteazul", București.

Premiul II (media 9,87): Papahagi Adrian, Liceul „Gh. Șincai", Cluj.

Premiul III (media 9,75): Coșulschi Oana, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Premiul S.Ș.F.: Vintilă Maria, Liceul „O. Goga", Sibiu (media 9,68); Gherman Laura, Liceul „Iulia Hasdeu", București (media 9,62); Șerban Mălina, Liceul „G. Bacovia", Bacău (media 9,56).

Premiul Inspectoratului școlar: Manu Simona, Liceul „A.T. Laurian", Botoșani (media 9,52); Petrehuș Denisa, Liceul „M. Eminescu", Baia Mare (media 9,49).

CLASA A X-A

Premiul I (media 9,51): Ionescu Andreea, Liceul „C. Negruzzi", Iași.

Premiul II (media 9,43): Puia Dana Adriana, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț.

Premiul III (media 9,18): Cârbunescu Ricard, Liceul „N. Bălcescu", Brăila; Teleanu Ana Maria, Liceul „M. Viteazul", Ploiești.

Premiul S.Ș.F.: Gancea A. Ramona, Liceul „A. Iancu", Brad (media 9,06); Corneanu Sorana, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Târgoviște (media 9,00); Nicolae A. Crenguța, Liceul „M. Eminescu", Buzău (media 9,00).

Premiul Inspectoratului școlar (media 9,00): Popa Ioana, Liceul „Spiru Haret", București; Stejar Olguța, Liceul „N. Bălcescu", Brăila.

CLASA A XI-A

Premiul I (media 9,57): Florea Cristina, Liceul de Informatică, Iași; Stan Marius, Liceul Sanitar, Târgoviște.

Premiul II (media 9,52): Drăgan Delia Monica, Liceul „Spiru Haret", Tulcea.

Premiul III (media 9,35): Vîrdol Paula, Liceul Teoretic, Tr. Măgurele; Vălcan Ciprian, Liceul Economic, Arad.

Premiul S.Ș.F.: Duma Simina Ioana, Școala Normală „Gh. Lazăr", Cluj (media 9,30); Tănase Iuliana, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești (media 9,25); Mitrea Monica, Liceul „Știrbei-Vodă", Călărași (media 9,10).

Premiul Inspectoratului școlar: Todor Nicoleta, Grupul Școlar Industrial Câmpia Turzii (media 9,00); Panaite Oana, Liceul Teoretic Nr. 1, Bîrlad (media 9,00); Stoica Oana, Liceul „Zinca Golescu", Pitești (media 8,87).

CLASA A XII-A

Premiul I (media 9,75): Anton Carmen Maria, Liceul Teoretic „Doamna Stanca", Satu-Mare; Cârstocea Ioana-Iozefina, Liceul „I.L. Caragiale", Ploiești.

Premiul II (media 9,37): Radu Adina, Liceul „I. Maiorescu", Giurgiu; Goste Monica Ioana, Liceul „Doamna Stanca", Satu-Mare.

Premiul III (media 9,25): Mocanu Despina, Colegiul „Sf. Sava", București.

Premiul S.Ș.F. (media 9,12): Călugăru Marioara, Liceul „G. Bacovia", Bacău; Păcurar Emilia, Liceul „O. Goga", Sibiu; Martinaș Corina, Liceul „Gh. Vrînceanu", Bacău;

Premiul Inspectoratului școlar: Dinulescu Georgiana, Liceul „N. Bălcescu", Craiova (media 9,06); Dobrescu Cristina, Școala Normală „M. Eminescu", Topliță (media 9,06); Pop Emilia Crina, Liceul Industrial Sebiș (media 9,00); Micheți Anca, Liceul „N. Bălcescu", Cluj (media 9,00); Lazăr Diana, Liceul „Dr. I. Meșotă", Brașov (media 9,00).

MENȚIUNI (MEDII DE CEL PUȚIN 8)

CLASA A VI-A

Murariu Ana Maria, Șc. Nr. 11, Botoșani; Micu Ileana Gabriela, Șc. Nr. 5, Caracal; Ivan Valentina, Șc. Nr. 160, București; Filip Alina Simona, Șc. Nr. 4, Tr. Măgurele; Crăciun Corina, Șc. Nr. 8, Tg. Jiu; Ivanov Larisa, Școala de Muzică, Slobozia; Ghebaur Giorgiana, Șc. Strehaia; Ferehedău Ștefania, Șc. Nr. 2, Oltenița; Cernitoiu Monica, Șc. Nr. 11, Tg. Jiu; Sălăgean Cristina, Lic. „V. Lucaciu", Baia Mare; Ciocan Diana, Șc. Nr. 128, București; Marinescu Paul, Școala de Muzică, Slobozia; Gramaticu Iulia, Șc. Nr. 8, Bîrlad;

Cuzu Irina, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; Sălcudeanu Octavian, Şc. Nr. 1, Luduş; Jude Mirela, Şc. Nr. 2, Orăştie; Budariu Daniel, Şc. Nr. 29, Brăila; Zainea Ioana Raluca, Şc. Nr. 8, Oradea; Trancă Ana Maria, Şc. Nr. 38, Constanţa; Lăzărescu Cristina, Şc. Nr. 13, Iaşi; Dumitrescu Dana, Şc. Victoria; Chirmaş Laura, Liceul de Artă, Tg. Mureş; Carp Oana Irina, Şc. Nr. 1, Moineşti; Ivanov Dan Nicolae, Şc. Nr. 193, Bucureşti; Bogoiu Alina, Şc. Nr. 18, Timişoara; Munteanu Silvia, Şc. Nr. 23, Brăila; Vasile Andreea, Şc. Nr. 132, Bucureşti; Racovan Marius, Şc. „M. Eliade", Satu-Mare; Munteanu Laura, Şc. Nr. 23, Brăila; Neag Ana Maria, Şc. Abrud; Faur Ramona Elena, Lic. „Elena Ghiba-Birta", Arad; Corduban Alina, Şc. Nr. 2, Suceava; Călin Daniela, Şc. Nr. 5, Focşani; Damian Diana, Şc. Nr. 28, Bacău; Enescu Daniela, Şc. Nr. 28, Galaţi; Cătântă Milena, Şc. Nr. 1, Tr. Severin; Bădulescu Mihaela, Lic. „Mircea cel Bătrîn", Rm. Vîlcea; Jurga Diana, Şc. Nr. 15, Baia Mare; Diaconu Alina, Şc. Nr. 10, Tulcea; Andrieş Maria, Şc. Nr. 4, Piatra Neamţ; Marinescu Anda, Şc. Nr. 3, Piteşti; Baciu Diana, Lic. „A. Ipătescu", Gherla; Postolache Diana, Şc. Nr. 3, Suceava; Ciurilă Cătălin, Şc. Nr. 6, Sibiu; Cosma Flavia, Şc. Nr. 5, Zalău; Neamţ Cristina, Şc. Sîngeorz-Băi; Meriuţă Mihaela, Şc. Nr. 1, Tîrgovişte; Popescu Vlad, Şc. Nr. 5, Tîrgovişte; Dori Anca, Şc. Nr. 6, Botoşani; Tomescu Cătălina, Şc. Nr. 6, Rm. Sărat; Popa Diana Ioana, Şc. Nr. 1, Codlea; Vîlcu Paula, Şc. Nr. 5, Piatra Neamţ; Predescu Raluca, Şc. Nr. 9, Rm. Vîlcea; Nistor Cristina, Şc. Nr. 4, Roşiori de Vede.

CLASA A VII-A

Stoian Alina, Şc. Nr. 8, Slatina; Haidu Dorina, Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; Voicu Mădălina, Şc. Nr. 13, Piteşti; Pop Călin, Lic. „Simion Bărnuţiu", Zalău; Miculaş Irina, Şc. Nr. 4, Tg. Jiu; Fometescu Casiana, Şc. Nr. 4, Tg. Jiu; Mehedinţu Andreea, Şc. Nr. 24, Timişoara; Andrici Irina, Şc. Nr. 13, Botoşani; Bălănescu Costina, Şc. Nr. 3, Piteşti; Topuzan Cristina, Şc. Nr. 2, Slobozia; Mînican Anda Raluca, Şc. Nr. 6, Botoşani; Mihăilă Lăcrămioara, Şc. Nr. 3, Suceava; Mihailovici Mihaela, Liceul Naţional, Iaşi; Trăistaru Denisa, Şc. Nr. 9, Rm. Vîlcea; Irimia Raluca, Şc. Nr. 117, Bucureşti; Furcovici Ecaterina, Lic. „Mihai Viteazul", Sf. Gheorghe; Neg Daniela Elena, Şc. Nr. 5, Tr. Măgurele; Hîrţan Luminiţa, Şc. Nr. 40, Galaţi; Tivădar Ramona, Şc. Nr. 6, Baia Mare; Stîngă Anca Adriana, Şc. Nr. 5, Tr. Măgurele; Simu Oana, Lic. Pedagogic, Timişoara; Peri Smaranda, Şc. Nr. 1, Arad; Butoara Cătălina, Şc. Nr. 28, Constanţa; Tălmaciu Ioana, Şc. Nr. 3, Cugir; Stancu Mirela, Şc. Nr. 3, Hunedoara; Enache Roxana, Şc. Nr. 1, Buzău; Matinca Diana, Cluj-Napoca; Matei Ana Maria, Şc. Nr. 2, Călăraşi; Moescu Maria, Şc. Nr. 5, Călăraşi, Staur Simona Ingrid, Şc. Nr. 10, Bacău.

CLASA A VIII-A

Sima Alina, Şc. Nr. 10 Rm. Vîlcea; Guinea Flavius; Şc. Nr. 3, Piteşti; Căluţ Mihaela, Şc. Nr. 11, Arad; Angelescu Anca, Şc. Nr. 3, Braşov; Todoran Elena, Şc. Nr. 56, Bucureşti; Pop Emanuela, Şc. Nr. 9, Miercurea Ciuc; Dumitraşcu Mădălina, Şc. Nr. 2, Craiova; Stăncescu Raluca, Şc. Nr. 3, Suceava; Denciu Gabriela, Şc. Nr. 9, Focşani; Ciutureanu Mihaela, Şcoala Normală, Timişoara; Chivu Raluca, Şc. Nr. 2, Slobozia; Bostan Angela, Şc. Nr. 9, Miercurea-Ciuc; Guţu Iuliana, Şc. Nr. 98, Bucureşti; Brutaru Geanina, Şc. Nr. 1, Buzău; Tudoroiu Irina, Şc. Nr. 8, Tg. Jiu; Anton Raluca, Liceul Naţional, Iaşi; Neag Oana, Liceul „S. Bărnuţiu", Zalău; Bălan Mădălina, Şcoala Centrală, Bucureşti; Oprea Alice, Şc. Nr. 15, Ploieşti; Velciov Andrada, Şc. Nr. 5, Deva; Căpraru Bogdan, Şc. Nr. 31, Brăila; Baciu Codruţa, Şc. Nr. 18, Braşov: Buculea Raluca, Şc. Nr. 4, Tg. Jiu; Petrugan Oana, Şc. Nr. 1, Arad; Iordăchescu Alina, Liceul Sportiv, Deva; Bejan Irina, Şc. Nr. 15, Bacău; Doroftei Delia, Colegiul Bănăţean, Timişoara; Butuligă Camelia, Şc. Nr. 5, Tîrgovişte; Dăscălescu Alina, Şc. Nr. 2, Buzău; Dănuţ Delia, Şc. Nr. 1, Baia Mare; Varga Dragoş, Şc. Nr. 21, Sibiu; Popescu Nicoleta, Şc. Nr. 2, Slobozia; Bostan Adina, Lic. „M. Eminescu", Oradea; Cotuţiu Mihaela, Lic. „L. Rebreanu", Bistriţa; Angheluţă Codruţa, Şc. Nr. 5, Focşani; Varlam Andreea, Şc. Nr. 8, Birlad; Georgescu Ana

Maria, Șc. Nr. 9, Rm. Vîlcea; Dumitrescu Oana, Lic. „E. Racoviță", Iași; Gheneș Camelia, Șc. Nr. 18, Bacău; Boitor Crina Laura, Șc. Nr. 2, Dej; Raicea Carmen, Șc. Nr. 16, Galați; Popa Catrinel, Șc. Nr. 5, Caracal; Ticu Camelia Diana, Șc. Nr. 4, Tr. Severin; Solomon Adela, Șc. Nr. 1, Sf. Gheorghe; Gherghinciu Roxana, Șc. Nr. 1, Călărași; Dumitru Georgiana, Șc. Nr. 1, Bîrlad.

CLASA A IX-A

Ciuruc Diana, Lic. „M. Kogălniceanu", Vaslui; Preduț Natalia, Lic. „Frații Buzești", Craiova; Caloian Iuliana, Lic. „N. Bălcescu", Brăila; Marin Diana, Lic. „Al. I. Cuza", Alexandria; Stoica Anca Raluca, Lic. „Unirea", Focșani; Moroșan Ecaterina, Lic. „C. Negruzzi", Iași; Socaci Simona, Școala Normală „S. Haret", Tg. Jiu; Paraschivescu Carmen, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; Moldoveanu Mihaela, Lic. „Radu Greceanu", Slatina; Ungureanu Lucica, Lic. „M. Eminescu", Călărași; Constantin Mădălina, Liceul de Informatică, București; Drăgan Andreea, Lic. „Vulcan", Hunedoara; Dumitriu Gina, Liceul Sanitar, Galați; Petea Angelica, Școala Normală „Gh. Șincai", Blaj; Bara Maria, Lic. „M. Eminescu", Baia Mare; Folea Florentina, Colegiul Bănățean, Timișoara; Băjan Daniela, Lic. „S. Haret", Tulcea; Lupu Simona, Școala Normală, Focșani; Radu Miruna, Lic. „Iulia Hasdeu", București; Bărîcă Aura, Lic. „Zinca Golescu", Pitești; Pană Andra Dina, Școala Normală „M. Preda", Alexandria; Rusen Cornelia, Școala Normală, Slobozia; Tindă Gianina, Lic. „C. Hogaș", Piatra Neamț; Bica Ileana Daniela, Lic. „Frații Buzești", Craiova; Crudu Laura Elena, Lic. „G. Călinescu", Constanța; Constantinescu Ioana, Școala Normală, București; Hobjilă Angelica, Liceul Teoretic Nr. 1, Bîrlad; Marchiș Monica, Lic. „M. Viteazul", Turda; Ailoaiei Costinela, Lic. „M. Kogălniceanu", Vaslui; Burlacu Mihaela, Lic. „M. Eminescu", Buzău; Damșa Crina Ioana, Școala Normală, Zalău; Drăgan Simona, Școala Normală, Slobozia; Bercea Natalia, Liceul Metalurgic, Beclean; Ciobănică Paula, Liceul Național, Iași; Grigoraș Anda, Lic. „I. L. Caragiale", Ploiești; Gîlcă Larisa, Școala Normală „N. Iorga", Botoșani; Văsuț Loredana, Școala Normală „I. Slavici", Satu-Mare.

CLASA A X-A

Rotescu Clara, Liceul Pedagogic, Constanța; Trașcă Raluca, Școala Normală „S. Haret", Tg. Jiu; Mihăilescu Oana, Lic. „M. Viteazul", Ploiești; Sterpan Monica, Lic. Ind. Nr. 2, Slatina; Chiva Maria, Lic. „Al. I. Cuza", București; Eremia Otilia, Lic. „N. Bălcescu", Pitești; Punga Loredana, Colegiul Bănățean, Timișoara; Badea Monica, Lic. Hațeg; Cuș Agapia, Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; Bulgaru Astrid, Lic. „E. Racoviță", Iași; Vlad Mihaela, Liceul de Informatică, Brașov; Dungă Agata, Școala Normală, Sighetu-Marmației; Bărbiuță Nicoleta, Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; Mocanu Daniela, Școala Normală, Brașov; Orădan Diana, Lic. „D. Țichindeal", Arad; Dima Andreea, Colegiul „Sf. Sava", București; Dini Roxana, Lic. „N. Bălcescu", Rm. Vîlcea; Zegheru Oana, Școala Normală, Tulcea; Rizic Raluca, Colegiul Bănățean, Timișoara; Voca Ileana, Lic. „Știrbei-Vodă", Călărași; Sălceanu Ecaterina, Lic. „T. Maiorescu", Giurgiu; Alexandrescu Laura Lic. „N. Bălcescu", Pitești; Popescu Dan, Lic. „N. Gane", Fălticeni; Gheorghe Florian, Lic. „V. Alecsandri", Galați; Gălățean Violeta, Școala Normală, Craiova; Szocs Diana, Lic. „Unirea", Tg. Mureș; Udroaica Roxana, Lic. „Gh. Țițeica", Drobeta Tr. Severin; Bălăiță Raluca, Lic. „Gh. Vrînceanu", Bacău; Hanu Cornelia, Lic. „G. Bacovia" Bacău; Micle Veronica, Liceul Teoretic, Zalău; Boatcă Manuela, Lic. „Iulia Hasdeu", București.

CLASA A XI-A

Tunaru Eugenia, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; Aciocoesei Sorina, Lic. „Al. I. Cuza", Focșani; Popescu Monica, Lic. „A. Șaguna", Brașov; Gheorghe Valentina, Lic. „G. Călinescu", Constanța; Vrînceanu Valeria, Școala Normală, Brăila; Vlahovici Gabriela, Lic. „E. Racoviță", Iași; Constantin Crinuța, Lic. „N. Bălcescu", Pitești; Casangiu Laetiția, Liceul Teoretic „G. Călinescu", Constanța; Olaru Laura, Școala Normală, Tîrgoviște;

Grigoriu Raluca, Lic. „N. Bălcescu", București; Cistelecan Ioana, Școala Normală, Tg. Mureș; Plotnicov Cristina, Lic. „M. Viteazul", Ploiești; Munteanu Irina, Lic. „A. T. Laurian", Botoșani; Boroș Ruxandra, Lic. „B.P. Hasdeu", Buzău; Sarca Diana, Lic. „O. Goga", Miercurea-Ciuc; Bodea Lidia, Lic. „Dragoș-Vodă", Cîmpulung-Moldovenesc; Socariu Emanuel, Lic. „Elena Ghiba-Birta", Arad; Pilóiu Rareș, Lic. „Mircea cel Bătrîn", Rm. Vîlcea.

CLASA A XII-A

Fărtăiș Andrei, Lic. „M. Eminescu", Iași; Dobre Laura, Școala Normală „S. Haret", Buzău; Berinde Dana, Colegiul Național „C.D. Loga", Timișoara; Roth Beatrice, Școala Normală, Suceava; Dan. F. Mariana Carmen, Lic. „S. Haret", Tulcea; Ionescu Evelina, Lic. „N. Bălcescu", Brăila; Antonescu Amelia, Lic. „Frații Buzești", Craiova; Fetița Camelia, Liceul Teoretic Nr. 1, Turnu-Severin; Găborean Florina, Școala Normală, Tg. Mureș, Munteanu Adrian, Lic. „Gr. Ghica", Dorohoi; Sla Dana Florina, Liceul Sanitar, Oradea; Soare Mirela, Lic. Ind. Nr. 2, Tr. Măgurele; Danciu Dorina, Lic. Ind. Nr. 2, Topliță; Oriță-Șerban Manuela, Lic. „Al. I. Cuza", București; Nicolae Mihaela, Lic. „M. Eminescu", Buzău; Onescu Irina, Lic. „Ioniță Asan", Slatina; Maxim Aurelia, Școala Normală „C. Negri", Galați; Pele Ioana, Școala Normală „Iosif Vulcan", Oradea, Cioroi Valentina, Școala Normală „C. Negri", Galați; Enache Dumitru Adelina, Lic. Nr. 1, Moreni; Țugui Carmen, Școala Normală „Ștefan cel Mare", Bacău; Craioveanu Clarisa, Școala Normală „Marin Preda", Alexandria; Jurma Adelina Școala Normală, Arad; Sîrghe Gabriela, Lic. Ind. Nr 8, Galați; Popescu Ruxandra, Lic. „N. Bălcescu", Rm. Vîlcea; Burlan Ilinca, Lic. „Mihai Viteazul", Ploiești; Smeureanu Ileana, Lic. „Vlaicu-Vodă", Curtea de Argeș; Gavrilă Roxana, Lic. „Traian", Tr. Severin; Mircea Ioana, Lic. „L. Rebreanu", Bistrița; Cimpoieș Nicoleta, Liceul Economic, Suceava; Alexander Baumgarten, Lic. „Petru Maior", Gherla; Iliescu Cristina, Lic. „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște; Lotrean Laura, Lic. „I. Creangă", București.

ELEVII PARTICIPANȚI LA ETAPA FINALĂ (medii sub 8):

CLASA A VI-A

Mihai Corina, Șc. Nr. 8, Bîrlad; Ivan Ruxandra, Șc. Nr. 5, Călărași; Rista Claudia, Lic. „Elena Ghiba-Birta", Arad; Simescu Cătălina, Șc. Nr. 28, Galați; Popescu Elisabeta, Șc. Nr. 21, Craiova; Mînzat Crina, Șc. „Mircea Eliade", Satu-Mare; Constantin Cornelia, Șc. Nr. 7, Slatina; Rusalin Medana, Șc. Nr. 5, Lugoj, Torje Dana Iuliana, Șc. Nr. 7, Zalău; Olenic Victor, Șc. Nr. 16, Cluj; Manea Irina, Șc. „M. Eminescu", Giurgiu; Păunescu Cristian, Șc. Nr. 6, Reșița; Ludoșan Bianca, Liceul Sportiv, Deva; Ene Cristiana, Șc. Nr. 1, Panciu; Manole Andreea, Șc. Nr. 2, Măcin; Bogdan Ovidiu, Șc. Nr. 1, Sf. Gheorghe; Anta Andra, Șc. Nr. 8, Topliță, Tocai Alina Lavinia, Șc. Nr. 8, Oradea; Românu Ramona, Șc. Nr. 2, Caransebeș, Beca Alina, Șc. Nr. 3, Cugir; Budurlean Alma, Șc. Beclean; Cordoș Ioana, Lic. „Alexandru I. Cuza", Ploiești; Rabei Raluca, Șc. Nr. 1, Sf. Gheorghe, Oltean Aurora, Lic. „Marin Preda", Harghita.

CLASA A VII-A

Modoran Daniela, Șc. Nr. 2, Reșița; Secară Bogdan, Șc. Nr. 5, Brașov; Petronescu Cristina, Șc. Nr. 2, Caransebeș; Gladcă Raluca, Șc. Nr. 13, Brașov; Sandu Anca Elena, Șc. Nr. 10, Focșani; Gălățeanu Marinela, Școala de Muzică și Arte Plastice, Tulcea; Pichiu Iuliana, Șc. Nr. 4, Vaslui; Pătrașcu Ciceu Irina, Șc. Nr. 3, Suceava; Șerbănescu Irina, Șc. Nr. 19, Bacău; Berla Octavia, Lic. „Moise Nicoară", Arad; Chiroașcă Mihaela, Șc. Nr. 9, Miercurea-Ciuc; Tămaș Monica, Lic. „L. Rebreanu", Năsăud; Amariei Vlad Mihai, Șc. Nr. 2, Luduș; Cursaru Delia, Șc. Nr. 11, Hunedoara; Dobre Lavinia, Școala de Muzică și Arte Plastice, Tulcea; Budică Diana, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; Ghiculiță Letiția,

Șc. Nr. 2, Pașcani; Furdui Călin, Șc. Abrud; Stan Manuela Simona, Șc. Nr. 18, Craiova; Pintea Mihaela, Șc. Colacu, jud. Vrancea; Gheorghe Dana, Șc. Nr. 11, Ploiești, Oraș Octavia, Șc. Nr. 8, Oradea; Urduban Mihaela, Șc. Nr. 128, București; Andreicuț Raluca, Șc. Nr. 2, Baia Mare; Moțoc Elena Cosmina, Șc. Nr. 17, Oradea; Sibianu Anca, Șc. nr. 1 Tîrgoviște; Stoica Elena Dina, Școala Normală, Vîlcea; Artenie Alina Elena, Șc. Nr. 28, Piatra Neamț; Enache Diana Nicoleta, Șc. Gostinu, jud. Giurgiu; Băroiu Alina, Șc. Vînju-Mare, jud. Mehedinți; Dinu Anca, Șc. Nr. 25, Ploiești; Bîrsan Raluca Ioana, Șc. Nr. 10, Tg. Mureș; Daia Cătălin Carmen, Șc. Nr. 2, Giurgiu; Cireașă Iulia, Șc. Baia de Aramă; Dumitru Ileana Cornelia, Șc. Nr. 20, Sibiu; Prunea Ioana Sanda, Șc. „S. Bărnuțiu", Zalău; Turcanu Luminița, Șc. Nr. 5, Vaslui; Pupăză Cristina, Șc. Nr. 6, Sibiu; Teretiș Ruxandra, Șc. nr. 14, Satu-Mare; Iacob N. Roxana, Șc. Gilău, jud. Cluj.

CLASA A VIII-A

Făină Simfora, Șc. Nr. 14, Botoșani; Furtună Andreea, Liceul de Artă, Sf. Gheorghe; Cușa Otilia, Șc. Nr. 28, Constanța; Bucur Mariana, Șc. Nr. 8, Miercurea-Ciuc; Teodorescu Daniela, Șc. Nr. 7, Reșița; Bălan Elena, Liceul Teoretic, Prundu-Bîrgăului; Capalb Simona, Șc. Nr. 1, Tr. Măgurele; Hulber Simona, Șc. Nr. 10, Oradea; Gîrbea Laura, Șc. Nr. 1, Roman; Tudor Oana, Șc. Nr. 6, Giurgiu; Moruzov Anca, Lic. „S. Haret", Tulcea; Iurașcu Mariana, Șc. Nr. 10, Tulcea; Comănescu Veronica, Șc. Nr. 3, Constanța; Cioacă Maria, Șc. Nr. 10, Slatina; Bocîrnea Anca, Șc. Nr. 1, Întorsura-Buzăului; Moraru Crina, Șc. Nr. 10, Tg. Mureș; Saghin Eugenia, Șc. Nr. 7, Brăila; Pinter Laura, Șc. Nr. 3, Cugir; Vîlceanu Ileana, Școala Strehaia; Cisteian Ileana, Școala Normală, Sibiu; Dragu Irina, Șc. Nr. 5, Tecuci; Chereches Răzvan, Lic. „M. Eminescu", Satu-Mare; Comănescu Patricia, Lic. „E. Racoviță", Cluj; Ghinea Cristina, Șc. Nr. 2, Satu-Mare; Doboga Luca, Șc. Nr. 1, Călărași; Moldovan Tatiana Șc. Nr. 10, Tg. Mureș; Vasilică Mihaela, Șc. Nr. 13, Botoșani; Makai Karina, Șc. Nr. 7, Reșița; Epângeac Adriana, Șc. Nr. 2, Giurgiu; Marcu Amelia, Șc. Nr. 11, Baia Mare; Doia Angela, Șc. Nr. 3, Cugir; Anca Florina Șc. Nr. 6, Zalău.

CLASA A IX-a

Săceanu Teodora, Școala Normală, Nr. 6, Tr. Severin; Lucan Diana, Școala Normală, Tulcea; Pulpan Izabela, Lic. „E. Racoviță", Vaslui; Socianu Afrodita, Lic. Nr 2, Toplița, 2 Boca Adela, Lic. „Horea, Cloșca și Crișan", Alba Iulia; Broască Rodica, Liceul Teoretic, Pucioasa; Ionescu Claudia, Șc. Nr. 6, Alexandria; Stere Anca, Școala Normală, Constanța; Ionescu Mădălina, Lic. „N. Bălcescu", Pitești; Dominte Daniela, Lic. „Dragoș-Vodă", Cîmpulung-Moldovenesc; Cosma Florentina, Școala Normală, Rm. Vîlcea; Anghel Raluca, Lic. „M. Eminescu", Călărași; Chiricheu Gabriela, Lic. „Moise Nicoară", Arad; Prusu Adriana, Lic. „M. Eminescu", Toplița; Tepelea Teodora, Lic. „Iosif Vulcan", Oradea; Coiță Nicoleta, Lic. „Traian Doda", Caransebeș; Cîrțan Speranța, Lic. „I. L. Caragiale", Ploiești; Catrina Veturia, Lic. „Ioniță Asan", Caracal; Cheveresan Mariela, Lic. „Moise Nicoară", Arad; Oprea Laura, Lic. „Știrbei-Vodă", Călărași; Tone Mihaela, Lic. „N. Cartojan", Giurgiu; Dohisa Cristina, Lic. „Dr. I. Meșotă", Brașov; Gaiț Gabriela, Lic. „Al. Papiu Ilarian", Tg. Mureș; Mureșan Monica, Colegiul Bănățean, Timișoara; Bălăiță Roxana, Lic. „Gh. Vrînceanu", Bacău; Ștefănescu Mihaela, Școala Normală „S. Haret", Tg. Jiu; Gavrilă Florența, Lic. „Mihai Viteazul", Sf. Gheorghe; Seretean Maria, Liceul Teoretic, Prundu-Bîrgăului; Legendi Alina, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; Fuzi Izabela, Școala Normală, Tg. Secuiesc.

CLASA A X-A

Mărițuța Nicoleta, Lic. „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia; Moraru Delia, Lic. „Gh. Lazăr", Sibiu; Bălan Magdalena, Lic. Slobozia; Bugariu Tiberiu, Lic. „T. Doda", Caransebeș; Spiru Maricica, Școala Normală „S. Haret", Buzău; Burceanu Alina, Lic. „N. Bălcescu", Craiova; Lazăr Ramona, Lic. „Mihai Viteazul"; Sf. Gheorghe; Cociș Crina,

Școala Normală, Sighetul Marmației; Stanciu Teodora, Lic. „V. Alecsandri", Galați; Hăidăuțu Lorența, Lic. „Al. Sahia", Călărași; Pîrvan Atena, Grupul Școlar Chimic, Tîrnăveni; Varga Anca, Lic. „Mihai Viteazul", Sf. Gheorghe; Codreanu Petronela, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; Melinte Ana, Lic. „Al. I. Cuza", Focșani; Stănculete Monica, Lic. „E. Cuza", Craiova; Cristea Margareta, Lic. Găiești; Blaj Luciavia, Lic. „C. Hogaș", Piatra-Neamț; Munteanu Alina, Lic. „L. Rebreanu", Bistrița; Vărzan Gabriela, Lic. Ind. Nr. 2, Tr. Măgurele; Buleu Nadia, Grupul Școlar Agricol, Fălticeni; Crețan Maria, Grupul Școlar, Cîmpia Turzii; Manasia Adriana, Școala Normală „S. Haret", Tg. Jiu; Danciu Claudia, Lic. „Mihai Viteazul", Sf. Gheorghe; Dumbravă Alina, Lic. „S. Haret", Tulcea; Popa Cristina, Lic. Ind., Vaslui; Pîrcălab Gabriela, Lic. „M. Eminescu", Oradea; Mototolea Silviu, Lic. „G. Călinescu", Constanța; Damian Elena, Lic. „O. Goga", Sibiu; Pîrlog Gabriela, Liceul Slobozia; Pop Loredana, Lic. „L. Rebreanu", Bistrița; Leu Elena, Lic. „Gh. Murgoci", Brăila; Lupșan Carla, Lic. „T. Doda", Caransebeș; Bunea Carmen, Școala Normală, Craiova; Petcov Laura, Școala Normală, Arad; Lupu Simona, Școala Normală, Bacău; Neluș Adina, Școala Normală, Rm. Vîlcea; Moț Maria, Lic. „Gh. Șincai", Cluj, Bercu Eugen, Lic. Alba Iulia; Deac Florina, Lic. „M. Eminescu", Toplița; Otavă Monica, Lic. „A. I. Cuza", Focșani; Epure Irina, Școala Normală, Botoșani; Nistor Ana, Lic. „Traian", Tr. Severin; Lazăr Laura, Școala Normală, Slatina; Haineș Radu, Liceul de Filologie-Istorie, București; Bunta Silviu, Lic. Ind. Nr. 1, Oradea.

CLASA A XI-A

Brăsfălean Anca, Colegiul „G. Coșbuc", Bistrița; Panaitescu Laura, Școala Normală „C. Negri", Galați; Crăciun Simona, Școala Normală „C. Negri", Galați; Bau Cornel, Liceul Militar „Mihai Viteazul", Alba Iulia; Suba Eugenia-Corina, Școala Normală, Caransebeș; Mitroi Mirela, Lic. „C. Hogaș", Piatra-Neamț; Mîndruceanu Gabriela, Liceul de Informatică „G. Moisil", Timișoara; Radu Daniela, Lic. „Elena Cuza", Craiova; Poenar Horia, Liceul Teoretic „Avram Iancu", Brad; Bamburea Valeria, Lic. „Traian", Tr. Severin, Constăngioară Maria, Școala Normală „Iosif Vulcan", Oradea; Perța Corina, Școala Normală, Sibiu; Iuga Bianca, Lic. „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia; Szekely Monica, Liceul Sanitar, Hunedoara; Iliescu Ioana, Școala Normală, București; Toma Florentina, Lic. „Gh. M. Murgoci", Brăila; Geangu Mihaela, Lic. Pătîrlagele, Buzău; Munteanu Mirela, Lic. „Ioniță Asan", Caracal; Bărbulescu Nora, Școala Centrală, București; Katay Lilla, Lic. „A. Sever", Mediaș; Stanciu Lavinia, Școala Normală, Slobozia; Fanea Felicia, Lic. „M. Eminescu", Oradea; Bărbulescu Anda, Lic. „Dr. I. Meșotă", Brașov; Buruiană Elena, Școala Normală, Focșani; Constantin Laura, Lic. „Radu Greceanu", Slatina; Tarce Mioara, Liceul Teoretic, Șimleul Silvaniei; Muscalu Ionel, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; Lascu Cristina, Școala Normală, Slobozia; Maxim Daniela, Lic. Ind. Nr. 1, Vaslui; Dâmbu Corina, Lic. „G. Coșbuc", Năsăud; Castravete Lavinia, Lic. Ind., Strehaia; Roșca Maria, Liceul Teoretic, Ocna Mureș; Rusei Monica, Grupul Școlar de Industrie Alimentară, Timișoara; Marghetici Ada, Școala Centrală, București; Mătăsăreanu Ica, Liceul Teoretic, Dragalina, Oravița; Eremia Cristina, Liceul de Matematică Fizică „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu; Vlad Adriana, Școala Normală, Suceava; Chereches Gertruda, Lic. „Gh. Vrînceanu", Bacău; Ciobanu Antoaneta, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; Porumbiță Ionela, Lic. „I. Maiorescu", Giurgiu; Grindean Ioana, Liceul Teoretic, Zalău; Tiproc Nicoleta, Lic. „Doamna Stanca", Satu-Mare; Tauf Codruța, Lic. „Gh. Șincai", Baia Mare; Tonigaru Alina, Lic. „Cuza-Vodă", Huși; Bontianu Valentina, Grupul Școlar Economic, Piatra Neamț; Mateescu Dora, Școala Normală „Ștefan cel Mare", Bacău; Fărcaș Ioana, Lic. „M. Eminescu", Satu-Mare; Morga Ioana, Lic. „M. Eminescu", Constanța; Manolache Ciprian, Școala Normală „N. Iorga", Botoșani; Gligore Claudia, Lic. „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu; Brumar Emanuela, Lic. „M. Eminescu", Baia Mare; Ilisan Monica, Școala Normală „M. Eminescu", Toplița; Jianu Anca, Liceul Teoretic Nr. 2, Tîrnăveni.

CLASA A XII-A

Cheleman Codruța, Școala Normală, Tg. Mureș; Jucu Ioana, Școala Centrală, București; Răileanu Lăcrămioara, Școala Normală „N. Iorga", Botoșani; Șerbănescu Laura, Liceul de Matematică-Fizică „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu; Pleșan Karina, Colegiul „C. D. Loga", Timișoara; Ghiliciu Mirela, Lic. „Știrbei-Vodă", Călărași; Ene Ciprian, Lic. „Al. I. Cuza", Focșani; Achim Ruxandra, Școala Centrală, București; Acosmei Constantin, Lic. „C. Hogaș", Piatra Neamț; Istrate Emanuela, Lic. „Ștefan cel Mare", Tg. Neamț; Gabor Laura, Lic. „O. Goga", Miercurea-Ciuc; Bălțățeanu Simona, Lic. Ind., Strehaia; Prisăcaru Mariana, Lic. „M. Eminescu", Baia Mare; Taloș Angela, Grupul Școlar Industrial, Șimleul Silvaniei; Albu Floriana, Lic. „O. Goga", Sibiu; Mureșan Simina, Lic. „M. Eminescu", Baia Mare; Torneanu Laura, Școala Normală, Deva; Buda Dorin, Liceul Militar „Mihai Viteazul", Alba Iulia; Piloiu Corina, Colegiul „G. Coșbuc", Năsăud; Susanu Claudia, Școala Normală „Vasile Lupu", Iași; Adăscăliței Mirela, Lic. „Dr. I. Meșotă", Brașov, Petre Mihaela, Lic. „Lahovari", Rm. Vîlcea; Bălțat Adriana, Școala Normală „Gh. Șincai", Blaj; Uțiu Xenia, Liceul Teoretic, Zalău; Zorzolan Gabriela, Lic. „Zinca Golescu", Pitești; Crăciun Dorin, Lic. Ind. Nr. 1, Zalău; Dobrin Corina, Lic. „Oe Goga", Miercurea-Ciuc; Popa Loredana, Lic. „Mihai Viteazul", Ialomița; Stan Corina, Liceul Sanitar, Brăila; Cozma Anca, Lic. Ind. Nr. 3, Sibiu; Mihăilă Daniela, Lic. „Decebal". Deva; Căpățînă Diana, Lic. „G. Călinescu", Constanța; Lăpădat Simona, Școala Normală, Tulcea.

ANECDOTĂ

Sofocle, autorul tragediei *Antigona*, îi spuse unui poet care venise să-i aprecieze „creațiile" că a lucrat trei zile la trei versuri și tot nu este mulțumit de ele.

— Trei zile, zise înfumuratul poet, dar eu făceam trei sute de versuri în trei zile

— Te cred, tinere, însă sînt tot atît de convins că cele trei sute de versuri ale tal vor dura mai puțin de trei zile.

„Dramele lui Shakespeare și comediile lui Molière se vor putea reprezenta și peste mii de ani și vor fi ascultate cu același viu interes, căci pasiunile omenești vor rămîne n veci aceleași." (M. EMINESCU, *Curierul de Iași*, 20 martie 1877)

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Liceul „Gheorghe Lazăr", București

Între atîtea „gazete", unele născute și crescute parcă direct din rigolele străzilor, este de-a dreptul tonic să întîlnești și reviste care-și păstrează bunul-simț și prestigiul sau care, de la apariție, își propun, ca emblemă, aspirația spre valoare.

Revista noastră — publicație a elevilor Liceului „Unirea" din Focșani, coordonată, în continuare, de același însuflețit intelectual, prof. Petrache Dima —, își poartă, mai departe, ființa prin aerul înalt și pur al unui orizont de cultură, ea însăși fiind făuritoare de adevărată cultură. Ultimul ei număr, pe care-l avem în față și care ne întîmpină, pe copertă, cu imaginea, clasică, a acelui „rege-al poeziei", Vasile Alecsandri, își consacră o parte însemnată a paginilor lui relevării unor aspecte ale personalității și creației „bardului de la Mircești". Colaborează, în acest sens: prof. univ. dr. Al. Husar *(Alecsandri, diplomatul)*, prof. D. D. Șoitu *(Alecsandri, îndrumător literar)*, prof. Marcel Crihană *(N. Iorga despre regalitatea literară a lui V. Alecsandri)*, prof. dr. Victor Stoleru *(O interpretare sociologică a biografiei lui Vasile Alecsandri)*, prof. N. Crăciun *(Motivul erotic în proza lui V. Alecsandri)*, eleva Luiza Palanciuc *(Verbul în „Pastelurile" lui Alecsandri)*. Revista mai cuprinde, între altele, un amplu și interesant interviu, intitulat *Japonia văzută de un român*, care consemnează o discuție a prof. Petrache Dima cu un fost elev al Liceului „Unirea", ing. Adrian Dumbravă, ca și o altă discuție (a aceluiași autor) cu scriitorul și cineastul din Republica Moldova, Emil Loteanu, o evocare a savantului Nicolae Iorga, un portret al profesorului și istoricului literar Ovidiu Papadima, ambele realizate de prof. Aurel Ciulei, o primă parte a studiului „Din istoria limbajului matematic românesc", semnat de prof. univ. dr. Paula Diaconescu, un prim articol aparținînd lui Const. Dominte, de la Universitatea din București, intitulat *De unde vin cuvintele limbii române*. Cîțiva elevi, nu numai din Focșani, sînt prezenți cu poezii, apărute la rubricile „Debut" și „Dintre sute de catarge".

Liceul „Matei Basarab" din București, care și-a sărbătorit, de curînd, împlinirea a 130 de ani de existență, a publicat două numere ale revistei *Năzuințe*, coordonate de profesorii Ion Dumitru și I. C. Ștefan. Numărul *omagial*, care se deschide cu un *Cuvînt aniversar*, semnat de directoarea liceului, prof. Viorica Popa, evocă, în articole sensibile și documentate, pe înaintași — foști profesori și elevi ai liceului —, rezervînd, totodată un număr însemnat de pagini creațiilor poetice ale elevilor actuali ai școlii. Celălalt număr — care poartă precizarea: „Revistă culturală a profesorilor și elevilor" din acest liceu — acordă o cinstire deosebită „poetului nepereche" al literaturii noastre, continuă să cinstească, de asemenea, liceul, cu prilejul venerabilei sale vîrste, să prezinte pe cîțiva martori ai revoluției românești din decembrie 1989, să publice poezii și proze semnate de profesor (I. C. Ștefan, Tatiana Panaitescu) și de mulți elevi, printre care: Monica Stoicescu, Mihaela Bucur, Adriana-Roxana Marica, Cristina-Ioana Băluță, Roxana Buricel, Aura Ene, Andrei Nicolescu, Arabela Militaru, ca și de foști elevi: Cristina Mihai, Roxana-Maria Gheorghe, Mihai Iovănescu, la care se adaugă „compuneri școlare", note de „critică literară" etc. Felicităm colectivul acestui liceu pentru revitalizarea unei reviste care a înregistrat, de-a lungul vremii, multe succese.

Semnalăm apariția, la Bacău, a unei foarte interesante, valoroase reviste — *Convorbiri didactice* —, pe care un grup de profesori: Mihai Semenov (director-editor), Sergiu Șerban (redactor-șef), Petre Isachi (secretar general de redacție), Grigore Codrescu, Emil

Leahu, Mureș Covătaru (membri ai colegiului de redacție) o consacră problemelor limbii și literaturii române în învățământul preuniversitar. Numărul 1(3) — 1991 este dedicat în întregime marelui povestitor Ion Creangă. Inițiativa mi se pare extrem de utilă pentru beneficiari (elevi, mai ales), iar realizarea articolelor, semnate de profesorii: Eugen Dudău, Grigore Codrescu, Marinella Lașcu, Petre Isachi, Rodica Miron, Sergiu Șerban, Ioan Lazăr, probează deplină competență profesională și spirit adecvat intențiilor urmărite. Articolele, cuprinzînd probleme de literatură, dar și de gramatică, sînt destinate, pe de o parte, elevilor din clasele gimnaziale, cu deosebire celor din clasa a VIII-a, iar pe de alta, liceenilor, în special celor ce se pregătesc să-și susțină examenul de bacalaureat. Simpla trecere în revistă a problematicii unei părți din aceste articole este edificatoare pentru aria investigării creației unui mare scriitor. Se fac astfel referiri la: *prezența* lui Creangă în programele școlare de gimnaziu, și liceu, *se adnotează* fragmente din *Amintiri din copilărie*, studiate în clasele V—VIII, se publică *analize literare*, care au drept obiect *Amintirile din copilărie*, ca și basmul *Povestea lui Harap Alb*, se realizează *caracterizarea* unor personaje: *Smaranda Creangă*, *Ștefan a Petrei Ciubotariul*, *Dănilă Prepeleac*, se conturează „consultații" în legătură cu teme ca: *Originalitatea și modernitatea viziunii narative în opera lui Creangă*, *Real și fantastic în opera lui Creangă*, *Creangă în peisajul literaturii universale*. De asemenea, se propun „analize școlare complexe" ale unor texte, oferindu-se modele în acest sens, și se fac referiri la *Componente verbale ale unor expresii idiomatice și paremiologice din opera lui I. Creangă, în raport cu obîrșia lor latină*. Numărul 2, 1991, al aceleiași reviste, are un sumar mai diversificat, din punct de vedere tematic: sinteze gramaticale (despre numeral), probleme de retorică și stilistică *(metonimia, sinecdoca, antonomaza)*, lecturi școlare *adnotate: Mai am un singur dor* de M. Eminescu, *analize literare: Belșug* de T. Arghezi și *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *dicționar* de personaje literare: *Agripina* și *Moș Dănilă*, din *La Vulturi!* de G. Galaction și *Lică*, din *Moara cu noroc* de I. Slavici, ca și unele articole destinate pregătirii candidaților la examenul de admitere în învățământul universitar, probleme privind tehnica traducerii unui text din limba latină în limba română ori discuții referitoare la capodopere ale literaturii universale, *Epopeea lui Ghilgameș*, de pildă. Publicație de ținută (la care contribuie și prezentarea — de calitate, atrăgătoare), revista *Convorbiri didactice* constituie un instrument valoros pentru activitatea de mai bună însușire a limbii și literaturii române. O recomandăm cu căldură tuturor cadrelor didactice și elevilor.

Recomandăm — de asemenea ca folositoare — revista *Rommatica*, editată de profesorul bucureștean de limba și literatura română, Ștefan M. Ilinca. Concepută spre a sprijini, în primul rînd, pregătirea elevilor în vederea susținerii examenului de admitere în liceu, revista oferă foarte bune articole, care abordează felurite probleme și aspecte din domeniul limbii române (vocabular, morfologie, sintaxă), al literaturii (comentarii de texte, caracterizări de personaje, prezentarea unor *probleme* desprinse din *lumea* operelor literare: structură, compoziție, limbaj etc.), ca și probleme din domeniul matematicii. În plus, cei interesați vor găsi, în aceeași revistă, articole ce-i vor ajuta să se inițieze în *informatică*. Primele două numere apărute pînă acum, la care mai colaborează: Mihail Stan, Mariana Ilinca, Rodica Nicolae, Ștefan Smarandache, vă așteaptă. Urăm realizatorilor succes, în continuare.

BUCUREȘTI

„Săgetătorul", cenaclul reprezentativ al elevilor Capitalei, care a dat țării zeci de valori și care în curînd va sărbători 25 de ani de la înființare, desfășoară în continuare o bogată activitate, în pofida unor condiții extrem de grele create de perioada de tranziție, nefavorabilă încurajării și afirmării tinerelor talente și, în general, fenomenului cultural.

Lipsa unui sponsor (Ministerul Învățămîntului și Științei nu dispune de fonduri, iar Ministerul Tineretului și Turismului e total dezinteresat), reducerea considerabilă a activității editurilor de stat (mai ales cele de tineret: Albatros și Ion Creangă), au afectat apariția antologiei anuale *Săgetătorul*. Manuscrisele unor talentați „săgetători", aprobate în anii 1989—1990 au fost restituite în 1991 din cauza sistării debuturilor editoriale (Sorin Gherguț și Oana Șerban au fost primele victime). De asemenea, imposibilitatea editării în continuare a revistelor școlare, coordonate de cenaclurile școlare care, în cele mai modeste condiții, chiar dacă s-ar putea găsi hîrtie, ar ajunge să coste 30—50 de lei exemplarul, ne handicapează serios activitatea.

Cu toate condițiile vitrege, „Săgetătorul" a supraviețuit și și-a făcut pe deplin datoria. Circa 15 din membrii săi au debutat în ultima vreme în principalele reviste literare din Chișinău și București care le-au acordat spații generoase (Sorin Gherguț, Dan Ciopariu, Alexander Baumgarten, Alma Papadopol, Oana Șerban, Ioana Lazăr, Radu Carp, Ilinca Dobrescu, Mădălina Horescu, Carmen David, Mireille Popa, Gabriela Marinescu, Alexandra Anca, Cristina Hanganu, Corina Anghel), alții au publicat în revistele *Limba și literatura română*, *Forum*, precum și în altele (Raluca Rădulescu, Coziana Georgescu, Teodora Damian, Anca Nicolaescu, Andreea Maftei, Cristian Ionescu), cîtorva li s-au acordat premii la diverse concursuri de reviste literare, precum și premiul „M. Eminescu" în valoare de 100 000 de lei acordat de editura particulară Făt-Frumos „săgetătoarei" Gabriela Marinescu o dată cu lansarea volumului. Ne bucură faptul că am reușit să descoperim cîțiva „boboci" care progresează rapid și pe care în scurt timp îi vom scoate la lumină. E vorba de Cosmina Vasilache, Raluca Moroșan, Oana Holban, Ana Maria Popescu, Nicolae Mardare, Alexandru Scorpan, Andreea Bilig.

Am inclus în cenaclul „Săgetătorul" șase din membrii cenaclului reprezentativ Tocono (Totul pentru copiii noștri) al liceenilor din Chișinău în calitate de corespondenți și doi, ca membrii activi, întrucît, transferați la București, învață la Liceul „Gheorghe Lazăr". Cei doi colegi basarabeni au debutat în numărul trecut al revistei *Limba și literatura română*.

Întîmpinăm foarte mari greutăți cu tipărirea ediției a II-a a antologiei „Cîntec înfrățit", alcătuită în urma taberei permanente de creație a liceenilor bucureșteni și basarabeni ce se desfășoară anual, alternativ în R.S. Moldova și în România. Ediția a II-a cuprinde un florilegiu de versuri și proză prezentate în ședințele taberei internaționale de la Bușteni, organizată în vacanța de iarnă a acestui an școlar. Ea își așteaptă sponsorul și editorul. La fel zac edițiile 19 și 20 ale tradiționalei antologii „Săgetătorul", pe care editura Albatros le-a scos din plan. Instituția care ne-a sprijinit cel mai eficient activitatea a fost Radioteleviziunea. Emisiunile televiziunii consacrate taberei de la Bușteni, cele patru emisiuni din acest an ale radiodifuziunii, închinate creației și problemelor cenaclului, ne-au popularizat în toată țara.

Cu toate că sîntem pătrunși de „focul sacru", deși facem eforturi mari de a supraviețui și de a nu se lăsa copleșiți de dezinteresul general pentru literatură, deși mentorul nostru, prof. dr. Tudor Opriș, se zbate cu același elan tineresc ca acest filon proaspăt al literaturii române să nu se piardă, este necesară o schimbare radicală de mentalitate atît din partea profesorilor de limba română din București, cît și din partea oficialităților.

Am dori să simțim și aripa protectoare a Uniunii Scriitorilor și a Ministerului Culturii. Oare Mircea Dinescu, actualul președinte al USR a uitat că a fost și este încă membru corespondent (azi, de onoare) al „Săgetătorului"? Oare Andrei Pleșu a uitat că, atunci cînd, urmărit de securitate, ne-a prezentat *Minima moralia*, a fost primit cu dragoste și curaj de „săgetători", făgăduindu-le inima și sprijinul lui dacă vreodată se va găsi în situația de a-i putea ajuta?

Înțelegem și practicăm „voluntarismul", „patriotismul", „sacrificiul de sine", dar cultura cere o „minima materialia", iar descoperirea și păstrarea în țară a valorilor, o „minima curatoria". Sperăm ca în ceasul al doisprezecelea cei ce răspund de școala și cultura românească să înțeleagă acest lucru.

DAN CIPARIU
Președintele cenaclului „Săgetătorul"

CICÎRLĂU, jud. Maramureș

Festivalul „Vasile Lucaciu", dedicat sărbătoririi Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, a fost organizat de către Cenaclul „Vasile Lucaciu" din Cicîrlău, împreună cu organele de cultură din județul Maramureș, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România și Basarabia și al unor reviste literare. Lucrările celei de a VII-a ediții a festivalului s-au desfășurat în perioada 30 noiembrie — 2 decembrie 1990. Scopul festivalului a fost promovarea tinerelor talente, stimularea creatorilor valoroși. La concurs au participat, cu lucrări inedite (poezie, proză, folclor), autori care nu au publicat volume pînă la data desfășurării festivalului. Din programul manifestării, spicuim: vizitarea complexului muzeal „Vasile Lucaciu" din Șișești și a Casei memoriale „George Pop din Băsești", vizitarea Casei memoriale „Vasile Lucaciu" din Apa, participarea la festivitățile prilejuite de Sfințirea Troiței Eroilor de la Ilva, pelerinajul la biserica din Cicîrlău, care păstrează drapelul tricolor de la 1848, vernisajul expoziției de artă plastică și fotografii realizate de membrii cenaclului „Vasile Lucaciu" și festivitatea de premiere, încheiată prin spectacolul artistic „Unire-n cuget și simțiri". Cu prilejul festivalului, Inspectoratul pentru Cultură al județului Maramureș și cenaclul „Vasile Lucaciu" au editat un pliant cuprinzînd programul manifestării, informații privind activitatea marelui luptător pentru drepturile românilor din Transilvania, Vasile Lucaciu (1852—1922), considerat de N. Iorga „un mare și glorios simbol", precum și date monografice despre comuna Cicîrlău.

PITEȘTI

În anul școlar 1988-1989, elevii din secțiunea de folclor a Cenaclului literar „Meșterul Manole" din Liceul Industrial Nr. 8 din Pitești au cules folclor — eresuri și legende — din satele natale și ale părinților și bunicilor, precum și din alte zone ale țării. Înfățișăm cititorilor cîteva fragmente din materialele culese, ca un îndemn pentru valorificarea mai intensă a tezaurului mitologic al românilor.

Zburătorul: „În această întîmplare este vorba despre doi tineri căsătoriți de curînd. După nuntă, care a durat trei zile și trei nopți, soțul pleca la lucru în fiecare seară, la pădure, lăsînd acasă pe tînăra și gingașa lui soție. Nu trecu mult timp după plecarea soțului și, pe coșul casei, coborî, ca un fum, care se prefăcu într-un flăcău chipeș. Tînăra femeie văzîndu-l, în prima seară se sperie, dar în seara următoare se îndrăgosti de el. Astfel că noapte de noapte petreceau ei împreună, iubindu-se cu foc nestins pînă în zori cînd Zburătorul, cu chip frumos de tînăr, se prefăcea în fum și dispărea pe coșul casei în văzduh.

Într-o seară, o fată a unei vecine, rămînînd singură, a rugat-o pe tînăra soție să doarmă cu ea, că îi era urît și astfel a aflat taina Zburătorului, pe care a destăinuit-o părinților ei și aceștia soțului. Întrebată de soțul ei despre toate acestea, tînăra îndrăgostită și îndrăgită de Zburător n-a spus nimic. Soțul, neîncrezător și gelos, a pîndit-o într-o noapte și văzînd totul a scos-o afară din casă și, înfuriat, a dat foc casei. Din casă se auzea cum

Zburătorul o chema la el pe tînăra femeie de care se îndrăgostise. Apoi, din vîlvătăile focului ce cuprinseseră casa ţîşniră umbre negre, din învolburarea cărora a căzut pe pămînt o pietricică verde. Se spune că pietricica verde a fost luată de un tînăr pentru a-i purta noroc în viaţă. Casa s-a făcut scrum, iar femeia a rămas alături de soţul ei. (Auzită de eleva Lidia Ursu, cînd era în clasa a IX-a, de la bunica ei, Alexandra Ursu, în vîrsta de 56 de ani, din comuna Bîrla, sat Urluieni, Argeş, în vacanţa de vară a anului 1988).

Fata Morgana: „Vara, pe timp de secetă, lumea, cu mic cu mare, iese la rîu cu oale şi ulcioare şi aruncă apă pe cîmpii pentru a veni ploaia. Din aburii care ies din pămîntul udat se întrupează, ca o umbră uşoară ce pluteşte peste cîmpii, „Vestitoarea apei", „Fata Morgana a Bărăganului".

Rămîi fermecat, spunea bunică-mea, atunci cînd, imediat după apariţia Fetei Morgana, cerul se umple de nori şi apar fulgere, tunete şi ploaia începe să răpăie.

Fata Morgana îşi are obîrşia în Bărăgan, iar pe pămînturile Moldovei se numeşte „Vestitoarea apei". (Auzită de Sandu Mihaela, clasa a IX-a, de la bunica ei, Victoria Răutu, născută pe meleagurile Paşcanilor, în Moldova; ianuarie 1984).

Ielele, Ursitele: „Într-o noapte, un tînăr a auzit o muzică cerească, din ce în ce mai aproape, pînă la poarta casei sale. Erau Ielele-Ursitele, care, după ce l-au ameţit cu vraja cîntecului, l-au strigat pe nume să vină să-şi vadă mireasa. El s-a dus şi Ielele-Ursitele l-au înlănţuit în horă şi l-au dus în pădure, unde l-au dezbrăcat şi au dansat goale împreună cu el. De atunci, feciorul a rămas nebun, aiurit de vraja Ielelor. Aşa i-a fost Ursita. (Auzită de Maria A. Cîrstea, clasa a IX-a, de la Ilie Nania, 80 de ani, sat Cerbu, jud. Argeş).

Prof. dr. GEORGE NIŢU,
Îndrumătorul cenaclului „Meşterul Manole"

GORGANU, jud. Argeş

Şcoala Gimnazială din satul argeşean Gorganu (aşezat, ca un privilegiu care obligă, în preajma locurilor natale ale unor mari oameni: Goleştii, Brătienii, Ion Mihalache), nu beneficiază de un efectiv şcolar prea numeros. Am descoperit însă în cadrul lui aptitudini ce au îndreptăţit crearea unor forme de stimulare a creativităţii literare şi artistice. La ora aceasta activează aici un cerc folcloric, axat pe culegerea de creaţii locale şi în care s-au făcut remarcaţi, prin pasiune şi acurateţe, Gabriel Ilina, Cristi Zidăroiu, Laura Tudosoiu şi Marilena Viscol. Un cerc al epigramiştilor a consemnat creaţii promiţătoare (Petruţa Gomoiu, Ancuţa Stroe, Rodica Viscol), făcute cunoscute printr-o gazetă care, pînă la una tipărită sau multigrafiată, rămîne tot... de perete. Aici au apărut şi poeme de Lucica Ilina, Ana-Maria Marinoiu, Anca şi Magdalena Marinescu. Există o preocupare deosebită pentru studiul gramaticii, în cadrul unui cerc în care aş sublinia activitatea lui Mihai Marinescu, Ana-Maria Marinoiu, Lucica Ilina, Mircea Cioboată, Florin Muşat, Silviu Belchiţă, Magdalena Marinescu, Mihai Bărbieru). Activează cu bune rezultate şi un cerc dramatic, care a pus în scenă fragmente din creaţii de Caragiale, D. D. Pătrăşcanu, Creangă (episoade dramatizate din *Amintiri*...); între „actori": Ancuţa şi Mihai Marinescu, Silviu şi Sorin Bărbieru. În fine, dar nu în ultimul rînd, de un deosebit interes s-a bucurat expoziţia (încă „pendinte") de desene realizate de elevii claselor a V-a şi a VI-a după opere studiate. Atari activităţi se dovedesc stimulative şi stîrnesc o emulaţie cel puţin egală cu aceea a competiţiei la clasă. Prin factura lor liberă (singură în măsură să catalizeze şi să întreţină creativitatea), aceste manifestări au o eficienţă reală. Le vom continua — aici, în vecinătatea Floricăi lui Pillat şi a casei lui Rebreanu.

Prof. CONSTANTIN ROŞU

ANCA NICOLAESCU

S-a născut la 20 februarie 1975, în București. Este elevă în clasa a X-a la Școala Normală din București. Membră, din 1989, a cenaclului „Săgetătorul", laureată a concursului „L'Arc-en-ciel", organizat de publicația *Le Francophile*, a debutat, în 1990, la revista *Făclia* din Chișinău.

RALUCA MOROȘANU

S-a născut la 9 octombrie 1975, în București. Elevă în clasa a IX-a la Liceul Teoretic „A. C. Cuza" din București și membră a cenaclului „Săgetătorul", a obținut premiul I pe Capitală și pe țară la Concursul „Tinere condeie", edițiile 1987, 1988 și 1989. A debutat în antologia *Mlădițe* a Palatului copiilor, colaborînd apoi la *Făclia* din Chișinău și la *Tineretul liber* din București.

Copilărie

Lasă lîna mieilor să atîrne în sălcii
Hai, vino, să scuturăm cireșii
Poate florile lor se vor coace mai repede
De căldura pletelor noastre.

Dă-mi mîna! Ah!... Parcă ne învîrtim
De o mie de ani și mii de cireși
Își scutură floarea pe capetele noastre
Plecate ca la rugăciune.

De ce nu întîrzii, clipă,
Coroană de spini să ne faci?!?
Mai bine prinde-te și tu cu noi
În caruselul de-o mie de ani.

Căutătorii de comori

Cu mîinile lor
despică pămînturi și ape.
Aduc din adîncuri lumina
mereu mai aproape.
Pe drum de rugină
speranța îi poartă
undeva în afară de timp,
în afară de cifre, de azi sau de mîine;
îi leagă de noi
doar bucata de pîine.
Sînt vinovați de speranță,
de trudă și dor,
de vis și de spaima
căderii în gol.
Călători singuratici,
ducîndu-și păcatul pe umăr
își aleg o pedeapsă
dintre căi fără număr;
aruncați în prăpăstii,
răsuciți în furtuni,
pentru lumea întreagă
ei adună minuni.

COSMINA VASILACHE

S-a născut la 16 septembrie 1975, în Sighișoara. Este elevă a Liceului Teoretic „Gh. Lazăr" din București și membră a cenaclului „Săgetătorul". A obținut premiul I pe Capitală și pe țară la edițiile 1987 și 1988 ale concursului „Tinere condeie". A debutat în antologia *Mlădițe* a Palatului copiilor.

De cartea mea

De cartea mea
Mă cațăr
Să te văd, negru cuvînt...

Literă udă
Pentru naștere
Să te văd în pămînt.
Părinte de literă
Să-mi aplec spre recunoaștere
Obrazul de cînt și de vaer
În cartea mea
Să văd omul
Săgeată înaltă
De aer...

DEBUT

Copilărie,

FLORINA TUFESCU
Liceul „G. Ibrăileanu", Iași

Un dinozaur cu patru
Labe înguste
Mi-a rămas din copilăria
Pe care nu mi-o amintesc.

Amin,

Deasupra florii, cerul
Deasupra cerului, surîsul florii.

La înviere

Dreaptă și neînduplecată
Ca voința lui Dumnezeu
Luminarea de Paști.

Ceasornicul cu o singură oră

DANA ANDRONACHE
Liceul „N. Bălcescu", Medgidia

Întîlnire cu toamna:
la ora unu fix,
în salonul din sufletul meu —
salonul acela
cu ferestrele
stropite de-o ploaie veche...
Și ție îți plăcea
ploaia!
N-ai întîrziat,
Toamnă!
Ai întors acele
ceasornicului
din nou la unu
și ai plecat...
Din cauza întunericului,
n-am apucat să văd
dacă era unu fix...

MARICA PIETREANU

Exerciții lexicale pentru limba română
București, Editura Științifică, 1990, 210 p.

A apărut volumul cu numărul 314 al colecției „Știința pentru toți" patronată de Editura Științifică. Este vorba despre cartea semnată de Marica Pietreanu și intitulată *Exerciții lexicale pentru limba română*.

Doctor în filologie și redactor de editură foarte mulți ani, autoarea este o bună cunoscătoare a problemelor pe care le ridică procesul însușirii unei exprimări corecte, și a cerințelor și implicațiilor practice privind cultivarea limbii. Profesionalismul se observă și din felul în care autoarea își ordonează și sistematizează bogatul material selectat din lucrări de specialitate, alegînd criteriile cele mai lesnicioase pentru însușirea exactă și profitabilă a principiilor teoretice și practice de către cei interesați. De altfel, autoarea menționează în *Cuvîntul introductiv* că a conceput lucrarea sa ca pe „un auxiliar practic", avînd un caracter aplicativ și adresîndu-se, cu precădere, elevilor și profesorilor de limba română. O carte gîndită astfel și alcătuită pe baza unui material riguros selecționat, accesibil și instructiv, își va atinge ușor calitatea dorită de a fi un instrument de lucru.

Pe lîngă cele șase capitole: *Structura vocabularului românesc*, *Structura cuvintelor*, *Sensul cuvintelor*, *Îmbogățirea vocabularului*; *Etimologia și Lexicologia*, Marica Pietreanu adaugă un bogat grupaj de *exerciții lexicale*, aplicînd procedeele prezentate anterior, urmat, în final, de *o cheie* a exercițiilor și o *Bibliografie selectivă*.

În capitolul III: *Sensul cuvintelor*, la paragraful III: *Omonime, sinonime, paronime*, autoarea prezintă o suită de exemple cu trimiteri la situații asemănătoare și deci subliniat explicative, nelăsînd nici un dubiu de interpretare. Bine articulat și concludent este și capitolul IV, care se ocupă de principalele căi și procedee pentru *îmbogățirea vocabularului*.

Într-adevăr, ceea ce și-a propus autoarea prin conținutul problemelor tratate în fiecare capitol și prin tipurile de exerciții propuse se realizează efectiv pe tot cuprinsul lucrării, în plan teoretic, și avem convingerea că și în plan practic. Rezultă o îmbogățire și consolidare a mijloacelor prin care cei interesați urmăresc să-și cultive exprimarea, ori — în cazul profesorilor — să-i ajute pe alții să facă acest lucru.

G. MIREA

MIRCEA ELIADE

Profetism românesc

Vol. I, **Itinerariu spiritual. Scrisori către un provincial. Destinul culturii românești;**
Vol. II, **România în eternitate**

București, Editura Roza Vînturilor, 1990, 160+122 p.

Infinită este fascinația pe care o exercită asupra generațiilor opera lui Mircea Eliade, fie că este vorba de nuvele, de romane, de paginile de jurnal („roman-indirect", cum singur îl numește) ori de riguroasa sinteză finală, *Istoria credințelor și ideilor religioase*. Avem în sfîrșit ocazia, acum, de a întregi portretul spiritual al marelui scriitor, cunoscut pînă astăzi ca literat și savant. Căci Mircea Eliade a fost nu numai atît a fost un reputat eseist și publicist, un ziarist pasionat, asemeni lui B. P. Hasdeu, M. Eminescu, N. Iorga, G. Călinescu.

Cele două volume *Profetism românesc* ne propun o suită de articole și eseuri publicate de M. Eliade între anii 1927 și 1936 în ziarele vremii *(Cuvîntul, Vremea, Universul literar)*, articole în care autorul schițează profilul spiritual al generației sale, încercînd „să descopere neliniștile

acelui spirit tînăr, proaspăt și personal care configurează [...] generația noastră" (XII, *Final*, p. 60) și, nu în ultimul rînd, să anticipeze evoluția ulterioară a formelor și forțelor contemporane.

Itinerariu spiritual e așadar o prezentare a întrebărilor majore la care generația sa încearcă să răspundă, o „hartă sufletească a generației" care trăiește marele și generosul privilegiu de a fi „cea mai binecuvîntată, cea mai făgăduitoare din cîte s-au rînduit pînă acum în țară" (vol. I, p. 15). Scriitorul se referă, desigur, la ieșirea de sub apăsarea istoriei, la faptul că generația lui, nemaifiind presată de împlinirea vreunui ideal politic, avea răgazul să asimileze cît mai mult din cultura lumii, să mediteze la drumul și rostul ei în viață, să dea nestingherită măsura propriului talent.

În seria de *Scrisori către un provincial* (pseudo-scrisori, le-am numi noi), Mircea Eliade inventează un personaj (care îi trimite 58 de scrisori, răspunsul constituind materia acestui volum), un tînăr provincial sensibil și erudit, neînțeles de societate, în permanent conflict cu aceasta, și dezvăluie (precum Eminescu cîndva) relele timpului său. În *Intelectualii de rasă* mustra binevoitor pe amicul său, care vrea să revoluționeze lumea literară, să critice „hotărît non-valorile". Îl temperează întrebîndu-l: „De ce să afirmi hotărît un lucru de pe urma căruia nu poți cîștiga nimic?" (p. 81).

Memorabilă este scrisoarea *Gîndire minoră și gînditori paraziți* prin felul în care prezintă subproducțiile literare din zilele lui, o specie absolut suspectă și hibridă de creație, „alexandrinism fără emoții, dilletantism fără mobilitate interioară, feminism cerebral fără resurse sentimentale", care nici eseu nu este, nici articol gazetăresc („Gazetarul e om de curaj: afirmă sau infirmă", p. 90) în care „intelectualul de rasă" compilează cărți franțuzești.

În fine, ultimul capitol al primului volum, *Destinul culturii românești*, este o pledoarie mai mult decît fierbinte în favoarea valorii de necontestat a culturii române, care trebuie judecată numai în contextul ei social-istoric. Predestinați de Traian a fi „popor de frontieră", românii nu au avut răgazul Occidentului spre a construi catedrale și burguri. Predestinați de istorie să trăiască într-un prelungit ev mediu, pe cînd Occidentul cunoștea Renașterea, românii au fost cunoscuți prin cultura lor „abia la începutul sec. XIX, cînd ciclul inaugurat de Renaștere a fost definitiv închis și a început «Eonul» naționalităților" (*Destinul...*, p. 14).

Profetismul lui M. Eliade a intuit contribuția importantă a generației sale la înălțarea uriașului edificiu ce se numește cultura română. Dovadă stă articolul *Generația în pulbere*.

Cel de al doilea volum, *România în eternitate*, stă sub semnul unui copleșitor sentiment: iubirea de România, o iubire pură și înălțătoare, proprie generației pe care o reprezintă și care ne amintește de generația pașoptistă, eminesciană ori de cea a lui Iorga. Căci M. Eliade a imprimat generației sale un duh profetic, adică întors cu fața către viitor, dar un viitor eliberat de datoria împlinirii unui țel politic (unirea, eliberarea, independența). Această mare iubire de România îl face să fie necruțător cu politicianismul românesc din epoca interbelică (aceasta fiind a doua temă a scrierilor de față) și, sub acest aspect, autorul are în permanență în vedere România față în față cu Europa. Devine aspru la gîndul că am putea vreodată să intrăm în proverbele celorlalte națiii prin „țiganul balcanic", așa cum irlandezul în apus și „ovreiul", în răsărit au intrat în legendă. „Am ajuns de pomină și, pînă vom fi cunoscuți prin românismul nostru, sîntem cunoscuți prin politica și dezmățul vostru intern [...]. Nu vă plesnește obrazul de rușine? Aceasta este eternitatea care ni se pregătește!" (*România în eternitate*, p. 138). Această permanentă confruntare a României cu Europa se structurează de-a lungul a două coordonate principale: una „românească", prefigurată de seria care începe cu articolul *1918—1922* și se termină cu *Piloții orbi*, și alta „europeană", ce are la început articolul *Noul barbar*, iar la sfîrșit *Meditații despre arderea catedralelor*. Piedica cea mai grea din calea intrării României în eternitate este

politicianismul de după primul război mondial, mai precis perioada cea mai coruptă care a existat vreodată (după părerea autorului), anii 1918—1922. Soluția oferită de M. Eliade nu este alta decît distanțarea culturii de politică, mai precis de politicianism. Deși nu lipsesc accentele pamfletare, deși critica este severă, adesea necruțătoare, marea lui iubire de România îi dă încredere în timpurile viitoare: „Aș mai putea crede în forța și vitalitatea poporului român dacă n-aș spera că o asemenea revizuire se va face în curînd? *(1918—1922*, p. 132).

OLGA BĂLĂNESCU

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de 30 aprilie 1991.

Luminița Voiviciuc din Suceava: ideal ar fi să semănăm numai cu noi înșine! În cazul tău aria lecturilor nu ar trebui limitată doar la poezia lui Nichita Stănescu. În mod metodic, o cercetare serioasă a profunzimilor liricii românești ar trebui să înceapă cu poezia modernă și să continue cu cea contemporană. Aici ți-aș recomanda spre lectură cărțile de poezie ale următorilor autori: A. E. Baconsky, Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ștefan Augustin Doinaș, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu ș.a. În ceea ce privește grupajul trimis, am remarcat acuratețea sentimentelor din poezia *Lacrimi din cer;* în schimb, mai puțin inspirată mi s-a părut *Rugăciune*, care păcătuiește printr-un declarativism prea evident.

Maria Cristina Rădoi din Baia de Fier, Gorj, elevă în clasa a VIII-a: „Vara înseamnă / Căldura revărsată / Din rodul pămîntului, / Din spicul copt / Pe care-l ții în palmă / Vara poate fi / Cîntecul ciocîrliei / Ce se înalță / Spre tăriile nesfîrșirii văzduhului. / Vara e răcoarea și limpezimea / Izvorului de munte / Cînd soarele își trimite razele / Să se joace cu undele. / Cînd spui «vară» / Te gîndești la toate acestea, / Te gîndești mai ales la frumusețe". Iată o inspirată definiție lirică, care mă face să cred că următorul plic va conține poezia cu care vei debuta.

Vasile Munteanu din Pitești: sînt de acord cu tine în ceea ce privește afirmația că debutul nu poate să nu fie influențat de lecturile din marii clasici. Nimic însă nu crește în umbra lor; vreau să spun că mai ales un debutant are nevoie mai ales de trăiri autentice și de căutarea unui drum propriu, care ar trebui să pună în valoare valențele native. Pe de altă parte, se impune acumularea unei culturi poetice dar și a unui exercițiu constant, care te face stăpîn pe uneltele tale lirice. Versurile trimise nu sînt mai bune și nici mai rele decît ale altor corespondenți. Dacă vrei să te iei în serios ar trebui să eviți, pe viitor, maniera vetustă de exprimare și să găsești singur, în locul lamentațiilor interminabile, fără vibrație lirică, forme adecvate de plasticizare a materiei poetice.

Florina Tufescu din Iași: versurile trimise recomandă un poet autentic, surprinzător de matur, de împlinit. Nu pot decît să recomand cu căldură redacției spre publicare *La înviere*, *Amin*, *Copilărie*.

Carena Flavis din Vaslui: lecturile de care vorbești în scrisoare sînt revelatoare pentru etapa pe care o parcurgi. Iată o mostră de sensibilitate adolescentină care fixează exact maniera lapidară de exprimare: „În deșertul nisipos din palma mea / Struții înserării / Își ascund capetele rotunde" *(Haiku)*.

Elena Iftimie din Zemeș, jud. Bacău: din nou semne promițătoare. Încercarea în proză intitulată *Mugurul* are acea doză inefabilă de candoare și tandrețe proprie copilăriei de care te desprinzi cu nostalgia specifică vîrstei. Cred că o „cură" de lecturi de calitate ar avea darul să-ți provoace o schimbare de voce binevenită.

Cristina Grecu din Constanța, elevă în clasa a VIII-a: „Mă simt ca un fluture mic / În vremurile de început ale crisalidei". Un vers frumos care poate anunța prezența unui poet. Totul depinde de tine...

Dana Andronache din Medgidia: vei debuta cu poezia intitulată *Ceasornicul cu o singură oră.*

Florian Ioniță din Feteşti: sînt şi lucruri interesante în amalgamul de imagini impresioniste din textul intitulat *Tîrziu*, dar lipseşte tocmai acea metaforă care închide în sine toate sugestiile anterioare, acel element care face din poezie nu o colecție neutră de impresii eterogene, ci chiar a imagine fundamentală.

Mihaela Căluț, din Arad: „Cîteodată / Aş vrea să fiu / Începutul unei sonate / De Beethoven. / Aş curge / Printr-o mare de note / Ca un ecou rătăcit / Al unui pasaj încă neînceput. / M-aş risipi, vibrînd / În acordurile calme, / Nedefinite / Ale unui pian / Dezacordat. Oare de ce nu pot fi / Începutul unei sonate / De Beethoven?" *(Cîteodată)*. „Startul" e bun, aşa că nu pot decît să aştept noi semne ale talentului tău. O relatare privind lecturile recente ar fi lămuritoare pentru zona lirică în care te mişti.

Nicoleta Dascălu din Galaţi, elevă în clasa a VII-a: unele din textele trimise sînt scrise sub influența poeziei bacoviene, ceea ce nu e condamnabil deloc; pentru început exercițiile de stil sînt necesare, cu condiția să nu fie absolutizate prin ignorarea propriilor resurse creatoare. În acest sens am remarcat poezia intitulată *Dor de inimă*, meritorie prin sinceritatea expresiei care proclamă existența lumii ca metaforă.

Compuneri interesante, nu lipsite de sensibilitate, ce dovedesc oarecari înclinații literare, însă care se află deocamdată sub semnul căutării propriilor disponibilități creatoare, am primit de la următorii corespondenți: *Călina Godeanu* din Caransebeş (atenție, ortografia!), *Oana Nestorescu* din Bucureşti, *Elena Raluca Zaharia* din Siliştea Nouă, jud. Teleorman, *Andrei Librimir* din Luncavița, jud. Caraş-Severin, *Beatrice Coman* din Tecuci, *Florin Ivan* din Mioarele, jud. Argeş, *Laura Dragomir* din Bucureşti, *Marina Tudor* din Constanța, *Sabina Marcovschi* din Paşcani, *Ion Mihai* din Craiova, *Fabian Cheța* din Călăraşi, *Camelia Talapan* din Bucureşti, *Alina Lucia Apetrei* din Zamostea, jud. Suceava, *Domnica Drumea* din Făgăraş, *Camelia Iorgulescu* din Piteşti, *Aime Mihaela Franche* din Baia Mare, *Alina Abrudan* din Tecuci, *Oana Coman* din Moineşti, *Constanța Amza* din Boteşti, jud. Argeş, *Elena Mihaela Prisăcaru* din Comăneşti (atenție, ortografia!) *Claudelia Schimta* din Bucureşti, *Lăcrămioara Berbec* din Constanța, *Carmina Aron* din Făurei, *Adriana Mazilu* din Braşov, *Adela Patricia Jurcă* din Timişoara, *Andreea Adrian* din Cîmpia Turzii, *Anca Grecan* din Zalău, *Camelia Matei* din Bucureşti, *Lăcrămioara Sidoriuc* din Suceava. Tuturor le cerem pe viitor o exigență sporită față de propriile producții, multe lecturi de calitate, dar şi mult efort creator.

GABRIEL STĂNESCU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

CONGRESUL AL IV-LEA AL FILOLOGILOR ROMÂNI

În zilele de 4—6 iulie 1991 s-au desfășurat la Timișoara lucrările *Congresului al IV-lea al Filologior Români*, la care au participat 150 de profesori și cercetători din România, 11 din Republica Moldova, 7 din Bucovina de Nord, 6 din Banatul iugoslav, cîte 2 din Olanda și Germania și unul din Franța. În rapoarte și comunicări au fost dezbătute probleme ale limbii române în perioada de tranziție. Congresul a aprobat ca document final *Rezoluția* de mai jos. În ziua de 16 iulie 1991, conducători și cercetători ai institutelor de lingvistică, decani și profesori ai facultăților de litere din România au semnat, în ziarele *Adevărul* și *Cotidianul*, un Apel către Parlamentul *Republicii Moldova*, conținînd propunerea ca în Constituția Republicii să se respecte adevărul că limba de stat este *limba română*, și nu limba moldovenească.

REZOLUȚIA CONGRESULUI

„Congresul al IV-lea al Filologilor Români, inițiat de Societatea de Științe Filologice, organizat de filiala Societății din Timișoara și ținut în acest important centru de cultură, cu participarea unor specialiști recunoscuți din țară și de peste hotare, constată :

1. Filologia românească, și cu deosebire, studiul limbii române, se află, după Revoluția din Decembrie 1989, într-o etapă nouă de dezvoltare strîns legată de procesul democratizării din toate sectoarele vieții.

2. Expunîndu-și punctele de vedere și opiniile cu privire la limba română, atît în plenare, cît și în cele 10 secții ale Congresului, participanții au fost în unanimitate de părere că este necesar ca, în etapa actuală, să se îmbunătățească prin lege toate formele de studiere a limbii și literaturii române în învățămîntul filologic de toate gradele, iar acolo unde este cazul în strînsă legătură cu alte limbi, potrivit caracteristicilor umanismului românesc.

3. Pentru realizarea obiectivelor de la punctul 2, Congresul consideră că Societatea de Științe Filologice prin filialele sale, are obligația de a sprijini pregătirea elevilor în domeniul limbii și literaturii române și de a urmări aplicarea măsurilor legislative corespunzătoare.

4. Congresul propune atît Societății de Științe Filologice, Ministerului Învățămîntului și Științei, Ministerului Culturii, Ministerului Tineretului și Sportului, cît și editurilor care publică manuale, reviste, broșuri etc. pentru elevi, studenți și alte categorii de tineri să asigure pentru aceste publicații un conținut atrăgător, corect din punctul de vedere al cultivării limbii române, și un aspect grafic agreabil.

5. Societatea de Științe Filologice va colabora intens cu Academia Română, cu instituțiile științifice de specialitate, cu echipele și cadrele de cercetare din universități, atît cu cele din țară, cît și cu cele din afara granițelor țării, cu radioul și televiziunea pentru a face cunoscute publicului larg, într-o formă accesibilă, cercetările filologice menite să contribuie la apărarea și cultivarea limbii române, tezaurul cel mai de preț al poporului nostru, atît de greu încercat în zbuciumata sa istorie națională.

6. Congresul salută participarea activă, la lucrările sale, a profesorilor și cercetătorilor din Republica Moldova, din Bucovina de Nord și din Banatul iugoslav, angajați în procesul de studiere, dezvoltare și cultivare a limbii române din aceste teritorii locuite de români în spiritul nou al Europei moderne.

7. Congresul împuternicește Societatea de Științe Filologice să folosească toate mijloacele pentru ca limba română, una și aceeași în România, Republica Moldova, Bucovina de Nord și alte regiuni cu populație românească, să cunoască o dezvoltare unitară, în măsură să asigure amplificarea tuturor funcțiilor sale în condiții firești".

Ne exprimăm și cu acest prilej convingerea că limba română dispune de resursele necesare pentru a cunoaște o dezvoltare unitară în timp și spațiu.

ÎN ATENȚIA ELEVILOR ȘI A PROFESORILOR

Pentru a veni în sprijinul elevilor și profesorilor cu materiale utile procesului de învățământ, Societatea de Științe Filologice din România va edita, până la sfîrșitul anului 1991, două suplimente ale revistei pentru elevi :

1. *Limba română și dialectele ei* (32 p., 25 lei ex.) ;

2. M. Eminescu, *Poezie, proză literară și publicistică*. Texte selectate din opera integrală și note de lectură (128 p., 75 lei ex.).

În anul 1992, S.S.F. va edita și difuza direct abonaților :

1. *Limba și literatura română*, revistă trimestrială pentru elevi, 4 numere, preț 25 lei/ex. *(comenzi de cel puțin 20 ex.)*.

2. *Limbă și literatură*, culegere de articole pentru profesori, 4 vol., preț 40 lei/ex. *(comenzi de cel puțin 5 ex.)*

3. *Limbile moderne în școală*, culegere de articole pentru profesori, 2 vol., 40 lei/ex. *(comenzi de cel puțin 5 ex.)*.

Abonamentele individuale se fac numai prin oficiile P.T.T.R.

Buletinul S.S.F. (1 vol.) difuzat gratuit membrilor comitetelor filialelor și subfilialelor, inspectorilor școlari care vor sprijini abonarea elevilor și profesorilor. Profesorii (inspectorii) care vor trimite note de comandă în valoare de cel puțin 10.000 lei vor primi gratuit exemplare din *Buletinul S.S.F.* și din suplimentele editate în 1991.

Comenzile colective (la suplimentele din 1991 și la publicațiile din 1992) se expediază direct de către S.S.F. profesorilor (inspectorilor) care vor depune pînă la 25 dec. a.c. contravaloarea acestora (prin mandat poștal sau virament) în contul S.S.F. nr. 45.10.6.18.2, deschis la B.C.R. Filiala Sector 5, București, și care vor trimite cîte o fișă de comandă pentru fiecare titlu de publicație, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis, pe adresa : *Societatea de Științe Filologice*, Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector 5, cod 79.664, București, Oficiul PTTR București 1.

FIȘĂ DE COMANDĂ (MODEL)

Subsemnatul (a) . . . . . instituția (școala, liceul) . . . . . din . . . . . am expediat prin mandat poștal sau dispoziție de plată nr. . . . . suma de . . . . . lei, reprezentînd cv. suplimentelor pe anul 1991 și/sau abonamentelor pentru anul 1992 (se completează titlul publicației și numărul abonamentelor) . . . . . .

. . . . . .

Comenzile colective se expediază la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.) . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Data . . . . . .

Semnătura . . . . . .

Lei 20

Societatea de Științe Filologice

4

1991

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XX, nr. 4 (octombrie-decembrie), București, 1991

COLEGIUL DE REDACȚIE :

SILVIU ANGELESCU, GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), ION BUZAȘI (Blaj), IOAN DERȘIDAN (Oradea), ION DUNĂ, VIORICA CĂTĂLIN-ALEXANDRU, MIHAI FLOAREA, MARIN IANCU, FLORIN IONIȚĂ, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, LIVIU PAPADIMA, IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), GABRIEL STĂNESCU, GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ, MIRCEA VASILESCU

REDACȚIA :

FLORENTINA SĂMIHĂIAN, MIRCEA FRĂNCULESCU — **redactori**
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitu Măgureanu, nr. 1, sector V, cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont B.C.R. nr. 45.10.6.18.2, Filiala sector V, București.

Tiparul executat la Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „Coresi" — București
sub comanda nr. 11 921

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XX, NR. 4 (OCTOMBRIE — DECEMBRIE), BUCUREŞTI, 1991

Sumar

I. HANGIU — Congresul Filologilor Români (Timişoara) şi Conferinţa Naţională de Filologie (Iaşi — Chişinău) 3

Gramatică, vocabular

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN — O variantă a împletirii regentei cu subordonata: dubla subordonare a relativului 6
ADRIANA STOICHIŢOIU — Împrumuturi lexicale în limba română actuală (II) 9
GH. N. VASILACHE — Delimitarea în frază a propoziţiilor secundare. 10
ELEONORA ZAMŞA — Prevenirea unor greşeli în identificarea şi analiza predicatului 11

Stil, compoziţie

DANIELA PAPADIMA — Limba de lemn — un antilimbaj (I) 14
FLORENTINA SĂMIHĂIAN — Analiza de text (I) 16
EMANUELA CRIŞAN — Rezumatul (II) 19
GABRIEL ANGELESCU — Portretul lui Ştefan cel Mare în „Letopiseţul" lui Gr. Ureche şi în „Apus de soare" de B. Şt. Delavrancea 22
CONSTANTIN DEACONU — Elemente de construcţie dramatică în romanul „Moromeţii" 24

Analize, sinteze

PAUL CORNEA — Gînduri despre „Harap Alb" 26
AURELIA ILIAN — M. Eminescu: „De-aş avea" 28
MARIA TRONEA — Poetica imaginarului în „Levantul" de Mircea Cărtărescu 30

Miscellanea

MIRCEA POPA — Gheorghe Şincai (1754—1816) 33
ION BUZAŞI — Andrei Mureşanu (1816—1863) 37

GEORGE MUNTEAN — Militantism cultural basarabean 38
Şcoala naţională — factor de bază în consolidarea suveranităţii şi independenţei Republicii Moldova (interviu cu N. Mătcaş) 42

Concursuri, examene

Subiectele date la admiterea în liceu (sesiunea iulie 1991) 46
Subiectele date în sesiunile iulie — august 1991 la şcolile profesionale 47
GABRIELA COJOCARU — Comentariu privind rezolvarea subiectelor de limbă la Facultatea de Drept din Bucureşti 48
TUDOR OPRIŞ — Concursul naţional „Tinere condeie" 49
Premianţii concursului naţional „Tinere condeie" 49

De la corespondenţii noştri 50

Tinere talente

SORIN GHERGUŢ — Magazin universal 52
IOANA CAMELIA VOICA — Oglindiri înalte 52

Debut

CLAUDIA STOIA — Răsărit de toamnă 53
AGATHA-MARIA MĂDĂLINA ŞTEFAN — Atunci cînd 53
LIVIA MANUELA DILĂ — Despre tine 54
CLAUDIA DUŢESCU — Răsăritul 54
CRISTINA MODREANU — Sandu lui Teleajăn 54

Însemnări pe marginea cărţilor

Norme ortografice, ortoepice şi de punctuaţie ale limbii române (Maria Dobre); I. L. CARAGIALE, *Nuvele şi povestiri.* Antologie, tabel cronologic, prefaţă şi note de SANDA RADIAN (Const. Miu); *În Moldova noastră dragă (din creaţia copiilor)* (Tudor Opriş); LIVIU REBREANU, *Nuvele.* Antologie, postfaţă şi bibliografie de ALEXANDRU RUJA (Ion Buzaşi); OLGA DUŢU, *Exerciţii ortografice pentru admiterea în liceu* (Const. Miu) 56

GABRIEL STĂNESCU — Curier 62

Congresul Filologilor Români (Timişoara) şi Conferinţa Naţională de Filologie (Iaşi—Chişinău)

I. HANGIU

Într-un scurt istoric privind societăţile şi asociaţiile filologice din ţara noastră, publicat în primul *Buletin al Societăţii de Ştiinţe Filologice pe anul 1976 (Buletinul* a apărut cu titlul *Anuar)*, am evidenţiat întrunirea la Bucureşti, în 1925, a *întîiului Congres al Filologilor Români*. Reluarea tradiţiei celor trei congrese din perioada interbelică n-a fost posibilă decît în acest an, cînd Biroul Consiliului de conducere a aprobat propunerea ca Congresul al IV-lea al Filologilor Români să se desfăşoare la Timişoara între 4—6 iulie 1991. După cum se ştie, primul congres s-a ţinut la Bucureşti, sub preşedinţia lui Ovid Densusianu, al II-lea la Cluj în 1926, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, şi al III-lea la Cernăuţi în 1927, raportor pentru ortografie fiind Al. Procopovici.

La lucrările *Congresului al IV-lea al Filologilor Români* de la Timişoara au participat circa 150 de cercetători şi profesori din învăţămîntul filologic de toate gradele din România, 11 filologi din Republica Moldova, 7 din nordul Bucovinei, 6 din Banatul iugoslav, cîte doi din Germania şi Olanda şi unul din Franţa.

În rapoartele prezentate (acad. I. Coteanu, *Vocabular;* dr. Mioara Avram, *Gramatică;* prof. univ. dr. Flora Şuteu, *Ortografie*, conf. univ. dr. Ileana Oancea, *Stilistică şi creativitate* şi subsemnatul, *Noţiuni de istoria limbii, compoziţie şi stil în viitoarele manuale de limbă şi literatură română)*, precum şi în cele peste 100 de comunicări susţinute în secţii au fost dezbătute probleme ale limbii române actuale, în perioada de tranziţie de la „limba de lemn" creată de dictatura comunistă la limba democraţiei şi a libertăţii de expresie.

Congresul a aprobat ca document final o *Rezoluţie* menită să orienteze activitatea Societăţii de Ştiinţe Filologice (vezi textul *Rezoluţiei* pe coperta a III-a a numărului precedent), şi să combată ideea neştiinţifică proliferată de dictatura comunistă că ar exista două limbi romanice diferite: limba română şi limba moldovenească.

La punctul al 7-lea al Rezoluţiei s-a făcut precizarea că Societatea de Ştiinţe Filologice este autorizată „să folosească toate mijloacele ca *limba română, una şi aceeaşi în România, în Republica Moldova, în Bucovina de Nord şi alte regiuni cu populaţie românească, să cunoască o dezvoltare unitară*, în măsură să asigure amplificarea tuturor funcţiilor sale, în condiţii firesti". Conducători ai institutelor de lingvistică, decani şi profesori ai facultăţilor de litere din România au adresat prin ziarele *Adevărul* şi *Cotidianul* din 16 iulie a.c., republicat în *România liberă* şi în *România literară*, un *Apel către Parlamentul Republicii Moldova*[1], în care s-a propus ca în Constituţia Republicii să se respecte adevărul că limba de stat este *limba română*, şi *nu limba moldovenească*. Nu ne îndoim că acest lucru este realizabil acum în condiţiile

[1] *Apelul* a apărut şi la Chişinău, în ziarul *Glasul naţiunii* din 8 august 1991.

cîştigării la 27 august 1991 a independenţei depline a Republicii Moldova faţă de U.R.S.S.

A doua manifestare de prestigiu o constituie organizarea de către Societatea de Ştiinţe Filologice, în colaborare cu Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, Universitatea de Stat din Chişinău, Societatea „Limba noastră cea română" din Chişinău şi Inspectoratul de Cultură al judeţului Iaşi, a *Conferinţei Naţionale de Filologie* cu tema *„Limba română azi"*, ale cărei lucrări s-au desfăşurat la Iaşi în zilele de 28 şi 29 august şi la Chişinău în zilele de 30 şi 31 august 1991. Participanţii la Conferinţă — profesori şi cercetători din Bucureşti, Iaşi şi Timişoara, împreună cu cei din Chişinău — au aprobat o Rezoluţie, al cărei text îl reproducem în continuare.

Rezoluţia

Conferinţei Naţionale de Filologie

„Desfăşurarea lucrărilor Conferinţei a pus în lumină, încă o dată, prin comunicările prezentate şi prin dezbateri, că politica de deznaţionalizare în Basarabia, nordul Bucovinei şi în alte regiuni româneşti s-a întemeiat, printre altele, şi pe teoria, falsă, că ar exista două limbi romanice în această parte a Europei: limba română şi limba moldovenească.

În legătură cu aceasta, Conferinţa consideră absolut necesar să afirme încă o dată adevărul, axiomatic, demonstrat definitiv de ştiinţa limbii cu argumentele lingvisticii generale, în interiorul lingvisticii romanice şi al lingvisticii româneşti, că toţi românii, indiferent unde ar locui, vorbesc una şi aceeaşi limbă, limba română.

Limbă a unuia şi aceluiaşi popor, poporul român, *semn distinctiv al uneia şi aceleiaşi naţiuni*, naţiunea română, *această unică limbă romanică vorbită în prezent în estul Europei trebuie numită peste tot, şi, deci, şi în Constituţia Republicii Moldova, cu singurul glotonim îndreptăţit:* limba română.

Ca urmare a politicii de deznaţionalizare, limba română a ajuns în Republica Moldova şi în nordul Bucovinei, precum şi în alte regiuni, la o stare îngrijorătoare sub raport funcţional şi structural. Totodată, mai ales datorită impunerii în toate domeniile vieţii spirituale a unei ideologii comuniste-totalitare, limba română a cunoscut în România un proces de alienare funcţională.

În legătură cu această situaţie, Conferinţa Naţională de Filologie *reafirmă principiul că şcoala trebuie să aibă rolul fundamental în readucere limbii române în situaţia de a-şi putea îndeplini, în condiţii optime, toate funcţiile sale, deopotrivă în România, nordul Bucovinei şi în celelalte regiuni locuite de români. Acest principiu va putea fi pus în practică prin:*

— asigurarea condiţiilor ca toţi copiii români să aibă la dispoziţie şcoli şi cărţi în limba maternă;

— întemeierea învăţămîntului preuniversitar pe programe comune de limba şi literatura română, istorie, precum şi la celelalte discipline;

— acordarea unui rol principal problemelor de cultivare a limbii;

— crearea posibilităţilor de folosire în România, Republica Moldova şi Ucraina, în alte regiuni locuite de români, a aceloraşi manuale de limba şi literatura română, istorie etc.;

— dezvoltarea de raporturi strînse între unităţi de învăţămînt din România, Republica Moldova, Ucraina etc., prin schimburi de învăţători,

profesori, studenți, elevi, prin cursuri de perfecționare a cadrelor didactice etc.

În acest proces de recîștigare a demnității, capacității funcționale și expresivității limbii române, școlii trebuie să i se alăture, cu toată responsabilitatea, mijloacele de comunicare în masă. Pentru a găsi căile cele mai potrivite dezvoltării permanente a limbii române în toate componentele sale funcționale, Conferința consideră necesar:

— continuarea și adîncirea raporturilor de colaborare între cele două universități, între Societatea de Științe Filologice din România și Societatea „Limba noastră cea română" din Republica Moldova, precum și extinderea acestei colaborări la alte universități și societăți științifice sau culturale;

— stabilirea unor raporturi strînse de colaborare între revistele editate de Ministerul Științei și Învățămîntului al Republicii Moldova, Societatea „Limba noastră cea română" și Societatea de Științe Filologice din România;

— statuarea Conferinței cu această temă ca manifestare științifică organizată anual, cu un plan tematic bine precizat pentru viitoarele ediții.

Chișinău, 30 august 1991.

*

Cele două manifestări științifice ale anului 1991 — Congresul al IV-lea al Filologilor Români de la Timișoara și Conferința Națională de Filologie de la Iași și Chișinău — se înscriu pe linia tradițiilor noastre istorice și filologice. Credem că, după o jumătate de secol de îndoctrinare a învățămîntului cu o ideologie străină intereselor națiunii române, a sosit momentul să revenim la tradițiile istorice ale tuturor celor ce vorbesc limba română, la aspirațiile de libertate și democrație ale întregului nostru popor, atît de greu încercat în zbuciumata sa istorie. Revin totodată, în actualitate, cuvintele rostite de Ovid Densusianu la deschiderea lucrărilor întîiului Congres al Filologilor Români din 1925:

„Uităm de multe ori că în Renașterea noastră filologii au avut un rol de frunte [...] Studiile lor, socotite aride, au făcut să tresărim la glasul latinității și al deșteptării conștiinței naționale [...] Azi studiile filologice pleacă de la o viziune mărită în interpretarea realistă a faptelor. După ce filologia a arătat latinitatea noastră, astăzi cu ajutorul ei căutăm să ne cunoaștem și mai bine, să înțelegem trecutul și să ne dăm seama de ce este în total sufletul nostru".

La Timișoara s-au reîntîlnit filologi români de pe ambele maluri ale Prutului, din nordul Bucovinei și din Banatul iugoslav pentru a discuta soarta limbii române, iar la Iași și Chișinău s-au stabilit legături trainice și măsuri concrete pentru unitatea sufletului românesc. Dacă scriitorii basarabeni s-au situat în primele rînduri ale luptei pentru cîștigarea independenței, filologii au datoria de a consolida independența prin limbă.

Ne exprimăm și cu acest prilej convingerea că limba română dispune de resursele necesare pentru a se elibera de influențele exercitate de limba rusă și de ideologia marxist-leninistă vreme de cinci decenii, mai ales în Basarabia, că ea va cunoaște în viitor o dezvoltare unitară în timp și spațiu. La atingerea acestui obiectiv, școlii românești, reașezată pe baza democratice și umaniste, îi revine rolul principal. Societatea de Științe Filologice va sprijini școala să-și îndeplinească misiunea de instruire și educare a tinerelor generații într-o limbă română corectă.

O variantă a împletirii regentei cu subordonata: dubla subordonare a relativului

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN
Universitatea din București

Tipul de construcție aici în discuție privește nu orice fel de subordonată relativă, ci numai relativele neinterogative, adică subordonatele introduse prin pronume, adjective și adverbe relative care nu reprezintă transpuneri în vorbire indirectă a interogativelor parțiale[1]. Ca poziție sintactică, acest tip de construcție poate avea ca regent:

— un verb sau un adjectiv cu regim de dativ, funcționînd ca subordonată completivă indirectă; vezi:

(a) *Dau cui cere;*

(b) „De aici a ieșit un folos pentru care nu pot fi îndestul de *recunoscător cui* n-a alergat după mine cu ultimele metode ale științei", Iorga, *P.A.* 1, 10;

— un verb tranzitiv construit cu *pe*, funcționînd, față de acesta, ca subordonată completivă directă; vezi:

(c) „*Să blesteme pe-oricine* de mine-o avea milă", Eminescu, *P.* 88;

— un verb, un adjectiv sau un adverb cu regim prepozițional, funcționînd, în relație cu regentul, ca subordonată completivă indirectă; vezi:

(d) „Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea — și *rîd de cîte*-ascult
Ca de dureri străine?", Eminescu, *P.* 54;

(e) „Elena este *austeră cu cine* o bănuiește de infidelitate", Călinescu, *I.L.R.* 338;

(f) „ele nu se pot pune *alăturea de ceea ce* a făcut aproape fără instrumente... această nenorocită umanitate preistorică", Iorga, *P.A.* 2, 283;

— un substantiv sau pronume construite cu genitivul sau prepozițional, funcționînd, față de aceste regente, ca atributivă; vezi:

(g) „În teatrul unde se intră cu plată și nu se ispitește lumea cu *prezintarea a ceea ce*[2] e mai strident și mai josnic în viață...", Iorga, *P.A.* 2, 404;

(h) „De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus —", Eminescu, *P.* 170;

(i) „Biblia ne povestește de Samson, cum că muierea,
Cînd dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea,

[1] Este o mare deosebire între tipul de relative: *El m-a întrebat pe cine vor avansa, El s-a interesat pe cine vor avansa*, unde relativa reprezintă o transpunere în vorbire indirectă, după un verb „de informare", a unei interogative parțiale, și tipul: *El laudă pe cine merită*, unde relativa nu este și interogativă, regentul *a lăuda* neadmițînd introducerea unei interogații.

[2] Grupul prepoziția *a* + pronume în acuzativ apare în locul unei construcții genitivale, recurgîndu-se la exprimarea prepozițională, deoarece pronumele *ceea ce* este invariabil și deci nu cunoaște flexiune de caz.

Ca dovadă de ce suflet stă în piepții unei rochii...", Eminescu, *P.* 120.

În acest tip de construcție pot apărea pronumele relative sau nehotărîte cu funcție relativă (vezi (a) — (h)), adjective pronominale relative (vezi (i): *de ce suflet*), dar, mai rar, și adverbe relative; vezi:

(j) „*Înamorați* de-a ta ființă,

De cum zîmbești, *de cum* te miști", Eminescu, *P.* 159.

Elementele sintactice comune ale construcțiilor (a) — (j) sînt: — relativul are calitatea unui d u b l u s u b s t i t u t, substituind un nominal din regentă și unul din subordonată (vezi, de exemplu: (a) *Dau omului — omul cere;* (c) *să blesteme pe omul — omul o aveа milă;* (d) *rîd de povești — ascult povești* etc.) și incluzîndu-se, în consecință, atît în organizarea regentei, cît și a subordonatei; — în organizarea celor două propoziții, substitutul pronominal relativ se include cu funcții diferite (vezi, de exemplu: (a) complement indirect în regentă și subiect în subordonată; (c) complement direct în regentă și subiect în subordonată; (d) complement indirect prepozițional în regentă și complement direct în subordonată, funcții care cer mărci formale diferite (vezi: (a) dativ și nominativ; (c) acuzativ și nominativ; (d) acuzativ prepozițional și acuzativ neprepozițional); — regentul are un regim puternic marcat, prepozițional sau cazual, iar relativul ocupă, față de regent, această poziție sintactică puternic marcată; — forma relativului este u n i c ă, neputînd exprima simultan ambele relații sintactice; ca atare, va exprima relația cea mai puternic marcată formal, cea față de regent; — se ajunge, astfel, la excepții de la regula de construcție a subiectului (vezi subiectul în dativ din (a), (b) și subiectul în acuzativ — un acuzativ prepozițional — din (c), (e), (g), (h)) sau de la regula de construcție a complementului direct, prezent în contextul altei prepoziții decît *pe* (în (d), (f)).

O situație deosebită are prezența, în acest tip de construcție, a adverbului relativ (vezi (j)). Adverbul *cum* din (j) funcționează și el ca dublu substitut, substituind nominale cu prepoziție diferită: *înamorați d e f e l u l / zîmbești î n f e l u l;* va păstra, în structura contrasă, prepoziția cerută de regimul regentului: *înamorați d e c u m...*

Este deosebit de interesantă prezența adjectivului relativ în aceste construcții (vezi (i) și (k)).

(k) „Dacă e însemnat Asachi, dacă merită recunoștința noastră și *a cîtor generații* românești se vor succeda..." .

În fenomenul de împletire a regentei cu subordonata, un adjectiv relativ antrenează și regentul său substantival, întregul grup substantiv + adjectiv avînd dublă subordonare: și față de propoziția regentă, și față de propoziția subordonată. Astfel, în (i) grupul *ce suflet* (adjectiv relativ + regentul său substantival) se include și în structura regentei, subordonîndu-se regentului *dovadă (dovadă de ce suflet)*, ceea ce explică construcția cu prepoziția *de*, și în structura subordonatei, raportîndu-se la predicatul *stă (ce suflet stă)*, față de care reprezintă grupul subiectului. În consecință, *de suflet* este atribut substantival prepozițional în regentă și subiect, în subordonată (un subiect în acuzativ cu prepoziție), iar relativul *ce* este un atribut adjectival în ambele propoziții. Tot astfel, în (k) grupul *a cîtor generații* (adjectiv relativ + regent substantival) se include și în propoziția regentă, subordonîndu-se față de *recunoștința*, ceea ce explică forma de genitiv și coordonarea cu adjectivul posesiv *noastră*, și în propoziția subordonată, în structura căreia reprezintă grupul subiectului *(cîte generații se vor succeda)*. Substantivul *a... generații*

îndeplinește în regentă funcția de atribut substantival genitival, iar, în subordonată, funcția de subiect (un subiect cu formă de genitiv); adjectivul *cîtor* are, în ambele propoziții, funcția de atribut adjectival (forma de genitiv se explică prin acordul cu genitivul substantivului).

Sigle pentru izvoare:

Călinescu, *I.L.R.* = G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.

Eminescu, *P.* = Eminescu, *Poezii*, ediție îngrijită de Perpessicius, ed. a II-a, București, E.S.P.L.A., 1960.

Iorga, *P.A.* 1, 2 = N. Iorga, *Pagini alese*, 1, 2, antologie și studiu introductiv de M. Berza, București, Editura pentru Literatură, 1965.

Mihai Eminescu despre unitatea limbii române

„În privința limbei românești, Diez are meritul de a fi nimicit pe cale științifică toate basmele despre originea slavă a limbei românești, precum acele erau susținute cu patimă de filologi de școală veche slavonă și combătute în același mod nedibaci de școala veche a filologiei românești."

(Scrieri, p. 326)

„Limba literară, nu cea grăită în societatea cultă, limba cronicarilor și a legendelor e pe alocurea de o rară frumusețe. Multe texte și bisericești și laice au un ritm atît de sonor în înșirarea cuvintelor, încît e peste putință ca frumusețea stilului lor să se atribuie întîmplării și nu talentului scriitorilor și dezvoltării limbei."

(Timpul, 21 V 1881)

„Unitatea actuală a limbei vorbite, deși este în parte un merit special al epocei lui Matei Basarab, dovedește totuși că și în această privire erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericești, care înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeași: numai termenii, materialul de vorbire diferea pe ici, i pe colo. O unitate atît de pronunțată a limbei dovedește însă o unitate de origină etnică."

(Timpul, 1 IV 1881)

„Limba noastră e singura în Europa care se vorbește aproape în același chip în toate părțile locuite de români."

(Timpul, 6 V 1880)

Împrumuturi lexicale în limba română actuală (II)

ADRIANA STOICHIȚOIU
Universitatea din București

4. Examinînd statutul lingvistic al împrumuturilor recente, putem constata că ritmul și modalitățile în care se desfășoară procesul de adaptare depind de sfera de circulație a cuvîntului, de tipul de împrumut (denotativ/conotativ), precum și de factori sociali și psihologici[1]. Pătrunderea unui cuvînt împrumutat în uzul comun grăbește „românizarea" sa, prin adaptare fonetică și morfologică (cazuri-limită sînt în acest sens cuvintele *bișniță* și *blugi*). Adaptarea morfologică a cuvintelor recent împrumutate presupune integrarea substantivelor la un anumit gen, cu consecințe în planul formării pluralului și în declinare, precum și în încadrarea verbelor în sistemul conjugărilor românești. Adaptarea morfologică o devansează adesea pe cea fonetică (de exemplu: show-*uri*, prețul juice-*ului*, partida team-*urilor*, vitrinele boutique-*urilor*). Uneori, adaptarea are caracter tautologic, determinat de dubla marcare a pluralului (congressmeni). Rămîn invariabile, ca în limba de origine, cuvinte englezești (uneori trunchiate) utilizate ca adjective (discuri *single*, servicii *high-tech*).

În ceea ce privește asimilarea fonetică, împrumuturile denotative („tehnice") își păstrează, în general, fonetismul din limba de origine din dorința specialiștilor de a facilita comunicarea pe plan internațional (*design*, *hardware*, *software*). În mod similar, se păstrează neadaptate împrumuturile stilistice din limbajul publicitar (firme, reclame), deoarece conotațiile lor pozitive, de prestigiu, rezultă tocmai din aspectul „străin" al cuvintelor. De aceea credem că formele adaptate fonetic și recomandate de dicționare (*butic* și *butică*, DEX-S, p. 20; *flaș* și *fleș*, DN, p. 455) nu au șanse de a se impune. Din „snobism lingvistic" se încearcă chiar, în unele publicații, revenirea la ortografia inițială a unor anglicisme de mult „românizate" (interview, leader, clown).

În etape avansate ale procesului de asimilare, cuvintele împrumutate își pot forma familii lexicale, după regulile derivării românești (de exemplu: *sponsor*, *a sponsoriza*, *sponsorizare*, *sponsorizat* sau *bișniță*, *bișnițar*, *a bișnițări*, *bișnițăresc*, *bișnițăreală*).

5. Din perspectiva cultivării limbii, este necesară „profilaxia" unor greșeli privind utilizarea împrumuturilor recente. Printre acestea se numără pleonasmul (*mijloacele* mass-*media*) și, mai ales, cultismul[2], constînd în utilizarea abuzivă a unor împrumuturi recente care dublează cuvinte românești (*a demara*, *a stopa*, *vizavi de*) sau în inserarea cuvintelor împrumutate în contexte neadecvate „tîrg de *joburi*", „*implementarea* unui chioșc pe peronul gării").

[1] Pentru problemele asimilării împrumuturilor provenite din engleză, vezi: Maria Bota, *Observații asupra morfologiei neologismelor de origine engleză în limba română literară*, în *Limbă și literatură*, 1978, vol. I, p. 34—38; Maria Gruiță, *Adaptarea cuvintelor de origine engleză la sistemul fonetic și ortografic al limbii române actuale*, în *Limbă și literatură*, 1974, vol. I, p. 51—57.

[2] Cf. Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală (Limba română de azi)*, București, Editura Științifică, 1972, p. 161: „Eroarea a cărei origine o constituie efortul de a se exprima cît mai «literar» (și pe care o putem numi *cultism*) rezultă din înlocuirea unui cuvînt vechi, considerat „banal", printr-un neologism parțial sinonim cu acesta, înlocuire care presupune neglijarea diferențelor existente între cele două sinonime și al cărei rezultat îl constituie folosirea neologismului cu un sens mai larg decît cel care îi este propriu".

6. Observațiile de mai sus, poate prea severe în unele cazuri, nu trebuie înțelese ca o manifestare a purismului lingvistic, ci ca un semnal și, în același timp, un apel pentru o exprimare corectă, riguroasă și nuanțată, conformă spiritului și evoluției limbii noastre:

„De cultivarea limbii — scria Al. Philippide — ar trebui să se ocupe orice om care scrie ca să publice. Au însă datoria de a se ocupa de aceasta lingviștii, scriitorii și cadrele didactice. Ar fi de dorit ca toți aceștia să colaboreze în chip strîns și permanent, într-o viguroasă acțiune comună, pentru păstrarea spiritului limbii, exercitînd un control asupra dezvoltării ei, în sensul de a împiedica orice tendință de stricare a limbii, fie că această stricare provine dintr-o înnoire care nu e necesară, fie că provine dintr-un purism excesiv care oprește limba în loc și o sărăcește."[3]

Delimitarea în frază a propozițiilor secundare

Prof. GH. N. VASILACHE
Școala „Tudor Pamfile", Țepu, jud. Galați

La delimitarea propozițiilor dintr-o frază ținem seama de etapele succesive cunoscute, dar și de regula conform căreia elementul de legătură subordonator, care introduce o propoziție secundară, se plasează, în mod obișnuit, în fața acesteia. Altfel spus, propozițiile secundare încep, în majoritatea cazurilor, cu elemente de legătură subordonatoare. Există și unele excepții de la această regulă, pe care încercăm să le punem în evidență, în dorința evitării unor posibile erori în analiza frazei.

În textele următoare, observăm o topică inversă, de care trebuie să ținem seama; cuvintele subliniate, deși se află înaintea elementelor relaționale pe care le marcăm (spațiat), își justifică existența și funcționalitatea sintactică în propozițiile subordonate, nu în regenta lor: *(a) Și*[1]*/ cînd se gîndea...*[2]*/, ochii i se umpleau de lacrimi*[1]*/ și credea*[3]*/ că*[4]*/ m o a r t ă s ă f i e*[5]*/, ar scoate-o din pămînt*[4]*/; (b) O sută de ani s ă m ă fi lăsat*[1]*/, și tot nu l-aș fi recunoscut*[2]*/.* În alte texte, necesități prozodice duc, de multe ori, la inversiuni sintactice neobișnuite, care, neidentificate, pot genera, într-o analiză grăbită, greșeli de delimitare. Iată, în sprijinul celor spuse, un text din manualul, clasei a VIII-a. *„Socrul roagă*[1]*/-n capul mesei*[3]*/ să poftească*[2]*/ să se pună*[3]*/ Nunul mare, mîndrul soare, și pe nună, mîndra lună"*[1]*/* (M. Eminescu). Cuvintele cu rol de subiect sau de complement (împreună cu determinanții lor) situate în vecinătatea unui impersonal (verb, adverb, expresie verbală) îndeplinesc aceste funcții în cadrul propoziției subiective cerute de acestea, unde, de altfel, trebuie încadrate: *(a) O r i c e v e h i c u l*[1]*/ trebuie*[2]*/ să aibă un conducător*[1]*/. C o n d u c ă t o r i i de autovehicule*[1]*/ trebuie*[2]*/ să aibă cel puțin 18 ani împliniți*[1]*/* (manual, clasa a VIII-a); *(b) La urmă, Agripina știa*[1]*/ că...*[2]*/ turcii*[3]*/ negreșit*[2]*/ că se luaseră după ele*[3]*/.*

Dificultăți sporite apar în delimitarea propozițiilor subordonate introduse prin relativul *care* la genitiv (vezi și G.G. Neamțu, *Elemente de analiză morfologică*, București, 1989, p. 121). În situația în care este atribut pronominal genitival, în mod necesar el trebuie să aibă ca termen regent un substantiv situat obligatoriu în aceeași propoziție cu el. Dacă substantivul regent este în acuzativ cu prepoziție, relativul în genitiv se poate plasa între propoziția substantivului și substantiv. În analiza frazei se identifică numai relativul în

[3] *Apud Scriitori români despre limbă și stil*, antologie de Gh. Bulgăr, București, Editura Albatros, 1976, p. 323.

genitiv, fără prepoziție, dar bara se va pune în fața prepoziției, căci aceasta este elementul alcătuitor al părții de propoziție exprimate prin substantiv în acuzativ. *(a) Țara Făgărașului trăiește sub semnul poeziei*[1]*/ de a c ă r e i vrajă nimeni nu rămîne străin*[2]*/; (b) Sprinten și înșelător este gîndul omului*[1]*/, pe a l e c ă r u i aripi te poartă dorul neîncetat*[2]*/.*

Ar fi o greșeală ca o dată cu relativul să se asocieze și prepoziția, întrucît aceasta este componenta complementelor *de... vrajă, pe... aripi.* În schimb, cînd relativul în genitiv sau dativ este „cerut" de unele prepoziții sau locuțiuni prepoziționale, pronumele îndeplinește funcție de complement, iar în analiză trebuie asociat cu acestea, ca în exemplele: *(a) Dedesubt era prăpastia adîncă*[1]*/, d i n s t î n g a c ă r e i a curgea zglobie apa de munte limpede și iute*[2]*/; (b) În apropiere era un cilindru metalic, plin de cărbuni aprinși*[1]*/ î n j u r u l c ă r u i a* stau grupuri de oameni[2]*/*; *(c)* Ideea[1]*/ d a t o r i t ă c ă r e i a* vei putea face avere[2]*/* aparține prietenilor tăi[1]*/.*

Pronumele relativ *care* în genitiv cu funcție de atribut poate sta și după substantivul determinat, situație care reclamă atenție în delimitarea subordonatei. Transformînd exemplele de mai înainte, obținem: *(a) Țara Făgărașului trăiește sub semnul poeziei*[1]*/ de vraja c ă r e i a nimeni nu poate rămîne străin*[2]*/; (b) Sprinten și înșelător este gîndul omului*[1]*/ pe aripile c ă r u i a te poartă dorul neîncetat*[2]*/.*

Dacă se absolutizează regula formulată la început, după care o subordonată începe cu elementul subordonator, nesesizîndu-se calitatea de regent a substantivului pentru relativul în genitiv, se ajunge la situația lipsită de logică de a lăsa în regență substantivul, căruia, aici, este imposibil să i se poată stabili funcția sintactică: *Stavrache stăpînește moștenirea rămasă de la fratele său, de urma*[1]*/ c ă r u i a nu s-a mai putut da*[2]*/.* De aceea, repetăm observația făcută anterior: relativul în genitiv și substantivul regent *trebuie să fie în aceeași propoziție*, dar, în analiză, se consideră ca entitate aparte, fără substantivul cu prepoziție, iar bara de separare se va pune în fața substantivului.

Observațiile de mai sus au urmărit pe lîngă caracterul lor teoretic și un scop practic, în sensul că exemplele analizate ne ajută să construim propoziții și fraze corecte din punct de vedere gramatical.

Prevenirea unor greșeli în identificarea și analiza predicatului

Prof. ELEONORA ZAMȘA
Școala Nr. 86, București

Identificarea predicatului este o operație analitică esențială, cu repercusiuni în analiza de text atît la nivelul propoziției, cît și al frazei. Acest fapt impune clarificarea cîtorva situații generatoare de greșeli frecvente.

1. *Formele perifrastice de viitor constituie structuri sintactice unitare, alcătuind deci un singur predicat: verbal (are să plouă; o să învăț) sau nominal (ai să fii fericită; o să fie bine).* Observația rămîne valabilă și pentru formele de viitor în trecut *(avea să se nască; avea să devină poet).* Conjuncția *să*, din aceste structuri, nemarcînd nici modul conjunctiv, nici raportul de subordonare între două propoziții, nu se ia în considerare atunci cînd se operează segmentarea frazei.

2. *Predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă are formă identică cu predicatul nominal, al cărui nume predicativ este exprimat prin adjectiv de proveniență participială: Frînghia este întinsă* (de cineva); *Cîmpia este întinsă* (mare, netedă). În absența complementului de agent, care este un indiciu sigur al diatezei pasive, situațiile de acest fel pot fi clarificate prin: *(a)* trecerea la indicativ a verbului cu formă de participiu: *întinsă, întinde*; *(b)* transformarea subiectului în complement direct: *Frînghia este întinsă* (de cineva); (Cineva) *întinde frînghia*. Dacă aceste modificări sînt posibile, predicatul este verbal, iar dacă nu, predicatul este nominal.

3. *Multe verbe care, în unele contexte, sînt copulative pot apărea, în altele, ca predicative, formînd deci singure un predicat verbal.*

Clarificarea unei asemenea situații se poate realiza prin: *(a)* înlocuirea verbului considerat copulativ cu verbul *a deveni*, care este, totdeauna și în mod sigur, copulativ: *Mărul s-a făcut (a devenit) roșu*; *(b)* verificarea echivalenței dintre subiect și nume predicativ: *Ion a ieșit inginer*; *Ion = inginer*. Dacă cel puțin unul dintre cele două mijloace de verificare se dovedește valabil, predicatul este nominal.

Predicatul este însă verbal dacă, în contextul dat, sînt valabile următoarele sinonimii: *a ajunge = a sosi*; *a fi = a exista, a se afla, a se găsi*; *a ieși = a se deplasa* (în afară); *a rămîne = a sta* (pe loc).

4. *În propozițiile interogative, ca și în subordonatele introduse prin pronumele relativ care, cine, ce, sau prin adverbul relativ cum, numele predicativ poate fi chiar cuvîntul introductiv:*

Cine este Mihai? sau *Știu cine este Mihai.*
Cum este vremea? sau *Știu cum este vremea.*

Verificarea se poate face prin înlocuirea pronumelui sau a adverbului interogativ / relativ, cu alt fel de pronume sau cu un adjectiv, însoțită de modificarea topicii:

Cine este Mihai? Mihai este el?
Știu cine este Mihai. Știu că Mihai este el.
Cum este vremea? Vremea este frumoasă? Este frumoasă vremea?
Știu cum este vremea. Știu că vremea este frumoasă.

În enunțurile astfel reformulate, funcția de nume predicativ a pronumelui *el* și a adjectivului *frumoasă* devine mult mai clară.

5. *Cînd verbul copulativ precedă o conjuncție subordonatoare nespecializată (că, să, dacă, de, ca să), un pronume relativ (care, cine, ce, ceea ce) sau un adverb relativ (unde, cînd, cum, cît), el poate constitui, singur, un predicat nominal incomplet*, iar subordonata introdusă prin acești conectivi este predicativă: *Problema este / să (dacă, ce, cînd, cum) reușim*[PR] /.

Revenind asupra situațiilor prezentate la punctele 4 și 5, se poate observa existență a două tipuri de structuri identice prin elementele de construcție, dar opuse prin modul de organizare a acestor elemente:

(a) care este, ce este, cine este, cum este sînt structuri în care conectivul și verbul copulativ formează, împreună, un predicat nominal complet, conectivul avînd funcția de nume predicativ:

(b) este care, este ce, este cine, este cum sînt structuri care diferă de cele anterioare nu numai prin topică, ci și prin faptul că verbul copulativ formează, singur, un predicat nominal incomplet (regent al unei subordonate predicative) și se izolează, în analiză, de conectivul care introduce subordonata predicativă și care are, în această subordonată, diferite funcții sintactice: nume predicativ: *El este / c e este*; subiect: *Problema este / c e s e spune;*

6. *Predicatul poate fi exprimat nu numai prin verb, ci și prin alte părți de vorbire*, cum ar fi unele adverbe de mod *(bine, firește, poate, probabil)* sau unele interjecții. Recunoașterea funcției de predicat a adverbelor amintite este facilitată și chiar impusă de faptul că ele sînt urmate de o conjuncție subordonatoare *(că* și, mai rar, *să)*: *Bine că ai venit; Probabil* să plouă.

În cazul interjecțiilor, funcția de predicat se justifică atît prin existența unor legături semantice între anumite interjecții și verbe, cum ar fi sinonimia: *Iată (privește, vezi) ce-am luat; Hai (vino) să ne plimbăm;* apartenența la aceeași familie lexicală: *Deodată țîrrr! (a țîrîit) telefonul;* asociația semnatică: *Eu, atunci, bîldîbîc! (am căzut, am sărit) în apă*, cît și prin particularitățile de construcție de tip verbal *(Iată-l, Iat-o!)* sau preluarea integrală a construcției verbului pe care interjecția îl sugerează (vezi ultimele două exemple).

Din gîndirea social-politică eminesciană

„Măsurariul civilizațiunei unui popor în ziua de azi e : o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente. Modul de a înșira în fraze noțiune după noțiune, o caracteristică mai abstractă ori mai concretă a noțiunilor în sine, toate astea, dacă limba e să fie națională, sînt ale limbii, căci, de nu va fi așa, e prea lesne ca un om să vorbească nemțește, de ex., cu material de vorbă unguresc. Afară de aceea, civilizațiunea unui popor constă cu deosebire în dezvoltarea acelor aplecări umane în genere, care sînt neapărate tuturor oamenilor, fie aceștia mari ori mici, săraci ori bogați, acelor principii care trebuie să constituie fundamentul, directiva a toată viața și a toată activitatea omenească. [...] Legislațiunea trebuie să fie aplicarea celei mai înaintate idei de drept, pusă în raport cu trebuințele poporului, astfel însă încît explicarea ori aplicarea drepturilor prin lege să nu contrazică spiritul acelora. Industria trebuie să fie a națiunii aceleia și păzită de concurență ; iar purtătorul ei, comerțul, s-o schimbe pe aur, dar aurul, punga ce hrănește pe industriaș și îmbracă pe agricultor, trebuie asemenea să fie în mîinile aceleiași națiuni" *(Federațiunea,* 24 apr./4 mai 1870).

„Prin valoarea de cultură ce-a dobîndit-o limba noastră, prin claritatea ei analitică, prin legătura ce stabilește între noi și țările din apus, atentatele asupra ei devin atentate în contra lumii romanice și a civilizațiunii omenești în genere. Dar e o lege constantă a istoriei că, atunci cînd un popor luptă cu civilizațiunea, cel ce se consumă și cade în luptă nu este civilizațiunea, ci poporul".
(Timpul, 12 martie 1883)

(Extrase din suplimentul M. Eminescu, *Poezie, proză literatură, publicistică,* vezi p. 64)

Limba de lemn – un antilimbaj (I)

DANIELA PAPADIMA
Institutul de Lingvistică, București

Ani de zile am conviețuit cu limba de lemn: comunicate oficiale, discursuri prezidențiale, rapoarte de activitate, emisiuni de radio și televiziune ș.a.m.d. Întocmai precum caraghiosul domn Jourdain din *Burghezul gentilom*, care într-o dimineață are revelația că făcea proză fără să fi știut, ni se aduce și nouă la cunoștință că pentru întreaga gamă a limbajului politic ideologizant, specific societăților totalitare, se găsise o etichetă, de fapt o metaforă: *limba de lemn*. Parte din intelectualii noștri care întreținuseră legături culturale cu lumea de dincolo de cortina de fier (altă metaforă!) erau familiarizați cu preocupările mai multor sociologi, politologi și chiar lingviști occidentali ce fuseseră atrași de resursele cercetării acestui tip de limbaj.

În 1987, la Editura Julliard din Paris, apare cartea *Langue de bois*, destinată descrierii și explicării acestui concept ce depășește cu mult granițele lingvisticii. Limba de lemn se referă la o realitate proprie regimurilor totalitare, în speță comuniste. Autoarea, Françoise Thom, a cunoscut de-a lungul mai multor ani, la fața locului, funcționarea și consecințele discursului ideologizant, folosit ca instrument politic în Uniunea Sovietică înainte de „dezghețul" din ultima vreme. Totodată, cartea sa e rodul unor reflecții de natură teoretică, beneficiind — lucru ce reiese din parcurgerea bibliografiei — și de studiile altor cercetători din diferite domenii (S. Piatetskaia, O. Reboul, P. Seriot ș.a.). Dacă anii '80 reprezintă o perioadă în care intelectualii occidentali au început să analizeze la un mod mai sistematic efectele catastrofale ale mutilării conștiințelor și vieților în regimurile comuniste (după ce timp de aproape 20 de ani cochetaseră în bună parte cu fantomele unui stîngism inspirat de filozofia marxistă), nu este mai puțin adevărat că acei cîțiva care au depășit barierele conformismului de idei au semnalat de timpuriu pericolele acestui atentat la demnitatea umană.

Fie în studii socio-politice, fie în ficțiuni, alegorii și parabole, s-a remarcat, ca un element fundamental de caracterizare a regimului comunist, ponderea imensă pe care a avut-o impunerea ideologiei prin intermediul unui limbaj adaptat acesteia. Cine a citit celebrul roman al scriitorului englez George Orwell, *1984*, a putut vedea, într-o alegorie transparentă, cum limba de lemn e folosită ca forță represivă împotriva libertății de gîndire și de atitudine. Vidarea semantică și șablonizarea universului imaginar însoțeau insidios și ocult teroarea statului polițienesc.

După 1945, în țara noastră, o dată cu tancurile sovietice și ofițerii de securitate, își face apariția, cu agresivitate, cu stridență, limbajul politic al comunismului „victorios". Avem la îndemînă mărturii sărace despre reacția intelectualului român în contact cu vehicularea primelor lozinci proletcultiste. Dintre acestea amintim impresiile de epocă, resimțite pe fondul unei sensibilizări acute, ale lui Lucian Blaga, din romanul publicat postum *Luntrea lui Caron* (Editura Humanitas, 1990). Puține ideologii au exploatat cu atîta consecvență capacitatea discursului politic de a sprijini instaurarea și consolidarea puterii. În linii mari, impunerea comunismului a însemnat, atît în timpul, cît și după revoluția bolșevică, ca și în țările estului european, impu-

nerea unui limbaj aparte. Cei care i-au intuit potențialul au fost primii care să se ajute de el, ca de o enzimă cu putere distructivă asupra straturilor de cultură anterioare. Limba de lemn va fi difuzată sistematic. Françoise Thom observă cum lichidarea analfabetismului va fi un bun pretext pentru introducerea unui sistem primitiv de gîndire. Cei care au trăit acei ani își amintesc formele de funcționare a aparatului de propagandă în și prin limbaj: ședințomania (cine deprinsese mai repede jargonul oficial avea șanse mai mari în subordonarea celorlalți), conferințele de popularizare ținute în locurile cele mai îndepărtate. Pentru poporul ignorant acest jargon devine un indiciu (singurul) al culturii, un instrument al promovării sociale. Această mentalitate continuă ani buni după „victoria" comunismului. Să ne amintim că la ședințe reprezentantul oficialităților, „de la centru", putea obstrucționa orice tentativă de exprimare a unei nedumeriri sau îndoieli prin simpla comutare a „dialogului" pe terenul limbii de lemn. Resimțind limba de lemn ca pe un standard al comunicării apt să confere mai multă autoritate, sistemul în care trăiam determinase grave pervertiri ale relațiilor interumane. Și în zilele noastre un director de întreprindere, maistru, inginer agronom, aflat în situația de a da un răspuns concret în cadrul unui interviu, resimte în fața microfonului ca mai convingătoare, mai „competentă", recurgerea la limba de lemn.

Din păcate, pentru foarte mulți vorbitori de limbă română, mecanismul de selectare a alternativelor lingvistice operează numai în două registre: pe de o parte, limbajul standardizat, oficios, aflat în descendența limbii de lemn; pe de alta, limbajul trivial, necenzurat de cele mai multe ori nici de efortul corectitudinii gramaticale.

Cum a fost posibil acest lucru, dacă nu și prin ceea ce Françoise Thom numea „seducția gîndirii facile și a discursului mecanic"? Limba de lemn are deja o istorie, consemnată în arhiva vremii (publicații, documente) sau în memoria colectivă. Cei mai mulți dintre cercetători disting două faze ce corespund, în fond, evoluției sistemului: faza de instaurare și impunere cu orice preț a puterii comuniste; faza de control absolut al pîrghiilor puterii. Françoise Thom e de părere că celor două faze „clasice" le urmează o a treia, a limbii de lemn caracteristice perestroikăi.

Într-o primă etapă, limba de lemn simula discursurile revoluționare, remarcîndu-se prin violența imaginilor, a lexicului. Este etapa „strîngerii rîndurilor", a demascării „fasciștilor", „hienelor", „chiaburilor", „imperialiștilor" ș.a. Adversarii erau transformați în figuri grotești (gen „călăul Tito"). Cu patos activistic, folosind imprecații și îndemnuri, se puneau bazele „mobilizării generale". De remarcat, ca în sintagma precedentă, frecventa derivare a limbajului ideologic din terminologia militară.

În faza de deținere a controlului absolut asupra puterii, limba nu mai trebuie să răspundă solicitărilor de moment. Singura condiție de bună funcționare este perfecta reproducere a sloganurilor. Putem oare uita materia numită „socialism științific" — un conglomerat de prefabricate lingvistice —, discursurile politice din care tot ce receptam era senzația absurdă că limba a încetat să fie un instrument al comunicării? Mecanica goală a înșiruirilor de sloganuri reproducea parcă tratamentul suferit de orice instituție comunistă: de la vidarea de conținut la constituirea într-un agent al perpetuării acestei ruperi de realitate. Să urmărim un exemplu de stil al limbajului de lemn:

Și în viitor trebuie să ridicăm continuu nivelul activității Frontului Democrației și Unității Socialiste, organism politic larg democratic, ce asigură participarea organizată

a tuturor organizațiilor de masă și obștești, a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, a întregului nostru popor, sub conducerea partidului, la înfăptuirea Programului partidului, la ridicarea patriei noastre pe o nouă treaptă de dezvoltare, la creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale, la înfăptuirea politicii de pace, de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială,

Sursă: *Raport la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R.*, 19 noiembrie 1984. Autor: necunoscut; emițător: binecunoscut.

Dacă ați avut răbdarea să parcurgeți textul pînă la capăt, vă propunem următorul experiment. Ridicați ochii de pe pagină și încercați să vă amintiți ce ați aflat din fraza citată. Veți remarca probabil că, deși toate formulările vă sînt familiare, conținutul întregului e foarte greu de reconstituit. Structurile gata făcute ale acestui tip de discurs nu se mai leagă într-o comunicare reală. Ne putem întreba atunci, cu legitimă nedumerire, care poate fi rostul unui limbaj, din momentul în care el încetează să mai comunice. Limba de lemn construiește, în cea de a doua fază a ei, un substitut lingvistic, a cărui menire este de a bloca accesul vorbirii la realitate. Funcția dominantă a limbajului este în această perioadă preponderent negativă, evitînd spunerea oricărui lucru care ar putea deveni neconvenabil în exercitarea puterii. Nenumăratele articole de ziar, necitite de nimeni — cu excepția cenzurii — păreau a îndeplini misiunea de umplere pur și simplu a spațiului tipografic, spre a-l face inaccesibil unor eventuale intruziuni ale realului. Limba de lemn devine un simulacru de comunicare într-un sistem, adîncindu-se tot mai mult în propria-i ficțiune.

Analiza de text (I)

FLORENTINA SÂMIHĂIAN

În ultimul timp se discută mult despre efectele nefaste ale „comentariului literar" asupra elevilor (și chiar asupra profesorilor). Datorită faptului că elevii preiau comentariile publicate ca atare, învățîndu-le adeseori pe de rost, nefiltrîndu-le prin propria lor capacitate de interpretare, termenul a căpătat un sens depreciativ. Chiar dacă un comentariu conține elemente interesante și pertinente, nu trebuie să reținem din el decît ceea ce am perceput la rîndul nostru, cu obligația de a argumenta ideile respective. Dar pentru a putea elimina „modelul" comentariului, trebuie să învățăm să citim pe cont propriu un text literar. De aceea, considerăm că noțiunea de „analiză de text", impusă de cercetarea științifică în domeniul literaturii, exprimă tocmai capacitatea cititorului de a descompune un text în straturi analizabile, pentru a-l reintegra apoi universului său propriu. În procesul receptării, textul literar se raportează atît la date obiective (informații privind contextul producerii lui, viziunea artistică a autorului etc.), cît și la date subiective (experiența nemijlocită, dar și cea culturală a celui care citește). Raportul direct cu textul este esențial; nimeni nu poate citi în locul nostru. Dar nu este suficient să citim singuri textul, ci trebuie să știm să argumentăm impresiile și ideile declanșate în timpul lecturii.

În cele ce urmează, vă propunem un posibil ghid de destructurare a nivelurilor unui text, o grilă verificată de cercetători, care nu trebuie însă absolutizată, căci fiecare text are gradul său de complexitate și poate fi abordat diferit, în funcție de personalitatea diverșilor receptori.

Numim text comunicarea (literară sau științifică) realizată între un emițător și un receptor. Obiectul comunicării este mesajul codat (structurat lingvistic) de emițător și transmis printr-un canal (limba) spre receptor. Textul nu există în afara celor doi termeni ai relației: emițătorul (producătorul textului) și receptorul (cel care îl citește și încearcă să-l decodeze, altfel spus să identifice regulile de structurare a mesajului operate de emițător).

Încă din antichitate, au existat preocupări legate de analiza procedeelor de exprimare și de compoziție utilizate de un autor emițător pentru a realiza o comunicare. Pentru ca ideea să capete formă, ea se supune unor reguli de transformare determinate de intenția emițătorului. Acest proces este unul de *producere de sens* și de *structurare*[1]. Retorica antică, atît cea greacă (Platon, Aristotel, Teofrast, Dionisos din Halicarnas, Demetrios, Longinos), cît și cea latină (Cicero, Horațiu, Quintilian), a demonstrat că stilul este adecvarea formei la conținut și că acesta, în funcție de finalitatea/scopurile comunicării, poate avea mai multe ipostaze. Anticii au clasificat stilurile conform unor criterii specifice gîndirii greco-latine ce avea ca ideal simetria și armonia. Studiile lor evidențiază raportul dintre conținut și expresie la toate nivelurile limbii: *fonetic*, *sintactic*, *semantic* și *lexical*. Preocupările retoricii s-au intersectat cu cele ale poeticii, deoarece aplicațiile se făceau pe texte literare, acestea fiind considerate modele ale artei cuvîntului. Singurul reproș ce li se poate aduce anticilor este rigiditatea preceptelor, faptul că autorii alegeau, în funcție de finalitatea comunicării, un anumit set de reguli. Aplicarea acestora era mai importantă decît inovația în materie de stil, deoarece, în viziunea lor de corespondență între etic și estetic, anticii prețuiau în primul rînd armonia și *stilul înalt* cu variantele lui. În evul mediu clasificarea se diversifică, cuprinzînd stilurile *polemic*, *satiric*, *critic*, *comic*, *glumeț*. Este, de fapt, o deschidere spre inovația stilistică, prelungită în romantism și, la alte dimensiuni, în literatura modernă. Căci dacă artele nu evoluează și nu cunosc progres, mijlocele ei se perfecționează; chiar dacă adevărurile, faptele și ideile sînt asemănătoare, modalitățile de expunere, structurarea discursului sînt modificate în funcție de sensibilitatea fiecărei epoci literare.

Dacă știința textului și a analizei de text a evoluat de la retorică, hermeneutică, poetică spre structuralism și pragmatică, ea nu a făcut decît să-și însușească cuceririle lingvisticii, ale semioticii și să se adapteze, în timp, noilor concepții și viziuni asupra universului, limbajului și artei în general, asupra literaturii în special. S-a modificat, în schimb, modul de abordare a relației *emițător — mesaj — receptor*, căci de la statutul de simplu decodificator al mesajului, receptorul a devenit, în teoriile mai noi (pragmatica), egal cu emițătorul, în sensul că el este acela care are sau nu competența de a re-construi universul creat de autor. Dacă receptorul nu are informația necesară și competența lingvistică, mesajul rămîne codificat, fără șansa de a i se revela sensurile. În teoriile mai noi, demersurile emițătorului și ale receptorului sînt complementare și simultane. Datorită deschiderii maxime a textului modern, a relativizării interpretării, receptorul este nevoit să opteze între mai multe soluții posibile.

[1] Vezi Julia Kristeva, *Problemele structurării textului*, în *Pentru o teorie a textului*, București, Editura Univers, 1980, p. 250—253, unde autoarea face distincția text / discurs, considerînd că primul termen are, față de al doilea (descris ca structură lingvistică și, în același timp, ca obiect real al literaturii) avantajul de a desemna un proces continuu al practicii semnificante (fiind o structurare și nu o structură, în care sensul este produs și transformat permanent, constituindu-se totodată în obiectul de cunoaștere al literaturii).

Nu am făcut acest scurt excurs istoric decît pentru a demonstra că textul nu se poate „citi" în afara unor categorii, unor contexte. Fiecărui gen literar îi corespund anumite categorii stilistice, la fel cum fiecărui autor și fiecărei opere îi corespund anumite contexte istorice sau ideologice și o viziune artistică proprii. Nu putem „citi" tragedia greacă fără a cunoaște regula celor trei unități, nu-l putem „citi" pe Shakespeare făcînd abstracție de contextul renascentist și, mai ales, de conceptul, propriu autorului, de „poetic justice", la fel cum nu-l putem „citi" pe Eminescu făcînd abstracție de romantismr sau cum nu putem „citi" *Florile Răului* ale lui Baudelaire în afara esteticii urîtului. La fel, nu putem „citi" poezia modernă în afara conceptelor de „transcendență goală", „fantezie dictatorială", „depersonalizare"[2] etc., și nici proza modernă, începînd cu Proust, Kafka și Joyce, ignorînd ruptura pe care creația lor o realizează față de proza clasică, față de epicul ortodox ori față de omnisciență. Am pus verbul *a citi* între ghilimele, deoarece el exprimă aici un demers complex de interpretare.

Emițătorul / autorul alege, dintr-o diversitate de posibilități stilistice, pe aceea care îi exprimă cel mai adecvat concepțiile și viziunea asupra universului. Mesajul conține aceste concepții transpuse într-o anume formă / expresie artistică. Receptorul este acela care, parcurgînd drumul în sens invers, trebuie să regăsească universul ficțional primar.

Pentru a atinge acest stadiu al „citirii" textului literar, receptorul trebuie să parcurgă toate nivelurile acestuia, de la cel fonetic, sintactic, semantic, lexical pînă la cel pragmatic.

Textul are un semnificant (scrierea), un semnificat (sensul legat de literă/cuvînt) și un referent: realitatea spre care ne orientează semnul. Semnul are un caracter arbitrar, în sensul că valabilitatea sa comunicativă este stabilită prin convenție socială. El este format din semnal (forma semnului, cuvîntul, „semnificantul"), și indicație (sensul legat de semnal, „semnificat"). Semnul înlocuiește ceva și numim acest lucru înlocuit „referent", obiect, situație sau denotat. Semnalul, indicația și referentul formează „triunghiul semiotic", denumit astfel de Ogden și Richards. Textul este un super-semn, care conține o anumită mulțime de subsemne. Este important de reținut că nu există un text „în sine", ci numai unul actualizat comunicativ. Pentru ca procesul de comunicare să aibă loc, codul emițătorului și cel al receptorului trebuie să aibă suficiente elemente comune.

Ca semn lingvistic, textul există pe trei planuri de referință: *relațiile semn — semn, semn — interpret, semn — obiect.* Aceste planuri sînt singurele posibile, astfel că o semioză completă a textului este reprezentată de sintactica textului (care analizează relațiile între semn și semn), de pragmatica textului (care analizează relațiile între semne și interpreții lor) și de semantica textului (care analizează relațiile între semne și obiectele pe care le desemnează)[3]. Fiecare dintre aceste niveluri ale textului explicitează numai un aspect, e drept relevant, al acestuia. De aceea, o „știință integratoare a textului" valorifică toate posibilitățile dimensionării textului. Obiectul ei de studiu este textualitatea, deci condițiile constituirii textului.

În numerele următoare ale revistei ne vom ocupa de definirea acestor trei niveluri ale textului.

[2] Categorii definite de Hugo Friedrich în studiul său *Structura liricii moderne*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969.

[3] Vezi Heinrich F. Plett, *Știința textului și analiza de text*, București, Editura Univers, 1983, p. 34—98.

Rezumatul (II)

Prof. EMANUELA CRIȘAN
Liceul Teoretic „Mihai Viteazul", București

Aspecte aplicative. Într-un articol anterior am arătat că *textul rezumat* (TR) elaborat pe baza unui *text literar* (TL), are un caracter „secund", el prezentînd, în raport cu acesta din urmă, o serie de trăsături definitorii. Totodată, ne-am imaginat *rezumarea* ca o „operație" desfășurată de subiectul care selectează oferte (de informație și expresie) ale TL și rigorile impuse de TR.

Activitatea de rezumare presupune, prin natura ei, două etape distincte, dar, în același timp, complementare: *(A) decodarea TL bază* și *(B) codarea TR.* În articolul de față urmează să ne referim exclusiv la prima dintre aceste etape; asupra celei de-a doua vom reveni.

Înainte de a trece la discutarea acestei probleme, precizăm că cerința de a rezuma poate deveni realmente oportună (și în măsură să evidențieze întreaga complexitate a mecanismelor adiacente) numai atunci cînd în poziția de text bază va fi selectat un TL de tipul *povestire (récit)*, deși, în principiu, orice text aparținînd domeniului expresiei literare este, pînă la un anumit punct, rezumabil. Se impune să clarificăm înțelesul termenului introdus în ecuație, fiindcă acesta nu desemnează doar ceea ce, în mod curent, denumim prin el — și anume o specie determinată a genului epic. De fapt, poate fi considerat povestire *orice TL avînd ca referent evenimente și acțiuni (reale sau fictive), a căror expresie lingvistică este verbul.* Ca atare, pot fi încadrate în această tipologie texte în proză — aparținînd unor specii diverse: *basm, schiță, roman* ș.a.m.d. — și texte în versuri, subsumabile unor specii literare precum: *epopeea, balada, fabula.* Nuanțînd afirmația făcută, menționăm că povestirea implică două niveluri: pe de o parte, *l'histoire*, conținutul narativ, *semnificatul*, adică „întîmplarea" ca atare; și, pe de altă parte, modul de „a spune" respectiva întîmplare, *semnificantul.* Acesta din urmă — ca modalitate de existență prin cuvînt a „întîmplării" — nu este altceva decît reprezentarea nudă, obiectivă a evenimentelor, ca și cum acestea „s-ar povesti" de la sine. Or, unei asemenea reprezentări esențialmente impersonale ar trebui să-i corespundă, în mod ideal, la nivelul textului, exclusiv *structuri narative* și *structuri dialogate / monologate*, unicele prin care „curge" de fapt conținutul povestit. În realitate, însă, în orice text concret, structurile în discuție nu există în stare pură, ele apărînd întotdeauna contaminate de *descriere* (auxiliar necesar al narațiunii) și de elemente de *discurs* — înțeles ca modalitate de enunțare dependentă de subiectul narator (povestitorul sau personajele)[1]. Am insistat asupra acestor aspecte teoretice din următoarele considerente: ceea ce urmează a se recupera, atît în decodarea TL, cît și în rezumare, este nivelul *histoire*, în esența și funcționalitatea sa specifică; tot ce ține de arta cuvîntului în TL și reprezintă mărci ale literarității va fi, practic, pus în paranteză, mai exact, filtrat pentru decantarea aceluiași nivel — *histoire* — și, ulterior, transmutat. Și aceasta, întrucît textul rezumat trebuie să fie — prin definiție — echivalent cu textul bază doar sub aspectul conținutului de informație, formal avînd o structurare complet diferită.

Procesul de *decodare a TL povestire* este guvernat, în opinia noastră, de o serie de *operații.* Le vom descrie respectînd ordinea firească a interven-

[1] A se vedea, pentru aceste disocieri, Gérard Genette, *Frontiere ale povestirii*, în *Figuri*, București, Univers, 1978, p. 148—165.

ției lor în demersul de cunoaștere, de la contactul inițial al cititorului cu textul obiect și pînă în momentul în care acțiunea de apropriere se va considera încheiată.

(1) Lectura realizată în scopul cunoașterii globale a textului bază. Înainte de orice, să amintim un fapt de domeniul evidenței: lectura unică și, implicit, unidirecțională este lipsită de eficiență în ordinea cunoașterii: la sfîrșitul ei nu vom recupera decît un simplu „microsistem de referință" — cel al întîmplării centrale —, constituit din răspunsul la lanțul interogativ *cînd — unde — cine — ce face?* Lectura autentică este întotdeauna dirijată, fiind, inerent, *re-lectură;* pentru simplul motiv că, într-un ansamblu perfect organizat, cum este povestirea, „ceva" nu are niciodată un sens în sine, ci doar în relație cu „altceva", mai bine spus în raport cu întregul. Scopul precis cu care cititorul întreprinde o astfel de re-lectură este de a-și forma o reprezentare adecvată asupra principalelor *componente* (episoade) care intră în macrostructura narativă, precum și a relațiilor reciproc întreținute de către acestea, și de a prefigura mental ceea ce s-ar putea numi *scenariul povestirii.* De aici derivă cîteva exigențe, fundamentale pentru un asemenea tip de lectură, anume orientată. În primul rînd, cititorul avizat nu trebuie să ignore faptul că, dincolo de orice povestire concretă, există un model al povestirii, universal valabil, de la care se revendică fiecare dintre realizările aparținînd respectivei tipologii. Altfel spus, privită în articularea ei logică, orice povestire este reductibilă la o *schemă*, permițînd a fi rescrisă după cum urmează: *Povestire* → (1) Situație stabilă (= echilibru inițial) + (2) Forță perturbatoare + (3) Dinamică (= stare de dezechilibru) + (4) Forță echilibrantă + (5) Echilibru final[2]. În această înlănțuire strictă de „verigi", *episoadele* (grupaje unitare de situații / transformări) sînt configurate ca atare fie spre a descrie o stare (de echilibru sau de dezechilibru), fie spre a descrie trecerea de la o stare la alta. Desigur că episoadele sînt legate de *persoane (personaje)*, deoarece povestirea este centrată pe erou, avînd o valoare antropomorfică recunoscută; dar și acestea, oricît de mare ar fi numărul lor, sînt reductibile, în ultimă instanță, la două „roluri narative" — după cum sînt înzestrate cu atribute care le fac capabile să influențeze cursul evenimentelor sau sînt destinate să fie afectate, într-un fel sau altul, de desfășurarea evenimentelor[3]. Deducem din cele prezentate mai sus că povestirea, prin însăși condiția ei, se situează la granița dintre constrîngere și libertate, fiind deopotrivă marcată de restricțiile convenției și de necesitățile invenției; iar cititorul nu face altceva, în procesul înțelegerii textului, decît să sesizeze regulile acestui joc. Drept urmare, cunoașterea și conștientizarea problematicii pe care am supus-o atenției reprezintă condiția *sine qua non* a unei lecturi făcute în cunoștință de cauză. În al doilea rînd, povestirea fiind o entitate prin excelență neomogenă sub aspect *formal*, insistăm asupra necesității de a citi cu atenție diversele sale „straturi". Atenția noastră se va focaliza asupra acelor mostre textuale în care se concentrează trăsăturile pertinente ale povestirii: *reprezentări de acțiuni și evenimente* (implicînd persoane și obiecte, precum și un sistem de coordonate spațio-temporale); *pasaje narative* (în care sînt selectate verbe de tipul „a face"); *enun-*

[2] Este important de reținut că tocmai preexistența unor asemenea „scheme", — pe care fiecare cititor le are, într-un fel, la îndemînă, fiindcă le deține din achiziții anterioare și le stochează în memorie, — este hotărîtoare în înțelegerea unui text nou, în memorizarea și redarea lui într-o formă contrasă.

[3] Pentru expunerea în detaliu a acestor probleme privind organizarea povestirii în concepția diverșilor autori, vezi Mariana Tuțescu, *Le Texte. De la linguistique à la littérature*, București, Universitatea din București, 1980, p. 65—149.

turi cu tranzitivitate sporită. În același timp, nu vor fi neglijate nici celelalte „straturi" secundare ale povestirii. Ne referim la: pasajele dialogate (conținînd reprezentări mediate ale evenimentelor), pasajele descriptive (prin care se reprezintă persoanele și obiectele angrenate în acțiuni), precum și la diversele forme de discurs marcat reflexiv. De multe ori, la nivelul acestor structuri textuale există adevărate rezervoare de informații, a căror eludare riscă să producă cititorului un hiatus în sesizarea încrengăturilor de episoade. Spre exemplu, un decupaj de tip *portret* poate să includă un set de trăsături fizice sau morale care, fiind pasibil de o modificare (evoluție), intervine ca declanșator în deschiderea/manifestarea unui nou episod în canavaua povestirii. La fel, dintr-un *monolog* pot fi extrase exact acele date prin intermediul cărora se produce închiderea / finalizarea unui episod ce s-a aflat, anterior, în desfășurare.

(2) Stabilirea structurii textului bază. Efect al lecturii dirijate, operația pe care o discutăm se manifestă ca *decupaj* realizat *în dispunerea liniară a enunțurilor* TL; ea implică însă — în mod necesar — examinarea *dimensiunii verticale* a textului, adică a relațiilor sintactico-semantice care se stabilesc între grupaje de propoziții sau fraze. Fiecare secvență urmează să încadreze un episod din scenariul povestirii, astfel încît delimitarea operată în corpul tipografic al TL să pună, în final, în evidență, succesiunea episoadelor, precum și numărul lor. Secvențele vor avea aspectul unor *blocuri de enunțuri* cu *informație convergentă*. Fenomenul de focalizare semantică la nivelul blocului are loc — evident — în jurul unor cuvinte (sintagme)-cheie cu rol coagulant.

(3) Identificarea episoadelor și înlănțuirea logică a acestora. Pentru a se configura, rînd pe rînd, episoadele povestirii se va reveni la fiecare dintre secvențele textuale delimitate anterior și se va opera — prin subliniere — o reducție a conținutului lor de informație la cîteva *enunțuri predicative atribuite unor agenți*. În reperarea acestora se poate utiliza un test simplu, de tipul „întrebare-răspuns": *cine?* (= subiect logic, punctul de plecare al enunțului); *ce se spune despre?* (= predicat). Enunțurile astfel scoase în evidență în textul bază vor fi apoi comparate și ierarhizate, eventual reținîndu-se acela dintre ele care are valoare integratoare în raport cu celelalte. Analiza întreprinsă permite stabilirea *identității episodului*, care va fi denumit — generic — printr-un *substantiv* sau o *sintagmă nominală* (substantiv în nominativ + substantiv în dativ / genitiv). În mod cert, însă, episodul nu poate exista independent, el nefiind decît o componentă într-o înlănțuire unitară, de forma: $E_1 + E_2 \ldots + E_n$ și dobîndindu-și identitatea numai în relație cu celelalte componente, situate în imediată vecinătate, precum și la distanță. De aceea, *titlurile* inițial propuse vor fi supuse unei „ajustări" sub presiunea ansamblului. Astfel, trebuie verificat — pe de o parte — dacă între două episoade alăturate E_1 și E_2 se îndeplinește exigența de *coeziune*, dublată de exigența de *progresie*; și — pe de altă parte — dacă este respectată regula privind compatibilitatea fiecărei unități E cu toate unitățile degajate, examinîndu-se, din acest punct de vedere, *coerența lanțului de episoade* în integralitatea sa.[4]

Cu această operație putem considera încheiat procesul de decodare a TL bază[4], nu înainte de a atrage atenția asupra unui fapt. Nu există act

[4] Este de la sine înțeles că cele spuse aici sînt valabile *stricto sensu* doar pentru cazul unei povestiri „simple", dominată de cauzalitatea evenimențială (nu de aceea psihologică ori filozofică), nemarcată de procedeele discontinuității narative; respectiv pentru textele „clasice" sub aspect retoric.

de cunoaștere autentic, apt să conducă la o competență (în cazul de față rezumarea) decît cu condiția valorificării *contextului extratextual*, prin asimilarea datelor înscrise în matricea producerii textului obiect. În funcție de o serie de repere, precum: identitatea autorului, particularități ale procesului de creație, convenții literare active în epocă etc. se conturează *universul de așteptare* al receptorului, intermediind înțelegerea mesajului, ca și recodarea acestuia — spre a fi transmis, mai departe, unui anumit destinatar.

Portretul lui Ștefan cel Mare în „Letopisețul" lui Gr. Ureche și în „Apus de soare" de B. Șt. Delavrancea

Prof. GABRIEL ANGELESCU
Liceul „Radu Negru", Făgăraș

În 1909, B. Șt. Delavrancea revine, după o lungă întrerupere, la literatură cu trilogia Moldovei (1909—1910). Piesele care alcătuiesc trilogia (*Apus de soare*, *Viforul* și *Luceafărul*) reînvie domniile lui Ștefan cel Mare, Ștefăniță Vodă și Petru Rareș. Delavrancea se înscrie astfel în tradiția literaturii de inspirație istorică. Numai în secolul al XIX-lea, această orientare cuprindea nume ilustre: C. Negruzzi (*Alexandru Lăpușneanul*, 1840), Al. Odobescu (*Mihnea Vodă cel Rău*, 1857 și *Doamna Chiajna*, 1860), Hasdeu (*Răzvan și Vidra*, 1867), V. Alecsandri (*Despot-Vodă*, 1879), Eminescu (*Decebal*, 1871—1873, *Bogdan-Dragoș*, 1876).

Figura lui Ștefan cel Mare a devenit, de-a lungul timpului, un adevărat motiv literar. Pînă la Delavrancea au scris despre marele domnitor, în versuri sau în proză, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Alecu Russo, I. H. Rădulescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, M. Eminescu[1]. În trilogia lui Delavrancea, eroul apare numai în prima piesă, dar — într-un fel sau altul — și în celelalte două creații, personajele și întîmplările se raportează la marele voievod.

Pentru reconstituirea epocii lui Ștefan cel Mare, a ultimilor ani mai ales, scriitorul a folosit următoarele surse: *Letopisețele Țării Moldovei*, publicate de M. Kogălniceanu și, în primul rînd, cronica lui Gr. Ureche, apoi cea a lui M. Costin, *Cronica românilor și a mai multor neamuri* de Gh. Șincai, *Arhiva istorică a României* a lui Hasdeu, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor* (1897) a lui N. Iorga și *Ștefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneției* (1874) de C. Esarcu[2]. În general, scriitorul nu se abate de la adevărul istoric despre marele domnitor; ficțiunea se situează între limitele documentelor folosite.

La Gr. Ureche, portretul lui Ștefan cel Mare apare în capitolul *De moartea lui Ștefan Vodă celui Bun. Vă leato 7012, 1504*. El prezintă într-o formă sintetică informații anterioare privitoare la domnitor. Portretul însumează calități fizice și morale. Modelul l-a reprezentat, fără îndoială, istoriografia latină. Ureche a urmat studii umaniste în Polonia, unde, cercetînd textele latine clasice, a putut să-și însușească arta de a portretiza.

[1] T. Vianu, *Figura lui Ștefan cel Mare în literatură*, în *Studii de literatură română*, București, E.D.P., 1965, p. 610 și urm.
[2] Al. Săndulescu, *Delavrancea*, București, E.P.L., 1964, p. 209.

La început, portretul surprinde printr-o trăsătură fizică negativă — „*om nu mare la stat*[3]“ — urmată de trăsăturile morale, mai numeroase, dar primele tot negative: „*mînios și de grabu vărsătoriu de sînge nevinovat*“. Sînt apoi precizate o serie de trăsături pozitive care echilibrează descrierea: „*Amintrilea era om întreg la fire, neleneșu, și lucrul său îl știia a-l acoperi și unde nu gîndiiai, acolo îl aflai*“. În final, cronicarul insistă asupra calităților sale războinice: „*La lucruri de războaie meșter*“. Impresia ultimă e favorabilă domnitorului care capătă atribute excepționale: „*Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor*“.

Scris după anul 1642, letopisețul cuprinde istoria Moldovei între 1359 și 1594. Portretul lui Ștefan, de o uimitoare concizie, a fost realizat dintr-o perspectivă obiectivă, menită să depășească realitatea faptelor, proiectîndu-le în legendă: „*Ce după moartea lui, pînă astăzi îi zicu sveti (sfîntul) Ștefan Vodă...*“. Sfîrșitul domniei stă sub zodia stihiilor cerești: „*Fost-au mai nainte de moartea lui Ștefan vodă într-același anu iarnă grea și geroasă, cîtu n-au fostu așa nici odinioară, și decii preste vară au fost ploi grele și povodie de ape și multă înecare de apă s-au făcut...*“.

În piesa *Apus de soare*, Delavrancea utilizează mai ales datele morale. Ștefan devine un erou excepțional care domină scena. El este introdus în piesă, în actul I, scena a IV-a, după ce fetele de la curte, numindu-l „*slăvitul domn al mare*“ și „*sfîntul*“, îl proiectează în fabulos: „Neaga: *Cînd s-a născut l-a scăldat în sînge de șerpoaică...* Irina: *Și de vultur... Să se strecoare și să se înalțe...*“

Conflictul principal al dramei (poate inexistent în realitate) este de natură internă. Bătrîn și bolnav, Ștefan vrea să lase o Moldovă unită și apărată. Omul își presimte sfîrșitul, dar domnul este deasupra omului. Expediția întreprinsă în Pocuția (amintită de Gr. Ureche), pedepsirea trădătorului Ulea („*mînios și de grabu vărsătoriu de sînge...*“), înscăunarea lui Bogdan (pomenită de cronică) conturează un conflict extern, care — alături de cel intern — fac din Ștefan un erou romantic, surprins într-un moment de mare dramatism.

Apus de soare e de fapt un poem închinat lui Ștefan. Meritele lui, repetate de cei apropiați, sînt recunoscute chiar de adversari. Dragostea de țară, înțelepciunea și curajul, bunătatea și spiritul de dreptate, fermitatea și măreția îl trec în legendă încă din timpul vieții. Oștenii adunați, la chemarea lui, îi cîntă „*Supt poale de codru verde*“, amintindu-i eroului de o tinerețe vitejească. Oratorismul atinge culmea în discursul lui Ștefan la înscăunarea lui Bogdan (actul III, scena a VIII-a). Patosul eroului se explică prin dragostea profundă pentru țară: „*Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost băci... pînă la adînci bătrînețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri, și-a urmașilor urmașilor voștri în veacul veacilor*“. Elementele naturale marchează solemnitatea momentului, gradat: *fulgeră, plouă repede, un tunet urmat de un trăsnet, fulgere și trăsnete.*

G. Călinescu vorbea despre „o atmosferă epică de neuitat“, creată cu modalitățile retoricii: „*enumerarea, simetria, săcadarea, năvala periodică*“. „*Apus de soare* trăiește mai ales prin realitatea tipologică a eroului principal“[4].

Menținînd în dramă numele unor oșteni apropiați lui Ștefan și rememorînd numele unor bătălii glorioase, Delavrancea reconstituie începutul secolului al XVI-lea din perspectiva timpului său. Depășind lapidaritatea documentului (cronicarul era interesat de istorie și nu de literatură), scriitorul creează un erou complex, romantic, dar verosimil.

---

[3] Citatele sînt reproduse după ediția Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, postfață și bibliografie de Mircea Scarlat. București, Editura Minerva, 1978, p. 70—71.

[4] G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, Editura Fundațiilor Regale, 1941, p. 506—508.

Elemente de construcție dramatică în romanul „Moromeții"

Prof. CONSTANTIN DEAGONU
Liceul Teoretic Băile Govora, jud. Vîlcea

În *Moromeții* (vol. I, capitolele 19—24) descoperim numeroase elemente de construcție dramatică ce întăresc impresia de veridic, recomandîndu-l pe Marin Preda ca pe unul dintre cei mai mari creatori de viață autentică din proza românească contemporană. Dialogurile sînt construite în așa fel, încît ele contribuie la caracterizarea personajelor. În reproducerea vorbirii directe, scriitorul folosește verbe, care indică, pe lîngă calitatea vocii, reacția personajului față de conținutul comunicării: „— *De ce, Iocane?! se miră Moromete fără să ridice capul din ziar* [...]"; „— *Ce să fac, bine! tresări Ion al lui Mihai de plăcere, chiar roșindu-se*".

Din mulțimea personajelor care iau parte la acțiune se desprinde chipul lui Ilie Moromete, cel așteptat cu atîta nerăbdare la dezbaterea politică din poiana lui Iocan. El este, pe rînd, confruntat cu Cocoșilă, față de care vădește o inteligență ascuțită, cu Dumitru lui Nae sau cu Țugurlan.

Acțiunea se multiplică prin evocarea, la relatarea unui personaj, a dialogului său cu al treilea — altul decît cel cu care vorbește. Prezentul vorbirii directe aduce în scenă acțiuni trecute, iar repetarea verbului *zice* — fenomen caracteristic stilului oral — distinge planul acțiunii narate de acțiunea propriu-zisă: „— *Păi nu-i mai place lui Moromete de Gheorghe Brătianu, răspunse Dumitru lui Nae vesel. Mă opresc alaltăieri, pe podișcă. Moromete cu «Mișcarea» în mînă: «Ei, ce mai spune ziarul, Moromete?» «E oț... pe mă-sa», zice. «Cine?» «Asta, Gheorghe Brătianu.» «Păi parcă spuneai că e deștept!» «E deștept, dar e oț», încheie Dumitru lui Nae, foarte vesel*".

Marin Preda insistă asupra modului în care Ilie Moromete face lectura discursului ținut de suveran, exprimînd, prin inflexiunile vocii, o atitudine de netă dezaprobare: „— *Auziți ce zice regele! spuse el și îndată se făcu tăcere deplină. Auziți ce zice majestatea sa, adăugă rotunjind mieros pe «majestatea sa». Începu apoi să citească, deodată, cu un glas schimbat și necunoscut, parcă ar fi ținut el un discurs celorlalți. Avea într-adevăr în glas niște grosimi și subțirimi ciudate, cu opriri care scormoneau înțelesuri nemărturisite sau încheieri definitive care trebuiau să zdrobească de convingere pe cei care ascultau*".

Înzestrat cu resurse actoricești superioare, personajul se amuză pe seama frazeologiei descoperite în discursul monarhului: „— *Adică, se răsuci Moromete spre Cocoșilă, lăsînd pentru moment ziarul la o parte, adică ocupațiunea ta mintală, Cocoșilă, e la alte prostii! Cocoșilă nu răspunse, se uită invidios la Moromete care știa să găsească în ziar astfel de lucruri*".

Comicul rezultă din aducerea, în dialogul țăranilor, a personajelor aparținînd familiei regale la nivelul lumii rurale. Contrastul născut din această alăturare este savurat de adunare cu superioară ironie: „— *Primul agricultor o fi mergînd și el la plug? dădu Dumitru lui Nae tonul comentariilor. — Merge, de ce să nu meargă? zice Iocan. Cînd se desprimăvărează vese cu plugul din curtea palatului și se duce și el la arat. — O fi avînd pămînt? se interesă cineva. — Are! afirmă Cocoșilă. Are ceva, cam vreun lot și jumătate! — Nu cred, se îndoi cineva. Are mai mult, că trebuie să-l țină și pe-ăla, pe Mihai... Trebuie să-i dea să mănînce. — Ești prost? reflectă Cocoșilă. Ăla micu are lotul lui de la mă-sa! — În fine! încheie Moromete aceste scurte observații și apucă din nou ziarul în mînă*".

Superioritatea lui Moromete se exprimă printr-o aparentă consideraţie faţă de explicaţia neconcludentă a lui Cocoşilă: „— *Ce dracu o fi acolo în Spania: ce caută neamţul acolo?! — Ce să caute?! răspunse Cocoşilă. Vrea s-o ia pe coajă! — Nu-i vine neam să stea, spuse din nou Dumitru lui Nae. A uitat ce-a pătit la Mărăşeşti. — Tu spui asta, Dumitre, ca şi cînd toţi nemţii ar şti ce le-am făcut noi la Mărăşeşti! observă Moromete.— Păi să ştie, fir-ar ai dracului! — Eşti prost! reflectă Cocoşilă îngăduitor. Neamţul e ca alde Gheorghe al lui Udubeaşcă, explică el. Îl punea jos alde Voicu Cîinaru şi-l bătea de ziceai că-l omoară. Pe urmă se pomenea iar cu el. «Bine, mă, Gheorghe, îi spunea atunci al lui Cîinaru, nu te bătui cu pe tine alaltăieri?» «Ce-are a face!» zicea al lui Udubeaşcă*". Numai că Ilie Moromete se detaşează net de partenerul său, conchizînd: „*E şi ăsta un punct de vedere*".

Capacitatea de a sesiza tîlcul ascuns al faptelor banale stîrneşte invidia bătăiosului Cocoşilă. Cuvintele lui circulă pentru că dezvăluie ridicolul unor comportări cum ar fi înfumurarea şi atitudinea arţăgoasă a lui Victor Bălosu. Ele pun în relief contrastul dintre pretenţiile de intelectual ale personajului şi slaba lui înzestrare mintală. Îngăduinţa aparentă are drept rezultat compromiterea personajului satirizat: „«— *Cum e cu facultăţile alea, Moromete?» Numai că şoapta lui fu auzită de la o sută de metri şi Victor se opri pe loc şi se uită îndărăt. — Bă, nea Dumitre! strigă el. Dacă eu te-aş înjura acum de muierea dumitale ai zice că-s om al dracului, nu-i aşa? — Ce, bă, eşti nebun?! se miră Dumitru lui Nae foarte vesel însă. Vezi-ţi taică de treabă. — Faci dumneata pe şmecherul, dar eu îţi spun că dacă m-apuc şi eu să fac pe şmecherul, nu ştiu la care din doi o să-i pară rău. «— Depinde de facultăţi!», răspunse Dumitru lui Nae fără părtinire*".

Moromete aparţine tipului de narator popular care dramatizează prin intermediul vorbirii directe introduse prin verbe „dicendi": „— *Bă, Dumitre! ameninţă Moromete supărat, jignit chiar. Cum în cine tragi? Se ridică cineva contra statului şi zice: nu vreau! Spre o pildă în iarna lui '33 toţi muncitorii de la Griviţa au zis: «Nu vrem să mai muncim!». «Treaba voastră, a zis statul, ieşiţi afară din ateliere să băgăm alţii.» «Păi nici asta nu vrem!». «A, nici asta nu vreţi?» Şi-a scos armata şi a tras în ei. N-a murit acolo bietul Niculaie Ţugurlan? Sau ai uitat? N-a murit acolo alde frate-tău, Stane? se adresă Moromete lui Ţugurlan, dar acesta apucă ziarul supărat şi căută şirul*".

Tăcerile lui ţin loc de comentarii, permiţînd clarificarea impresiilor. Lupta parlamentară cu retorica prăpăstioasă a protagoniştilor e privită ca un spectacol inedit, care-i provoacă uimire. Lupta politică zgomotoasă e parodiată, în expunerea obiectivă, cuprinsă în registrul scriitorului (stilul indirect liber). Marin Preda mimează limbajul neologistic cu intenţii parodice.

Participanţii la dezbaterile din poiana lui Iocan se lasă antrenaţi de pasiuni politice şi, prin asemenea scene, scriitorul parodiază cu intenţii minimalizatoare dezbaterile din parlament.

Marin Preda împrumută lui Ilie Moromete limbajul politicienilor din parlamentul ţării, imaginîndu-şi, în acelaşi timp, radicalismul gesturilor: „— *Ha, ha, ha! rîse Dumitru lui Nae, auzind glasul scălămbăiat al fierarului, din care înţelesese că acesta îl invidia de mult pe adversarul său ţărănist. Mă, Iocane, dacă vrei să nu iasă Crîşmac iar, du-te cu ţărăniştii! Să ştii că te votez! declară el. — Nu se poate, domnule, protestez! sări Moromete în apărarea prietenului său politic. Protestez! strigă el, cu glasul cu care citise dezbaterile, dar mult mai tare. Se descotorosi de ziar cu mişcări mînioase, se ridică în picioare şi, retezînd cu mîna peste capetele celorlalţi, protestă încă o dată împotriva venirii ţărăniştilor. Cocoşilă îl combătu din principiu, spunînd să nu mai facă atîta*

gălăgie: țăraniștii au votat legea conversiunii. Moromete răspunse că minte, liberalii au votat-o. Se amestecă și Dumitru lui Nae, săriră aproape toți și din învățămășeala de glasuri care se iscă nu se mai înțelese cîteva clipe aproape nimic". Intervenția lui Țugurlan, un țăran sărac, provoacă stupoare, căci el înfierează inconștiența parlamentarilor din poiana lui Iocan. „— *...Parlament! Madgearu... Ia uite, domnule! Ia uite, domnule! bolborosi el, rostogolind spre Moromete privirea lui neagră și încercînd să imite exclamațiile admirative ale acestuia cînd citise dezbaterile. Scuipă îngrețoșat și furios și reluă: Și cînd încercă și Ion a lui Miai să spună ceva, nici nu se uită la el, parcă ei ar fi mai deștepți! Se înfurie și mai rău și amenință: Nu sînt eu în locul lui Ion al lui Miai să mă facă cineva prost!*". Ilie Moromete rămîne nedumerit cînd constată că unul nebăgat în seamă pînă atunci poate avea un punct de vedere propriu. Țugurlan curmă discuțiile politice, subliniind fundamentul economic al indiferentismului țărănesc (lotul de pămînt). Marin Preda pregătește meticulos izbucnirea vulcanică a lui Țugurlan prin menționarea unui „*glas neprietenos și străin*", care, spunînd ceva neplăcut, face să se aștearnă o tăcere lungă. Are loc apoi o ciocnire violentă între atitudini, ca într-o piesă de teatru.

Mențiunile cu privire la calitatea vocii, indicațiile regizorale, introducerea în scenă a altor personaje prin stilul indirect liber, gruparea personajelor, tensiunea dramatică realizată prin replica de efect, toate aceste elemente de construcție dramatică contribuie la realizarea autenticității vieții țărănești în romanul *Morometii*.

ANALIZE, SINTEZE

Gînduri despre „Harap Alb"

PAUL CORNEA
Universitatea din București

Ca și în cazul celorlalte povești, în *Harap Alb*, Creangă urmează, cum au demonstrat-o specialiștii, un model folcloric. O face cu o remarcabilă fidelitate, de vreme ce nu numai fabulația basmului — substituirea unui impostor fiului de crai, probele impuse la curtea lui Verde împărat, tovărășia cu cei cinci năzdrăvani, ajutorul dat eroului de Sf. Duminică și de animalele recunoscătoare — ci și multe din procedeele folosite — formulele inițiale, mediane și finale, zicerile tipice, modul esențializat al caracterizării, chiar și stilul oralității reprezentate — sînt de sorginte populară. Miracolul e că lucrînd în cadrul acestei structuri constrîngătoare, în care intrigă, personaje, deznodămînt, modalități ale rostirii și evocării, totul e fixat și stereotipic, Creangă face operă proprie: fără să inoveze în desfășurarea epică ori în mijloacele scenarizării, el reușește totuși să-și afirme deplina originalitate. O originalitate atît de netăgăduită și de imperioasă, încît i-au admirat-o la unison toți criticii (ceea ce e mai degrabă rar) și nu i-a putut-o imita nimeni. Dar, cel puțin, poate fi motivată estetic? Predicațiile utilizate în acest scop (realism, caracter popular, clasicitate ș.a.m.d.) par sărace sau prea generale, în tot cazul non-pertinente, încît, ca niciunde aiurea, critica își simte aici puternic insuficiența. Și, cu toate astea, de ce ne încîntă *Harap Alb*? Voi enunța pe scurt, foarte pe scurt, cîteva observații din numeroasele posibile, într-o abordare, silit sumară și rapsodică.

În primul rînd, aș atrage atenția că spre deosebire de basmele altora, în care supranaturalul e șocant și înfricoșător, în *Harap Alb* realul și fabulosul se întretaie continuu fără a da impresia unei însoțiri hibride. Nu se străvede nici vulgaritatea cotidianului, nici miraculosul oniric sau halucinatoriu. După cum a remarcat cu îndreptățire G. Ibrăileanu, Creangă a împrumutat creațiilor pur fantastice „o viață curat omenească, și anume țărănească". Harap Alb e un flăcău cuviincios, sfielnic și naiv, nu un erou supradotat cu însușiri ieșite din comun. Prietenii lui, cei cinci năzdrăvani, sînt niște dihănii cordiale, mai mult rizibile decît terifiante. Ochilă, Setilă și ceilalți ipochimeni se sfădesc în casa de aramă încinsă ca niște femei gureșe, a căror sporovăială e incontenentă și rotitoare. Roșu împărat vorbește ca un unchiaș de la țară, iar Spînul e un prefăcut cu doxă, justificîndu-și pornirile haine cu un torent de proverbe. Lumea basmului nu e desigur a vieții de toate zilele, dar nici a imaginarului romanesc, ea trăiește în chipul celui mai desăvîrșit firesc, dincolo de „este" și dincoace de „poate fi", în spațiul euforizant al rostirii.

Un al doilea punct asupra căruia vreau să atrag atenția e că, spre deosebire de ceea ce se întîmplă în alte părți ale operei lui Creangă, unde rîsul e umbrit adesea de o ușoară nostalgie, ca și cum sentimentul efemerității ar invada conștiința povestitorului, în *Harap Alb* voia bună e atotstăpînitoare și contagioasă. Că răul e pedepsit, bunătatea și milostenia sînt recompensate, că Harap Alb se însoară cu fata împăratului Roș nu constituie nimic deosebit: toate basmele se încheie cu „happy end", căci în universul lor o providență binefăcătoare cîrmuiește destinele. La Creangă voia bună are însă și alte determinări. Astfel, atmosfera e tonică și jovială fiindcă toate personajele manifestă o mare energie vitală, pe care o cheltuiesc în acțiune, ca și în vorbire. Apoi — și mai ales — viziunea sub care povestitorul desfășoară narațiunea e a seninătății netulburate și a spiritului de șagă. Spre a da un singur exemplu, voi aminti că, abandonînd reținerea descriptivă proprie povestitorului popular, Creangă se complace într-o portretizare detaliată a grotescului celor cinci năzdrăvani (Flămînzilă, Setilă, Ochilă, Gerilă și Păsări-Lăți-Lungilă). El se servește de epitete, manevrînd hiperbola ilariantă, și de verbe, spre a sugera însușirile personajului prin efectele produse. Gerilă are astfel „niște urechi clăpăuge și niște buzoaie groase și dăbălăsate. Și cînd sufla cu dînsele, cea de deasupra se răsfrîngea în sus peste scăfîrlia capului, iar cea de dedesubt atîrna în jos, de-i acoperea pîntecele". De altă parte: „Nu era chip să te apropii de dînsul, că așa tremura de tare, de parcă-l zgribuia dracul. Și, dac-ar fi tremurat numai el, ce ți-ar fi fost? Dar toată suflarea și făptura de prinprejur îi țineau hangul: vîntul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, petrele țipau, vreascurile țiuiau și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veveriţele găvozdite una peste alta în scorburi de copaci suflau în unghii și plîngeau în pumni, blăstemîndu-și ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era; ce să vă spun mai mult!"

Cel de-al treilea punct și ultimul al sumarelor mele observații — extraordinara artă a „spunerii" — poate fi parțial ilustrată chiar de pasajul înainte citat. Pe lîngă tonalitatea împunsăturii hazlii și a rîsului cordial, el pune în lumină cîteva figuri și procedee ale stilului lui Creangă: un oximoron îndrăzneț („foc de ger"), o interogație cu rolul dramatizării expunerii („dac-ar fi tremurat numai el, ce ți-ar fi fost?"), o enumerare în diverse registre sonore („vîntul gemea..., copacii... se văicărau..., petrele țipau..., vreascurile țiuiau..., lemnele... pocneau"), o personificare metaforică (veveriţele!), o interogație auctorială („mă rog") care schimbă perspectiva (de la impersonalul observației înspre subiectivitatea observatorului). În fine, chiar și în acest microtext frapează plasticitatea și bogăția limbii. Ea e populară, fi-

rește, dar — cum scria M. Sadoveanu — potențată, ridicată la treapta unei „cvintesențe artistice și armonioase". În întregul basmului, cu atît mai mult în ansamblul operei, apar și alte aspecte ale excelenței artistice a rostirii: întinderea neobișnuită și expresivitatea vocabularului, densitatea semantică a frazei (în care pînă și cuvintele-unelte își au rostul lor signifiant), naturaleţea dialogului și simțul nuanțelor (vădit, între altele, în utilizarea sinonimelor), ritmul desfășurării narative și regia vorbirii (cu inflexiunile oralității și variațiile intonaționale)...

Harap Alb rămîne un basm pentru toate vîrstele și toate gusturile nu numai fiindcă în fiecare adult sălășluiește, uneori sub straturi grele de cenușă, un copil cu privire ingenuă, dar și pentru că oricare dintre noi percepe, deși în grade diferite, că în opera lui Creangă limba română se oferă în spectacol sub una dintre cele mai sărbătorești și mai încîntătoare întrupări ale ei.

M. Eminescu: „De-aș avea"

Prof. AURELIA ILIAN
Liceul „Lucian Blaga", București

1 „De-aș avea și eu o floare
2 Mîndră, dulce, răpitoare,
3 Ca și florile din mai,
4 Fiice dulci a unui plai
5 Plai rizînd de iarbă verde,
6 Ce se leagănă, se pierde,
7 Unduind încetișor,
8 Șoptind șoapte de amor;

9 [De-aș avea o floricică,
10 Gingașă și tinerică,
11 Ca și floarea crinului;
12 Alb ca neaua sînului,
13 Amalgam de roz-albie
14 Și de una purpurie,
15 Cîntînd vesel și ușor,
16 Șoptind șoapte de amor!]

17 De-aș avea o porumbiță,
18 Cu chip alb de copiliță,
19 Copiliță blîndișoară,
20 Ca o zi de primăvară,
21 Cît îți trece ziulița
22 I-aș cînta doina, doinița,
23 I-aș cînta-o-ncetișor,
24 Șoptind șoapte de amor."

(M. Eminescu, *Poezii*, vol. I, București, Editura Minerva, 1982, p. 4)

O primă „cheie" de descifrare a versului eminescian ar putea sta sub semnul erosului: poezia exprimă dorința unui tînăr care visează la apropierea unui suflet candid și se joacă cu imaginea-miraj a iubitei, construind cadrul-eden, vibrînd de armonia auditivă a șoaptelor de dragoste brodate pe firul doinei: „cîntată-ncetișor".

Mirajul poeziei exacerbează imaginea tînărului poet, care gradează în cel mai pur stil popular caracterizarea iubitei: „Mîndră, dulce, răpitoare". Punctul culminant propune revenirea la simbolica „floare", fixată însă temporal („din mai") în minunatul anotimp al izbucnirii tumultuoase a vieții—primăvara. Ultima secțiune a caracterizării (v. 4) deschide perspectiva „plaiului mioritic", a unui teritoriu românesc, a cărui dimensiune spațială este prelungită în cea temporală, coborîtă în mit. Firesc, fără efort, printr-o reluare la nivel lexical, „plaiul" străbate cele două dimensiuni, stabilindu-se pe coordonata umană, personificîndu-se, spiritualizîndu-se. Astfel, plaiul *„rîde"*, *„se leagănă"*, *„se pierde / unduind încetișor"*, *„Șoptind șoapte de amor"*. Strofa a doua ar fi, ca urmare, o descriere a acestei iubite, în epitete dispuse

concentric în jurul simbolului perfecțiunii feminine („*floarea crinului*"). Comparația, cromatica evolutivă („*alb*", „*roz-albie*", „*purpurie*"), amestecul de efecte tactile („*gingașă*"), auditive și vizuale conduc spre ideea de joc al iubirii, fermecător și incitant. Strofa a treia preia un alt simbol al iubitei din lirica populară — „*porumbița*" — întruchipare a inocenței și blîndeții sufletești. Legăturile cu filonul popular sînt întărite acum de mijloacele stilistice în care autorul realizează portretul iubitei. Abundă sufixele diminutivale folosite nu numai la nivelul substantivelor („*porumbiță*", „*copiliță*"), ci și la nivelul adjectivului („*blîndișoară*") și al adverbului („*-ncetișor*"). Trimiterile la stilul popular sînt susținute și lexical („*zi*" și „*doină*"; „*ziuliță*", „*doiniță*"), dar, mai ales, prin modul de folosire a repetiției: substantivul „*copiliță*" în poziție finală în versul 18 este reluat în poziție inițială în versul 19; repetarea cu funcție apozițională a substantivului „*doina*" („*doinița*") în versul 22, iar sintagma „*i-aș cînta*" devine dominantă prin reluarea simbolică în versurile 22 și 23. Se observă folosirea dativului etic în versul 21. O ultimă sursă de expresivitate populară în stilul eminescian ar fi asocierea imaginii iubitei cu elemente din natură: „*o floare*", „*ca florile de mai*", „*porumbiță*", „*ca o zi de primăvară*". În sfîrșit, refrenul creat prin reluarea ultimului vers face o ultimă raportare la armonia formei cîntecului popular. În plus, Eminescu realizează un efect auditiv deosebit prin aliterația prezentă în sintagma „*șoptind șoapte*" (figură etimologică foarte des întîlnită în exprimarea populară). Prin folosirea gerunziului verbului se obține efectul similar utilizării imperfectului în versul popular, acela de prelungire în spațiul atemporal al acțiunii, de reluare ciclică.

După ce ecoul ultimului vers se stinge, un gînd se îndreaptă spre imaginea geniului eminescian: este această poezie doar exercițiul unui tînăr (în ms. 2259, f. 30 se notează că poezia este compusă în 1865), care își caută formula personalității poetice? Poate că o privire asupra creației eminesciene în ansamblu și o încercare de descifrare într-o altă „cheie" ne-ar oferi un posibil răspuns.

Probabil pentru a feri textul de o interpretare superficială, poetul a renunțat în varianta finală la strofa a II-a, cea în care descrierea „*iubitei*" face trimiteri la întruchiparea imediată a femeii.

În ultima strofă, simbolul nou introdus pentru conceptul de „inspirație" este o pasăre ale cărei limite de definire acumulează culoarea purității și zborul liber.

Sugestivă pentru punerea în valoare a acestei idei este dispunerea strofelor din punct de vedere al sintaxei frazei: condiționala deschisă în primul vers (toată strofa fiind o singură propoziție subordonată) își găsește regentă abia în versul 22 și se sprijină prin reluare pe versul 23.

Poezia devine într-o astfel de „cheie" un proiect pentru toată creația poetică eminesciană, o adevărată „ars poetica".

Poetica imaginarului în „Levantul" de Mircea Cărtărescu

Prof. MARIA TRONEA
Liceul C.F.R., Craiova

Cartea lui Mircea Cărtărescu, *Levantul*, reprezintă o apariție singulară în peisajul liricii românești actuale. Lectura versurilor lasă impresia de neîntrecut rafinament, amintindu-ne de romanul *Craii de Curtea-Veche*, pe care Ion Barbu îl compara cu o orhidee în poezia *Protocol al unui club Mateiu Caragiale: „Vis al galeșei Floride și-al ostroavelor Antile, / Orchidee! Nu ești însăși arta marelui Mateiu: / Cu a selbelor căderi în corole și mantale / Sau cu Anzii albi, în funduri, ca o moarte de Protei?*[1] Autorul *Levantului* își numește el însuși opera „floare a lumilor", „orchidee": *„Rîs al meu, tu ești «Levantul»; întristare și frămînt, / Sunteți orchideea cari-n dimineți aprinse-o cînt / La lumina-ntunecată a cahvelei din oglindă"*[2].

Levantul valorifică în mod creator, prin tehnica palimpsestului (rescriere), poezia românească de la începuturile sale pînă în prezent. Ideea centrală pe care se întemeiază acest poem-epopee este intertextualitatea. Avem a face cu veritabile „exerciții de admirație" ale autorului dedicate înaintașilor de ale căror texte se apropie cu un ochi modern, detașat. Motoul din Eminescu, amintind distincția schilleriană între naivi (clasicii) și sentimentali (modernii), nu este întîmplător. Modernii sînt „simțiri meșteșugite", formulă în care se înscrie și Mircea Cărtărescu. Din această perspectivă a modernității, el rescrie texte ce intră în conexiune cu tema *Levantului*, realizînd o veritabilă istorie literară pe tema levantismului[3]. Mircea Cărtărescu păstrează viziunea exotică despre Levant a lui Bolintineanu din *Florile Bosforului*, angajînd personajul Manoil din romanul sentimental al aceluiași, devenit alter-ego al creatorului, într-un periplu care nu e decît o „anabază", o înaintare spre sine însuși. *Levantul* este de fapt o „odisee a creației" care ne plasează într-un mirific imaginar cu adînci rădăcini în ontologic.

Problema principală pe care o ridică lectura *Levantului* este aceea a relației scriitor-realitate, realitate-scriitură, mediată de obsedanta imagine-simbol a sferei. Realitatea se poate extinde dincolo de granița fenomenului, fiindcă sfera invocată este o imagine a intelectului care o receptează din natură. Toți autorii și teoreticienii literaturii realiste și-au revendicat o subiectivitate corectivă. S-a spus că artă adevărată, adică realism, nu există fără idee. S-a afirmat și că realismul înseamnă idee. Dar a demonstra acest lucru este un act temerar. Cărtărescu o face și izbîndește pentru că versurile sale nu par a fi ieșite dintr-o simplă reflectare, ci dintr-o spontaneitate covîrșitoare, care aspiră resursele poetice ale unui neam, realizînd un pandant artistic al acelui „dor nemărginit", recuperator existent în univers. Receptarea este aparent greoaie, pentru că se amestecă simbolizare, mitografii, recuperări, cuvinte, întorsături de frază și idei care, dacă nu deconcertează, cel puțin poticnesc mersul firesc al lecturii. Paradoxul non-abandonării este acela că lectura fascinează. Și, dacă nu reușim să ne pătrundem de totalitatea mitosimbolică a operei, ne mulțumim fie și cu cîteva repere mai cunoscute și a căror semnificație ne facilitează o optică a receptării.

Impactul cu ideea sacrificiului este cel mai pretențios, pentru că o dată ajunși aici sîntem în inima creației. Iar în concepția lui Mircea Cărtărescu,

[1] Ion Barbu, *Poezii*, București, Editura Albatros, 1979, p. 99.
[2] Mircea Cărtărescu, *Levantul*, București, Editura Cartea Românească, 1990.
[3] Levantism — de la denumirea *Levant* — nume dat în trecut regiunilor de coastă din Răsăritul Mării Mediterane.

geneza operei se confundă cu geneza universului. Rătăcirea prin labirint, ce amintește de Mircea Eliade, coborîrea în peștera platoniciană („*M-am retras într-o peșteră și număr stelele căzătoare*") sau răsfrîngerea în oglindă se soldează cu ivirea operei, „analogon" magic al universului. Apare ideea textului ca lume și a lumii ca text, în fascinantul veșmînt al *Glossei* eminesciene „*Totul este scriitură, / Totul este doar holon / Lumi turtite-ntreţesură / Ca să facă lumi balon. / În Geneză lumea crapă / Cu troznit de-Apocalips. / Lumi zidite-n lumi se-adapă / Din iluzie, eclips*".

Eul creator, „răstignit în text" devine demiurg, identificîndu-se atît cu fascinantul ochi al unui aparat de filmat, ochi-martor, dar și cu ochiul mistic ca în cînturile al cincilea („*Dar greșea zavera toată și creștini ca și păgîni,/ Căci cel ochi ce-o clipă în poema-mi se ivi / Al lui Dumnezeu nu fuse, ci al meu care luci / Uitătură indiscretă între pagine de op, / Cum privește biologul goangele la microscop*") sau al zecelea („*Și-ochiul verde în triunghi virgin deschisul*").

Se aglutinează astfel imagini cu semnificații iradiante și pentru ca, părtași la magia nașterii ideilor, să nu o resimțim ca o justificare, o documentare de tip intelectualist, sîntem purtați prin fanteziile istoriei, ale faptelor mărunte, ale lecturilor cu reminiscențe recognoscibile auditiv, incantatoriu. Imaginația se manifestă și în crearea tramei epice. Aceasta consemnează aventurile unor viteji care luptă pentru cucerirea libertății („*în patria de supt Carpați*". Printre ei se află și Manoil, *alter-ego*-ul autorului. Motivului cuceririi exterioare îi corespunde cel al „*expediției spre interior*", întreprinsă de „*înotătorul în sine*", conform sfatului cuprins în intervențiile lirice care întrerup firul epic: „*Manoile, de vrei lumii să îi fii călită streajă / Liberează-te pre tine mai întîi, și-apoi pre cei / Ce se-ndoaie subt călcîiul de nebuni și de mișei...*"

Conceptului de elevație spirituală îi corespunde în plan epic imaginea ascensiunii cu balonul întreprinsă de eliberatori, validînd una din aserțiunile lui Charles Durand: „*Temele verticalizării suverane, ale luminii și ale săbiei dreptății sînt izomorfe* [...]"[4] Spațiul imaginar în care este plasat epicul este cel al Levantului, „*tărîmul de baștină al soarelui și al planetei Venus, tărîmul învierii, al tinereții*"[5], frate geamăn cu „*alba, dreapta Isarlîk*", spațiu de lumină și iluminare, figurat stilistic printr-o „*estetică a strălucirii*" dată de fascinația aurului și a pietrelor scumpe ce amintește de Eminescu. Poetul trăiește deopotrivă într-un Levant imaginar și unul real, în care se petrece drama ontologică a creatorului, provocată de un sistem totalitar, absurd: „*Eu, Mircea Cărtărescu, am scris* Levantul *într-un moment greu al vieții mele, la vîrsta de treizeci și unu de ani, cînd, nemaicrezînd în poezie (toată viața mea de pînă atunci) și în realitatea lumii și în destinul meu în această lume, m-am hotărît să îmi ocup timpul clocind o iluzie*". Se conferă așadar imaginației rol de structurare a realului inform și rol protector. *Levantul* devine exorcism. Trebuie subliniat însă faptul că imaginația se asociază în *Levantul* cu „fantasia", care îl scoate pe creator din cotidian. Există în carte și proiecții fantastice, vise ale lui Manoil, *alter ego*-ul creatorului, plasate sub semnul „Halucinariei", dar nu este vorba de un fantastic propriu-zis, neînregistrîndu-se acea ruptură în cotidian, care este marca distinctivă a fantasticului. „Fantasia" se manifestă mai ales în montaj, în tehnica post-modernistă, în combinarea textelor, tinzînd să fie o „ars combinatoria".

Meritul lui Mircea Cărtărescu constă în faptul că ne face să simțim de-a lungul întregii cărți ontogeneza creației, să percepem ceea ce pregătește

[4] Charles Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers, 1977, p. 152.
[5] *Ibidem*, p. 185.

inițierea spre Idee. Atitudinea față de real nu e una directă, ci de descoperire, autorul fiind departe și de modalitatea „realismului interior" pentru că ilustrează nu o răzvrătire sau o atitudine față de realul care se refuză *mimesis*-ului, convertindu-se în imaginar, ci o descoperire a lui. *Levantul* pare să stea sub semnul unei interogații: este creația un fapt real? Dacă da, atunci în ce fel? Este năzuința omului de a recupera totalitatea, năzuința spre lumină (semnificația *Levantului!)* spre ideal. Aspirația spre ideal dezvoltă imaginea-simbol a operei *„sferă de cristal"*: *„Bul dă cuarț ce nici o lume nu să laudă că ține, / Dar în fiecare lume își trimite el lumine, / Căci sunt lumile cu astre, cu planeți, cu aurori / Oglindirea pă perete-a globului nepieitori. / Lumi în lumi telescopate dîn mărunturi în înalturi, / Microcosm în macrocosm între valvele dă smalturi / Ale scoicii grea a minții au în mijloc, mărgărint, / Globul dă cristal din palma principesei Hyacint"*. Spre ideal și spre frumosul „mit al reintegrării"[6], al eternei reîntoarceri către unitatea primordială de dinainte de creație trimite și imaginea zămislirii operei sub semnul androginiei: *„Fătul, inema la care tot zvîcnește să se spargă, / Prinde-a crește ca un lujer, desdoit subt bolta largă / Pînă cel mai nalt din ceata-mi i-ajungea pîn-la genunchi. / Are țîțe ridicate, femeiesc e al său trunchi / Preste umerii dă marmori cade plete dă aramă / Ce în mii și mii dă lițe și fuioare se destramă, / Da-ntre pulpele strunjite și subt păr cîrlionțat / Are, treflă spînzurată, o rușine dă bărbat. / Preafrumoasă dumnezeie!"*

„Dorul nemărginit" eminescian, se convertește așadar la Mircea Cărtărescu în dor poetic, sensul existențial, în sens creator. *„Realismul interior"* inversează o dată cu Mircea Cărtărescu drumul gîndirii creatoare, care parcurge un traseu *„à rebours"*, dinspre *„realismul interior"* spre filozofia platoniciană, care vorbește despre existența reală, subiectivă a ideilor sub forma universaliilor, opera fiind învederată din această perspectivă ca „oglindit de oglindit": *„Plato zice de un ceriu ce nu este-n lumea noastră / Unde zămislită este doar ideea de fereastră / Ce e singură reală; oglindire-i cu tîmplarul / Taie-n lemn și-i zic fereastră; iar ce face condeiarul, / Cînd fereastră scrie este oglindit de oglindit"*.

S-ar putea spune, în concluzie, că *„ultimul poetic însemnat din veacul carî / Va să vie, și cu dînsul, om ajunge la fruntarii"* reușește să facă din poezie un *„voluptuos joc de icoane"*, dar și *„o sărbătoare a intelectului"*. Etichetat drept postmodernist și autointitulîndu-se el însuși, cu detașare și chiar cu ironie, postmodernist, Mircea Cărtărescu nu poate fi, de fapt, aliniat la o modă poetică, fiind un poet autentic, ale cărui versuri închid o tulburătoare metafizică existențială și excelează prin virtuozitate prozodică. *Levantul* este o epopee a intertextualității de un rafinament alexandrin, dar și o epopee parodică, marcînd o ironie subtextuală, cu trimitere la textualism și noua critică. Parodierea nu este însă una distructivă, ci constructivă, reabilitînd și reactivînd gustul pentru poezie pe care cititorul modern, saturat de lecturi, l-a pierdut. Ea se îmbină cu ludicul, ideea de joc și gratuitate străbătînd întreaga epopee, în spiritul *Țiganiadei* pe care I. Budai Deleanu o numea în prefață *„jucăreauă"*. S-ar putea spune că I. Budai Deleanu îi facilitează lui Cărtărescu drumul spre modernitate. Stilul baroc, saturat de podoabe, întărește convingerea că mai mult decît un postmodernist, Mircea Cărtărescu este un manierist baroc. Indiferent însă de etichetări, *Levantul* marchează o revoluție poetică în peisajul liricii românești actuale, instituind un nou cod de producere a poeziei și aducîndu-i poetului deplina consacrare, considerată de Emil Cioran „cea mai rea dintre pedepse"[7] pentru un scriitor.

[6] Cf. Mircea Eliade, *Mitul reintegrării*, București, Editura Vremea, 1939.
[7] Emil Cioran, *Exercices d'admirations*, Paris, Gallimard, 1988, p. 161.

Gheorghe Șincai (1754–1816)

MIRCEA POPA
Institutul de Istorie Literară, Cluj

La 14 septembrie 1869, unul din marii istorici ai momentului, Al. Papiu Ilarian, își rostea discursul de recepție la intrarea în Academia Română, făcînd apologia unui important și distins înaintaș, căruia îi atribuia astfel de merite: „*Tu ne-ai redat conștiința de noi înșine; semînța* [sămînța] *nepieritoare a latinității tu o ai reînviat; tu ai făcut a se recunoaște frații din depărtare ce de mult uitaseră unii de alții; pentru că cartea limbii tu cel dintîi o ai deschis; istoria dacilor tu o ai smuls din ascunzătoarea inamicilor sempiterni ai numelui* [de] *roman*". Cel căruia i se atribuiau aceste merite era marele cărturar transilvănean Gheorghe Șincai, autorul acelei nemuritoare *Cronici*, despre care s-au rostit, la superlativ, atîtea spirite luminate ale neamului, între care și poetul George Sion:

Cronica lui Șincai este un tezaur,
Scump la tot românul cel adevărat;
A sa apariție n-are preț de aur,
Are preț de viață, merit nestemat![a]

Era portretul unuia din marii cărturari ai secolului Luminilor, fără de care procesul redeșteptării noastre naționale n-ar fi avut aceeași amplitudine și putere de pătrundere. Căci Șincai a fost unul dintre principalele vîrfuri de atac ale noii ideologii și numele său trebuie rostit cu veneratia și respectul datorate unui adevărat precursor.

Dar să urmărim în linii mari drumul acestui îndrăzneț arhitect de idei. S-a născut la Rîciul de Cîmpie, la 26 februarie 1754, din părinți nobili, originari din comuna Șinca de lîngă Făgăraș, așezați apoi la Rîciul de Cîmpie și Samșud lîngă Tg. Mureș. Începe școala la Samșud și Sabed, o continuă la Colegiul reformat din Tg. Mureș și la Colegiul iezuit din Cluj (1768 — 1772) și la Liceul german din Bistrița, perioadă în care deprinde bine limbile imperiului, dobîndește cunoștințe de poetică și retorică, așa cum o spune în *Elegia* sa de mai tîrziu:

„Muza-n Sabed m-a nutrit prima oară cu studii, pe urmă / Samșudinul ținut, leagănul drag, părintesc. / Cu-ngemănată recoltă apoi mă nutri Agropolis / Și mă-ndreptai către Cluj, la prea-nvățatu-i liceu. / Eu am deprins mai întîi a lui Phoebus delicii aicea / Și-am început a sui culmi fermecate-n Parnas. / Iară la Bistrița-ajuns în preclara lui Cicero artă, / Mult mi-a plăcut să-mi plinesc darul din fire avut."[1]

[1] Am folosit nu vechea și cunoscuta traducere a lui Teodor Naum, ci pe aceea de curînd realizată de Vasile Sav și publicată în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj*, XXIX, 1988—1989, p. 411.

Prima etapă a studiilor sale fiind încheiată, este numit profesor la Blaj, predînd retorica și poetica în anul școlar 1773 — 1774. Remarcat de superiori, e trimis pentru studii la Colegiul De propaganda Fide de la Roma, unde sosește în toamna lui 1774 însoțit de Petru Maior și Ioachim Pop. Mai în vîrstă decît aceștia, deja format pentru studii proprii, Șincai va începe munca de adunare a izvoarelor și documentelor referitoare la istoria românilor din bibliotecile Vaticanului, fiind sprijinit și susținut cu căldură de cardinalul Ștefan Borgia. Aici stă cinci ani, pînă în 1779, cînd, la 28 ianuarie, își susține doctoratul în teologie și filosofie, după care, în martie acel an, cei trei tineri se îndreaptă spre patrie, nu înainte de a face un util popas de un an la Viena, la Colegiul Sfînta Barbara, pe care-l părăseau abia în martie 1780. O dată ajuns în „Mica Romă", Blajul, Gh. Șincai va preda mai întîi la Școala de Normă, în calitate de catihet și director, apoi, din 1784, devine director al școlilor greco-catolice din întreg principatul Transilvaniei, funcție pe care o va deține pînă în 1792, timp în care a bătut toate satele Ardealului, inspectînd școlile vechi și înființînd altele noi, încît la sfîrșitul activității sale au rămas de pe urma sa 300 de școli în funcțiune. Desigur, acest zel contaminant depus în favoarea cauzei naționale, ca și participarea sa la redactarea *Supplexului*, l-au pus în opoziție cu episcopul Bob, care se temea tot mai mult de răspîndirea ideilor lui Inochentie Micu, mai ales că Șincai dovedea în toate acțiunile sale nesupunere față de el și declarase în public că va conduce rebeliunea și conjurația împotriva episcopului. Pe fondul evenimentelor care au urmat răscoalei lui Horia, aceste fapte nu au trecut neobservate și acuzațiile împotriva sa s-au înmulțit, astfel încît Șincai e închis la Aiud din septembrie 1794 pînă în iunie 1795. Ieșind din închisoare, află că episcopul îi luase și casa, dîndu-i o despăgubire derizorie și în zadar se va judeca pentru ea, căci pierde dreptul de a o folosi o dată pentru totdeauna. Lipsit de mijloace materiale, alergînd între Rîciu, Blaj și Cluj, Șincai va sfîrși prin a intra preceptor și pedagog în casa contelui Wass de Țaga, pentru fiii acestuia Toma, Ioan și Gheorghe. De aici va pleca la Oradea, în vara anului 1802, iar apoi din 1803 va lucra pe lîngă istoricul maghiar Kovachich la Buda. Din 1804 ocupă postul de corector la Tipografia Universității din Pesta, care îi va da posibilitatea să scrie și să publice timp de patru ani, căci în mai 1808 e înlocuit de Petru Maior. Urmează iar ani îndelungați de peregrinări pe la Oradea, Cluj și Țaga, în încercarea de a-și tipări *Hronica*, dar fără succes. Anii din urmă îl găsesc la Sinea, pe moșia conților Wass de lîngă Kosiče, în Cehoslovacia, unde și moare la 2 noiembrie 1816 (s-au împlinit acum 175 de ani de la moarte), după cum reiese dintr-un extras ulterior, semnat de preotul Szedlak, în 1866. Privitor la locul morții au existat în epocă și alte păreri, cum a fost aceea care a susținut că ar fi murit la Bobota, în Sălaj, iar Alexandru Gavra, în *Monumentul șincai-klainian*, avansează ipoteza că ar fi murit la Iclod. Iată un fragment din textul acestuia din urmă, pe care îl reproducem, deoarece ideea avansată de Gavra nu a fost luată în considerare pînă acum: „La anul 1809 au fost în Buda. Împrejurul anului 1814 s-au mai văzut în Blaj și se nevoia a doua oară să se primească în mănăstire; tot în anul acesta ajunsese și la Cluj, unde cu o pereche de desagi în spate ieșea și intra și la unul și la altul dintră aristocrați. Mai pe urmă în satul Iclod sgulindu-se pe subt streșini, necăjit, ș-au dat sufletul în mîna creatorului său[2]". De menționat că Gavra, care este unul din primii editori ai *Cronicii* lui Șincai, poseda în epocă o serie de informații și mărturii directe de la o seamă de cunoscuți ai lui Șincai, inclusiv de la doctorul Vasile Pop, cunoscutul bibliograf de la Zlatna, pe care-l transformă în *Monument* într-un

[2] Alexandru Gavra, *Monumentul șincai-klainian*, Buda, 1844, p. 169.

fel de Cicero al său, precum Dante pe Vergiliu, în cîmpii Eliseului, unde se facea apoteoza lui Şincai şi Micu, şi unde spiritele acestora se întîlnesc cu Iorgovici, Ţichindeal, Maior şi Scavinschi. Numit *„podoaba tuturor românilor şi mîngîierea noastră"*, Şincai e lăudat de cei prezenţi si pentru că a introdus metoda critică în istorie, în timp ce alţii, dinaintea lui, nu s-au bazat decît în mică măsură pe izvoare şi documente. Însuşi Şincai o confirmă, spunînd:

„...ce zisăşi, frate Pop, despre critică, acurat am urmat sfaturile tale şi unde am lucrat din manuscrise, acurat am pomenit încă şi tomul şi pagina de unde am scos cite ceva! eu n-am ascuns talentul nimărui, ci încă am lăţit vestea. Eu toate bibliotecile cele vestite din Roma, Viena şi cele de aproape le-am corlit şi pentru aceea mi-au şi ţinut lucrul acesta 34 de ani. Ce se atinge de dificultăţile tale ce făcuşi despre Radu Negru pînă la Basarabă să află la mine deznodate şi dezlegate...".

Şincai a fost într-adevăr un istoric scrupulos. A rescris cronica pe care ne-a lăsat-o de mai multe ori, în mai multe variante, pînă a-i da forma finală intitulată *Hronica românilor şi a mai multor neamuri*, păstrată în trei tomuri (tom. I, anii 86 — 1439; tom. II, 1440 — 1613; tom. III, 1614 — 1739) şi s-a bazat pe un material documentar imens, adunat în mai multe tomuri sub titlul *Rerum spectantium ad Universam gentem Daco-Romanum seu Valachicam summaria collectio ex diversis authoribus...*, volume care se păstrează şi astăzi în manuscris. Cu tot caracterul ei compozit, *cronica* lui Şincai filtrează un imens material documentar, impunînd prin stilul oratoric, numeroasele naraţiuni şi portrete ca şi prin elementele epice şi cele polemice. Vîna polemică şi contestatară se simte peste tot, ca şi înclinaţia spre stilul sentenţios şi moralizator. Aluzia la Engel şi la „baznele" atîtor născocitori fantezişti pigmentează corpul cronicii şi-i dau savoare expresivă, ca, de exemplu:

„Ruşinază-se aşadară carii bîrfesc că împăratul Aurelian în anul 274 toată colonia lui Traian o au trecut Dunărea..."; „Rău destul cînd cineva nu se ţine de cuvînt, căci oamenii se leagă cu cuvîntul, dobitoacele cu funia"; „Vestitul Iosif Carol Eder, al mieu oarecîndva soţ în direcţia şcoalelor, foarte reu s-au înşelat judecînd din cuvintele Annei Comnenei cele mai sus aduse..." „Aici înseamnă că de ar fi fost adevărate cîte bîrfeşte grecul Acropolita..." etc. Nu lipsesc nici aluziile la prezent, la deşteptare şi unire naţională: „Vai! neamului românesc! şi iarăşi vai! carele uitîndu-şi viaţa şi sămînţa, gemu sub jugul altor neamuri!"; „Pentru că românii (mă iartă neamul meu, căci scriu adevărul), după ce apucă ceva (zic despre aceia a cărora viţă n-au fost numărată între familiile ce au fost stîlpii românilor), mai toţi îşi uită de sine, îşi uită sîngele din care sînt prăsiţi şi numai pre mişei înalţă, pre aceia îi ridică din gunoi, iară pre cei vrednici îi urgisesc, îi strică unde pot...".

Pe lîngă opera istorică, Şincai a lăsat o operă didactică deosebit de bogată (numeroase manuale pentru uz şcolar), o *Povăţuire pentru economia de cîmp*, un onomasticon, o elegie şi o gramatică. *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, tipărită împreună cu Samuil Micu la Viena în 1780, este un moment de importanţă crucială în scrierea cu litere latine în Transilvania, precum şi în istoria gramaticii româneşti în genere. Pe plan literar, el a tipărit cîteva poezii în calendarul de la Buda pe anii 1806 şi 1807. E vorba de „stihuri unei păstoriţe", ca şi de un dialog între doi ciobani români, Lazăr şi Bucur, la moartea Mariei Tereza, apărut în 1805 într-un *Onomasticon* închinat arhiducelui Iosif. În 1806 scrie un *Adplausus* la instalarea ca episcop a lui Samuil Vulcan, carte mai puţin cunoscută, dar tocmai de aceea obligatoriu de

introdus în bibliografia scrierilor lui Șincai. Nu în ultimul rînd vine *Elegia* sa din 1804, apărută în lucrarea colectivă *Orodias*, tipărită de scriitorul Ladislau Nagy de Perecenyi la Oradea, la inițiativa unui alt cărturar și poet, Mihael Tertina, prieten și cunoscut al lui Șincai. Acesta din urmă a fost invitat de cei doi să colaboreze la crestomația lor, *Orodias*, și ca un semn de interes pentru evenimentele revoluției franceze și mai ales pentru faptele lui Napoleon, căruia Tertina îi dedicase o *Odă*. Cei mai mulți din semnatarii din *Orodias* fac din acest eveniment centrul atenției, întrecîndu-se a-l omagia pe Tertina pentru oda sa, fapt care așază *Orodias*-ul sub semnul unui bonapartism generos, de care nu e deloc străin și Gh. Șincai, cu al cărui „iacobinism" făcusem deja cunoștință anterior.

Argumente istorice și lingvistice

„... Măcar dară că la istorii și la graiul și streinilor și în desine, cu vremi, cu vacuri, cu priminele, au și dobîndesc și alte numere, iar acela carele iaste nume vechiu stă întemeiat și înrădăcinat, rumân, cum vedem. Că, măcar că ne răspundem acum moldoveni, iar nu întrebăm: *Știi i moldovenește?*, ce *„știi rumânește?"* adecă rimlenește, puțin nu iaste: *stis romanițe?*, pre limba latinească.

Stă dară numele cel vechiu ca un temei neclătit, deși adaog ori vremile îndelungate, ori streinii adaog și alte numere, iar cece-i de rădăcină nu să mută. Și așa este și acestor țări și țării noastre Moldovei și Țării Muntenești: numele cel derept de moșie iaste român, cum să răspund și acmu cei din țările ungurești lăcuitorii, și muntenii — țara lor — și scriu și răspund cu graiul: *Țara Rumânească*."

(Miron Costin, *Opere alese*, 1967, p. 156—157)

„...Locuitorii Valahiei și ai Transilvaniei au aceeași limbă ca și moldovenii, dar pronunția lor este mai aspră, încît *giur* valahul îl pronunță *jur*, printr-un *z* polonez sau *j* francez; *Dumnedzău*, val. *Dumnezeu; acmu*, val. *acuma; acela*, val. *ahăla*. Ba au mai adăugat chiar cîteva cuvinte necunoscute moldovenilor, pe care totuși în scris le ocolesc cu totul. Ei urmează atît limba cît și ortografia moldovenească, recunoscînd prin asta că limba moldovenească este mai curată decît a lor, chiar dacă antipatia dintre moldoveni și valahi îi împiedică să spună deschis acest lucru..."

(Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 1973, p. 367)

„Să adeverează, a treia, din limbă cum că românii cei ce astăzi sînt în Dachiia sînt din romanii cei vechi, că tot cel ce știe limba cea latinească și cea românească bine cunoaște cum că limba cea românească iaste alcătuită din cea latinească carea, întru atîtea neamuri varvare, măcar rău stricată, tot au ținut românii în Dachiia; care lucru cu totul de crezut face cum că ei sînt adevărați fii și nepoți ai romanilor celor vechi carii preste toată lumea împărățea".

(Samuil Micu, *Scurtă cunoștință cu istoricii românilor*, în *Școala Ardeleană*, antologie, 1970, vol. I, p. 174)

„În prima noastră *Gramatică daco-română* am încercat să dovedim cu orice chip coruperea limbii daco-române din latină și totodată să-i învățăm limba română pe cei care cunosc bine latina, după o metodă foarte lesnicioasă și pe o cale mai scurtă; judece alții dacă am dobîndit scopul încercării noastre, însă prin regulele de-a scrie românește cu litere latine, reguli pe care le-am stabilit în aceeași *Gramatică*, puțin a lipsit de n-am făcut limba daco-română asemănătoare limbii franceze, în ceea privește scrierea și cetirea..."

(Gh. Șincai, Din *Prefața latină* la *Elementa Linguae Daco-romanae sive Valahicae*, ed. a II-a, 1805, trad. de Florea Fugariu, în antologia citată, p. 346—347).

Andrei Mureşanu (1816–1863)

Prof. dr. ION BUZAŞI
Şcoala Normală de Învăţători „Gh. Şincai", Blaj

Puţini poeţi din literatura noastră au fost atît de controversaţi: şi elogiile şi contestările, alternative sau concomitente, au fost făcute la o înaltă temperatură a convingerilor, pătimaş, unilateral. Înainte de a fi poet, Andrei Mureşanu este un mit, un simbol, o conştiinţă civică exemplară. A intrat definitiv în triada de aur a Revoluţiei transilvane de la 1848: Simion Bărnuţiu, Avram Iancu şi Andrei Mureşanu — ideologul, luptătorul şi poetul. Aşa l-a văzut Eminescu în *Epigonii* şi în poemele postume pe care i le-a dedicat: „Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet", mai ales prin *răsunet*, cunoscut de întreaga suflare românească prin începutul abrupt de vers: „Deşteaptă-te, române!", deşi Eminescu citise aproape toată creaţia poetică a lui Andrei Mureşanu. *Un răsunet* este nu numai o creaţie nemuritoare, dar şi poezia care sintetizează aspiraţiile eterne ale unui popor: libertate, unitate şi demnitate naţională. Ca şi în *Discursul de la Blaj* al lui Simion Bărnuţiu, cu care face pereche (oratorie / poezie), cuvintele ei sînt puternic gravate în conştiinţa românilor. Că această poezie a devenit, după Revoluţia din Decembrie 1989, *imn naţional* este consecinţa faptului că a însoţit aspiraţiile noastre în momentele de cumpănă şi nădejde ale istoriei, găsind în accentele energice ale acestui „cîntec fără moarte" expresia cea mai potrivită.

Andrei Mureaşnu este îndeobşte numit „autorul unei singure poezii". Departe de a fi o caracterizare depreciativă, aşa cum cred unii, formula cuprinde o superlativă recunoaştere. Alţii se străduiesc să devină nemuritori prin multe tomuri, şi nu reuşesc. Să reuşeşti printr-o poezie este o performanţă pe care, în literatura noastră, cred că a mai atins-o doar Alexe Mateevici cu poezia *Limba noastră*. Andrei Mureşanu este poetul deşteptării şi demnităţii naţionale, Alexe Mateevici — poetul limbii materne; pentru că *Deşteaptă-te, române!* nu este numai programul Revoluţiei de la 1848, ci înmănunchează în versurile sale de litanie şi credinţă nestrămutată aspiraţiile sacre dintotdeauna ale poporului român, iar *Limba noastră* adună în salbele ei de imagini virtuţile perene ale „graiului neamului".

Nu ştiu dacă istoricii literari, bine intenţionaţi şi bine informaţi, vor reuşi să completeze portretul literar al lui Andrei Mureşanu: publicist (unul din cei mai buni de la jumătatea veacului trecut), pedagog şi traducător, impunînd şi aceste faţete în conştiinţa publicului cititor.

Prin această poezie, Andrei Mureşanu mai are meritul de a fi cap de serie în lirica profetică ardeleană. „Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet" — versul eminescian rămîne nu numai o excepţională caracterizare a poeziei sale, ci şi cea mai dreaptă aşezare a poetului în evoluţia poeziei ardelene: Coşbuc şi Goga, Aron Cotruş şi Ioan Alexandru vor continua mesianismul poetic al lui Andrei Mureşanu.

Puțini poeți din literatura noastră au inspirat atîtea ode omagiale: de la Iosif Vulcan, contemporanul poetului, și pînă la Bazil Gruia, contemporanul nostru. Poeziile pe această temă ar putea alcătui o mică antologie lirică în care s-ar adeveri profunzimea metaforei eminesciene, în care s-ar confirma artistic și convingător că *Deșteaptă-te, române!* a fost „un cîntec care ne-a însoțit istoria", un fel de imn-rugăciune al românilor, așa cum frumos ne spune un poet contemporan:

„Noi n-am avut nicicînd mai multe patrii
Așa cum unii stăruie să creadă —
Și de-am cîntat cîndva și alte imnuri,
Deșteaptă-te române stă dovadă

Că somnul nostru nu era de moarte
Așa cum ni-l doriră barbarii de tirani
Ni-s mărturie porțile prin sate
Și limba cea vorbită de țărani

.....

Dar Patria din noi nu cere martori
Ci ea trăiește-n fiecare rîu,
Și-un imn precum *Deșteaptă-te române*
Și frunzele pădurilor îl știu!"

Cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui Andrei Mureșanu, se cuvine să aducem un cald omagiu celui ce a fost și este „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet". Să reamintim cititorilor revistei acum, la această aniversare, că versurile lui Andrei Mureșanu, devenite după revoluția din Decembrie 1989 imnul de stat al României, au fost adoptate, o dată cu declararea independenței Moldovei, și ca imn de stat al Republicii, simbol al celei de-a doua redeșteptări naționale a românilor de peste Prut.

Militantism cultural basarabean

GEORGE MUNTEAN
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", București

Cu un an sau doi înainte de 1970, Vladimir Streinu ne-a pus în mînă un volumaș de versuri ale lui Grigore Vieru. Reușise să se strecoare, oficial, la Chișinău, venind dinspre Moscova, stătuse de vorbă cu poetul, cu Mihai Cimpoi și cu alți cîțiva de acolo, care-l încîntaseră prin sinceritatea discuțiilor, încît aducea spre noi o primă imagine mai concludentă a începutului de agregare din adîncuri a unei atît de necesare mișcări culturale de înnoire națională basarabeană. Tot cam pe atunci, întors cu trenul dintr-o altă călătorie la Varșovia, ne mărturisea bucuria de a fi constatat că în preajma fostei noastre frontiere cu Polonia, la intrarea în Bucovina, „*chiar pămîntul își schimbă culoarea, devenind, din albicios, brun-negru. Pe lîngă îndreptățirile istorico-geografice și lingvistico-culturale, avem și una geologică pentru unitatea și apartenența integrală la spațiul național al Bucovinei tale*", conchidea el, oarecum metaforic, pe marginea unor lungi discuții anterioare pe această temă. Evident, știam și pînă atunci cîte ceva despre cele ce se petrecuseră de la război

încoace în aceste teritorii smulse din trupul țării, din surse oficiale, din presa vorbită și scrisă de acolo, cîtă o puteam găsi, din vreo carte, dar și mai din adînc, prin sporadicele întîlniri cu unii basarabeni și bucovineni care răzbăteau dincoace și îndrăzneau să facă unele mărturisiri mai consistente, cum au fost, în epocă, cele ale profesorului Ion Osadcenco, de la Universitatea din Chișinău, venit cu o bursă la București, și ale lui Dumitru Covaliuc din Cernăuți. Dar suspiciunea își avea și ea partea de forță în aceste contacte. *Homo sovieticus* o infiltrase profund și-ți trebuia un anume curaj ca să te situezi și verbal în același teritoriu al conștiinței. O asemenea „depășire de nivel", plină de prudențe inițiale, am izbutit prin 1978, la Frunze, în Kirghizia, cu istoricul Alexandru Moșanu, actualul președinte al Parlamentului Moldovei, cu care participam, din țări atunci diferite, la o întîlnire bilaterală. Au mai fost și altele dătătoare de oarecari speranțe, unele, aproape anuale, o vreme, la cosit, pe graniță, simultan și în pas, paralel cu cei din satele de peste pădurea noastră cotropită, cu care schimbam unele informații, altele realizate prin pierderi programate de tren în gara din Chișinău, unde rămîneam astfel cîteva ore, devenite utile. Fostul coleg de facultate, Paul Goma, cel de institut, care a fost poetul și eseistul Valeriu Ciobanu (fiul lui Ștefan Ciobanu), apoi Pan Halippa, Ion Buzdugan, Nicolae Coban și alți basarabeni din București și din țară constituiau noi căi de frîngere a necunoscutului și a falsificărilor, ca și scrierile unor basarabeni exilați, precum I. M. Arcade, Eugen Coșeriu, Eugen Lozovan, George Ciorănescu, Eugen Holban și alții de acolo sau preocupați de această zonă națională; la Moscova am văzut piese puse în scenă de Ion Ungureanu, inclusiv cele ale lui Ion Druță, pe care am început să-l citesc. Dar impactul substanțial se amîna.

În iunie 1989, cu prilejul centenarului morții lui Eminescu, am avut norocul să stau la Chișinău și la Cernăuți (unde l-am întîlnit, fugar, pe Mircea Druc, despre care auzisem și căruia îi citisem cîte ceva din ce scrisese) zece zile, care mi-au zguduit conștiința. Convingerea mea de nezdruncinat este, cum am mai spus încă de atunci și am scris de mai multe ori, că la 25 iunie 1989, cînd a avut loc prima mare adunare populară la Chișinău, în semn de protest contra pactului Molotov-Ribbentrop, a *început revoluția română*. Să auzi cele spuse acolo, în fața a peste 100 000 de oameni, adunați din teritoriile ocupate în piața din fața clădirii guvernului și strigîndu-și drepturile ce li se cuveneau (grafie latină, limbă de stat, suveranitate, independență, unire cu țara etc.), părea aproape de necrezut. De asemenea, în sălile din Chișinău, unde aveau loc manifestările dedicate poetului ori în codrul de la Strășeni, se rosteau vorbe de care toți aveam nevoie, dar care acolo se auzeau răspicat. Acești intelectuali, ținuți în cea mai neagră și desființătoare teroare, ieșeau în fața celor pe care îi reprezentau cu o vigoare și o îndrăzneală care-ți cutremura ființa. Am înțeles în acele clipe tulburătoare de ce locul ales de cei curajoși pentru a face greva foamei împotriva marilor injustiții acumulate era Uniunea Scriitorilor. Era întîia dată cînd vedeam direct o astfel de manifestare și într-o seară am și stat de vorbă cu cei vreo 8 — 9, cîți erau acolo. De ce aleseseră acea clădire? Se simțeau apărați de scriitorii ca atare, care treceau pe holuri sau veneau la ei, dar și de un fel de duh al limbii noastre (deși în clădire nu se vorbea numai românește), de aerul culturii și liferaturii naționale. Se putea trăi acolo, ca și pe străzi, în unele instituții sau biserici, sentimentul culturii ca pavăză și avangardă revoluționară. Oamenii aceia hotărîți nu păreau prea instruiți sau cultivați, dar un instinct național sigur îi ghidase ferm în alegere.

Cred că nicăieri în lume ideea de intelectual și de om de cultură, dar mai ales de artist și de scriitor nu a fost mai profund impregnată de dimensiunea națională a existenței ca în Basarabia și în nordul Bucovinei, înviorate de ideea luptei pentru identitatea specifică. Și acești oameni își făceau și își fac în chip firesc și peste riscuri datoria. Era aproape un chin să mergi cu vreunul dintre ei pe stradă. La fiecare pas erau opriți, întrebați despre manifestările patriotice următoare, li se cereau consultații organizatorice, opinii despre evenimentele ce aveau loc în Uniune și pe pămînturile noastre înstrăinate. La adunarea amintită se puneau la vot diverse moțiuni de protest contra oficialităților de atunci. Nu votam și unul m-a întrebat blînd de ce. I-am răspuns că sînt din țară. „Săracul"... mi-a replicat el cu amărăciune. Mă gîndeam în acele zile că sămînța aruncată acolo de Alecu Russo, Hasdeu, Zamfir Arbure, Alexe Mateevici, Constantin Stere și de atîția alții, în frunte cu Eminescu, care avea pentru ei dimensiunea unei divinități, n-a căzut în loc neprielnic. Dimpotrivă.

Îl ascultam pe Ion Ungureanu (care anunțase că nu vine la Moscova spre a fi făcut artist al poporului decît dacă i se scrie cu litere latine: „s-a putut și am fost găsit!"), Ion Constantin Ciobanu, Valeriu Matei, Ion Hadîrcă, Leonida Lari, stăteam de vorbă cu Ion Țurcanu, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Vasile Levițchi, Ilie Zegrea, Vasile Tărîțeanu, Vasile Vasilache, Serafim Saca, Ion Vatamanu, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu, Valentin Mîndîcanu, Andrei Țurcanu, Tudor Chiriac, Nicolae Esinencu, Pavel Gusac, priveam lucrări de artă și vedeam filme (pe ale lui Emil Loteanu, împreună cu Sorin Titel, care era impresionat de ele), ascultam muzica de acolo (au o bună Filarmonică, în frunte cu dirijorul Dumitru Goia și cu un grup de admirabili soliști vocali și instrumentiști), asistam la spectacole și citeam cu nesaț periodice (între care, la loc de frunte, *Literatură și artă*), uimit și entuziasmat pînă la lacrimi de vitejia nepereche a acestor frați și confrați ieșiți la lupta deschisă cu un curaj și o luciditate de neuitat; este factorul care a coagulat în jurul lor întreaga suflare românească, din Maramureșul istoric (Transcarpatia) și pînă la gurile Dunării, din Siberia și Kazahstan pînă la tot cuprinsul patriei și dincolo de el.

Cînd s-a anunțat, ceva mai tîrziu, că la 31 august 1989 va avea loc o mare adunare națională la Chișinău pentru a decide revenirea la grafia latină și pentru decretarea limbii române drept limbă oficială de stat (pînă atunci i se zicea, cum se știe, moldovenească, acreditîndu-se ideea că ar fi vorba de un idiom diferit), s-a produs un fenomen aproape miraculos. Cu o săptămînă înainte, bărbați din Transcarpatia și, mai cu seamă, din nordul Bucovinei, îmbrăcați în costume populare specifice, au pornit pe jos spre Chișinău. Din sat în sat și din oraș în oraș, cetele lor au crescut într-un fluviu uman. Fără nici un fel de ezitare, români de toate vîrstele, profesiile și gradele de cultură au pornit să-și apere expresia cea mai adîncă a ființei lor. Fenomenul s-a extins la întregul cuprins al teritoriilor ocupate, dintre care Republica Moldova cuprinde numai o parte, sudul și nordul Basarabiei, nordul Bucovinei și Insula Șerpilor fiind anexate Ucrainei, care ar trebui, cea dintîi, în eforturile de a fi independentă, să renunțe loial la rușinoasele în veci consecințe ale pactului Molotov-Ribbentrop. Capitala Republicii Moldova s-a trezit invadată pașnic în acea etern simbolică zi de peste 600 000 de oameni veniți să-și revendice drepturi perpetue, răpite cu cruzime în 1940—1941 și din 1944 încoace. Pașnici, fermi, deschiși, ei nu mai puteau fi ignorați sau opriți. Cu încă mai multă hotărîre decît în iunie, s-a spus din nou tot ce se

spusese atunci și încă mai mult. În frunte, din nou, scriitorii și oamenii de cultură. Pînă și cei mai adînciți în cercetări specializate, aparent izolați, erau de față și au vorbit, spunînd lucrurilor pe nume și pînă la capăt. Oamenii deveneau politicieni subtili din mers, iar cadrele necesare răsăreau în flux, într-o solidaritate excepțională. Sărbătoarea limbii române a devenit un mare eveniment anual — a fost celebrată și în 1990 și anul acesta, cînd și-a extins aria și la Cernăuți.

Anul trecut am ajuns din nou la Chișinău și la Cernăuți. Foștii opozanți din Moldova, activînd sub amenințare în 1989, erau acum reprezentanții oficiali ai poporului. Dumitru Matcovschi, accidentat atunci, era spre vindecare (el conducea excelenta revistă lunară *Nistru*, devenită între timp, firesc, *Basarabia*; altă revistă lunară de cultură este *Moldova*, care a împlinit 25 de ani de apariție; după cum reînvierea revistei *Mihai Eminescu* după o jumătate de secol e un eveniment). Grigore Vieru, asupra căruia se aruncase cu pietre în vara precedentă, se mutase pentru mai multă siguranță, dar era mult mai apărat. Mircea Druc era prim-ministru, Ion Ungureanu, ministru al culturii și cultelor, Valeriu Matei, un excelent parlamentar, ca și Valentin Mîndîcanu (cel dintîi care a avut curajul să abordeze, documentat, problemele limbii) sau Leonida Lari ori Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor, și alții, deputați la Moscova. Ritmul vieții și al culturii, ca și al luptei politice, se diversificase, cîștigînd în forță și adîncime. Ceea ce este cu totul remarcabil, acolo aproape că nu există literatură și artă de consum sau, mai exact, există o literatură generalizată „de consum" național-patriotic, pe al cărei fond se înalță și se diversifică celelalte valori, mereu consonant. Nu trebuie uitate nici contactele cu cultura din țară. O echipă de peste 30 de plasticieni a lucrat vara aceasta într-o tabără de creație organizată de Fundația „B.P. Hasdeu" din Cîmpina. Teatrul „Eugen Ionescu" a prezentat de mai multe ori piesa lui Samuel Beckett, *Așteptîndu-l pe Godot*, pusă în scenă de întreaga echipă. Alt teatru din Chișinău a prezentat, între altele, *Casa mare* a lui Ion Druță. Mai multe grupuri de scriitori au venit la București și în alte orașe (cu deosebire la Iași), cu diverse prilejuri. Unul a fost sărbătorirea a 73 de ani de la unirea Basarabiei cu țara în 1918.

Apar generații noi de artiști, curajoși, nonconformiști, la alt nivel al creației, care se cuvin receptați cu maximă deschidere și curiozitate intelectuală pentru nou. Văzută global, cultura acestor locuri este caracterizată (inclusiv cercetarea din domeniul științelor sociale) de un fierbinte militantism național, devenit astfel, din nou, un simbol al existenței românești. Poezie, proză, eseu, teatru sau operă de artă, gazetărie curentă sau literatura și arta pentru copii, spectacolul ori sesiunea de comunicări au dobîndit astfel aproape de la sine o dimensiune luptătoare. Evident, nu e singura, dar deocamdată e cea mai pregnantă. Paralel, se observă o remarcabilă tensiune către cunoașterea și asimilarea creatoare a marilor realizări contemporane, către diversificare calitativă și valorificarea tradițiilor, către redimensionarea propriului fond, convergent cu cel al întregului nostru spațiu spiritual, în care se înscrie firesc, îmbogățindu-l. Este temelia cea mai sigură a implicării, marcată de spirit critic, în flux, cu demnitate și har creator. Sechelele oprimării dispar văzînd cu ochii, relevînd valori certe și în creștere.

Această trăire militantă a culturii, simțită ca una dintre cele mai eficiente arme în lupta pentru afirmarea prin valori a identității noastre na-

ţionale, este, poate, impresia cea mai evidentă despre tot ce se întîmplă dincolo de Prut, cu semne de extindere, în pofida enormelor şi de neînţeles oprelişti, şi în celelalte zone româneşti din Uniunea Sovietică. Intelectuali viguroşi, precum Vasile Marina de la Ujgorod, Dumitru Grozavu din sudul Basarabiei ori bucovinenii Alexandrina Cernov, Grigore Bostan, Simion Gociu, Ilie şi Ion Popescu, Eugen Patraş, Mihai Ivasiuc, Gheorghe Gorda, Dumitru Covaliuc, Mircea Lutic, Gheorghe Jernovei, Aurel Constantinovici, Petru Grior, Dragoş Olaru şi mulţi alţii, din alte locuri de acolo, îşi înalţă glasul întru apărarea fiinţei lor naţionale, aflată în unele zone în mare pericol, sugrumată sistematic cu nedreptăţi şi iluzorii promisiuni. Cei din Republica Moldova sînt victorioşi şi se conduc singuri, ceilalţi se află într-o nedorită opoziţie şi luptă pentru afirmare. Solidaritatea dintre ei şi popor, care acolo nu-i un fapt oarecare, sprijinul pe care îl simt într-o măsură din partea noastră (deşi ar trebui să fie mult mai substanţial şi eficient către toţi), creaţiile şi lupta lor aureolată de eroism constituie semne ferme că şi astăzi „nasc şi la Moldova oameni", pe potriva vremurilor.

Şcoala naţională – factor de bază în consolidarea suveranităţii şi independenţei Republicii Moldova*
(interviu cu N. Mătcaş)

Ministrul Ştiinţei şi Învăţămîntului din Republica Moldova, cadru didactic şi cercetător în domeniul ştiinţelor filologice, unul dintre autorii îndreptarului de *Norme ortografice, ortoepice şi de punctuaţie ale limbii române*, pe care îl prezentăm la rubrica „Însemnări pe marginea cărţilor", Nicolae Mătcaş, a acordat ziarului *Făclia* din Chişinău un amplu interviu referitor la problemele dezvoltării învăţămîntului în condiţiile unei suveranităţi şi independenţe reale. Se ştie că la 27 august a.c. Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declaraţia de independenţă, în care se afirmă, între altele, că „Republica Moldova este un stat suveran, independent şi democratic, liber să-şi hotărască prezentul şi viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile şi năzuinţele sfinte ale poporului în spaţiul istoric şi etnic al devenirii sale naţionale". Se ştie de asemenea că prin lupta hotărîtă a intelectualilor basarabeni — scriitori, cercetători profesori şi învăţători, medici şi ingineri — Parlamentul Republicii Moldova a decretat la 31 august 1989, limba română ca limbă de stat şi a hotărît revenirea la alfabetul latin şi la tricolorul românesc. Începînd cu 27 august 1991 imnul de stat al Republicii Moldova este *Deşteaptă-te, române!* de Andrei Mureşanu.

Întrucît şcoală naţională reprezintă unul dintre factorii principali ai consolidării suveranităţii şi independenţei Republicii Moldova, reproducem cîteva fragmente din acest interviu.

Stimate domnule ministru. În anul universitar trecut în şcolile de toate tipurile din republică s-au produs schimbări esenţiale: şi-a confirmat dreptul la existenţă sistemul de notificare de 10 puncte, deschiderea liceelor şi gimnaziilor a animat viaţa publică. Învăţătorii sînt relativ satisfăcuţi de salariile pe care le primesc. A fost promulgată Legea învăţămîntului, este

* Republicăm fragmente din interviul apărut la 30 august 1991, în ziarul *Făclia* din Chişinău cu titlul *Numai în condiţiile unei suveranităţi şi independenţe reale (Dialog cu domnul Nicolae Mătcaş, ministrul ştiinţei şi învăţămîntului)*.

publicat pentru discuție Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățămîntul preuniversitar. În genere, care ar fi, în opinia dumneavoastră, direcțiile de dezvoltare a învățămîntului public la ora actuală și în ce culoare vedeți această evoluție?

Cu ani în urmă, un coleg de breaslă de-al dumneavoastră, apreciind calitatea pregătirii specialiștilor la una din instituțiile de învățămînt din republică, își intitulase articolul tipător și distrugător: „Culoarea preponderentă — cenușiul". N-aș vrea să vă suspectez de epigonism, deși sînt la curent că mulți, chiar foarte mulți din cei care au ieșit tot din școala noastră o văd numai în culori negre. N-o văd nici eu în roz-trandafiriu, dar sînt convins că încet, dar sigur, învățămîntul nostru public se smulge din captivitatea gamei de culori sumbre. În primul rînd, prin renunțarea la principiul fals al egalitarismului și uniformizării tuturora, prin crearea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea și manifestarea plenară a capacităților fiecăruia. Prin aprecierea obiectivă a cunoștințelor și condamnarea categorică a tuturor soiurilor de mistificări. În al doilea rînd, prin stimularea muncii calitative a profesorului. Urmează să punem în funcțiune mecanismul de atestare și de acordare a gradelor didactice în funcție de erudiție și profesionalism. În al treilea rînd, prin introducerea a cît mai multor planuri și manuale de alternativă, prin susținerea inițiativelor venite din partea instituțiilor în ceea ce privește perfecționarea acestora, prin concurența sănătoasă dintre instituțiile de stat și cele private. În al patrulea rînd, prin sporirea prestigiului învățămîntului de calitate (gimnazial, liceal, postliceal) și prin asigurarea unei rețele mai largi de învățămînt, care ar asigura obținerea unor profesii de masă pe care le reclamă necesitățile republicii. În al cincilea rînd, prin trecerea la instruirea diferențiată — pe trepte — în învățămîntul superior. În al șaselea rînd, prin organizarea pe baze noi a cursurilor de reciclare a cadrelor didactice. Și, firește, printr-o asigurare nu numai declarată, ci susținută pe toate căile, din partea statului a unor condiții normale de instruire și educație și de trai (încăperi adecvate, laboratoare și ateliere înzestrate cu tot utilajul necesar, cantine, săli sportive, bazine, loturi experimentale, apartamente pentru cadrele didactice etc.).

Cît despre Legea învățămîntului, ea n-a fost adoptată. Au fost publicate cîteva proiecte ale acestei Legi, dezbătute pe larg în presă, la întîlnirile cu conducerea locală a învățămîntului public, cu colectivele de cadre didactice, în cadrul Comisiei pentru știință și învățămînt a Parlamentului, la ședința Guvernului Republicii. Urmează ca la sesiunea din toamnă a Parlamentului să fie pusă în discuție această lege fundamentală a învățămîntului public din republică, ea figurînd pe ordinea de zi.

În contactele de lucru, cadrele didactice și-au format o părere nefavorabilă despre unii funcționari ai Ministerului Științei și Învățămîntului. S-au întețit și apostrofările la adresa ministerului. Vi se reproșează angajarea la muncă a unor persoane lipsite de competență. Ce puteți spune despre valoarea cadrelor ministeriale și despre nivelul lor de competență profesională? Considerăm, totuși, firească, incertitudinea ori, mai degrabă, timiditatea ce caracterizează întrucîtva activitatea ministerului. Mulți colaboratori angajați după reorganizarea ministerului au început munca pe un nou făgaș de activitate...

Ar trebui s-o spunem pe șleau: nu atît în procesul contactării, cît mai ales în procesul neangajării unor funcționari din vechiul aparat. Lucru explicabil, știindu-se că au existat relații de protecție și de slugărnicie ce se stabiliseră pe parcursul anilor și care s-au întrerupt într-o zi. Unii și-au pierdut locul călduț și nu ne-o pot ierta, țes intrigi și urzesc planuri de răzbunare. Alții simt că le fuge terenul de sub picioare: alte programe, alte manuale, alte cerințe, alte convingeri. Limba română, istoria românilor, popor român, proces literar unic,

deci şi literatură română comună, nu numai regională. Atestarea cadrelor didactice, retribuirea diferenţiată a muncii, concurs pentru ocuparea unor posturi didactice conform gradelor şi cunoştinţelor. Renunţarea la dogmatismul ideologic şi partinic, demilitarizarea şi departinizarea şcolii de toate gradele, orientarea spre valorile autentice naţionale (alături de cele general-umane), promovarea principiului suveranităţii. În tot ce se întreprinde în domeniul instruirii şi educaţiei se reflectă pregnant lupta dintre vechi şi nou. Nu e de mirare că cele mai înverşunate atacuri se dau pe frontul învăţămîntului şi culturii, iar cei mai bătuţi miniştri sînt Mătcaş şi Ungureanu. Resping în mod categoric criticile neîntemeiate privind competenţa actualilor lucrători ai ministerului, cu atît mai mult că în serviciile-cheie au fost menţinuţi specialişti din vechea competenţă...

Circulă legenda că ministerul nu ar avea elaborată o strategie proprie asupra specificului instruirii în şcolile din Transnistria şi în cele găgăuzeşti...

Va să zică, îi tot daţi cu vorbele şi cu zvonurile... Putem vorbi de un specific al instruirii în şcolile de limbă română de pretutindeni, dar sîntem în drept să preconizăm acelaşi specific şi pentru şcolile cu instruirea în limbile găgăuză, bulgară, ucraineană, ebraică etc. Planurile de învăţămînt, programele, manualele elaborate ţin cont de acest specific al şcolilor şi altor instituţii monolingve. În ceea ce priveşte arta de a dirija politica învăţămîntului, de a determina direcţiile principale de acţiuni în etapa actuală, de a mobiliza şi utiliza cît mai eficient toate capacităţile şi mijloacele disponibile în cutare sau cutare regiuni, în condiţii social-politice extrem de complicate, ea e în funcţie directă de strategia şi tactica elaborate de Parlamentul şi Guvernul Republicii. Conlucrăm direct cu reprezentanţii legali ai administrării locale, autorizaţi prin decretul Preşedintelui Republicii, cu conducătorii de toate rangurile ai învăţămîntului şi instituţiilor de instruire şi educaţie. Această conlucrare nu e pe plac forţelor ostile locale, ba, după cum reiese din întrebarea pe care mi-o adresaţi, nici „binevoitorilor" noştri din inima Moldovei. Cu atît mai rău pentru ei.

Mulţi profesori din învăţămîntul preuniversitar susţin ideea că şcoala de cultură generală de 11 ani nu-şi mai are rostul şi ar fi bine să funcţioneze numai şcoala obligatorie de 9 ani (ca în România). Dar mai întîi să fie adusă la condiţie reţeaua de şcoli profesionale şi de meserii, să fie deschise licee teoretice şi de profil într-un număr suficient, pentru ca orice absolvent al şcolii de 9 ani să-şi poată continua studiile într-o şcoală căreia îi acordă preferinţă... Subscrieţi şi dumneavoastră?

Întru totul. Proiectul de Lege a învăţămîntului elaborat de minister prevede tocmai o atare structură. Ne-am propus scopul să întreprindem transformări de fond în planurile de studii ale şcolii de 9 ani. Pentru perioada de tranziţie mai menţinem şi unele din structurile vechi care vor fi schimbate treptat. Tindem ca întreaga reţea de instituţii de după cei 9 ani de învăţămînt obligatoriu (liceele, colegiile, şcolile de meserii, de ucenici, agroindustriale etc.) să-i asigure fiecărui tînăr, atît celui de la oraş, cît şi celui de la ţară, toate condiţiile pentru a-şi manifesta şi dezvolta la maximum capacităţile, aptitudinile şi înclinaţiile sale, individualitatea sa. Cu toată nerăbdarea noastră de a vedea materializate bunele intenţii cît mai curînd, e nevoie, totuşi, de timp...

Dacă în şcoală se înfăptuiesc acţiuni educative în spiritul renaşterii naţionale, acestea, fără îndoială, merită să fie susţinute. Dar în unele şcoli, mai ales în cele bilingve, au loc activităţi ce proslăvesc trecutul comunist, anchilozarea ideologică a pionieriei şi comsomolului. Pe alocuri, dimpotrivă, nu e desfăşurată nici un fel de activitate educativă, pedagogii se complac în autolinişţire, renunţînd la orice acţiune de reînsufleţire a vieţii şcolare. Se lansează opinia că partizanii reformei învăţămîntului în Republica Moldova şi în România copiază fără discernă-

mînt structura învățămîntului din Occident. În ce mă privește, știu că nu e vorba de „copiat" (în școlile occidentale funcționează consilierul de educație). Dar am vrea să cunoaștem și argumentele dumneavoastră...

Orientarea spre piață și spre Casa europeană este o tendință generală a tuturor statelor care s-au debarasat de regimul totalitar. Parcă învățămîntul ar trebui să facă excepție în acest sens, el n-ar trebui să se alinieze la nivelul cerințelor general europene și chiar mondiale? În ceea ce privește „copiatul", cred că am copiat destul de fidel în cei peste 70 de ani un sistem ca să nu ne mai lăsăm antrenați într-o asemenea aventură. Aparența „copiatului" vine de la cîteva momente de suprafață, cum ar fi trecerea la sistemul de apreciere de 10 puncte, care există și în România, instituirea unor gimnazii, licee, școli normale, colegii etc. Se vede că sînt prea tineri cei care ne-au prins cu „copiatul", pentru că toate acestea nu sînt importate, ele au existat la noi pînă la '40, deci, sînt ale noastre. Iar ceea ce este progresist, de calitate, vom împrumuta nu numai din Occident, ci și din Orient...

Ce părere aveți, în special, despre instituțiile de învățămînt cu profil pedagogic?

Dacă vă referiți la școlile pedagogice, aș intenționa să vă conving că anume prin pedanteria lor, pe care unii o contestă, ele au reușit să creeze un mecanism care asigură un anume nivel de pregătire profesională pentru toți absolvenții. Mă refer mai cu seamă la formarea deprinderilor și dexterităților practice. Mi s-a obiectat recent că am avea a face, chipurile, cu o simplă dresare și nu cu o activitate conștientă. Resping categoric această opinie. Cel mai obiectiv arbitru ar putea fi aici, cred, conducătorii de instituții, în care activează absolvenții școlilor pedagogice.

În anul curent, la cele 7 școli pedagogice existente se mai adaugă școala pedagogică „Mihail Ciachir" din Comrat, înființată recent printr-o hotărîre a Guvernului Republicii Moldova. Ea va pregăti specialiști, respectiv în limba găgăuză și în limba bulgară. Pe baza a patru din ele (Chișinău, Călărași, Orhei, Soroca) au fost înființate școli normale (colegii pedagogice) cu durata de studii de cinci ani. Acestea vor fi în stare să asigure o pregătire calitativă a unor specialiști care să stea la leagănul formării viitoarelor personalități. Cunoștințele obținute de ei ar putea echivala cu cele din prima etapă a învățămîntului superior.

Într-o perspectivă mai îndepărtată, toate școlile pedagogice urmează să fie organizate în școli normale. Ele, în principiu, sînt suficiente pentru a asigura necesitățile republicii în cadre pedagogice de verigă medie. Am mai avea nevoie de una (sau de extinderea profilului la cele existente) care ar pregăti specialiști în domeniul muzicii, artelor plastice, artizanatului, coreografiei, deoarece azi absolvenții respectivi de la instituțiile de învățămînt superior se duc fie în domeniul artei profesioniste, fie în... cooperative.

Dacă vă referiți la institutele pedagogice, aici am avea de discutat mai mult, căci și probleme s-au acumulat multe. Poate să amînăm discuția pentru timpuri mai bune? Pînă atunci aș vrea să vă intrig: în funcție de potențialul didactic și științific am vrea să le ridicăm prestigiul, conferindu-le statut de universități (cum am procedat în cazul fostului institut de medicină).

Ce pronosticuri aveți pentru anul ce vine privind propășirea sistemului de învățămînt în Republica Moldova?

Vreți cu tot dinadinsul să faceți din mine, om care pune totul la îndoială, un futurolog încarnat? Primul pas spre propășire l-ar constitui chiar aprobarea de către Parlament a Legii învățămîntului. Fiindcă propășirea reclamă condiții,

iar crearea acestora e imposibilă atunci cînd ești tratat cu suspiciune, cînd ți se pun opreliști la tot pasul. O lege bună ne-ar apăra în acțiunile noastre energice și le-ar mai tăia din pofte unor scandalagii de a ne atribui păcate pe care nu le-am comis.

Să ne ajungă răbdare tuturor — și diriguitorilor, și dascălilor, și învățăceilor — pentru a înălța cu siguranță edificiul școlii naționale în condițiile unei suveranități și independențe reale!

Vrem să credem că sînt aspirațiile comune ale dascălilor școlii românești.

Interviu realizat de VALENTINA STOICA

CONCURSURI, EXAMENE

Subiectele date la admiterea în liceu (sesiunea iulie 1991)

Gramatică:

Se dau textele:

I (1) „Cu îndrăzneală apucă mîna lui Tudor, îl trase spre el și-l privi în ochi.

— Nu ești tu, zise el scurt, dintr-ai lui Ionașcu, care au pribegit peste Nistru?

— Sînt Tudor, feciorul lui Ionașcu, răspunse mișcat Șoimaru, dintre toți pribegii, eu singur mă întorc înapoi.

— Atuncea, eu îți sînt moș drept, frate cu tatăl tău..., strigă bătrînul. Uită-te la mine și mă cunoaște!

— Te cunosc, moșule Mihul îngînă Șoimaru."

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

Cerințe

(a) Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă.

(b) Indicați felul construcțiilor subliniate și motivați punctuația.

(2)

„De la holdele din Bărăgan
Cu spicul atîrnînd sus
În vîrful înaltelor lăncii
Pierdute cîndva de oastea lui Darius
Am știut că tot ce ne calcă pămîntul
Devine pașnică recoltă".

(Marin Sorescu, *Astfel*)

Cerințe

(a) Subliniați predicatele și indicați felul lor.

(b) Delimitați propozițiile și precizați felul acestora.

(c) Analizați sintactic și morfologic cuvîntul *atîrnînd* și transformați această parte de propoziție într-o subordonată corespunzătoare.

(d) Alcătuiți cinci fraze în care să fie următoarele propoziții subordonate introduse prin același element de relație — conjuncția *că:* subiectivă, atributivă, indirectă, cauzală și consecutivă.

(e) Ilustrați prin exemple alte trei sensuri diferite ale verbului *a călca;* precizați aceste sensuri.

Literatură :

II. (1) Capitolul *Crucea răzeşilor* (fragmentul inclus în manual) din romanul *Neamul Şoimăreştilor* de M. Sadoveanu prezintă întîlnirea lui T. Şoimaru cu satul natal. Povestiţi întîmplările din acest capitol.

(2) Nuvela *La vulturi!* de Gala Galaction se încheie cu următoarele cuvinte rostite de moş Dănilă: „Pune un hotar, Stăpîne, nenorocirii noastre. Ajungă atîta risipă, atîta jaf la vulturi".

Motivaţi această rugă şi arătaţi semnificaţia ei.

Subiectele date în sesiunile iulie-august 1991 la şcolile profesionale

SESIUNEA DIN IULIE 1991

I. Alcătuiţi rezumatul fragmentului cuprins în manualul de clasa a VIII-a din *Amintiri din copilărie* de I. Creangă.

II. Se dă textul:

„În ziua aceea nu era nici un nor deasupra, şi uriaşii munţi, care atîtea zile frămîntaseră şi sloboziseră, din coamele lor zbîrlite pînă la cer, ploile, trăsnetele şi şuvoaiele, erau acum blajini".

Cerinţe:

(a) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor,

(b) Delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor.

(c) Analizaţi sintactic şi morfologic următoarele cuvinte din text: *aceea, munţi, sloboziseră, şuvoaiele, blajini.*

(d) Alcătuiţi două fraze în care pronumele relativ *care* să introducă o propoziţie subordonată subiectivă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

SESIUNEA DIN AUGUST 1991

Se dau textele:

I. Gramatică :

(1) „Cînd auzeam noi pe Moş Luca pomenind cu drag de casă şi cînd mai vedeam cum rămîn satele şi locurile frumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţişează, înainte-ne, supărarea noastră creştea la culme! Pentru fiecare fîntînă, părîu, vîlcică, dumbravă şi alte locuri drăgălaşe ce lăsăm în urmă-ne scoteam cîte un suspin adînc din piepturile noastre! Şi, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram daţi în sama lui moş Luca, de care ne ruşinam ca şi de părinţii noştri".

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Rescrieţi acest text, trecînd verbele şi pronumele (adjective pronominale) de la persoana I la persoana a III-a.

(2) „Pîrcălabe, vreau poporul *meu* să fie înştiinţat de unirea şi-nrudirea *care*-aci s-au încheiat. Ca să pomenească *ţara*, ca pe o zi de praznic mare. Ziua cînd din letopiseţ s-a şters anii de-nchinare".

Cerinţe:

(a) Subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor.

(b) Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor.

(c) Contrageţi cea de-a treia propoziţie subordonată din textul dat în partea de propoziţie corespunzătoare.

(d) Construiţi patru fraze în care să fie următoarele propoziţii subordonate: subiectivă, predicativă, atributivă şi completivă indirectă — toate introduse prin conjuncţia „să".

(e) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

II: Literatură :

(1) De ce n-ar fi vrut Ion „nici în ruptul capului" să părăsească Humuleștii și să pornească spre Iași, la Socola?

Răspundeți la această întrebare pe baza fragmentului din *Amintiri din copilărie.*

(2) Chipul ciobanului moldovean din balada *Miorița* așa cum acesta prinde contur în ochii înlăcrimați ai mamei sale.

Comentariu privind rezolvarea subiectelor de limbă la Facultatea de Drept din București

Prof. GABRIELA COJOCARU
Școala Nr. 164, București

I. Se dă textul:

„Ce-a fost și *ce a devenit* Eminescu este rezultatul geniului său înnăscut *care era* prea puternic în a sa proprie ființă, încît să-l fi abătut vreun contact cu lumea de la drumul său firesc".

Cerințe:

1. Analizați din punct de vedere al sintaxei frazei, rescriind în întregime propozițiile și indicînd raporturile dintre ele (fără schemă).

2. Analizați morfologic și sintactic cuvintele subliniate în text.

3. Explicați mecanismul de formare a cuvintelor: puternic, ființă, firesc.

II (a) Rescrieți corect următoarele versuri populare:

„Semănatam mac în prag
Să vie cine mii drag
Sa eșit macul mărunt
Luatuma cel urît".

(Forme corecte: „semănat-am, „mi-i" „ș-a ieșit", „luatu-m-a")

(b) Rescrieți forma literară corectă din următoarele perechi de cuvinte: *conjunctură* — conjunctură; *delincvent* — delicvent; *fratricid* — fraticid; jurist-consult — jurisconsult, *repercusiune* — repercursiune; *corobora* — corabora; *escortă* — excortă, *întreprindere* — intreprindere, președenție, — *președinție*; *vindicativ* — vendicativ. (Forma corectă este subliniată pe text.)

(c) Indicați cîte un *sinonim neologic* pentru următoarele cuvinte: amănunțit, cinstit, fățarnic, folositor, vinovat, a bănui, a cere, adîncime, cerere, dovadă, împrejurare, vîrstă, a se hotărî, a pedepsi

(d) Construiți 20 de enunțuri în care să apară corect folosite următoarele paronime: anual — anuar, familial — familiar, literar — literal, arbitral — arbitrar, investi — învesti, numeral — numerar, original — originar, pronume — prenume, temporar — temporal, petrolier — petrolifer

Aprecieri pe marginea lucrărilor:

Subiectul I:

1. Împărțirea greșită a frazei a fost rezultatul nerecunoașterii predicatelor.

2. Nu au fost recunoscute (de către unii candidați) cele două subordonate subiective (1 SB,.2 SB) și nici subordonata consecutivă (5 CONS).

Subiectul II:

a. Redarea formelor corecte din versurile populare („semănat-am", „mi-i", „ș-a ieșit", „luatu-m-a") nu a fost rezolvată în întregime de un număr mare de candidați.

b. Din rescrierea corectă a cuvintelor (forma literară) a rezultat că sînt însușite în mod greșit forme ca: „conjunctură", „juristconsult", „escortă", „delicvent".

d. Folosirea paronimelor în text (la unii candidați) a scos în evidență întrebuințarea greșită a unui cuvînt în locul altuia.

Concursul național „Tinere condeie"

Prof. dr. TUDOR OPRIȘ
Liceul „Gh. Lazăr", București

Reluarea concursului „Tinere condeie", inițiat în 1967, a însemnat un mic eveniment cultural. În seceta literară de azi, în dezinteresul cvasitotal și dureros față de descoperirea și valorificarea potențialului creator literar al elevilor (dispariția revistelor școlare și a concursurilor de debut), inițiativa Ministerului Învățământului și Științei se înscrie printre puținele acte care vafidează interesul pentru înnobilarea sufletească a tinerei generații.

Cu toată popularizarea firavă și indolența unor inspectorate școlare din centre de cultură recunoscute altădată pentru grija arătată tinerelor valori, la acest prim concurs literar de după Revoluție au participat peste 800 de elevi din clasele III—XII, mulți dintre ei reprezentînd cenacluri școlare cunoscute, precum „Săgetătorul" liceenilor bucureșteni, sau cenacluri cu o lăudabilă continuitate și efervescență creatoare ca „Pagini de jurnal" din Bîrlad, „Tinerețe fără bătrînețe" din Piatra-Neamț, „Muguri" din Comănești, jud. Bacău, „Zburătorul" din Onești, „Porți de Cristal" din Jibou, „O. Goga" din Sibiu, „Nichita Stănescu" din Ploiești și altele.

Juriul pe care am avut cinstea să-l prezidez, ca și altădată, a relevat prezența tonică a unor veritabile talente lirice: gimnaziștii *Ana-Maria Andone* și *Marilena Moroianu* din Buzău, *Claudia Dutescu* și *Amelia Cîbu* din Sibiu, *Giannina Cărbunaru* și *Andrei Circu* din Piatra-Neamț, *Loredana Albu* din Bîrlad, *Andrada Gidiuță* din București și liceenii *Sorin Gherguț*; *Alma Papadopol*, *Gabriela Marinescu*,— „săgetători" bucureșteni — ori *Liana Negre* din Bîrlad, alături de nu mai puțin promițătoare talente din sfera epicului ca preadolescenții *Ioana Liliana Modoran* din Ploiești, *Lucia Tatiana Voicilă* din Brăila, *Ștefania Rădulescu* din Constanța, *Marcela Maidaniuc* din Comănești și *Mădălina Popa* din București, alături de liceeni care merg cu pași repezi spre afirmare, cum ar fi: *Mireille Astrid Popa*, *Cristina Hanganu*, *Alexandru Scorpan* din București, *Cezar Mocanu* din Piatra-Neamț și *Cristina Modreanu* din Buzău.

Prin grija Ministerului Învățământului și Științei laureații cu premiul I au primit un loc gratuit într-o tabără centrală, unde s-au întîlnit în a doua jumătate a lunii august și cu colegii lor din cenaclul „Tocono" („Totul pentru copiii noștri") al elevilor din Chișinău, înfrățit cu cenaclul bucureștean „Săgetătorul".

Începînd cu acest număr, reproducem în limita spațiului disponibil creații în versuri ale unor laureați din clasele III—VIII, precum și din liceu, urmînd ca în viitor — pînă la proxima ediție a concursului — să propunem spre publicare și alte creații ale elevilor.

Premianții concursului național „Tinere condeie"

Grupa I (clasele III — V)

POEZIE — *Premiul I:* Aurelian Vrînceanu (Bîrlad); Cătălina Bădeanu (Bîrlad); Smaranda Donciu (Jibou, Sălaj); Ana-Maria Androne (Buzău). *Premiul II:* Monica Spătaru (Comănești); Alina Condurache (Bîrlad); Ligia Ludușan (Jibou, Sălaj); Alexandra Gliga (București). *Premiul III:* Ramona Pop (Jibou, Sălaj); Mihaela Maxim (Bîrlad); Ramona Rebegea (Bîrlad); Alina Rebecca Cherciu (Comănești); Cristina Dana Iacob (Jibou, Sălaj). *Mențiuni:* Liviu Timuc (Bîrlad); Veronica Gherghilescu (Brăila); Raluca Mihai (Constanța); Mircea Radu (Tășnad, Satu Mare); Ada Uivari (Tășnad, Satu Mare).

PROZĂ — *Premiul I:* Ioana Liliana Modoran (Ploiești); Lucia Tatiana Voicilă (Brăila); Ștefania Rădulescu (Constanța). *Premiul II:* Andra Sorina Nuțu (Bacău), Mihaela Cojocaru (Bîrlad). *Premiul III:* Alina Sabina (Comănești); Carmen Elena Filiuță (Brăila); Petruț Stan (București).

Grupa a II-a (clasele VI, VII, VIII)

POEZIE — *Premiul I:* Claudia Dutescu (Sibiu); Loredana Albu (Bîrlad); Amelia Cîbu (Sibiu); Andrei Circu (Piatra Neamț); Gianina Cărbunaru (Piatra Neamț); Andrada Gîdiuță (București). *Premiul II:* Alina Cristina Grăniceru (Ploiești); Ada Gabriela Tănase (Piatra Neamț); Cristiana Grecu (Constanța); Laura Noață (Brăila); Aura Chericheș (Jibou, Sălaj); Livia Iacob (Piatra Neamț); Oana Enache (Bacău); Elena Iftimie (Moinești); Delia Marta Dudău (Comănești). *Premiul III:* Simona Pașca (Comănești); Anca Ruxandra Antip (Comănești); Raluca Capotă (Sibiu); Ioana Vițu (Ploiești); Simona Ionașcu (Bîrlad); Erika Lang (Onești); Ileana Marmureanu (Bîrlad); Ioana Revnic (Jibou, Sălaj); Narcisa Bădin (Brăila); Lavinia Brezoi (Turnu Severin); Cătălina Chendea (Roșiori de Vede).

PROZĂ — *Premiul I:* Marcela Maidaniuc (Comănești); Mădălina Popa (București); *Premiul II:* Daniela Barbu (Constanța); Mihai Constandache (Bîrlad). *Premiul III:* Carmen Izabela Stan (Brăila); Alina Mioara Chiriac (Onești); Roxana Teodoru (Ploiești).

DRAMATURGIE — *Premiul I:* Andreea Șerban (București).

Grupa a III-a (clasele IX, X, XI, XII)

POEZIE — *Premiul I:* Sorin Gherguț (București); Alma Papadopol (București); Gabriela Marinescu (București). *Premiul II:* Lidia Negre (Bîrlad); Oana Șerban (București); Ileana Daniela Iancu (Ploiești); Raluca Moroșanu (București); Raluca Rădulescu (București); Gina Șerbănescu (Ploiești); Valentina Vrabie (Buzău); *Premiul III:* Corina Anghel (București); Cosmina Vasilache (București); Mădălina Horescu (București); Teofana Iacob (Comănești); Nicolaescu Anca (București); Rodica Lazăr (Onești); Gabriela Barna (Comănești); Mioara Herțe (Jibou, Sălaj); Maria Lazăr (București); Ilie Nicu (Rîmnicu Sărat).

PROZĂ — *Premiul I:* Cezar Mocanu (Piatra Neamț); Cristina Hanganu (București); Mireille Popa (București); Cristina Modreanu (Buzău). *Premiul II:* Alexandru Scorpan (București); Andreea Billig (București). *Premiul III:* Ciprian Ionescu (Ploiești).

DRAMATURGIE — *Premiul II:* Oana Elena Samoilă (Piatra Neamț); Colectivul Liceului „Gh. Lazăr" (București).

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

CERNĂUȚI

În orașul studiilor gimnaziale și liceale ale poetului național al românilor de pretutindeni, Mihai Eminescu, a avut loc, în ziua de 15 septembrie 1991, sărbătoarea „Limba noastră cea română", organizată de Societatea „Mihai Eminescu" din Cernăuți, în colaborare cu Societatea „Limba noastră cea română" din Chișinău și Societatea „Pro Basarabia și Bucovina", cu sediul la București. La manifestare au participat învățători și profesori de limba română din nordul Bucovinei, din Basarabia și din alte regiuni locuite de români în care funcționează școli primare și gimnazii cu predarea în limba română.

Începînd cu acest an școlar, în Cernăuți și-a deschis porțile primul liceu cu predarea integrală a obiectelor de învățămînt în limba română, fapt care va contribui la redeșteptarea conștiinței naționale a românilor din aceste teritorii ocupate cu o jumătate de secol în urmă de către U.R.S.S. prin pactul Molotov-Ribbentrop. După vizitarea de către oaspeți a casei lui Aron Pumnul, în care a fost găzduit M. Eminescu în anii 1860—1864, și a liceului cu predare în limba română, au luat cuvîntul, între alții, poetul basarabean Valeriu Matei și fondatorul Societății „Pro Basarabia și Bucovina", Nicolae Lupan. În cuvîntul său, Valeriu Matei a subliniat importanța acestei manifestări de suflet românesc, aducînd un

omagiu versurilor lui Eminescu și Dosoftei, limbii române, prin care neamul românesc a dăinuit, în ciuda veacurilor de nedreptăți, iar Nicolae Lupan a adus un călduros salut tuturor românilor care și-au cucerit prin luptă dreptul de a gîndi și a vorbi liber atît la Chișinău, cît și la Cernăuți. Invocînd figura lui bădița Mihai, a poetului național, președintele Societății „Pro Basarabia și Bucovina" și-a exprimat încrederea în destinul neamului românesc de a fi unit într-un singur trup și o singură țară.

Prof. DOCHIȚA MANOIL
Direcția regională a învățămîntului, Cernăuți

CHIȘINĂU

În vara anului 1940, ca urmare a pactului Molotov-Ribbentrop din 1939, partea răsăriteană a teritoriului României — Basarabia și nordul Bucovinei — a fost trecută cu forța în componența U.R.S.S. În aceste împrejurări tragice pentru neamul românesc, marele istoric Nicolae Iorga și-a păstrat același optimism de care a dat dovadă în timpul primului război mondial și nu s-a lăsat prins în plasa pesimiștilor. Trăgînd învățăminte din istorie, el a definit situația dintotdeauna a poporului român: *„Neam părăsit la răscrucea furtunilor care bat aici din veac în veac și vor bate totdeauna în aceste locuri de ispititor belșug și de trecere a oștilor... Apți pentru cea mai înaltă civilizație și siliți a trăi de la o bejenie la alta. Oricare alții s-ar fi risipit în lume... Noi am rămas. Cu sabia în mînă de strajă la toate zările, iar, cînd s-a frînt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității arma subțire a inteligenței noastre. Și, iată, sîntem tot acasă"*.

Aceste memorabile cuvinte dovedesc cîtă dreptate a avut Iorga înainte de sfîrșitul său tragic de la 27 noiembrie 1940. După o jumătate de secol de îndoctrinare a poporului român cu ideologia marxist-leninistă, în Republica Moldova, și în special la Chișinău, unde politica de deznaționalizare a fost mai puternică, a luat naștere o mișcare de redeșteptare a conștiinței naționale românești, avînd în fruntea ei organizația democratică Frontul Popular. La sfîrșitul lunii august 1989, Parlamentul Republicii Moldova a votat Legea cu privire la limba de stat, care nu este alta decît limba română, și la reintroducerea alfabetului latin în locul celui rusesc. Doi ani mai tîrziu, la 27 august 1991, același Parlament a adoptat *Declarația de independență a Republicii Moldova*, în care se precizează: „Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic". Limba română, ca limbă oficială de stat, steagul tricolor (albastru, galben și roșu), imnul *Deșteaptă-te, române!* sînt simboluri ale conștiinței românești de o parte și de alta a Prutului.

În ziua de 31 august 1991, cadre didactice de la Universitățile din Iași și Chișinău, membri ai Societății de Științe Filologice din România și alți participanți la Conferința Națională de Filologie cu tema „Limba română azi", ale cărei lucrări s-au desfășurat în perioada 28—30 august la Iași și Chișinău, au asistat la sărbătoarea națională „Limba noastră cea română" de la Chișinău. Radio București a transmis în direct manifestările de la Chișinău, care au culminat cu dezvelirea a două busturi ale scriitorilor *Alexe Mateevici*, autorul cunoscutei poezii *Limba noastră*, și *Constantin Stere*, militant pentru drepturile basarabenilor și autor al ciclului de romane *În preajma revoluției*. La dezvelirea busturilor au luat cuvîntul Mircea Snegur, președintele Republicii Moldova, scriitori și filologi, între care Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor, și Eugeniu Coșeriu, lingvist de reputație europeană, revenit în Basarabia natală după o absență de o jumătate de secol.

Ziua de 31 august a devenit astfel sărbătoarea națională a românilor din Republica Moldova.

Sorin Ghergu

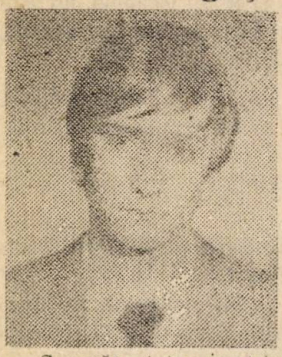

S-a născut în ziua de 11 octombrie 1973 la București. Este elev al Liceului „Gheorghe Lazăr". A debutat în suplimentul literar al *Tineretului liber*, colaborează la diverse reviste literare. Laureat cu premiul pentru literatură al publicației *Tineretul liber* (1990) și cu premiul I pentru poezie la Concursul național „Tinere condeie" (1990). Este președintele cenaclului „Săgetătorul" din București.

Ioana Camelia Voica

S-a născut la 1 august 1977. Este elevă în clasa a VII-a, la Școala nr. 16 din Pitești. A debutat în revista *Limba și literatura română*. Este președinta cenaclului „Luceafărul" de la Școala nr. 16 din Pitești.

Magazin universal

Avem legi vacante
pentru popoare pliante,
avem istorie fără cute
pentru țări nenăscute.

Avem gropi cu ținte
pentru pământuri fără morminte,
avem fii și tați
pentru zone fără bărbați.

Avem certificate de ploaie
pentru țarine fără noroaie,
avem erezii și secte
pentru religii fără defecte.

Avem roți pentru règii fără cal
avem dinți pentru foame, pentru sațiu,
avem timp, avem iubire, avem spațiu
noi sîntem magazinul universal.

Oglindiri înalte

Numele frunzelor
Pe degetele răsfirate ale arborilor...
Numele arborilor
Pe harfa întoarsă a ierbii...
Numele ierbii
Pe buzele aburinde ale pământului...
Martie își țese ideile
Lîngă tîmpla pulsîndă a cerului...

Răsărit de toamnă

CLAUDIA STOIA
Liceul Economic, Sibiu

Frig. De fiecare dată la fel de frig;
O pereche de pantofi emoționați și lustruiți
Bătătorind același drum adormit;
Niște frunze palide întinse pe jos de brumă
Și un cer greu, de abia susținut de cîțiva plopi;
În față un grup de copii gălăgioși,
Iar în spate un șir de bătrîni obosiți;
Toate acestea încadrate de o toamnă murdară
Ar putea fi așezate ca un tablou, pe un perete
Același tablou..., același perete...
Totuși miroase frumos: a vară.
De unde?!... Nu avem vară, nici chiar miros.
Vară a fost odată, dar a plecat
Împreună cu o mare, cu un cer senin și un joc de copii;
Acum nu mai avem decît școala, școala și prima zi.

Atunci cînd...

AGATHA-MARIA MĂDĂLINA ȘTEFAN
Școala Nr. 33, București

E atîta tristețe în sufletul meu
Încît instinctiv te-nfiori.
Clopotul bate, dar nici ecoul nu-i mai răspunde.
Plînsetul meu se înăbușă, ca și cum
ai fi atins cu mîna corzile vibrînde ale sufletului
și le-ai fi oprit.
Sufletu-mi este indiferent în fața naturii;
și asta e grav pentru că,
atunci cînd sufletul nu mai vibrează,
cînd inima nu mai dorește o dragoste curată,
cînd ochii privesc inexpresivi
la un copil care plînge,
iar mîinile stau inerte, fără să-l mîngîie,
cînd poți să privești fără să tresari,
în ochii înlăcrimați ai iubitei,
cînd poți călca în picioare o floare,
cînd poți zdrobi, fără remușcări, iarba proaspătă,
cînd nu mai vrei să vezi altceva
decît materie fără suflet
în acea clipă poți să-ți smulgi sufletul din trup,
redevenind animal;
N-o să te doară!

Despre tine

LIVIA MANUELA DILĂ
Liceul „Spiru Haret", Tulcea

Te-am așteptat, pînă ce mi-au murit
zorile în brațe,
pînă ce s-au pierdut potcoavele
cailor înaripați în volburi de stele,
și pînă ce
am conversat cu Steaua Polară
despre pașii sufletului tău, —
— valsul anotimpurilor în agonie —
...și pînă te-am zărit cățărat
pe cornul Lunii, cu tei pămîntean în plete,
zîmbind
spre zdreanța covorului vrăjit
agățat de degetul meu arătător...

Răsăritul

CLAUDIA DUȚESCU
Sibiu

Călărețul își împarte drumul
În zile și nopți;
Raza răsare grăbindu-se să ajungă
Înainte de ofilirea lunii.
Apa își caută salvarea
Într-un stîlp de argint
Semințele încolțesc singure
Arborii se pregătesc de sărbătoare
Se înalță soarele.
În fața frumuseții
Aerul pălește
Culegem cu mîinile noastre
Crîmpeie de soare
Rămînem pe veci luminați...

Sandu lui Teleajăn

CRISTINA MODREANU
Cenaclul literar „Albatros", Buzău

Sandu era singurul copil al bătrînului Teleajăn, om aspru și încăpățînat cînd era vorba de ce avea el de făcut. Satul în care se născuse Sandu era destul de mare și oamenii bogați, nu se puteau văita că nu le dă Dumnezeu ploaie sau că le mor vitele. Toți își știau rostul de zi cu zi, dar cînd era vorba de o hotărîre care li se părea lor foarte importantă se duceau, așa cum se învățaseră, să se sfătuiască puțin cu părintele Atanasie.

Și aveau oamenii de ce să-i mulțumească.

Cine altul decît părintele Atanasie strînsese bani să le facă și lor un loc de închinăciune și-acum toți se mîndreau cu bisericuța lor frumoasă în care de drag te închinai. Cine

altul o sfătuise de bine pe Catrina lui Tudose să nu omoare cumva copilul chiar dacă n-avea tată și, uite, acum Catrina s-a măritat și are trei copii și e tare mulțumită și-i sărută mîna de cîte ori trece pe lîngă el. Cine îi sfătuia mereu pe oameni să-și dea copiii la școli, să știe măcar să scrie și să citească, fiindcă vremurile s-au schimbat și nu-i mai ajunge omului să știe numai a mulge vacile.

Dar aici se ivea singurul lucru asupra căruia sătenii și preotul nu se puteau înțelege. Oamenii știau una și bună: dacă ei trăiseră o viață fără scris și citit, nici copiii lor n-au nevoie de mai mult.

Sandu lui Teleajăn însă, era un copil tare ciudat. Toată ziua sta numai pe capul părintelui și tare îi plăcea bătrînului cînd îl surprindea privind cartea veche și mare, legată în piele pe care scria „*Biblie*".

De la o vreme, Sandu părea dus pe gînduri și într-o zi îi spuse părintelui că el ar vrea să știe ce scrie în cartea aceea.

Părintele îl privi și rămase parcă uimit de strălucirea vie a ochilor lui.

În cîteva săptămîni, Sandu învățase literele alfabetului și încerca să citească și să scrie ajutat bineînțeles de părintele Atanasie.

Părintele Atanasie era un om bătrîn și oamenii se mirau ce putere dumnezeiască îi mai ține viața. Iată că într-o zi firul vieții lui se rupse și un sat întreg îl plînse pe omul care sfătuise de bine trei generații la rînd.

Cel mai trist fu însă Sandu, care văzu astfel spulberate visurile sale de a învăța carte.

Părintele îi lăsă băiatului toate cărțile sale și Sandu hotărî să nu se dea bătut.

Cel mai rău era cu tatăl său care îl punea la treabă cum îl vedea cu cartea în mînă și bietul băiat pierdea nopțile chinuindu-se să citească la lumina lunii. Nu mult după moartea bătrînului preot, se răspîndi vestea că se înființează școală și la ei în sat în conacul boierului care „fugise prin străinătăți" cum spuneau oamenii. Într-adevăr, nu mult după aceea o căruță aduse într-o dimineață un tînăr slăbuț cu ochelari și tuns scurt și oamenii se întrebară cum de era bun un om ca ăsta de învățător, cînd nu-l luaseră nici pe front, deși era lipsă de oameni și plecau regimente nonconformate tot timpul. Aveau să afle curînd că învățătorul era bolnav și n-avea s-o mai ducă mult timp.

Deocamdată venirea lui nu schimbă cu nimic viața satului care curgea înainte, invadată de știri de pe front și îngreunată de veșnicile spaime ale celor care aveau flăcăi înrolați. Pe oameni îi cuprinse mirarea cînd, în aceeași săptămînă, învățătorul care se instalase în fosta cămăruță a slugilor din conac începu să meargă din casă în casă și să le vorbească oamenilor, încercînd să-i convingă de necesitatea învățăturii pentru copiii lor. Mulți dintre ei îi rîseră în nas, așa cum nu îndrăzniseră s-o facă în fața bătrînului preot. Învățătorul cel tînăr avea un glas tare blînd și ochii uimitor de strălucitori, parcă atinși de o febră necunoscută și se găsiră cîteva femei mai tinere care îi promiseră că vor lăsa copiii să se ducă la școală. Sandu lui Teleajăn află și el de la unul și de la altul ce se apucase să facă învățătorul și un gînd îi încolți în minte. Plecă de-acasă într-o zi și se duse la școală, cu învățătorul se înțelese într-o clipită pentru că îi plăcu felul lui sincer de a fi și îl mîngîie glasul lui șoptit, dar nu se putu abține să nu plîngă cînd îl rugă să vorbească și cu tatăl lui să-l dea la școală și cînd îi povesti despre bătrînul preot. Învățătorul îi promise că așa va face și cînd își luaseră rămas bun, la poartă, îl mîngîie pe frunte încetișor și-n clipa aceea băiatul se simți ocrotit de o forță mai puternică decît oricare alta și se gîndi vesel că și dacă taică-su nu vrea, el carte tot o să învețe.

Dacă i-ai fi văzut numai, pe învățător și pe tatăl lui Sandu stînd de vorbă, ai fi fost sigur că tinerelul slăbuț n-are vreo șansă să se facă ascultat de bătrînul încruntat și masiv care părea de neclintit.

De-asta nimeni nu se miră cînd bătrînul Teleajăn îl dădu afară pe poartă și învățătorul plecă încet cu capul în jos, de parcă toată durerea lumii se îngrămădise pe umerii lui prea înguști pentru o asemenea povară.

Sandu lui Teleajăn auzise discuția dintre cei doi din întîmplare, dar o ascultase cu sufletul la gură și speranța nu-i pierise nici un minut, dar totul se sfîrșise brusc cînd învățătorul ieși pe poartă. Băiatul se așează ca în vis pe prispă și stătu acolo și după ce soarele asfințise, golit de gînduri, ca o statuie a neputinței care țipa cu fiecare țesut al ei durerea unor vise năruite fără sens.

Din cugetările lui Nicolae Iorga

„Pentru fiecare om e un drum către fericire: abela pe care e *chemat* să meargă. Cei mai mulți nu-l găsesc niciodată. Cei cuminți încearcă pînă la moarte. Cei mai prești se trîntesc la pămînt și plîng că sînt nenorociți".

„Sînt unele personalități sărace care, prinzînd în ele uneori curentele mari ale societății în care trăiesc, devin torente uriașe, care înlătură cele mai mari piedici. Te miri apoi înaintea unui om liniștit și slab, auzind ce a săvîrșit acesta".

„Pretutindeni aprindeți focurile voastre de veghe și de vatră: veți folosi și drumețului, care se va îndrepta după ele".

„În vremile eroice ale societăților, ca și în vremile eroice ale naturii, se ridică înălțimi. Apoi, în timpurile obișnuite, valurile ce curg în fiecare zi și ploile mari ale revoluțiilor le cară la vale și le egalizează. Pare monstruos gîndul vremilor cu totul netede".

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA CĂRȚILOR

Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române

Chișinău, Editura Lumina, 1991, 207 p.

Evidențiem în rîndurile de față apariția recentă la Chișinău, sub auspiciile Academiei de Științe a Republicii Moldova, a unui îndreptar privind *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române*, prețios instrument de cultivare a limbii adresat românilor de peste Prut. Lucrarea a fost elaborată de un colectiv de cercetători de la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova, de cadre didactice de la Universitatea de Stat și de la Institutul Pedagogic din Chișinău, sub îndrumarea lui Silviu Berejan, directorul Institutului de Limbă și Literatură. Pornind de la ideea unității de limbă din Republica Moldova și România, autorii îndreptarului „au preluat integral principiile și regulile corespunzătoare din *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație* (edițiile I—IV, București, 1960—1987), iar materialul ilustrativ a fost excerptat din *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, 1982" (p. 3).

Într-un scurt *Cuvînt înainte* (p. 3—4), sînt prezentate motivațiile care au stat la baza întocmirii îndreptarului, ca și autorii acestuia: Anatolie Ciobanu, Teodor Cotelnic, Alexandru Dîrul, Ion Dumeniuk, Ion Ețcu, Nicolae Mătcaș, Ion Mocreac, Vlad Pohilă, George Rusnac.

Îndrumările se referă la următoarele aspecte, grupate în nouă secțiuni: I. *Alfabetul;* II. *Fonetica;* III. *Morfologia și normele ortografice și ortoepice;* IV. *Formarea cuvintelor și normele ortografice și ortoepice;* V. *Scrierea cu litere majuscule;* VI. *Scrierea numerelor proprii;* VII. *Ortografierea abrevierilor;* VIII. *Semnele ortografice;* IX. *Semnele de punctuație.* Un *Index de cuvinte*, reprodus după *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, București, 1960—1987, încheie volumul.

Avînd în vedere un public cititor care, vreme îndelungată, datorită unei politici nedrepte, a fost ținut departe de tradiția

scrierii cu alfabet latin, modalitatea de prezentare a regulilor din *Norme*... este întrucîtva deosebită în raport cu lucrările similare din România, materialul fiind prezentat mai detaliat, cu unele precizări necesare, cu citate ilustrative, cu prioritate din beletristica scriitorilor moldoveni.

Apreciind lucrarea în general pentru claritatea și concizinea expunerii normelor, pentru rigurozitatea argumentației, ne propunem să facem în continuare cîteva observații de amănunt: Credem că termenii *junctură* pentru *joncțiune, legătură: juncturа dintre morfeme* (p. 15) și *jonctive* pentru *elemente joncționale: cu ajutorul jonctivelor* (p. 70, 75) sînt străini spiritului limbii române. Sufixul *-oaie* este forma feminină a sufixului *-oi; căsoi / căsoaie, greoi / greoaie, vioi / vioaie* etc., nefiind vorba de un sufix compus: *oa + ie* (p. 40). În paragraful referitor la „substantive care au în structura lor elemente de compunere fără întrebuințare independentă în limbă" (p. 40) menționăm că un cuvînt ca *vicele* din *vicepreședinte* este frecvent în vorbirea curentă, ca și *mini* din *rochie mini, foto (atelier foto)*, menționate în volum. Potrivit normelor din *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, numele demnității persoanei căreia i se adresează o cerere se scrie cu majusculă. Deci: *Domnule Președinte*, nu *Domnule președinte* (p. 51). Conjuncția *au* are valoare disjunctivă, nu adversativă, cum se precizează în îndreptar (p. 75). Este discutabilă valoarea adversativă a conjuncției *dacă* din citatul: „Nu-i vorbă, au cu ce petrece aiestea din Nuielușă, dacă muzicanți ca lumea ei nu știu a tocmi" (I. Druță). La notele referitoare la situațiile cînd nu se folosește virgula în propoziție s-ar putea adăuga: „Nu se desparte prin virgulă subiectul de predicat"; „Nu se pune virgula între verbul copulativ și numele predicativ" etc.

Aceste mici observații nu știrbesc cu nimic valoarea îndreptarului, care reprezintă un pas meritoriu în acțiunea de consolidare a noțiunilor de bază privind scrierea și pronunțarea corectă a limbii materne.

MARIA DOBRE

I. L. CARAGIALE

Nuvele și povestiri

Antologie, tabel cronologic, prefață și note de SANDA RADIAN

București, Editura Albatros, col. „Lyceum", 1991, 239 p.

În *Notă* asupra prezentei ediții, Sanda Radian face precizarea că nuvelele și povestirile prevăzute în programa și bibliografia școlară au fost selectate spre a ilustra cele trei laturi ale prozei lui Caragiale. Antologia își dezvăluie utilitatea ca instrument de lucru atît pentru profesori, cît și pentru elevi, avînd în vedere că acest sector al creației caragialiene este mai puțin cunoscut atît de unii, cît și de ceilalți. Din aceste considerente, credem că *Prefața* e o *inițiere* a celor interesați în cunoașterea și aprofundarea tematicii și tipologiei personajelor care populează nuvelele și povestirile lui Caragiale.

Prefața a fost gîndită și realizată în patru capitole (de o întindere variabilă), fiecare din acestea luminînd dintr-un anumit unghi proza marelui dramaturg. Astfel, în capitolul *Proza cu elemente tragice*, după ce se încearcă o lămurire a împrejurărilor care au contribuit la „cotitura de la comic la tragic", sînt enumerate (recurgîndu-se la exemplificări) posibile raporturi între individ și oficialitate. Dacă în comedii și schițe e vorba de o societate „perfect armonioasă în imoralitatea ei", indivizii fiind absolut convinși de „dreptatea lor în cadrul nedreptății generale" (p. XVII), în nuvele și povestiri remarcăm predilecția scriitorului pentru personaje care *ies din serie*, aflîndu-se într-un pronunțat divorț cu mediul social, datorită statutului lor de *izolați*, de *singuratici*. Este cazul celor doi hangii din *O făclie de Paști* și *În vreme de război*, dar și al lui Lefter Popescu din *Două loturi*. La cei doi hangii izolarea este în primul rînd una *exterioară*, ca urmare a locului amplasării hanului, în schimb, la protagonistul din *Două loturi*, izolarea din sînul colectivității va duce la „suceală".

Capitolul al doilea, *Feerie, parodie și parabolă*, este rezervat volumului *Schițe nouă* (1910), a cărui importanță este subliniată nu numai datorită faptului că im-

pinge o serie de specii folclorice (povestea, basmul, snoava și zicala) pe panta comicului, dar mai ales pentru că el vede lumina tiparului în plină desfășurare a polemicii dintre Maiorescu și Duiliu Zamfirescu în ceea ce privește aportul literaturii populare la dezvoltarea creației culte. *Lungul nasului* deschide, prin uzitarea parodiei, calea spre fantastic, „modalitate comică pentru a atrage atenția asupra unor cusururi ori situații delicate" (p. XXVII). Ca și în *Făt-Frumos cu moț în frunte*, rizibilul vine din *minimalizarea feericului* și a încercărilor prin care trec protagoniștii spre *a-și ilustra calitățile*. După ce amintește de cel care a sesizat parcimonia lui Caragiale în dozarea fantasticului în povești (G. Ibrăileanu), autoarea prefeței aduce în discuție amestecul dintre realism și fantastic, mai exact, „transpunerea temei parvenitismului în lumea basmului". Se pare că Sanda Radian împărtășește opinia lui Florin Manolescu, potrivit căreia în opera lui Caragiale există două categorii de fantastic: cel *paradoxal de tip science-fiction din epoca începuturilor* și cel *propriu-zis*, din volumul apărut în 1910, „dar și în nuvelele mai vechi — *La hanul lui Mînjoală* și *La conac*, din volumul *Momente* (p. XXXII). Surprinzător, se trece totuși mult prea ușor peste această departajare. Pentru cel care se inițiază în proza lui Caragiale, ar fi fost interesant de știut care sînt caracteristicile fiecăreia din aceste două categorii de fantastic, mai ales că autoarea prefeței le preia *tale quale*.

A treia secțiune a prefeței se referă la *Arhetip* și *arhetop*. Avînd în vedere că prezenta ediție se adresează în primul rînd elevilor, s-ar fi cuvenit să se precizeze *ce se înțelege prin cele două categorii estetice cu care se operează: arhetip* și *arhetop*. În schimb, se menționează că „dintre arhetipurile care apar în nuvele, povestiri și povești" interesează cele „care au o specificitate deosebită pentru concepția etică și estetică a scriitorului și pentru evoluția literaturii române" (p. XXXIII). Și aici pot fi descoperite mai multe categorii de arhetipuri: *(a) folclorice* și *supranaturale (dracii* aflați, ca și la Creangă, în „situații minimalizatoare" și *bătrînele sfinte sau vrăjitoare); (b) personajele umane ce populează basmele*, realizate în registru comic *(Făt-Frumos* și *doica); (c) tipul clasic al avarului* (apare în două ipostaze: *tragică* și *comică*, pentru acestea făcîndu-se analogii cu personaje atît din literatura română, cît și din literatura universală); *(d) femeia voluntară care-și urmărește cu obstinație țelul.* Plecînd de la considerațiile lui E. Lovinescu despre femeile stăpînite de morbul puterii (Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara) și opinînd că „prototipul unei asemenea psihologii feminine se regăsește în teatrul clasic, dacă e să amintim de Electra ori Fedra și Athalie din tragediile raciniene" (p. XXXVIII), Sanda Radian conchide că „Anca marchează capul de serie al personajelor justițiare în opera scriitorului" *(ibidem)*.

Arhetoposurile sînt discutate în strînsă legătură cu *tema stabilității* ori cea *a rătăcirii* (cu variantele ei: *căutarea, pribegia* și *fuga)*. De reținut că *hanul* din prozele lui Caragiale nu e locul unde se deapănă amintiri (ca la Sadoveanu), ci un *alter ego* al hangiului izolat și singuratic, locul unde se vor petrece fapte stranii.

Ultimul capitol dezvăluie o altă latură a originalității lui Caragiale: banalul e ridicat în sfera esteticului. Dacă în comedii și schițe *scrisoarea* declanșează intriga, determinînd o serie de situații comice, în nuvelele tragice „actul oficial și scrisoarea marchează profund destinul personajelor" (p. XLIX). Extremele între care se zbate Lefter Popescu: de la disperarea de a nu găsi biletele de loterie la bucuria găsirii lor și, în final, vestea că sînt cîștigătoare *viceversa*, aduc pe nefericitul slujbaș în pragul demenței. Situația tragi-comică a personajului e potențată de autor tot prin intermediul unei misive: la găsirea celor „două loturi", în culmea fericirii, Lefter Popescu redactează o scrisoare de *demisie*, al cărei conținut este deturnat (de autor) spre *reclamație*.

La sfîrșitul ediției pe care am adus-o în discuție găsim un *compendiu* al referințelor critice (C. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Ș. Cioculescu. Nu lipsește nici exegeza mai nouă la opera lui Caragiale: Liviu Călin, Mircea Tomuș, Fl. Manolescu, Șt. Cazimir, Paul Cornea, G. Dimisianu și, nu în ultimul rînd, Mircea Iorgulescu.

CONST. MIU

În Moldova noastră dragă
(din creaţia copiilor)

Chişinău, Editura Hyperion, 1991 94 p.

Editorii de peste Prut (S. Butnaru şi E. Dumbrăveanu) ne oferă surpriza tipăririi unei excelente culegeri din creaţia copiilor, ilustrată de ei înşişi şi intitulată *În Moldova noastră dragă*.

Au inaugurat un tip original de carte căreia noi, cei de dincoace de Prut, i-am dat viaţă în 1968, prin culegerea Copii-poeţi, păstrată sub diferite titluri pînă în 1988.

Redactorii de carte au proiectat şi realizat cu inteligenţă această culegere. Problema care a stat iniţial în faţa lor a fost măsura în care o astfel de carte scrisă de copii poate deveni „produs" editorial, adică poate să concureze cu o carte de versuri pentru copii, scrisă de un scriitor specializat. În alţi termeni, dilema ar putea fi enunţată astfel: poate fi pus un semn de egalitate între o improvizaţie copilărească şi scrierea unui profesionist care mimează limbajul infantil, deci se „copilăreşte", cum frumos spunea Arghezi?

Desigur, a publica o astfel de culegere amatoristică nu e atît un eveniment literar, cît un act cultural-patriotic prin care ne exprimăm încrederea în potenţialul creator al naţiunii, stimulăm de la o vîrstă fragedă o pasiune nobilă, oferim încîntării publice dovezi incontestabile ale infinitelor posibilităţi şi surprize ale sufletului copilăresc, universal în esenţa sa, dar naţional prin anumite înclinări, atitudini şi forme specifice de exprimare.

Substratul patriotic al acestei culegeri este evident: demonstrarea „miracolului" Moldovei transprutene de a conserva o limbă românească nuanţată şi plastică, păstrîndu-şi puritatea lexicală în pofida unei perfide şi perseverente politici de deznaţionalizare. La fel de evidentă este apartenenţa acestei poezii la registrul tematic universal al copiilor: dragostea gingaşă şi generoasă a acestora faţă de natură, faţă de făpturile care-i înconjoară, ataşamentul patetic faţă de pămîntul natal, faţă de părinţi şi străbuni, faţă de ideea de pace, filtrată prin ochiul mirabil al vîrstei. În antologie există piese reprezentative în această privinţă cum ar fi *Ploaia* de Ana Roşca din Bucovăţ, *Ultimul harbuz* de Natasa Tîmbalist din Chişinău ori *Vinovatul* de Victor Stolear din Vărzăreşti.

Ceea ce este specific „moldovenesc" (şi, deci, românesc) este „doinirea", armonizarea oricărei lumi interioare cu acel cîntec care ne integrează în acel sentiment al infinitului, în acel inefabil dor cu care românul învesteşte orice ivire a lumii: „Spicuşor frumos ca luna / Te-am doinit întotdeauna / De-ai crescut /poĭoabă rară / Pe cîmpiile din ţară" (Valentina Costachi). Doinirii i se adaugă descîntecul, acea formă de comunicare ancestrală cu forţele cosmice şi de invocare a acestora: „Ploaie, ploaie, ploaie, ploaie / Ţarna neagră o înfoaie, / Vino-n orice primăvară / Grîul să-ncolţească iară / şi să crească mare-mare / Ca să-l stringem în hambare" (Viorica Şterbeţ). Tot de inventarul specificului naţional aparţin înţelepciunea tradiţională a românului, care la copii ia forme proprii: „Încă nu ştiu eu nimic / Ce e mare, ce e mic, / Ce e soare, ce e lună — / Las' că mama o să-mi spună" (Uliana Ursu) şi încrederea absolută în puritatea naturii, unic model: „Toate-n astă dimineaţă / Le-oglindeşte pe-a sa faţă, / În sclipiri de mărgărint / Lin izvorul de argint" (Ludmila Cenuşă).

Umorul, caracteristic în forma lui *hîtră* la români, îşi dezvăluie la copiii basarabeni descendenţa directă din Creangă. Cîteva poezioare, pline de imagini fragede şi pe alocuri inedite, le ilustrează sugestiv: *Întîmplare*, semnată de Serghei Harbuz, *Frăţiorul şmecher* de Aliona Moraru, *Noaptea* de Elena Zaharia ori *Bobocul* de Liuba Golovei. *Cucoşul* lui Alexandru Puiu ar fi trezit surîsul marelui humuleştean, iar George Topîrceanu l-ar fi putut adopta cu plăcere: „El cu noaptea-n cap mă scoală / Mă trimite iar la şcoală, / La glăsciorul lui cel tare, / Toată lumea-i în picioare / Sar şi eu ca ars din pat — / Îl aud de la distanţă — / Şi îi strig cam supărat: / «Cum, nu ştii că-s în vacanţă?»". Citez şi acest delicios catren în care umorul rezidă în imperativul categoric al rezoluţiei: „Nu

există noapte verde / Nu există noapte albastră / Nu e nici portocalie, / Noaptea este somnoroasă" (Elena Zaharia).

Moldova e o țară mirifică, un paradis terestru, gen Oct. Goga din *La noi*, dar fără jalea alienării: „Acolo ceru-i mai senin, / Pelinu-amar e dulce / Și viforul adie lin / Zăpada cînd o duce [...] / Acolo zările-s de-azur, / Mai caldă este slova, / E ca-n poveste totu-n jur / Și locul e Moldova" (Angela Olaru). Interesantă, de asemenea, este viziunea Moldovei construite de Aurica Turcină în poezia *Baștină:* „Între cer și pămînt / Se vede o stea / Cu aripi de nea / Cu codrii viteji, / Cu bolta albastră / Moldova — vatra bună a noastră!" Cutremurătoare este poezia *Păsări migratoare* a Stelianei Grama, poate cea mai matură semnatară din antologie. În acest poem se exprimă simbolic tristețea „migrației" naționale, înstrăinării atîtor tineri basarabeni de vatra maternă: „Păsări, păsări, păsări migratoare / Dusu-v-ați și nu v-ați reîntors. / Tot mai cată zbuciumată-n zare / Mama cu un fir încă netors".

Proza, prezență timidă în masa compactă a poeziei — nu face corp străin, deoarece în copilărie lipsa simțului epic și a experienței de viață apropie proza de poezie, orientînd-o fie în direcția narațiunii fantastice (basmul), fie în a prozei lirice. Promițătoare exerciții lirico-epice sînt *Nucul*, de Ala Tirchi, *Copilul foamei* și *Pasărea măiastră* — semnificativă pentru o anumită latură a afectivității copilului, semnate de aceeași Steliana Grama.

Sincretismul poezie-pictură, realizat prin însoțirea versurilor de ilustrații semnate tot de copii, accentuează autenticitatea antologiei și permite, în acest fel, o mai complexă valorificare a preocupărilor creatoare, ale copilăriei.

Redactorul artistic al culegerii, I. Severin a ales cu mult gust și înțelegere pentru psihologia vîrstei acuarele, guașe, uleiuri executate de elevi, printre care reținem pe cele semnate de Marcel Rotaru, Natașa Lîsina, A. Scutaru, Liliana Martinescu, Natașa Melicova, Ludmila Corcimari, Igor Melnic, Olga Apostol, Daniel și Ilenuța Severin, Andrei Țurcanu, unde lipsa de „școlire" permite o priză directă a liniei și culorii.

În ansamblu, antologia *În Moldova noastră dragă* este o reușită editorială. Singurul sentiment care mă stăpînește, în final, e de a binecuvînta sufletul dumnezeiesc al acelora care au dat chinuitei și nedreptățitei Moldove de dincolo de Prut noblețea unei vocații artistice naționale care, prin copii, capătă dimensiunea eternității.

TUDOR OPRIȘ

LIVIU REBREANU

Nuvele

Antologie, postfață și bibliografie de ALEXANDRU RUJA

București, Editura Minerva, seria „Arcade", 1991, 366 p.

Profesorul și criticul literar timișorean Alexandru Ruja publică în seria „Arcade" a Editurii Minerva o selecție reprezentativă din nuvelistica lui Liviu Rebreanu. După o panoramă a poeziei românești postbelice (*Valori lirice actuale*, Editura Facla, 1979), Alexandru Ruja a tipărit cîteva ediții din clasici români (Gala Galaction, *Roxana; Papucii lui Mahmud; Doctorul Taifun*, Editura Facla, 1986; Șt. O. Iosif, *Poezii*, *ibidem*, 1988; Anton Pann, *Povestea vorbei*, *ibidem*, 1991), care demonstrează o pasiune în dificila muncă de editare, o practică în alcătuirea unor antologii din operele scriitorilor români.

Antologia cuprinde sectoarele reprezentative ale nuvelisticii lui Rebreanu: războiul (*Catastrofa*, *Itic Strul, dezertor*, *Hora nunții*, *Calvarul*); satul și țăranul din Transilvania sfîrșitului de veac al XIX-lea (*Glasul inimii*, *Obidire*, *Răfuiala*, *Talerii* ș.a.); lumea interlopă, viața umilă de mahala (*Culcușul* și *Golanii*); viața micilor funcționari (*Norocul*, *Ocrotitorul*, *Pozna*); evocări lirice (*Mărturisire*, *Cuibul viselor*, *Dincolo*). Reprezentînd prima etapă a creației artistice a lui Rebreanu, nuvelele au avut nesansa de a fi raportate mereu la capodoperele românești ale autorului. Această relație s-a repercutat defavorabil în receptarea criticii: unii au văzut în aceste nuvele doar exerciții pregătitoare în vederea elaborării marilor romane de mai tîr-

ziu; alții, creații insignifiante în comparație, cu marile creații epice. Numai Mihail Dragomirescu, dintre contemporani, a avut intuiția de a considera nuvelele lui Liviu Rebreanu creații de sine stătătoare. Mai tîrziu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, G. Dimisianu au relevat reușitele nuvelistului, ca valori autonome. În fond, ele trebuie văzute și judecate în contextul literar al începutului de secol, al perioadei 1900—1918, cînd, așa cum arată Tudor Vianu în *Arta prozatorilor români*, se constată o adevărată criză „a artei românești de a povesti". Din acest punct de vedere, creația nuvelistică a lui Rebreanu se înscrie printre realizările majore ale genului, iar cîteva dintre ele sînt realizări majore. Comentariul critic al lui Alexandru Ruja din ampla *Postfață*, informat și pertinent, demonstrează valoarea artistică a unor nuvele, de pildă, *Calvarul*, văzută ca un „cod de norme morale" (p. 351) și *Catastrofa* („Ea poate fi adusă alături de opera unor mari scriitori ai literaturii universale", p. 348). Citîndu-l pe Niculae Gheran, cunoscutul editor al operei lui Rebreanu, Al. Ruja conchide că nuvela *Iție Știrul, dezertor*, din același perimetru al războiului și la aceeași altitudine a realizării artistice, merită calificativul de capodoperă. Prin unele nuvele, cum sînt cele inspirate din lumea interlopă, de mahala, Liviu Rebreanu este un deschizător de drumuri în proza românească. Originalitate vădește scriitorul și în prezentarea vieții micilor funcționari, care nu au siguranța postului și a zilei de mîine. Chiar comparate cu „momentele" lui Caragiale pe aceeași temă, ele nu-și pierd, pregnanța. În concluzie, Rebreanu este „un scriitor pentru care timpul lucrează în favoarea lui". Așa cum se obișnuiește la edițiile apărute în seria „Arcade" a Editurii Minerva, antologia se încheie cu o *Bibliografie* ce înregistrează în prima parte edițiile nuvelelor lui Rebreanu, iar în partea a doua cele mai importante referințe critice asupra creației sale nuvelistice.

Cuprinzătoare prin sumarul său, meritorie prin comentariul critic din *Postfață*, utilă prin *Bibliografie*, ediția alcătuită de Al. Ruja este o pledoarie pentru o mai dreaptă prețuire a lui Liviu Rebreanu — nuvelistul.

ION BUZAȘI

OLGA DUȚU

Exerciții ortografice pentru admiterea în liceu

Constanța, Editura Europolis, 1991, 110 p.

Deprinderea normelor de scriere corectă — cum e și firesc — se face încă din clasele primare. În felul acesta, unele reguli se fixează în conștiința școlarului ca și literele alfabetului. Dar cum se explică, totuși, faptul că elevii de gimnaziu, ba chiar și cei de liceu fac destule greșeli de ortografie? Pe lîngă insuficienta fixare a unora dintre regulile ortografice (prin exerciții), generatoare de greșeli de scriere este lipsa de preocupare față de problemele de ortografie. La intrarea în liceu, ne miră faptul că unii elevi mai fac greșeli de ortografie. Cauza rezidă în ignorarea regulilor ortografice și, mai mult chiar, se conturează ideea — evident falsă — că interesează mai mult *ce se scrie* și mai puțin *cum se scrie*. Desigur, la aceasta se adaugă și o altă carență: în școală, se pune accent mai mult pe probleme de morfologie și sintaxă și prea puțin pe dezvoltarea vocabularului și pe formarea deprinderilor de scriere corectă. Introducerea la examenele de admitere la liceu la proba de limba și literatura română a unor subiecte cu probleme de ortografie și punctuație este de bun augur.

De la aceste premise a pornit și Olga Duțu în alcătuirea *Exercițiilor ortografice*. Cartea cuprinde 440 de exerciții ortografice, precum și 13 teste de verificare a problemelor de ortografie și de punctuație discutate de-a lungul celor 84 de pagini. Ea este rodul valorificării „observațiilor și experienței personale în procesul instruirii viitorilor învățători", precum și a „materialului ortografic sintetizat în lucrările pe această temă realizate de Alexandru Graur, Mioara Avram, George Beldescu, Valeria Guțu Romalo, Flora Șuteu etc" (*Cuvînt înainte*, p. 4).

Primul capitol, *Scrierea cu majusculă și minusculă*, cuprinde 48 de exerciții, pen-

tru care — în majoritatea cazurilor — se dă *răspunsul*, acesta fiind, de fapt, *regula, norma ortografică* ce trebuie respectată. De asemenea, găsim exerciții la care nu se dă răspunsul, deoarece prin acestea se urmărește *fixarea* și *consolidarea* normelor expuse anterior (de exemplu, exercițiile 7 8). Aceasta este, de fapt, structura celor nouă capitole ale cărții. În cazul *Abrevierilor*, se insistă asupra situațiilor cînd este sau nu indicată folosirea cratimei în abrevierea unor cuvinte. De pildă, pentru nume proprii cum ar fi Dumitru, Constantin ș.a., „nu este corectă folosirea cratimei în abrevierea acestor cuvinte" (p. 21). Prin urmare, se va scrie corect: D., C. sau Const. și *nu* D-tru, C-tin. De reținut că prezența sau absența cratimei în cîteva perechi de abrevieri are un cu totul alt înțeles: „Forma cu cratimă — se spune la răspunsul de la exercițiul 84 — abreviază pronumele *dumnealui* (d-lui) și *dumnealor* (d-lor); cea fără cratimă, pronumele *domnului* (dlui) și *domnilor* (dlor)" (p. 22). Cazul scrierii diferite (după înțeles) a acestor dublete trebuie reținut, căci în presa scrisă de azi găsim mai la tot pasul asemenea confuzii. Un capitol aparte este cel rezervat *Despărțirii cuvintelor de la capăt de rînd*. Cele mai multe greșeli și confuzii sînt cele datorate insuficientei cunoașteri a acestor reguli. Ca atare, numai prin exerciții adecvate, se pot îndrepta asemenea carențe. Și scrierea corectă a *cuvintelor compuse* necesită un efort de atenție din partea elevilor. La acest capitol, merită reținută distincția dintre *cuvintele și grupurile omofone* (de exemplu: *cuminte, cu minte, cufăraș, cu făraș; înceată, în ceată*). Pentru ortografierea corectă a acestora și sesizarea valorii lor morfo-sintactice, se recomandă folosirea lor în contexte adecvate (în propoziții și fraze). La clasele mici, în acest caz, profitabile sînt *jocurile ortografice*. Era de așteptat ca aspectul acesta să fie măcar sugerat de către autoare, dacă nu chiar ca testul referitor la acest capitol să fi fost alcătuit din astfel de jocuri. Cel mai amplu capitol (al VIII-lea) este *Ortografia vocalelor, diftongilor, triftongilor*. Confuziile și greșelile care se pot ivi sînt legate de aceeași ignorare a regulilor ortografice privitoare la scrierea în anumite contexte a vocalelor, a diftongilor și triftongilor. Aici se insistă în mod deosebit asupra *problemei scrierii cu ii* a unor forme de nominativ-acuzativ ori genitiv-dativ ale unor substantive și pronume (adjective pronominale), ca și asupra scrierii cu *ii* a verbelor cu tema în *i* vocalic (apropii, știi etc.) și a celor de conjugarea a IV-a cu tema în consoană (sau în orice vocală), cu excepția lui *i*), la perfectul simplu. Trei teste (39 de exerciții) sînt consacrate acestui capitol.

Adresîndu-se în primul rînd elevilor, care „pot rezolva, prin muncă independentă, toate exercițiile, însoțite de reguli ortografice și soluții corecte", dar și tuturor celor preocupați de perfecționarea deprinderilor de utilizare corectă a limbii române, lucrarea este un util instrument de lucru, apărînd într-o vreme cînd învățămîntul românesc tinde să revină la formele și structurile sale, care au avut în vedere (și mai trebuie să aibă) formarea unor oameni cu adevărat cultivați.

CONST. MIU

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de 15 iulie 1991.

Alin Popescu din Galați: efuziunile adolescenței sînt prezente din plin în grupajul pe care ni l-ai încredințat. Am găsit semne bune, dătătoare de speranțe pentru viitor și în definiția lirică următoare: „Poezia este sărutul pe care ni-l dau zorile. / Matricea ce ne concentrează gîndurile, / Este marea revărsare a cupei / Ascunse a ființei noastre".

Romulus Nicolaescu din Cîmpulung-Muscel: inspirate versuri, nobile simțiri de tînăr sensibil aflat în pragul unei vîrste de aur: „Cu șoaptă de iarbă crescînd în noapte / Te-am rugat; / Cu murmur de pasăre în lumină de lună / Te-am rugat, / Cu lacrimi de rouă pe aripi de fluture / Sclipind în aura dimineții / Te-am rugat. / Te-am rugat prin clocotul sîngelui, / Te-am rugat prin foșnetul mării, / Te-am rugat cu rugă de iubire, / Te-am rugat. /

Cu scrîșnet de grindină pe scoarță de mesteacăn / Cu urlet de tunet în ploaie de vară / Cu trosnet de pădure bătută de vînturi / Te-am rugat. / Te-am rugat cu țipăt de cocor rătăcit / Adulmecînd depărtările, / Te-am rugat ..." Sînt convins că următorul plic va conține poezia cu care vei debuta.

Elena Eleftherescu din Suceava: a simți că tu însăți ești primăvară, a înflori sufletește și a cînta plin de taine acest mirific ritual al bucuriei naturii are valoarea unei mărturisiri de credință. Proza poematică pe care ne-ai trimis-o dovedește sensibilitate și înălțare sufletească: „Aș fi vrut să fiu undeva, unde cerul sărută pămîntul, unde florile înfloresc în cer și acolo să mă bucur de anotimp. Între patru pereți, primăvara se reducea doar la sentimentele mele, care lucrau cu acea putere care impune copacilor să înflorească, ierbii să răsară, naturii să respire".

Claudia Stoia din Sibiu: am reținut pentru rubrica „Debut" frumoasa poezie intitulată *Răsărit de toamnă*.

Mihaela Căluț din Arad: din nou versuri inspirate care mărturisesc despre alternanța mirabilă vis — realitate, prefăcută cu har în poezie: „Am avut odată / Un vis. / Din întîmplare, / Uitasem fereastra deschisă / Și visul meu, curios — / Cum sînt mai toate visurile — / S-a aplecat pe geam / Și a căzut, spărgîndu-se. // Încercînd să-i adun / Cioburile sale ascuțite / M-am zgîriat — / Și am început să plîng. // O lacrimă / A întîlnit / O metaforă rătăcită / Și a devenit poezie...".

Din grupajul trimis de elevii membri ai cenaclului literar „Steluța" din Medgidia am remarcat poeziile *Veghe* de *Dana Andronache*, *Podul viselor* de *Carmen Vivian Muscăleanu*, *Ritm* de *Mihaela Cristea*, *Anotimpuri* de *Meda Ovezea*. Din scrisoarea însoțitoare am extras cuvintele unui micromanifest poetic îndrăzneț, percutant: „Începînd cu vîrsta de 9 ani cineva ne-a învățat cum poți rămîne un visător. În multe clipe ale anilor ce-au urmat, chipurile ne-au fost luminate de farmecul extraordinar al «cîntecului fără sfîrșit». Și au trecut de atunci 8 ani, noi am schimbat deja «primul tramvai», dar nu ne mai putem refuza interesul tot mai crescînd pentru acest eveniment posedant: libertatea de a ne alege subiectele de reflecție și refugiul continuu în poezie, în «visătorie», cum ar fi spus Mircea Eliade". În ceea ce ne privește, salutăm existența acestui grup de reflecție poetică și nu putem decît să vă adresăm invitația de a ne ține la curent cu tot ceea ce este nou în materie de poezie la Medgidia.

Livia Mănuela Dilă din Tulcea: am găsit în micul grupaj liric pe care ni l-ai trimis liniile de forță ale unei tenacități și rezolvări lirice de bun augur. Am reținut pentru „Debut" poezia intitulată *Despre tine*.

Olimpia-Georgiana Trifan din Hîrlău: nu credem că ar trebui „rectificat sau îmbunătățit pe ici pe colo", cum te exprimi în scrisoare. Deocamdată ai nevoie de multe lecturi de poezie modernă și contemporană pentru a discerne singură ceea ce este aur curat de ceea ce este materie informă.

Elena Iftimie din Zemeș, jud. Bacău, și *Maria Mihaela Sîrbu* din Crăciunelu de Jos, jud. Alba: prozele cu vădite accente lirice trimise dovedesc sensibilitate și talent. Pentru a continua sînt necesare multe lecturi, dar și eforturi creatoare proprii. Excelsior!

Încercări mai mult sau mai puțin modeste, care denotă sensibilitate, dar care se află deocamdată sub „tirania" modelelor, a lecturilor neasimilate, am primit de la următorii corespondenți: *Aurora Anton* din Alexandria, *Elena-Mihaela Prisăcariu* din Comănești, jud. Bacău, *Laurențiu-Dan Nedelcu* din Cernavodă, *Loredana-Aurelia Pribeagu* din Poiana, jud. Dîmbovița, *Adriana Elena Cocoș* din Suceava, *Carmina Aaron* din Făurei, *Viorica Moisescu* din Călărași, *Marin Bițoană* din Bucinișu, jud. Olt, *Cezar Naiura* din Siret, jud. Suceava, *Mihaela Șerif* din Medgidia, *Claudia Cristea* din Constanța, *Mihaela Mereu* din Pitești, *Claudia Crăciun* din Constanța, *Monica Cliveți* din Galați, *Ana-Maria Radu* din Medgidia, *Florin Petre* din Pitești, *Monica Bazavan* din Alexandria, *Ana-Carmen Fermuș* din Piatra-Neamț, *Mădălina Pascal* din Galați, *Petruța Ralea* din Călimănești, *Marilena Popescu* din Pitești, *Nicoleta Serea* din Pechea, jud. Galați, *Mihaela Maxim* din București, *Luminița Damian* din Tulcea, *Georgeta Nițu* din Bilciulești, jud. Dîmbovița, *Florin Ivan* din Cîmpulung-Muscel, *Virgiliu Pop* din Timișoara. Tuturor le cerem pe viitor o exigență sporită față de propriile producții, multe lecturi de calitate, dar și mult efort creator.

GABRIEL STĂNESCU

SUPLIMENTE
ale revistei *Limba și literatură română*

(Apărute și epuizate cu excepția celor de la punctele 8 și 9)

1. *Eminesciana* (1978 — 1990), foi volante editate în orașele în care au avut loc edițiile finale ale Concursului de limba și literatura română „M. Eminescu": Arad, Târgoviște, Satu-Mare, Focșani, Botoșani, Bistrița, Suceava, Timișoara, Vaslui, Alba Iulia, Iași, Botoșani, Brăila și Târgoviște.

2. *Societăți și asociații în știința românească.* Prefață de acad. N. Teodorescu. Lucrare elaborată de I. Hangiu. Ediție în limbile română și engleză, cu rezumate în limbile engleză, franceză, germană și rusă, București, „Asociația Oamenilor de Știință din România", 1981, 104 p. + 8 planșe.

3. G. Beldescu, *Ortografie, ortoepie, punctuație*, S.Ș.F., 1982, 224 p.

4. I. Hangiu, *Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română" la Concursul „M. Eminescu"*. 1885—1985, difuzat gratuit elevilor participanți la edițiile finale ale Concursului de limba și literatura română „M. Eminescu".

5. *Limba română în școală. Materiale în sprijinul pregătirii elevilor pentru probele de limba și literatura română.* Tipărit în colaborare cu Editura Academiei Române, București, 1986, 160 p.

6. *Sinteze de literatură română pentru bacalaureat*, București, S.Ș.F., 1987, 176 p.

7. *Concursuri și olimpiade școlare. 1885—1989.* Ediția a II-a, mult adăugită, difuzată gratuit elevilor premiați la olimpiadele de matematică, fizică, chimie, limba și literatura română, limbi moderne, istorie și geografie, București, S.Ș.F., 1988.

8. *Concursuri de admitere în liceu*, 80 p., 30 lei (exemplare în stoc), S.Ș.F., 1991.

9. *M. Eminescu, Poezie, proză literară, publicistică* (Texte selectate din opera integrală a poetului și note de lectură), 144 p., 100 lei ex.

În curs de apariție

1. *Limba română și dialectele ei* (teritoriul de formare, structura gramaticală și vocabular latin, evoluție în timp și spațiu, influențe, dialecte, graiuri, ortografie și ortoepie) 32 p., 25 lei ex.

2. *Sinteze și comentarii pentru bacalaureat* (lecții de sinteză, începînd cu formarea limbii române și începuturile literaturii scrise pînă la epoca marilor clasici ai literaturii române; comentarii ale operelor prevăzute de programa școlară a claselor a XI-a și a XII-a), 160 p., 125 lei ex.

S.Ș.F. primește comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) pentru suplimentele de la punctele 8 și 9 și pentru cele 2 suplimente în curs de apariție, cu expedierea coletelor contra ramburs la adresele indicate în notele de comandă. Profesorii și inspectorii care vor trimite la S.Ș.F. comenzi în valoare de peste 10.000 lei beneficiază de reduceri. Întrucît tirajul definitiv al suplimentelor se stabilește pe bază de comenzi anticipate, cei interesați sînt rugați să trimită comenzile pînă la 15 februarie 1992 (vezi modelul fișei de comandă pe coperta a III-a a numărului de față).

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN ROMÂNIA

Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, cod 79664, Bucureşti
sector 5, telefon : 15 17 92, Oficiul P.T.T.R. Bucureşti 1

ÎN ATENŢIA CITITORILOR

Pentru a veni în sprijinul elevilor şi al profesorilor cu materiile utile procesului de învăţământ, Societatea de Ştiinţe Filologice din România va edita, pînă la sfîrşitul anului 1991, două suplimente ale revistei pentru elevi :

1. **LIMBA ROMÂNĂ ŞI DIALECTELE EI** (32 p., 25 lei ex.) ;
2. **M EMINESCU : POEZIE, PROZĂ LITERARĂ ŞI PUBLICISTICĂ.** Texte selectate din opera integrală şi note de lectură (144 p., 100 lei ex.).

În anul 1992, S.S.F. va edita şi difuza direct abonaţilor :

1. **LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ,** revistă trimestrială pentru elevi, 4 numere preţ 25 lei/ex. (comenzi de cel puţin 20 ex.).
2. **LIMBĂ ŞI LITERATURĂ,** culegere de articole pentru profesori, 4 volume, preţ 40 lei/ex. (comenzi de cel puţin 5 ex.).
3. **LIMBILE MODERNE ÎN ŞCOALĂ,** culegere de articole pentru profesori, 2 vol., 50 lei/ex. (comenzi de cel puţin 5 ex.).
4. **SINTEZE ŞI COMENTARII PENTRU BACALAUREAT** (preţ estimativ : 125 de lei).

ABONAMENTELE INDIVIDUALE SAU COMENZILE MAI MICI DE 5 EX. LA L.L. şi L.M.S. SAU 20 EX. LA L.LR. SE FAC NUMAI PRIN OFICIILE P.T.T.R. ŞI DE DIFUZARE A PRESEI.

BULETINUL S.S.F. (1 vol.), difuzat gratuit mebrilor comitetelor filialelor şi subfilialelor, inspectorilor şcolari, care vor sprijini abonarea elevilor şi profesorilor. Profesorii (inspectorii) care vor trimite note de comandă în valoarea de cel puţin 10 000 lei vor primi gratuit exemplare din **BULETINUL S.S.F.** şi din suplimentele editate în 1991.

Comenzile colective (la suplimentele din 1991 şi la publicaţiile din 1992) se expediază direct de către S.S.F. profesorilor (inspectorilor) care vor depune pînă la 15 februparie contravaloarea acestora (prin mandat poştal sau virament) în contul S.S.F. nr. 45.10.6.18.2, deschis la B.C.R., Filiala sector 5, Bucureşti, şi care vor trimite cîte o fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis, pe adresa Societăţii.

FIŞĂ DE COMANDĂ (MODEL)

Subsemnatul (a) . . . . . instituţia (şcoala, liceul) . . . . . din . . . . . am expediat prin mandat poştal (dispoziţie de plată) nr. . . . suma de . . . lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1992 sau suplimente. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor) . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

. . . . . .

. . . . . .

Data . . . . . .

Semnătura . . . . . .

Aniversări şi comemorări în anul 1992

1 martie — 125 de ani de la primul număr al revistei *Convorbiri literare*, apărut la Iaşi.

2/14 aprilie — 125 de ani de la publicarea poeziei *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie* de Mihai Eminescu, în revista *Familia*.

15 mai — 150 de ani de la debutul lui D. Bolintineanu în *Curier de ambe secse* (period IV, nr. 10) cu poezia *O fată tînără pe patul morţii*.

8 iunie — 25 de ani de la moartea Otiliei Cazimir (n. 1894).

1 iulie — 75 de ani de la moartea lui Titu Maiorescu (n. 1840), criticul literar al cenaclului *Junimea* şi al *Convorbirilor literare*, îndrumător al culturii şi literaturii române, mare orator, om politic de frunte, cu rol deosebit în modernizarea instituţiilor statului român.

14 iulie — 25 de ani de la moartea lui Tudor Arghezi (n. 1880), poet, prozator, publicist, înnoitor al expresiei literare româneşti, autorul *Cuvintelor potrivite* şi al *Florilor de mucigai*.

8 august — 100 de ani de la naşterea lui Mihail Sevastos (m. 1967), unul dintre conducătorii revistei *Viaţa românească*, alături de G. Ibrăileanu.

13 august — 75 de ani de la moartea lui Alexe Mateevici (n. 1888), autorul binecunoscutei poezii *Limba noastră*.

28 august — 75 de ani de la moartea lui Calistrat Hogaş (n. 1848), autorul impresiilor de călătorie *În munţii Neamţului*.

6 septembrie — 175 de ani de la naşterea lui Mihail Kogălniceanu (m. 1891), conducător al revistei *Dacia literară* şi editor al cronicilor moldoveneşti, orator şi om politic.

1 octombrie — 100 de ani de la moartea lui George Sion (n. 1822), scriitor paşoptist, autorul poeziei *Limba românească*.

20 octombrie — 100 de ani de la naşterea lui Tache Papahagi (m. 1977), profesor la Universitatea din Bucureşti, autor al studiului *Aromânii. Grai, folclor, etnografie* (1932) şi al *Dicţionarului dialectului aromân general şi etimologic* (1963).

25 noiembrie — 50 de ani de la moartea lui Mihail Dragomirescu (n. 1868), critic şi istoric literar, profesor la Universtitatea din Bucureşti.

1 decembrie — 100 de ani de la naşterea lui Cezar Petrescu (m. 1961), romancier şi publicist, autor al romanului *Întunecare*.

31 decembrie — 150 de ani de la naşterea lui Iacob Negruzzi (m. 1932), unul dintre principalii fondatori, alături de Titu Maiorescu, ai Junimii, redactorul şi directorul *Convorbirilor literare*.

În 1992 — 300 de ani de la naşterea lui Ioan Inocenţiu Micu (m. 1768), episcop al bisericii unite transilvănene, cărturar iluminist, luptător pentru drepturile românilor din Transilvania.

— 275 de ani de la redactarea *Cronicii anonime a Ţării Româneşti de la 1688 înainte* sau *Anonimul brîncovenesc*.

ISSN : 0583—8045

Lei 20